

ભવનો ભોગ.

દારા અપડીયા.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૭૮૮૩ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ભવનો ભોગ

વિષય ૬-૩

ભવનો ભોગ !

(ધ્રુવેશ સંસારની એક વારતા.)

લખનાર:—મીં દારાં કાપડીયા.

તે

‘અખતાવર’ માસીકનાં માલેક ને અધીપતી
તથા

‘ભુ’ડો પણુ ભરથાર’ ‘ખ્યાર—એક પાહાડ’ ‘બેરોનેટની બેટી’
‘સરજતનો શીકાર’ ‘દોલત કે દીલબર?’ ‘દીલનો ગુવાહ
દીલ’ ‘ખાવીદ તે ખુદા’ ‘દીન તેનો દોર’ ‘સંસારનો
ફાંસો’ ‘સોનેરી જાળ’ ‘પૈસાનાં પાપ’ ‘માથે ધરતી’
અને ‘જુદાઈનો ઘા’ ‘વેહુમ ઓ બેરહેમ’
‘એક લોહીના’ તથા ‘તોખમની તકોબરી’
ઈત્યાદી વારતાઓનાં રચનાર.

ધી ‘બેલાઈ પ્રીન્ટીંગ વર્ક્સ’માં મીં દારાં કાપડીયાએ છાપી પ્રકટ
કયું છે. કુમટા સ્ક્રીટ, ફીયર રોડ, કોટ, મુંબઈ.

આવૃત્તિ પહેલી

ઈ. સ. ૧૯૨૪

કી. રૂપીયે દોઢ.

ગ્રામીણ સમાજ સેવા
 અમદાવાદ
 ગ્રામીણ સેવા સંઘ
 તમારી સેવામાં પાછો !

લંબાણ દીખાચાઓ લખવાનો મને માહવરો નથી,
 એવું લખતાં મને કદિએ આવડ્યું નથી. એક નવલકથામાં
 પ્રસ્તાવના અવશ્યની હોય છે એમ પણ હું માનતો નથી,
 છતાં આપણી તરફ એવો રીવાજ જાણે જોવાથી મને
 તેને માન આપવા ગમે છે; મગર માહુરી વારતાનાં દીખા-
 ચામાં કંઈ લખવાનું હોય તો હું લખુંની? જવા દ્યો-
 વળી કોઈ કેહશે કે અમસ્થો લાડકો થાય છે !

આ માહુરું છઠ્ઠું પુસ્તક છે. એ પુસ્તક વાસ્તે હું
 પ્રકટ એટલીજ ઉમીદ જાહેર કરવાની રજા લઉં છ કે જુદાં જુદાં
 ચોપાન્યાંઓ ઈત્યાદીમાં માહુરી નાકેશ કલમથી લખાઈને
 અત્યાર આગમ્ય પ્રકટ થઈ ચુકેલી લગભગ દજન ચાલુ
 વારતાઓ તેમજ માહુરાં આગલાં પાંચ પુસ્તકો તરફ જે
 હર્ષભર્યો આદરસ્તકાર કદરશનાશ વાંચક આલમ તરફથી
 મને હરહંમેશ મળતો રહ્યો છે તેનેજ જેખ કરતી આ
 માહુરી નવી નવલકથા પણ નિવડશે. આ વારતા એક
 ખરેખરો સાચો ખ્યાર કેટલી હદ સુધી હાંદેશાઓ ખમી
 શકે છે અને કયાં સુધી તેને ખાતર ભોગ આપે છે તેનો
 એક નાજુક ચિતાર રજુ કરે છે, અને તે લગરીક નાજુક

હોવાથી મેં તેને ઘણી સંભાળથી ચિતારવાની કોશિશ કરી છે, કે જેમાં હું કેટલો ફાળ્યો છું અને કેટલો હાર્યો છું તેનું તોળ વાંચનારાં સાહેબો કરી લેશે એવી માહુરી વિનંતી છે. વળી, આ વારતા ઘણાક દબાયેલા સંજ્ઞેગો અને માટી મુંઝવણભરેલી મનની સ્થિતિ વચ્ચે લખાયેલી હોવાથી માહુરાં દીલસોજ વાંચનારાં મેહેરખાંનો-ખાસ કરીને નુકતેચીન ભાઇબંધોને માહુરે ખાસ એક અર્જ કરી લેવાની છે કે જોડણી, શબ્દ અને વાક્યરચના તથા પ્લોટમાં જો મેં અહીંતહીં કેથે આડીઅવળી થોકડો ખાધી હોય તો મને તેઓ ખોટલાં દીલથી માફ કરશે. એક માહુવારીનાં અધિપતિ તરીકે એ દિશા તરફની માહુરી જોખમદારી હું સમજું છું, છતાંએ આવી એક માંગણી કરી લેવાની મને જાણે ફરજ પડે છે.

કુનટા સ્કોટ, શ્રીયર રોડ.	}	લી: તમારો આભારી સેવક,
કોટ, મુંબઈ.		દારાં કાપડીયા.

શનીવાર, તા. ૨૨-૧૧-૨૪.

પારસી, હીંદુ, મોહમેદન કોમના દરેક સંગીન વાંચનના
શોખીનોને પેશ પડતું,

જાણીતા વારતાનવેશ મીઠા દારાં કાપડીયાના અધીપતીપણા હેઠળ ગયા
માસ એપ્રિલથી ચાલુ થયેલું એક સુંદર આઈડયલ માસીક.

બખ્તાવર

વાર્ષિક લવાજમ કેલી મેલી રૂપીયા ચાર.

સંગીન વાંચણના શોખીન મેહરબાનોને ખાત્રી આપવાની જરૂર છે
કે આ માસીક ચોપાન્યામાં ચીત્રોની આઠ આઠ કે બપકા સપકાનો
સણગાર આવતો નથી; પરંતુ હર મહીને દરેક જાણીતા લેખકોની
કલમથી લખાતાં ચુનંદા લેખોજ તેમાં પીરસવામાં આવે છે.

માથે ધરતી !

નામની અધીપતીની કલમથી લખાતી મોટી ચાલુ વારતા આ
માસીકનું મુખ્ય ખેંચાણ છે.

પટેદીના ડાલ અકથી જાણીતાં ખાનું વારંતાનવેશ મીસ ઝીણી
એરચશાહ વકીલની રસીલી કલમથી લખાયેલી—“હીજુનશીખ
હીટલાં” નામની એક પારસી સંસારની મોટી વારતા ચાલુ કર-
વામાં આવી છે.

મંગાવો ! વાંચો !! અને ખાત્રી કરો !!!

“બખ્તાવર” ઓફીસ,

કુમટા સ્ટ્રીટ, ફીચર રોડ, કોટ, મુંબઈ.

ભવનો ભોગ!

(ઈંગ્લેન્ડ સંસારની એક વારતા.)

પ્રકરણ ૧.

“આજે હું એવિય વરસતો થયોછ,” લીઓનેલ તુરખીને ખુશાળી અને મગરૂરી ડગી નિકળેલા એકે પૂકાર્યું. “એકવિસ વરસનો, માદરા છતો એવયો માલેક, સ્કવાયર ઓફ વાઈન; અને હું મને પોતાને દગલયાઝ દૂન્યાની દરેક દુગ્ધા અને નીચપણાથી હંમેશાં નિરાશો રાખતા માગુછ.”

“ભોલ કે-ખુદાની મદદથી,” તેનાં મિત્ર, જેન થોનશીલ્ડે, ટાલુકો પૂર્યો.

“અન્નયન; પણ દરેક કરતાં, મને માદરા પોતાનાં બાળ ઉપર વધારે મુસ્તાફી છે.”

“ત્યારે તો તું પડશે,” તેને ટુંકમાં જવાબ મળ્યો; “કારણ કે દરેક જણ ગમડેછ, કે જે પોતાનાં બાળમાં વધારે વિશ્વાસ રાખેછ.”

“હું કદીબી પડવાનો નથી!” લીઓનેલે આતુરતાથી પૂકાર્યું; “હું માદર નામ જે મીસાળ માદરા દરેક આપદાએ રાખેલું છે

તેમજ એક પણ કલંક યા દાઢ વગર નામદારીમાં સૌથી ઉંચી ટેંચે વિભેલું રાખશ ! હું માહરાં ખરાં જીગરથી ખરાય થયેલી આપડવાળા શખેશોને ધીકકારું. મને એક પ્રમાણીક માણસના સ્વચ્છ હાથો આપો, અને તેથી વધારે હું કાંઈ પણ માંગવાનો નથી.”

“એવી ચીજ માંગવી અને તેની ઇચ્છા કરવી સૌથી સરસ છે,” તેના મીત્રે કહ્યું. પછી જરા થોભી વધાર્યું, “ઘણીક વખતે ખુશી થઈ હું માહરા મનથી કેહું છ કે મને પૈસાદાર નહિ બનાવી ખુદાએ માહરા ઉપર એક જાતની કરમબક્ષેસજ રેડેલી છે. મને લાગે છે કે એક ઘણું પૈસાવાળા માણસનાં માર્ગમાં, તેને ખાસ કરીને કાંઈખી ચીજ કરવાની હોતી નથી ત્યારે, ઘણી ઘણી લાલચો હંમેશાં આવે છે, કે જેને તેઓની ગમે તેવી પણ ના મરજી હોવા છતાં, તેનાં શીકાર બની, તેઓ શરણે જાય છે.” જોન થોર્નશીલ્ડે ઘણી ગંભીરતાથી કહ્યું; તે એક ડોક્ટર હતો અને જો કે તેણે પ્રેક્ટીસ કરવાનું તો ઘણું થોડું વખત થયાં શરૂ કર્યું હતું, છતાં માણસાઈ ખાસત અને ખવાસ, તેની નબળાઈ અને ખોડખાંપણનું જ્ઞાન તેણે અત્યાર અગાઉનું ઘણી સારી રીતે મેળવી લીધું હતું.

“કઈ કીસમની લાલચો ?” તે જવાન સ્કવાયરે પુછ્યું.

“દરેક જાતની લાલચો, કે જે ખુશામદ અને નકકામાંપણાંને લીધે માર્ગમાં આવે છે,” ડૉ. જોન થોર્નશીલ્ડે ઉત્તર કર્યો.

“વેલ્” લીઓનેલે કહ્યું. “કાંઈખી દુષ્ટ પાપો કે નીચ કર્તવ્ય માહરી જીંદગીની ડાયરી વાસ્તે લખાયેલું નથી. હું જવાનીમાંજ

પરણી જવશ- એક સારી શીખેલી અખળાં સાથે, કે જેને હું ચાહતાં શીખ્યો હોઉં. હું માહરો તમામ વખત માહરી માલમીલકતની તકેદારી રાખવામાં અને તેને સુધારી વધારી આગેવાન બનાવવામાં આપી દેવાનો છેડં. વળી માણસ જાતને હું માહરી જીંદગીની દરેક પળ, તેઓની સેવા બજાવવા થકી, આપી દેવાનો છેડં, કે જેથી, જ્યારે હું મરી જાઉં, ત્યારે માહરી પછવાડે આવનારાંઓ માહરે માટે ખરાં દીલનાં માનથી ટોપી ઉતારી બોલે—“એણે એક પણ કલંક વિનાનું મોબાબરેલું જીવતર ગુજાર્યું, અને એક ખરાં બલાં મોહતે મરેછ.”

“એ એક સૌથી ઉંચી અભિલાષા છે,” તેનાં ફેન્ડે જણાવ્યું. “તાહરે માટે જે એક સૌથી મોટી શીકર છે તે એજ કે તું તાહરા પોતાનાં બળ ઉપર જોઈયે તે કરતાં વધારે મુસ્તાક રહેછ.”

“હું માહરાં જોર ઉપર વિશ્વાસ રાખું, કાયજો તે માહરી પાસે પુષકળ મોટા પ્રમાણમાં છે.” લીઓનેલે હસીને જણાવ્યું, “તું જોશે કે હું ખરા છેડં.”

તે નવમી જયુનનો દીવસ હતો, તે દીવસ કે જ્યારે લીઓનેલ તુરબીલ તેની ઉમરમાં આવ્યો હતો ને પોતાની માલમીલકતના એખલા વાગસ તરીકે હક ભોગવવા લાયક બન્યો હતો; તે બને યુવાનો વિનની પોહણી અગાસી ઉપર અહીંથી તહીં ખુશાલીથી તાહેલાંઓ કરતાં ફરતા હતા અને પાર્કમાં તે દીવસને માટે આપવામાં આવેલી મેજ બાંનીને લગતી સઘળી તૈયારીઓ નિહાળ્યા જતા હતા. તે બને જવાન અને જુસ્સાવાળા હતા અને જે બાબદ ઉપર તેઓ દાલ વાતો

ચલાવ્યા જતા હતા તે, અફસોસ ! કે કેટલાં નવ દીકનાં ભવિષ્યમાં તે બેઢને બેઢારી તરવાર માફક છાતીમાં પાછી અને પાછી વાગવાની હતી તે વિષે તે બેઢમાનાં એકને પણ અત્રે જરાખો વિચાર આવી શક્યો નહિં.

“ ઉમરમાં આવવા માટે કુદરતે જાણે ખાસ રચેલો દીવસ !” ડૉ. થોર્નશીલ્ડે રીમાર્ક કર્યો. “ખરેખર એક ઝળકતાં ભવિષ્યની આગાહી પુકારતી તારા જેવી જીંદગી ધણાજ થોડાનાં નશીબમાં હશે, લીઓનેલ.”

“ સીવાય કે હું તેને માલરી પોતાની મુર્ખાઈથી અરબાદ કરું,” તે જવાન સ્વવાચરે કહ્યું, આ વખતે લગરીક ગભીર બનીને. “અને તે કાંઈ બનવાનું નથી. જ્યારે હ કુરસી ઉમરમાં આવ્યો હતો ત્યારે હું પાર્ટીમાં હાજર હતો-તેણે તેની જીંદગીની ધુળ કરી નાંખી.”

“ એહ-એને શું કાધું ?” તે ડૉક્ટરે પૂછ્યું.

“ બીજાની ધણીઆણી સાથે નાહસી ગયો ! માલરી માન્યતા પ્રમાણે એવી મુર્ખાઈ વાસ્તે કોઈખી બાહણું હોવું જોઈતું નથી. આ દુન્યામાં એવી કંગાળ હગાઈ વગર પ્રમાણિક અને આખરદાર પ્યાર પુરતો છે. હું એવોજ પ્યાર ધરાવશ અને માલરી જીંદગીને કોઈ પણ રીતની નાદાનીથી અરબાદ થવા દેવાનો નથી.

“ ખોદા, એવી લાલચોથી સૌને ખચાવે !” ડૉ. થોર્નશીલ્ડે દુવા ગુજરીશ.

“ એ જાતની કોઈખી લાલચનો હું ગુલામ બનવાનો નથી,” લીઓનેલે મગફરીથી લાહેરી મારી. “વળી, પછી પેલા બોસ્ટનને લગતી વાત-એની જીંદગીમાં બનેલી ત્રેજેડી તને ખબર તો છેની ?”

“ નહિ. મેં એ વિષે કદી પણ સમજ્યું નથી,” તેનાં ડાકટર મીત્રે ડોકું ધુણાવી જવાબ કર્યો.

“ એ એક ‘ફલ્ટ’ તરીકે જાણીતો હતો; એ લાઈનમાં નાગ ચીની મેળવવાનું કાંઈ જેવું તેવું નુકસાનીબરું નથી. તે લેડી હેલીનાં લૉરીસ્ટન સાથે પરણ્યો હતો; અને તેનાં લગન પછી થોડાજ વખતમાં તેની સામે ‘શ્રીય આર્ચ પ્રેમીસ’ના દાંત્રો મંડાવે, તે કોઈ જવાન બાનુનાં બાપે માંડેલો હતો અને તેમાં તે દંડાઈ આવ્યો. તેની સાતેશ ધણીઆણી આ વાતની નામોશીથી એટલી બધી પશિમાન થઈ ગઈ કે તે તરતજ તેને પડતો મૂકી ચાલી ગઈ અને થોડાજ સમયમાં તે બાપડી આપઘાત કરી માર્ગે લાગી.”

“ આય કેસમાં દુટ્ટા કરતા મુખાઈનું પ્રમાણ વધારે છે.” તેનાં ગંભીર મીત્ર જવાબ કર્યો. “અને હું તો કેહુંછ કે લેડી હેલીનાં જોધયે તે કરતાં વધારે આકર્ષી અને ઉતાવળી બનેલી ગણાય.”

આ સમજી લીએનેલ જાણે ગુસ્સાથી ઉછળ્યો.

“ હું જાણતો નથી,” તેણે કહ્યું; “પણ એક મરદ જે અમળાને તે પરણવાનો હોય તેની સાથે ખોલેખોલ્લી રીતે વર્તવું જોઈયે એવી કાંઈપી છુપાવત તેણે રાખવાની નથી. એ તેની ફરજ છે, કે જે બખ્તવાતાં જે તે ફેલ જાય તો, હું માનુંછ કે, તેસમને પાત્ર ગણાય. જે તેની જીંદગીમાં કાંઈ પણ ભરમ હોય તો તેણે પેહલેથીજ જાણાવી દેવો જોઈયે. ઇટ ઇઝ એનલી ફેર !”

એટલું બોલતાં એક રૂપેરી ‘લેઅરતમ’ની દાંખલી તેઓ સેહ લાઈયી આગળ વધી શકે તે વાસ્તે તેને તેનાં. હાથોવડી ખસાડવી

પડી. અફસોસ, તે ખરતાં કુસો જોઈને તેની જાંઘીમાં હવે પછી તેને આ શબ્દો કેવાં જોશથી યાદ આવવાનાં હતાં ! ને તેનાં પોતાનાં બળ વાસ્તે જોઈએ તે કરતાં વધારે ભરસાપુર્વક અને વધારે મગ્ન હોતો, જે કે તેની છાતી તો દુન્યાનું એક સૌથી ઉમદા, પરગજુ અને દયાળુ જીવન ધરાવતી હતી.

લીઓનેલ તુરબીન તેની છેક અચગીયા અનાથ હતો; તેની માં તેને જન્મ આપીને તુરત બેડસ્ત મુકામ ચાલી ગઈ હતી, જ્યારે તેનો બાપ તે પછી થોડાં વરસો જીવી કેકાણે લાગી ગયો હતો અને તે એકનો એક બાળક નખીરો એક ભાદુતનાં પરગજુપણાંની પનાહ હેઠળ ઉછળીને મોટો થયો.

મેજર ક્રુસ ગારડયન તરીકે ઘણો લાયક અને વિશ્વાસુ આદમી પુરવાર થયો હતો. તેણે તે છોકરાને ઘણી માયા અને કાળજીથી શીખવી બણાવી મોટો કર્યો અને એ દરમ્યાન તેણે એક બાપનાં જીવીને ધાક અને માયા તેની ઉપર રાખી હતી; પરંતુ કમનશીએ તેણે એક વાટ બુલ કાઢી—તેણે તે છોકરાને ખુદાઈ મદદ અને ખુદા ઉપર વિશ્વાસ રાખવાને બદલે ખુદ પોતાના બળ ઉપર વધારે જોરાવર રહેવા શીખવ્યું હતું—અને તે એક ઘણી મોટી અને ઘણી ખરાબ ચુક હતી; બાકી બીજી દરેક ચીજમાં તો તેણે તેની ફરજ તદ્દન સંપૂર્ણ રીતે બજાવેલી હતી. તે લીઓનેલને એક લાંબી દુર ઉપર લઈ ગયો હતો: યુરોપ, ઈજિપ્ત અને પૂર્વ તરફનાં દેશોમાં, અને કેનેડા થઈને તેની એકવિસમી વરસગાંથ વાસ્તે તેઓ હોમ પાછા ફર્યા.

તે એક ઘણો મોટો અને યાદ રહી જાય તેવી મહિમાવાળો પ્રસંગ હતો. વિન એક ઘણી રાજનંશી મીલકત હતી—તે એકી

ઈંગ્લાન્ડની સુંદર ઇમારતોમાંની એક લેખાતી હતી, તેની આવક મોઝ-ઓનાં રેહ પ્રમાણે ઘસડાઈ આવતી હતી; જ્યારે લીઓનેલની ગેર-હાજરીમાં, તેનાં ઉમ્મરે આવ્યા અગાઉ, એકથું થપેચુ ફંડ માત્રજ એક હરખ મસમોટી ઉપજાવે તેવી દોલત હતી.

તેનાં સગાંઓ માત્ર ગણત્રીનાં હતાં—ડીંદુસ્તાનમાં જઈ વસેલી તેની એક કઝીન અને જીંદગીમાંનો સઘળો વખત માંદગીમાંજ પસાર કરી હાલમાં મરણકાંથે પડેલી તેની એક કાકી, કે જે બાથ ખાતે વસ્તી હતી: તે સીવાય તેનાં સગાં સ્નેહીઓ કોઈજ ન હતાં; પણ તેનું મીત્રમંડળ બહુ વિશાળ હતું અને તે સર્વ જણાં પણ તેને ઘણાં માનથી જોતાં અને બહુ મોટી આમર આપતાં હતાં. તેનો સૌથી અંગત ફેન્ડ—તેનો ચમ-જોન થોર્નશીલ્ડ હતો, કે જેણે પોતાની પ્રેક્ટીસ હારટલે ખાતે કરવાની શરૂ કરી હતી. એ હારટલેનાં સુંદર નાનાં ગામડાંનો મોટો ભાગ રકવાયર ઓફ વીનને હસ્તક હતો.

આજનાં આ મોટા યાદગાર દીવસે—ખાસ તે દીવસને માટે-મીત્રો અને ઓળખીતાંઓ તથા તે જવાન રકવાયરનાં અસંખ્ય ભાડુતોનું એક મોટું જેવું ગેઘરીંગ થયું હતું. મોટા લોકો વાસ્તે અંદરનાં હોલમાં ખાનું અને ડાન્સપાર્ટી કરવામાં આવી હતી; બાહાર પાર્કમાં પણ તંબુઓ નાંખી લેવામાં આવ્યા હતા, કે જ્યાં પીરસવામાં આવેલાં બ્રાડશાહી ખાનાંની ઝગઝગીત ટેબલો તે માલેકનાં પરગણુપણાં અને ઝાહોઝલાલીનો અચુક ખ્યાલ આપતી હતી; વળી ત્યાં ભાતભાતની રમતગમતોની પણ સવળતા ને સગવડ કરી આપવામાં આવેલી જણાતી હતી અને બાહાર લોન ઉપર ડાન્સીંગની પણ ગોથવણ

થયેલી હતી. તે એક પ્રીતસનાંજ માનમાં ઉભો કરવામાં આવેલા ફૂટ જેવો અનુપમ દેખાવ હતો, અને તે ખુશાલ, ઝલેલવંતા, રંગ-બેરંગી દેખાવ બહુ ટેરેસ ઉપર ઉભા રહી જોતા તે ભારતરને એક પ્રીતસનાં જેવીજ મચરરી અને ખુશાલી તે વખતે ઉતપન્ન થઈ.

“એ બધાંઓ માહરામાં એક ભલોજ માલેક જોશે,” એક પછી એક ટાળકાખંધ ધસી આવતાં તેનાં સર્વ ભરમાકુતનાં કુકુંબને આનંદથી નિહાળી જવાન લીઓનેલે કહ્યું. “એ લોકો બહુ જોતાં માહરં જીગરં એઓ વાસ્તે દીલસોઝીથી ગરંમ થઈ આવેછ. માહરી આખાદી અને માહરં બુખમાં એ સર્વ સાથે મને ભાગ પાડવા ગમેછ.”

“જો તું ખરાં જીગરથી મચ્છતો હોય, તો તે તું કરી શકશે,” ડોક્ટર થોનેરીએ જણાવ્યું. તે પોતે ઘણા દીલસોઝ જીગરનો એક ઉમદા ખાસ્યત ધરાવતો જવાન હતો; તેની સૌથી વધારે સારી ખુખી તો એ હતી કે ખુશામદને તે સમ્યાં જીગરે શીટકારતો હતો અને, હંમેશ કાઠનો પણ સરોપરો રાખ્યા વગર, તે એક ચણાંની બે ફાડ કરી આપતો હતો.

“હું પેલી જીની કહેવતમાં માનુંછ,” તેણે જારી રાખ્યું, “કે એક ભલો ધરવાળો હંમેશાં ભલાંજ ભાકુતો બનાવી શકેછ. તું શું નથી ધારતો કે એમાં સમ્યાઈ છે, લીઓનેલ?”

“હું એ કેહવતની સમ્યાઈ સ્વીકારવા કદી પણ નાં પાડવાનો નથી,” તેનાં મીત્રે જવાબ દીધો: “હવે ચાલ, જોન, આપણે નીચે ભાકુતોમાં જઈએ; મને માહરં ભાપણ કરવું જોઈશે.”

અને તેઓ ગયા.

તેઓ ગયા, અને તે મોટા ટોળકામાં પાકમાંથી થઈને ન્યારે નેઓ બેળાયા ત્યારે કેવા મોટા ખુશાળીનાં પોકારથી તે વિશાળ યોગાન ગાળી રહ્યું! “હુરરરા! હુરરરા!” “અને વેલ કમ! વેલ કમ!” ની આનંદમય ખુમેથી જાણે આખું વાતાવરણ ખુશાલીથી ધમધમી રહ્યું; માટીદાઓ પોતાની ટોપીઓ ઉતારી ઉતારીને ચીયરઝ આપતા હતા, ન્યારે ધૈર્યો ને જાળકે રજાળ ઉડારીને કલાપોકારો પાડતાં હતાં!

“ગોડ બ્લેસ ધ સ્કવાયર!” તેઓ સઘળાં હર્ષિત હૃદયે પૂકારતાં; “બહે વધારો, સાહેબ અમારાં ગરીબડાં ગામડાઓ તમારાં રૂડાં ખગલાઓ બહે લંબાવો!”

કોઈનાં પણ સુખમાંથી તેને આવકાર અને આશીર્વા આપતા ચીઠ્ઠા, માથાળુ સજ્જે સીવાય બીજા કાંઈ પણ બહાર પડી શકતું હતું નહીં; તેઓ સઘળાં જે એક તંબુમાં તે ગયો હતો ત્યાં ખીચડો થઈ તેની આસપાસ આતુરતાથી ફરી વળ્યાં. તેઓએ ત્યાંની મોટી ગોળ ટેબલની આગુઆગુ પોતાની બેઠક લીધી, અને ન્યારે સર્વ તેને બોલતો સમજવાની આતુરતામાં ચુપ થઈ બેઠાં ત્યારે લીઓનેલ પોતાનું જાણી શરૂ કરવા ઉડીને ઉભો થયો. તાલીઓ ઉપર તાલીઓ અને ચીયરઝ પછી ચીયરઝથી, તે બોલે તે અગાઉ, તેને પાછો વધારો બેલામાં આવ્યો. તે હતોજ એવાં દમામી અને દયાળુ દેખાવનો કે કોઈથી તેને માટે મગફળીથી હર્ષમાં આવી જાય! સુર્ય કદ જ તેનાં કરતાં એક વધારે નમુનેદાર ને સારા દેખાવનાં જવાન ઉપર દી પ્રકાશ્યો હતો. કુદરત તેનાં ઉપર ધણી કુરબાન હતી, તેણે તેને ૧૬ પહેલવાન જેવી પેશાંતી, એક ઉંચો દમામદાર આકાર અને જેવ ખ

ત્રેસથી સૌથી સંપુર્ણ પ્રમાણમાં નવાજ્યો હતો. વળી તેનો ચહેરો સોનાં દીલ શાદ કરે એવો દીલજીત હતો, ખુબસુરત અને બોળો, જ્યારે તેની સ્વચ્છ, બહુ આંખો નિરંતર નિતિ અને બહાદુરીનીજ છાંયા પાડતી હતી—તે આંખો કે જે હંમેશાં દરેક તરફ ખીલક વગરનાં નિષકલંક નભરવસપણાંથીજ દોડતી હતી. તેનો તમામ અવતાર મરદાંનગીભર્યાં બળવાળો, અને શુરાતનનીજ ગુલાહી પુકારતો હતો, જ્યારે તેના ઉપરનો મીઠાસ એક માહખુખનાં જેવોજ લેહઝતભર્યો હંમેશાં રહેતો હતો.

જ્યારે તે બાપણુ કરવા ઉઠ્યો તે વખતે જે કીસમે સુર્યનાં ચોકખાં નીર્મળ કીરણોએ તેનાં વાળને ગોચા સોનાનાં ભારા મીસાલ બનાવી નાખ્યા ત્યારે ત્યાં હાજર રહેલી એવી કોઇખી અખળા ન હતી, કે જેણીનું નાજુક જીગર તે સુંદરતાનો રૂબાબદાર દેખાવ નીહાળી બાગબાગ થઇ ગયું ન હોય, તેમજ કોઈ પણ માટીદો મગ-રૂરીથી તેનું માથું ફરારી શક્યો નહિ હોય.

તેના શબ્દો ધણા થોડા હતા, પરંતુ તે તદ્દન ખપજોગા અને અસરકારક હતા.

“માહરા મીત્રો, આપણે સાથે મળીને એક નવીજ જીંદગી શરૂ કરવાનાં છીએ,” તેણે કહ્યું. “તમે અને આજે સારી દુવાઓ આહતાં બેગાં થયાંજ અને તે વાસ્તે હું તમો સર્વનો એકત્ર ઉપકાર માનવાની રમ્મ લઉં છું. હું માહરી ફરજ તમારી પડખે ઉભો રહી બળવવાની આશા રાખું છું—હું તમારો એક દીલસોજ રાહબર અને સાચો મીત્ર પુરવાર થવાની હૈયે હોંશ રાખું છું. તમારામાંના ધણીકો અને ઘાત-

ધામાં આવશે તે વખતે હાજર રહેશે. હું આશા કરું છું કે જેઓ મને સેવટનું માન આપવા આવ્યાં હોય તે લોકો સર્વનાં મુખમાંથી આજ શબ્દો બહાર પડે: “એણે એની જવાનીમાં આપેલું પ્રેમીસ ખરી રીતે પાળ્યું” હું તમારી સનમુખ એકબી કલંક વગરનાં જીવં તરે જીવવા માગું છું, કે જેથી જે નામના માનથી મને બક્ષીસ કરવામાં આવેલી છે તેને હું તદ્દન લાયક પુરવાર થયેલો ગણાઉં.”

તે એક ઘણું ટુંકમાં આટોપી નાંખવામાં આવેલું બાપલ હતું, કે જેણે ત્યાં હાજર ગ્રેહો દરેક જણનાં મગજ અને જીગર ઉપર બહુ લાગણીપૂર્વક અસર ઉત્પન્નવી.

પછી તે અંદર હોલમાં ગયો અને ત્યાં પહોં તેણે એક ખીજ એવીજ નાહની રપીય કીધી; જે પછી સર્વ પહોંચ્યાંઓ બહાર પાર્કમાં આવ્યાં અને તે મેનજાની સાધારણ થઈ પડી.

“લીઓનેલ દીકરા, તાહરાં બાકુતોની યોડીક જવાંન બાનુઓ સાથે તાહરે ડાન્સ કરવો જોઈએ,” તેનાં પાળક મેજર જુસે તેનાં કાન ઉપર પડીને કહ્યું; “એ તાહરી ફરજનો એક ભાગ છે.”

“એક ભાગ કે જે હું ઘણી ખુશીથી બળ લાવશ.” તે જવાને હસીને તુરત એક મત થતાં કહ્યું. “પણ હું પહેલાં પુછું કોણને?”

“પેલાં વાહીટવાલાં તાહરાં મુખ્ય બાકુત છે,” તેને જણાવવામાં આવ્યું. “મીસ વાહીટને પુછી જો.”

“એ ક્યાં છે?” લીઓનેલે પુછ્યું.

તે મેજરે તેને ધધાણી આપી ત્યાં તેણે જોયું.

“ત્રણ એ બાબુએ તો ત્રણ જણાં સામતાં બેઠેલાં છે.” તેણે અમરાતથી હોય તેમ પૂકાર્યું; “ત્રણદો એક સરખાં, રોઝી ચેલરાઓ ને બાઉન ચાળાવાળી લીલા પોપાકોમાં તૈયાર થયેલી છે, એમાં સૈયથી વડી કોણુ હશે?”

“પેલી કે જે મીંઠ વાહીટની બાબુમાં બેઠેલી છે.” તે મેજરે જવાબ દીધો; અને પોતાની માંગણી કરવા લીઓનેલ આંઉન્ડ પસાર કરી બીજી બાબુએ ગયો.

મીંસ વાહીટ તો ખુશાળીથી બાકતીજ થઈ ગઈ. તે આવી માંગણીથી સૈયથી મોટી મગફરી પાંખી અને ઘણાં માંનથી ઉડીને તેની સાથે ડન્સ કરવા ગઈ. તેણીએ ઘણી મગહની રીતે ડન્સ કર્યો, ફક્ત તે શરમીદગીથી બેઠયે તે કરતાં ઘણી વધારે લાલ થઈ આવી તેની આવી બલમણુસાઈ અને સાદાંપણાંથી સૈયાની આંખો વંચારે ખુલી ગઈ, અને બની શકે તો, તેઓ સર્વ તેને વધતાંજ વખીણુથી જોવા લાગ્યાં; તેઓ સર્વેએ તેને એક પછી એક ઘણાં બાકુતોની બાબુઓ સાથે ડન્સ કરતાં માનથી અને મોજાવીજ જોયા કીધું.

“એ એક વગર શકે બલે બાલેક પુરવાર થવાનો છે,” એક બીજાનાં કાંન ઉપર પડી તેઓ બોલતાં, “એનો ચેલરાજ તેની પુરવારી આપેછ.”

“અરે, એક બી કલંક વગરનાં જીવતરે જીવવાનું જે એને પ્રોમીસ આપ્યું, તે સમજાવું કેની? એનામાં કોઇબી રીતનાં નીચપણાંની બીહક સમવાની જરૂર નથી.”

“જે શખશ કલક વિનાં જીવેછ તેનાં જેવો ખીજો મોટો માણસ કોઈ નથી,” એક જૈન ખેડુતે કહ્યું. “મેં ઘણું ઘેરવાળાઓ વાપડી જોયેલા છે, પણ આ તો એક ખરી જાતનો માણસ છે; એ આપણી દીકરીઓને મોટી લેડીઝ મીસાળ માન આપે છે, અને એનાં કરતાં એક સાચ્યા ગૃહસ્થ વાસ્તે વધારે સાચ્યી ઇધાંણી ખીજી કોઈ નથી.”

એક સાચ્યો ગૃહસ્થ; એક ઉમરાવ જેવો ઉમરાવ-એક કે જે તેઓની સાથે તેઓની માફકજ સાચ્યા પ્રમાણીક જગરે જીવવા માહતો હતો અને જેને માટે મોહત વખતે તેઓ પોતાનાં મીત્રની મીસાળ શોક કરવાના હતા.

“નાઉ, જોન, એક સાચ્યા ઇંગલીશમેનની માફક મેં માહરી ફરજ બજાવેલી છે,” જ્યારે એખણે પડ્યો ત્યારે તેણે પોતાનાં ફેન્ડને શોધી કાઢી તેનાં કાંન ઉપર પડી લીઓનાડે કહ્યું. “હું થાકી ગયો છું. આજ જરા થોડી વાક લઈ આવ્યે; કહેવાનું ઘણું વિચિત્ર લાગેછ, આલવાથી મને હંમેશાં કરાર મળેછ. મને જાણે એક રાત્રે ઘણે વરસે પોતાનાં વતનમાં પાછો ફર્યો હોય તેવું લાગેછ !”

તેઓ તે રંગીલાં ટોળકાંથી ચાલતા ચાલતા ઘણાં કદમ દુર નિકળી ગયા; અને ત્યાં વાગતું મ્યુઝીક તેઓના કનિ ઘણું ધીમું સમજાવા લાગ્યું.

તે એક એવો તે રંગીઆમણો દીવસ ઉગી નિકળ્યો હતો, કે જાણે કુદરત આસમાનમાંથી જમીન ઉપર હસ્તી હોય એવું દેખાતું હતું; ખગોરની ગરમી ને ઝમેહ પુરી થઈ ગઈ હતી, સુર્ય પશ્ચિમ

બાણી જમ રહેતે રહેતે અસ્ત પામતો હતો, ગોલાખ અને કમળનાં
કુલો તે સાંજની સુખી ઠંડકમાં જીવ બેઠલાવી નાંખતી રવેશે પોતાનો
પમરાત ફેલાવી રહ્યાં હતાં, જ્યારે પંખીઓના ગાયનની મધુર કલાહોલ
આક્રી રહી હતી.

“આવ, આવ લાઘમજ નીચે આપણે આરામ લઈએ—શુ
સુંદર બેઠકાત આવેછ !” જોન યોર્નશીદે કહ્યું.

પણ, જ્યારે તેઓ તે ઝાડો વ્યાગળ વ્યાધ્યાં ત્યારે તેઓએ
એક જવાન છોકરીને પોતાની હેટ ઉપર થોડીક રીખન સીવવાનાં
કામમાં ધણું ઉધોગીપણ્યથી રોકાયેલી બેઠેલી જોઇ.

મકરણુ ૨.

એક જવાન છોકરી—એક નાની નાનુક વાળકી. એ શબ્દો તે
છોકરી કેવી હતી તેનાં વ્યાનનો કાંઈ નજીવો ખ્યાલ પણ આપવાને
મોટે ઘણા નબળા હતા. તેણીનું નામ ડાફન વરનોન હતું; તે તે
ગામડાંની સુંદરતા લેખાતી હતી—ત્યાંનાં પડોશની એક જોવાજોગ દીક્ષ-
કથ લલનાં. તેણીનો ચેહરો એવી કીસમનો મનોહર હતો ને તે
શીરીન મધુરતામાં કાંઈ એવું જાદુ સમાઈ ગયેલું હતું કે તે ગમે તેવા
મજબુત મગજપણની લાહેરી મારતા ચમચને પણ એક લેહજમાં
ખતી આસપાસ ભટકી તેનાં ઉપર જન કુરખાન કરતાં એક
પંતગીયાં માફક સરખસર દીવાનો બનાવી દેતો હતો.

ત્યાં, તે ગામડેનાં થોડું બહેલાં વેહમી લોકો તે આપડીનું
અવિષય કાંઈ ઘણું ખુરં બાખવાની વાતો કરતાં હતાં, તેણીને

આપવામાં આવેલાં નામ ઉપરથી. ડાહન એક છોકરી કે જેણીને ડાહન નામ આપવામાં આવ્યું હતું તેનું ભલું થુંજ થવાનું હતું ? એવું એક જંગલી નામ તે બાળક છોકરીને આપી જાણે તેણી ઉપર દુરદશાનાં શ્રાપ લાવવા બરાબર હતું ! પણ ડાહનની જવાંન માતાને કોઈ એવો વિચાર આવ્યો ન હતો; તેણીએ તે ભુળકાંને એ નામ આપ્યું હતું, કાંચજે જે વખતે એ જાતનાં કુલો તેનાં પુર બાહારમાં ઉગી નિકળ્યાં હતાં તેજ વખતે તેણીનો જન્મ થયો હતો. તેણીએ તે ભુળકાંનાં ફરેસ્તા જેવા મીઠા એહરા ઉપર ઝડપથી ઝાંખી મારી જતી આંખોએ જોયું હતું—તે નરમ, નિર્દોષ, બેખબર મુખડો કે જે પોતાની માતાની ગોદમાં ઝીણીઝીણી બ્લુ આંખો, નાનાં ગોરા ગોળ રૂબરૂ હાથો તથા ક્લીં વાળનાં ઉંઘાડાં માથાં સાથે તે વખતે તો બેહસ્તનાં મીઠાં હસ્તાં માફક હસતો હતો !

“એનો એહરો તદન એક કુલનાં જેવો ખુશનુદી આપનારો છે,” તે માતા બોલી હતી, કે બ્યારે તે બાપડીનો શ્વાસ તો મોહતમાંજ છુટાતો હતો—“એ માહરાં માંનીતાં કુલ જેવી છે, ડાહન. એને ડાહન કરીને બોલાવજો, પૌલ.”

અને પૌલ વરનોને વચન આપ્યું કે તેની પરજીતરની ઇચ્છાને માન આપવામાં આવનાર હતું—તે પળથી તે ભુળકાંને ડાહનનાં નાંમથી બોલાવવામાં આવી.

એજ વખતે ગામનાં ડોસા ડગરાંઓ પોતાની વાંકી વળી અથેલી કમરે લણ્યાં બેસથી હાથો ટેકવી એ નામ તે બાળાને નહિ આપવું તેનાં વાંધાંઓ મોટા ગુસ્સાથી ઉઠાવતાં આવી લાગ્યાં; નેસે

પણુ દુઃસતથી જાણાંવી દીધું હતું કે તે બચ્ચાને એ નામ આપવાનું
 ધણું અવરદશા હતું. પણ પાલ વરનોને તો એ બધા વાંધાં
 વિસ્તીઓની દરકાર પણ કરી નહિ. અને તે બાળકને ડાહનનું નામ
 આપવામાં આવ્યું, તેણી પોતાના નામનાં ધુલ મીસાળજ
 સુંદરતામાં દીપક ને ઝપક મારતી ઉછળી નિકળી-એક વિચિત્ર,
 શરમાળ બાળક. બધા કવિતાર્થ ખ્યાળોથી ભરપુર, કે જે બીજી
 ગામડેની છોકરીઓ સાથે સરખાવનાં જે મીસાળ એક સફેદ કપ્પુતર
 બાજ પંખીથી જુદું પડે છે તેમ જુદી પડતી હતી. તેઓ
 મુસીબને તેણીને સમજી કે ઉકળાવી શકતાં હતાં, જ્યારે તેણી પોતે
 તેઓને પણ સમજી શકતી ન હતી. તેઓ બધી તે સુંદરીની અનુપમ
 ખુબસુરતી માટે અદેખાઈથી જળી જતી હતી, જ્યારે તેણી તે
 સર્વેને રીતભાત વગરનાં ગણી તેઓથી દુરની દુર રહેતી હતી.

તેણી પોતાનાં બાપ સીવાય બીજા કોઈ બી મીત્ર સાથે ઉછળી
 મોટી થઈ ન હતી. તેણી તેની સાથે તે ગામડાંનાં નાનાં રકુલ
 હાઉસમાં રહેતી હતી અને પોતાનો વખત પોતાની મરજી મુજબ
 ગાળી પસાર કરતી હતી; તે ચેહરેનમુન જીળકીને હોકમ કરનાર કે
 તેને માટે સવાળો કરવાવાળું કોઈ ન હતું-તે પોતેજ તેણીનાં
 મનની ધણીઆણી હતી. તે પોતાનાં ઘરની ફરજો અત્યંત મોટી
 કાળજી ને શીકરથી કરતી હતી; તે શોકાતુર બાપને હંમેશાં દરેક
 ચીજ તૈયાર હાથમાં વખતસર મળતી અને કોઈથી દીવસે કાંઈ પણ
 કારણુ સર તેને તે વાહલી દીકરીને ઠપકા આપવો કે કાંઈથી કેહવું
 પડ્યું નહોતું; તે તેણીથી હંમેશાં ધણું સતોષ પામતો.

તેને એમ તો કદી ન લાગ્યું કે જે અસહની ખુકસ વાંચી તે છોકરી પોતાનો વખત પસાર કરતી હતી તે તેણીનાં જેવી એક કોમળાંગી માટે લાયક સોયતી ન હતી; તેણે આ કદી નોટીસ કર્યું નહિ કે તે અસહ વારેની કીતાબો વાંચ્યા પછી તે મધુરી માહા-ખુમનું નાણુક મગજ બધા કવિતાઈ ખ્યાલોમાં ચક્રચુર થઈ જતું હતું-એટલું બધું કે આજે વેળા તે દૂન્યાંદરીને લગતી બીજી બધી ચીજો પણ ભૂલી જવા પામતી હતી. તે પોતે પોતાનાં કામમાં સદા ધણે ઉંડાણથી શોકપેશો રહેતો હતો; અને જોકે તે સકોમળ દીકરીને તે જીવનાં જીવથી ને ઘડનાં ઘડથી ચાહતો હતો, છતાં તે જોઈ શક્યો નહિ કે તેનું એકપુર્ણ દર્શન એક સ્વપનાનાં જેવું સુંદર અને મોહાવનાં દ્રુષ જેવું મધુર ઉછળી, ઉગી નિકળ્યું હતું.

“ડાકનની ઘણી સંભાળ લેજો,” ગામનાં લોકો તેનો હાથ પકડી પકડીને ફહેતાં હતાં. પણ તે તો નફરો, સુખી જીવે હતો અને ઘણી મગફરીનાં હાવભાવથી જવાબ દેતો, “હા, હું ડાકનની સંભાળ લેવશ. એને શું નુકશાન પુગી શકવાનું છે ?”

કોઈ એક ભાગ્યશાળી દીવસે, તે પીતા કોઈ વેળા એખણે પડતાં તેનાં મનથી વિચારતો, આ મીડી નાંતી ડાકન તેણીનાં જેવાજ કોઈ એક લાયક નમુનેદાર જવાનને પોતાના ખાવિંદ તરીકે પસંદ કરી, સંસારની સુખી જીસરીમાં જોડાવાની હતી; અને તેનાં ખુદ્ધાપાનાં અશક્ત વખતમાં તેણી તેણીનાં નમુનેદાર આળગોષાળને ધર બાવી તેનો ઉંઘનો ખુદ્ધો ખુદ્ધાપો બધો બેદસ્તનાં જેવો સુખી ને ખુશાળ બનાવનાર હતી ! એ બધા તે હેતવના પીરનાં આનંદમય

જાણે હતો તે તેને લાગતું કે પાક ખુદા અને તેણીની વાહાણી
મરનાર મા ઉપરથી સુંદર એખલી ડાકનની સંભાળ લેનાર હતાં; તેને
પોતાને તો શીકર રાખવાની કાંઈ ખી જરૂર નહોતી.

તેને પણ તેની દીકરી સાથે તે મોટા ફેટમાં અવવાનું મન
કરવામાં આવતું હતું. તે આહારનાં એક તંબુમાં હતો; પણ ડાકનની
હર એક મોટી દાંખલીમાં બેરવાઈ જવાથી તેની ઉપરની રીખત ફાટી
મઈ હતી તે તેથી તેણી પેઢી લાઇમનાં ઝાંઝા હેઠળ એકાંતમાં જઈ
બેસી હતી, કે જેથી તે નિરાંતે પોતાનું સમારકામ કરી શકે અને વળી
તે ફાટી મઈ હતી એવું પણ કોઈની ગાળમાં અવવા પામે નહિ.

જેવા તે બે મમડું જવાનનાં રૂઆવદાર આકારો તેણીની પાસે
એકચીત્તા આવી કિલા રહ્યા, તેયું તરત તે પરિપેક્ષ નજનીને પોતાનાં
કામમાં ધ્યાનથી ખોસેલું માર્યું કિચું કર્યું ને આસમાન જેવી
સ્વચ્છ અંખોએ તેઓ બાણી જોયું. જેવી તેણીની કેજરવી ચમુઓ
તે જવાન રકવાયર ઉપર પડી કે તેણીનો ખુમસુરત મુખપે તાગાં
કોળી નિહજેલાં ગેલાયની માફક તમામ લાલચોલ થઈ આવ્યો.

“ગેા આન,” તેણીને ખેલાઈનાં કામમાં એકાએક અચકા મેલેલી
જેઈ મોટાઈનાં સાદા પણ ટેકવાળા દેખાવથી જવાન લીઓનેસે કહ્યું,
બ્યારે એજ વખતે અદ્યથી તેણે પોતાની ટોપી ઉતારી નાંખેલી
હોવાથી તેનો જવાન દેખાવ ઘણા દમાંમદાર અને દેખાવણા લાગ્યે,
કે જેમનું ગાદુ ખરેખર ચકબચ કરી નાંખે તેવું હતું. “અમે કાંઈ
તમને મમરાવા કે તમારાં કામમાં ખડક નાખતા નથી આવ્યા,”
તેણે હસીને કહેયું.

ડોક્ટર યોનંદ્રીજી હાર્ટલેમાનાં દરેક જણને પીઠાણુતો હતો-
એકેએક મરદ, સ્ત્રી અને બાળકને; તે તેથી તે રૂપસુંદરીને જોઈને
આંસથી હસ્યો.

“હું ખુશી છું કે તું અહીં છે, ગ્રાફ,” તેણે કહ્યું. “તું
મગ્ગહમાં તો છેતી?”

“ઓહ, આપ જરા માફગી તૂટી ગયેલી રીમનો સમારી, હું
મગ્ગહજ મગ્ગહજ કરશ.” તેણીએ પણ હસીને જવાબ દીધો.

તે શબ્દો કહ્યા સાચા હતા, પણ તે શબ્દોનો અવાજ ઓળખી
એક દીક્ષ્યરૂપ વાળી હતું.

“તારા આવાજ આવેલા છે કે?” તે ડોક્ટરે ખોળે સવાલ કર્યો.

તે જુગડી હસી; અને તે વખતે તેણીનાં માનનામસમ રોખ-
સારોમાં પડેલાં ઝીણાં ઝીણાં રમખાંડો ખાડાઓ ગમે તેવા મજાનુ
મગ્ગહનાં પણ ચીત બમીત કરી નાંખે તેવા હતા.

“હા એવણુ આવેલા છે,” તેણીએ જવાબ કર્યો; “અને એવ-
ણુની જાંઘડીમાં એકો બપ્પાભર્યો મહિમાં એવણુ પેહલ્લીજ વાર જોવા
પાંખ્યાં.” પછી સ્ક્રાપર બણી ફરીને તે બાળાએ તેણીની જાનીના
સરખાળપણથી ઉમેર્યું, “હું તમને એક લાંબી જાંઘડી અને
જન્નભરની આંખડી ખચકું, સાહેબ.”

“હેંક જુ,” તે કોમળ હોડો વાટેથી દુઃવાના કલામો સમ તે
સ્ક્રાપરે જવાબમાં કહ્યું. અને, પછી જોનાની હંડ ઉપરનું સમ ભ

ખલાસ થયેલું હોવાથી તે તેઓ બેઠને દુરથી નમીને એક હરણીની ચળવળતાથી ત્યાંથી જતી રહી.

ડૉક્ટર થોર્નશીલ્ડ અને તેનો જવાન મીત્ર તે ખરતાં કુલોનાં ઝડો નીચે પોતાની બેઠક કરી બેઠા. તે માહાત્મ્ય જોવી અખળાની હાજરી ત્યાંથી નામુદ થયા પછી તેઓ જરા વાર ચુપકીદીમા બેસી રહ્યા, બંનેનાં તરંગો જુદીજુદી દીશાએ દોડતા હતા. લીઓનેલ તુરખીલે ધણી બચુંદીઝ નિહાળી હતી, પણ અત્યાર અગાઉ આ ડાહ્ય વરનોનનાં જોવા એક ફરેસ્તાઈ એહરા ભણી તેણે કદી પણ જોયું હતું નહિ. આયદે તેણે તે ચુપકીદી તોડી.

“આય કોણ છોકરી છે, જેન ?”

“સ્કુલ માસ્તરની દીકરી,” ડૉક્ટર થોર્નશીલ્ડે ટુંકમાં જવાબ કર્યો. “તુને યાદ તો હોશે કે હાર્ટલેમાં એક સખાવતી સ્કુલ નાંમે ગ્રીન સ્કુલ છે, કે જે તાહરા વંશજેએ કરી આપેલાં ફડમાંથી હજી સુધી નીબી રહેલી છે. પાલ વરનોન માસ્તર છે; તે એક ધણો સુખી માણસ છે, જેકે તેની હાલત ધણી ગરીબ છે તોખી.”

લીઓનેલે પોતાને ખીદાર કરવાની કોશિશ કીધી.

“ગરીબ ! એમ થવું જોઈતું નથી—માહરે એ ખીનાં હાથ ધરી કાંઈ કરવું જોઈશે.”

“પોતાનાં સતોષ માટે તો એવણુ પુરતા સુખી છે,” તે ડૉક્ટરે કહ્યું. “તાહરે માયાંઝીકે કરવાની જરૂર નથી.”

“નહિ—એમ કાંઈ હોય ?” લીઓનેલે વાંધો કર્યો. “માહરી એસટેટ ઉપર કોઈ કીસમનો ગેરઘનસાફ હું ચલાવી લઈ શકનાર

નથી. જે માણસ ગામનાં છોકરાઓને શીખવીને બાહાર પાડે, તેને તો ખરાખરજ પૈસા મળવા જોઈ અને તેને માટે રેલવાનું ઘેર પણ સારી સગવડવાળું રાખવું સમજાર છે.”

“માઇ ડીયર લીઓનેલ,” તે ડૉક્ટર હસ્યો, “જે રીતે તું બધા ફેરફારો અને સુધારા વધારાઓ કરવા ચાહેછ તે રીતે તો, પાછળથી તાલુકા પાસે પૈસા જેવું બી કાંઈ રેલવાનું નથી.”

તેઓ તે સવાલ ઉપર થોડોકવાર તકરાર કરતા બેઠા; પછી તે સ્કવાયરે એકાએક પૂછ્યું.—

“તેં કયા નામે તે છોકરીને બોલાવી, જોન?”

“ડાફન,” તે ડૉક્ટરે જવાબ કર્યો. “એક વિશેજ બ્યુટી માટે. કાંઈ ખરાબ નામ નહિ કેલવાય! જોકે ગામનાં લોકોને એ નામ કાંઈ જોઈએ તેવું પસંદ આવતું નથી.”

“ડાફન!” તે સ્કવાયરે વિચારવંત અદ્રાએ તેના મીત્રનાં બોલોનો પડથો પાડ્યો.

પછી તે વાતચીત અત્રેજ થઈ પડી ગઈ; પણ લીઓનેલ ડાફનને વિસરી ગયો નહિ; તે તેનું રાખ્ય એક ગરીબ સ્કુલ માસ્તરની છાંદગીને વધારે સહેલાઈ ભરેલી કરવાનાં કાર્ય કરતાં કોઈ પણ બીજા વધારે સારી રીતે શરૂ કરી શકવાનો ન હતો; તે બહુ કરવાનો નિશ્ચય કરી ચુક્યો હતો ને બહાં કામ માટે આનાં કરતાં કોઈ બીજા વધારે સારી તક તેને મળવાની ન હતી.

તે આંદર તંબુઓમાં ગંગો અને ચીં વરતોત માટે પૂછ્યું. એક ઉમરે પુએસો શખશ, બંત્રા કાકી ગયલા એકરા અને જુરા વાળ વાગો, તેની સાંમે આવી ઉભો.

“હું પોત્ર વરતોત છું,” તેણે કહ્યું. “તમે અને મળવા માગોછ, સાહેબ?”

લીઓનેયે તેની તરફ અગ્નયખીથી જોયું. શું આ ખુદ્યા, બધા કંટાળેલો ને નખાઇ ગયેલા અવતારનો, પેલી સુર્યનાં કીરણો જેવી પ્રકાશીત ખુબસુરતીવાળી છોકરીનો બાપ હતો?

“હા; હું તમને મળવા માગુંછ,” તેણે જણાવ્યું. ‘હું રકુલ વિં પરપુછ કરવા માફક. આવની કાલે કયા વખતે અને મળવાની તમને પુરસદ મળી શકશે?”

તે જૈફ આસામીએ ગજરાતથી તેનો એકરો ઉંચો કરી રકવાયર બણી જોયું.

“હું આશા કરુંછ કે કાંઈખી ખોટું થવા પામ્યું નથી, સાહેબ? હું એ રકુલમાં વિસ કરતાંખી જાસ્તી વરસો થયાં છેઉ. માહરો જન્મમારોજ એમાં અટવાઇ ગયેલો છે ને અને એ છોડી જવા ગમતું નથી.”

“કાંઈખી ખોટું થયું નથી ને રકુલ છોડી જવાની પણ વાત નથી—ખીનાં એથી જિત્તીજ છે,” જવાન લીઓનેયે તેને હસીને ખાચી આપી. “હું જોવા માગુંછ કે તમારાં કાચ પ્રમાણે તમને પુરતી રીતે પગાર કરવામાં આવે છે કે નહિ. હું માહરી એસટેટ ઉપરની દરેક

“ઐશ્વરીય” સુધારવા માગું, મીઠું વરતોન, અને જવાનોને કેળવીને
આહાર પાડનારા આહાર શખેણ વાસ્તે હું થયું કરવાનો
ધરોતો રાખું.”

“ગોડ બ્લેસ યુ, સ્કવાયર !” આભારનાં બીજાસમાં ચળકતી
આંખોએ તે જૈફ સફળ માસ્તરે કહ્યું.

તેને તેનો હાથ લાંબો કર્યો અને લીઓનેને ખરાં હીલનાં
જોડથી તેને પોતાનામાં લઇ હીલચે.

“ગોડ બ્લેસ યુ !” તે બોલ્યું મેને પાછું કહ્યું.” હું માનું કે
હાર્ટને માટે હવે સારા દોસો આવી લાગ્યા. અમારા વચ્ચે તમારો
ગ્રામનો એકરો જોઈ જાણે ઉગતા સૂર્યનાં જેવી ખુશી ઉપજે છે.”

સાંજ હવે આખેરી નજદીક આવી લાગી હતી તે એક ઘણી
સુખી સાંજ હતી અને બીજાં કોમનાંમી કરનાં સ્કવાયરે સૌથી વધારે
સારી રીતે તે બોગવી હતી. છુટાં પડતી વખતે પાછા અને પાછા
તેને વાસ્તે મોટા ચીપરજ કરવામાં આવ્યા, કે જે દીવસોનાં દીવસો
સુધી તેનાં કાનમાં તાગને તાગજ રડયા કર્યા; પછી ધીમે ધીમે
મોકો વિખરાતું થયું. જા. અગાઉ લીઓનેને તે સફળ માસ્તરને
પાછો મળ્યો.

“ગુડ નાઇટ, મીઠું વરતોન,” તેણે કહ્યું, “હું આશા કરું કે
આગામી સાંજ તમે મોજથી ગુમરી હશે.”

“માહરી જીંદગીમાં એ એક સૌથી સુખી સાંજ છે,” તે જૈફ
આસામીએ જવાબ દીધો.

પછી આસપાસ જોતાં લીઝોનેલે ડાહનને તેનાં આપની આગ્રુમાં ઉમેલી જોઈ; તે તે રૂપસુંદરીને ફરીથી જોવા માંગતો હતો, પણ જ્યારે તેણે તેની ધમ્મકા ફળીજીવન થયેલી જોઈ ત્યારે તેનો ચેહરો શરમાળપણમાં લાલ થઈ આવ્યો.

“ગુડ નાઇટ, ડાહન,” તેણે એ પ્રમાણે ઉમેરવાની હોંમત કીધી હતે, પરંતુ તે શબ્દો તેનાં હોડો વાટેથી બહાર પડી શક્યા નહિ.

“ગુડ નાઇટ, મીસ વરનોન,” તેણે આખરે આ શબ્દો કહ્યા.

તે બાળકીએ તેણીની ખુબસુરત આંખોમાં એક રમત્યાળ હસ્તી સાથે હોંમતથી સીંધું તેનાં ચહેરા તરફ જોયું.

“કોઈપણ મને “મીસ વરનોન” કરી ઓળાવતું નથીજ,” તે સાદા-ધર્મી બોલી. “હું જાણતી નથી કે તમે કોણને કહેવા માંગોજ.”

તેણીનો આપ તે આગળ ચાલી ગયો હતો; માત્ર તે એક એ મીનીટ ત્યાં થોભી ગયેલી હતી.

“ત્યારે તો જેમ બીજા બધાં કહે છે તેમજ માહરે કરવું જોઈશે,” લીઝોનેલે હસ્યો; “ગુડ નાઇટ—ડાહન.”

“ગુડ નાઇટ,” તે કોમળાંગીએ જવાબ દીધો; અને પછી ત્યાંથી ઉતાવળી ઉતાવળી ચાલી ગઈ.

તે શત્રે તે બેડ મીત્રો, સ્કવાયર અને ડૉક્ટર થોર્નશીલ્ડ, બીડી કુંકતા અને ટાહેલ્સ ચલાવતા બધા મોડે સુધી બેસી રહ્યા.

“મને લાગેજ,” લીઝોનેલે કહ્યું. “કે મેં જાણે કસમો આધાજ અને તે માહરે કદી પણ તોડવા જોઈતા નથી. હું માહરી જીંદગી

“મને લાગેછ,” લીઝોનેલે કહ્યું. “કે મેં જાણે કસમે ખાધાછ અને તે માહરે કદી પણ તોડવા જોઈતા નથી. હું માહરી જીંદગી સાથે પ્યારમાં પડેલો છું, જોન; એમાં કેટલું બધું કરવાનું છે કે શરૂઆત કરી દેવા હું અત્યંત તત્પર બન્યોછ. માહરી જીંદગી આ માહરી એસ્ટેટને હું એક મોડલજ બનાવવાને છેલ્લાને”

પ્રકરણ ૩.

કેવો ઝળકતો દીવસ! લાઈમના ઝાડો સુંદર મધમધાતનાં બાદળો ફેલાવી રહ્યાં હતાં, પંખીઓ ખુશાળીથી ગાતાં હતાં, ડુલ્લો તેઓનો સાથી સુંદર સાજ સજી કુદરતને આવકાર આપવા તૈયાર થઈ રહેલાં હતાં અને એવી એક ધમ્ધરી ખુશનુમાં સહવારે લીઝોનેલ તુરખીલ પોતાની ફરજની બળવણીની શરૂઆત કરવા અને તેના અમલ હેઠળની બનતી દરેક ‘એબ્યુસ’ સુધારી નાખવા આનંદમય તરખીયતથી બાહાર પડ્યો—તેનું પેહલું બહુ કાર્ય તે સ્કુલ માસ્ટરનાં પગારમાં વધારો કરી આપવાનું હતું. તે પાકંમાંથી થઈને આગળ વધ્યો, પણ તે પોતાની ફરજ બળવવા એટલો બધો વેહલ્લો નિકળી પડ્યો હતો કે જ્યારે તે નાની ગલીમાં જ્યાં તે સ્કુલને લગતું મકાન આવ્યું હતું ત્યાં આવ્યો ત્યારે ત્યાંનાં ગામડાંનાં મોટાં ઘડી-યાળમાં દશના ટકોરા પડતા સમજાયા.

તે નાનું પણ ઘણું ચીત્રમય મકાન હતું; એક સાદી બીલડીંગ, મુંદર ગોલાઓ અને મોંઘરાથી મઢી લીધેલી દીવાળો સાથનું એક બીલડીંગ; બારીઓ ઘણી પોખાળ અને ખોલ્લી હતી. એક અસલ ધમનાં અને વિચિત્ર દેખાવના મીનારામાં એક મોટો ઘંટ લટકતો હતો કે જેની વચ્ચેની લોખંડી જીભમાંથી છેક હોંડે વેહર એક લાંબી દોરી લટકતી હતી.

ઘણું જ ગરીબ, એ તેનું સૌથી પહેલું મત હતું. એક સ્કુલ વાસ્તે તે મકાન અત્યંત નાનું ને ગરીબ હતું અને એક મોટી નવી બીલડીંગની ઘણી જરૂર દેખાતી હતી. તે અંદર ગયો; અને એક કરકર બોલતી ડેસ્કની હેઠળ સફેદ વાળોવાળું એક જૈફ માથું ઘણી આકર્ષી વાંકું વળીને કામમાં ઉંડાણથી રોકાયેલું જોઈ લીઓનેલનું જીગર તેની છાતીમાં દબાવી સહેજ ધુન્નું. તે તે માસ્તર આગળ ગયો અને તેને સહવારની સલામ ધમ્મી; પછી એક કુદરતી પ્રેરણા શક્તિથી દોરવાઈ તેણે તેના ખાસામાંથી પોતાની પોકેટ બુક કાઢી અને તે ડેસ્કની ઉપર એક પાંચ પાઉન્ડની નોટ મુકી.

“તમારા છોકરાઓને આજે એક હાલી કે આપજો, મી. વર-નેન,” તેણે જણાવ્યું. “અને ચાહ, કેક, ખીસકોટ વીગેરે મંગાવી એ લોકોને મળાહ કરાવજો. એ લોકોને પાછા ચાર વાગે અહીં બોલાવજો, આપણે આઈસ્ટીમ પાર્ટી કરશું. હાલમાં તો હું તમારી સાથે વાત કરવા માંગું છ.”

તેઓ સાથે તે સ્કુલ હાઉસ છોડીને બહાર પડ્યા. તે માસ્તરનું ઘર તે ગલીમાં સહેજ દુર આવ્યું હતું અને ત્યાં તેઓ ગયા. લીઓ-

નેલ હદ વગરનો નારીપાશ થયો. તે ફક્ત એક નાનું કોટેજ જેવું કોટેજ હતું, એક તેવાજ સુંદર નાનાં બગીચાની અંદર આવેલું.

“માફ કરજો, સાહેબ, પણ તમારા જેવા માનવંત પહોંચણું મારે દાખલ થવા વાસ્તે એ ઘણું ગરીબ ઘેર છે.” તે જૈફ સ્ફુલ્લ માસ્તરે ઘણી લાયકાથી જણાવ્યું.

“આપણે એમાં સુધારો કરીશું, મીઠ વરનોન,” તે જવાન સ્કવાયરે જવાબ દીધો.

તેના હિંચા તનણુખાર આકારને અંદર દાખલ કરવા સાફ તેને તેનું માથું નીચું કરી જવું પડ્યું, દરવાજો એટલો બધો નીચો હતો તેણે કદી પણ નહીં જોયો એવી એક સુંદર નાનુકાત અને મોટી કાળજીભરેલી તણુમજથી ગોઠવાયેલી અને સાફ રાખવામાં આવેલી રાંધણીમાંથી થઈને જવું પડ્યું—ઘણીજ નાની, પણ નિર્ભય અને અગ્નયબી પમાડે તેટલી હદ સુધીની સુધડ વળી અહીંતહીં એકાદ બે ફલાવર વાઝમાં ખુશબોદાર ફુલો પણ સણગાર વાસ્તે ગોઠવી દેવામાં આવેલાં હતાં, તેમાંની દરેક ચીજ ચળકતી અને ઝગઝગીત હતી. તે પછી તેઓ એક નાના સુશોભીત બેસવાના ઓરડામાં ગયા, કે જે સુંદર ડાફનનાં જીગરની મગરૂરી હતો.

તે બાળા ત્યાં હતી નહિ; તે કાંઈ ખાસ તેણીને જોવાની આશા કરતો તે રૂમમાં દાખલ થયો હતો નહિ, પરંતુ તોખી, તેણીની ગેરહાજરી નીરખી નહિ સમજ પડી શકે તેવા બાએસથી તેનું જીગર તેની છાતીમાં નાશીપાશીથી ઠંડુગાર મારી આવ્યું. તેઓ એકબેકની સામે ખુરસીઓ ખેંચી બેસ અને તે જવાન આસામીએ ઘણી કાળજી

બરેલી નાનુકાતથી પોતાની તપાસ શરૂ કરી. જ્યારે તેણે તે માસ્તરનાં પગારની હકીકત જાણી અને તેમાંથી બી તેને આ નાના કોટેજનું બાકું આપવું પડતું હતું, ત્યારે તેનાં ગુસ્સાનો કોઈ બી સુમાર રહ્યો નહિ !

“તમને અને તમારી દીકરીને આવા તુચ્છ પગાર ઉપર જીવવું પડે છે !” તેણે પુકાર્યું, “કાંય, તમને માહરા ઘેરનાં નોકરો જેટલાબી સારા પગારથી નવાજમાં આવતા નથી ? હવે, મને કહો—તમને આયજ જીના કોટેજમાં રહેવા ગમે છે અને તેમાં હું સુધારો કરું યા તમને કંથે વધારે સગવડવાળાં મોટા નવાં ઘેરમાં જઈ રહેવાનું પસંદ છે ?”

“આપ માહરાં કોટેજને છોડીને બહાર રહેવા જવાની મને દરકાર નથી, સ્કવાયર,” તે જૈફ માસ્તરે જવાબ દીધો. “ડાહને અને મેં અહીં એટલાં બધાં વરસો સુખચેનમાં કાઢેલાં છે, કે એ છોડી જતાં અમને બનેને મસમોટી ઉદાશી પ્રાપ્ત થશે. ડાહને અહીં એક નાનો જેવો બગીચો ઉગાડ્યો છે, જેમાં થતાં ફુલો વેચી એ મને ધણી મદદ કરે છે. અમને તો, બા અહીંજ રહેવા ગમે છે.”

“ત્યારે તો જરૂર તમે અહીંજ રહેજો,” જવાબ સ્કવાયર ?” લીઓનેલ તુરબીલે જવાબ કર્યો. “પણ એ જગ્યામાં સુધારાઓ કરવા પડશે, અને તમારા પગાર વાસ્તે તો વૈલ, હાલમાં તો આપણે એને બેવડો કરી શરૂઆત કરીશું. હું મુખ્ય ત્રસ્ટી છું, અને પાછળથી હજી પણ વધારે શું કરવાની અગત છે તે આપણે જોઈ લઈશું,”

“શું એ તમે બધું ખરેખર બોલો છો, સ્કવાયર ?” તે જૈફ આસામીએ આતુરતાથી પ્રશ્ન કર્યો. “આટલાં આટલાં વરસો થયાં

હું કેમ જીવું છું અને નીભી શકું છું તે જાણવાની કોઈ કદી દરકાર પણ કીધી નથી—શું એ બધું ખરું છે ?” લીઓનેસે તેનો ચહેરો ફેરવી નાંખ્યો, કે જેથી તે બુધ્ધાની આંખોમાં ઉભરી આવેલાં આંશુઓ તે જોઈ શકે નહિ. “ગોડ બ્લેસ યુ, સર, અને મને જે બધું બક્ષવામાં આવે છે તે વાસ્તે લાયક બનાવે !”

લીઓનેસ ત્યાંથી બહાર નીકળી આવ્યો અને કુદરતની નીર્મળ હવાએ જેવી તેનાં કપાળ ઉપર બકરીઓ લેવા માંડી કે તેનો રૂબારૂ દાર ચહેરો મોટા સંતોષ વચ્ચે ઉગી નીકળ્યો.

“ગરીબ લોકોની મેં દુવા લીધી છે,” તેણે તેનાં મનથી વિચાર્યું “અને તે મને માહરી જીંદગીનાં છોક છેડા સુધી કામ આવવાની છે.”

તે ગલીઓમાં થઇને ખેતરમાં આવ્યો, અને ત્યાંજ તેની સરજત ડાકનને બેટવાની હતી. તે પોતાનાં વેચવાનાં ફુલોમાં ભેળવા વાસ્તે વાંકી વળીને ‘ફર્ન’ એકઠાં કરતી હતી. તે વિશાળ, એકાંત અતરાફમાં ચીત્ર વિચિત્ર ફુલો જાણે એકમેક ઉપર સરસાઇ ભોગવવા માંગતાં હોય તેમ પોતાનો સુગંધ ફેલાવી ગહયાં હતાં; પણ તે સર્વ મધમધતાં ફુલોમાં ડાકન સૌથી વધારે સુંદર લાગતી હતી; સહવારની તાજ, શીરીન લેહડીએ તેણીના મારબદ્ધ જેવા રોખસારોવાળા ચેહરા ઉંપરનાં ગંગને વધારે ઘાડો બનાવ્યો હતો અને હતી તે કરતાં પણ જ્યાદાં, તે મનઆકર્ષક લાગતી હતી. તેણીની આંખો હીરા મીસાળ ઝળકતી હતી, જ્યારે હોડો તો પાકેલાં પીચ મીસાળ લાલાશ પકડી રહેલાં હતાં. તે માહબુબોની માહબુમે એક શીંકા પીન્ક કલગ્નો દીક્ષો, સાદો પોશાક પેહડી લીધો હતો—પરંતુ તે એક મોંઘાદાત

રાજધાનીની ઝાંખાનીજ ઝલેલ અને દમામથી તેણીનાં નાણુક બદનને દીપાવી અને શોભાવી રહેલો હતો; વળી તેણીનાં હાથે ‘ફર્ન’થી બરાઈ ગયેલા હતા અને તમામ મેઝ્યાંન અદાએ પોતાનાં કામમાં મશગુલ બનેલાં તે રમણી એ વખતે એક એવું દાલ ચોરી લે તેવું મનોહર ચીત્ર રચી કરતી હતી કે લીઝોનેલ તુરબીલ તો જાણે તેને સ્વપ્નામાં જોતો હોય તેમ કેટલીક પળો સુધી કાંઈપી ઓલ્યા વગર ખામોશ ઉભો રહ્યો.

“ચુડ મૉર્નિંગ,” તેણે કહ્યું; “આજે લગરીક જલ્દી નિકળી પડ્યાં? હું તમારા બાવાજીને મળવા જઈ આવ્યોછ.”

અભયબી અને ગભરાતમાં તે રૂપસુંદરીએ ઘણી કાળજીથી હાથોમાં એકલાં કીધેલાં ‘ફર્ન’ અર્ધાં અર્ધાં પાડી નાંખ્યાં તે વાંકો વાળ્યો અને ઉંચકાને તેને આપ્યાં.

“તમને એટલાં બધાં ફર્નની શા વાસ્તે જરૂર છે કાફન ? તેણે પૂછ્યું.

“અમારા બગીચામાં એ ઉગતાં નથી, અને દુલોમાં સાથે મૂક્યાં કંઈ.”

“શું તમે તુરંતો ઘણાં સુંદર બનાવો?” તેણે સવાલ કર્યો.

“હું એમ ધાંડું.” તે ચાતુરીએ શરમાળપણાંથી જવાબ દીધો. એનાબેલ આઉનબી દુલો વેચેલ, પણ માહરાં એનાં કરતાં વધારે સારી રીતે ખપેલ.”

ત્યારે માહરે વાસ્તે એક 'બોકે' જરૂર ખનાવજો; અને તમારી કળાનો એક નમુનો જોવા ગમેછ, "તેણે કહ્યું; અને તે મોટા આભારથી ધણી સમ્મતાથી નમી.

તેણે એ પછી ચાલી જવું હતું. તે સારી રીતે જાણતો હતો કે સ્કવાયર ઑફ વિન તરીકે એક સ્કુલ માસ્તરની દીકરી સાથે એમ તાહેલાંઓ ચલાવનાં હજું રહેવાનું તેને વાસ્તે ખચ્ચીત શોખાબરેકું કે વાજખી ન હતું; પણ તે ગોરા દુધ જેવા રોખસારોમાં ચડી આવતા અને જરા વારમાં ગુમ થઇ જતા નાન, ઝીણાં ખાડાઓ એટલા તો મનોવેધક લાગતા હતા, એવા સુંદર અને લેહઝતદાર, તેણીનાં ખુબસુરત ચહેરા ઉપરનો રંગ એવો મીઠો અને દીલ સાફ કરી મેલે તેવો હતો, સુર્યના રૂપેરી કીરણો તેણીના નરમ, રેશમ જેવા બાળના જથ્થા ઉપર એવી તો આનંદમય રીતે જલ્લગમ્મન કરતાં હતાં, કે ત્યાંથી તુરત ચાલી જવા વાસ્તે તે તેના મનને સંમગ્ન કરી શક્યો નહિ—તેનાં પગલાંજ જાણે જમીન સાથે સહકાર કરી જે ઉપર તે ઉભો હતો ત્યાં ચોંટી ગયાં. એમાં શું? એમ બે ચાર મીનીટો વધારે તે મનોહારીણી સાથે તાહેલામાં ગુજરવાથી ખોડું શું થઇ જવાનું હતું? તેણે તેનાં દીલને સંચારો આપ્યો, અને વળી તે થોડો કાંઇ જાણીશુજીને તેને મળ્યો હતો? તેઓની આ મુલાકાત તો સાવ અકસમાટીકજ હતી.

“તમે અહીં ચાલુ આવો છો?” તેણે સવાલ કર્યો.

“હાજી; રોજ સહવારનાં, જ્યારે કુદરત ખુશાલીથી હસતી હોય ત્યારે.”

“તમારો ધંધો ધણો મજાહનો છે.” તેણે તાહેલું ગળ-ડતું કરવાની મક્કસદથી કહ્યું—જરા વારે, સેહજ અચકીને, કેમજે આવી એક અંગણી છોકરી સાથે વાતો કરવાનું તેને કુદરતી ધણું ભારી લાગતું હતું—તે છોકરી કે જે તેનાં વર્ગમાંની એક ન હતી.

તે બાળા એ સમજતી હોય તેમ લાગ્યું; તેણીનાં સુખવાસી, નિષ્કલંક હોડો ઉપર એક શીકકું હસ્તુ ધાઈ આવ્યું.

“બીજાં કશાંને ખાતરખી હું તે અફલખદલ કરું નહિ.” તેણીએ ધણું રાંકપણાંથી જમાવ્યું કર્યો.

“મહિ, અલખટ, નહિજ—તદન ખરું છે. એવા એક સુંદર ધંધાની હેરફેરી બીજા ધંધા સાથે કોણજ કરે, વાર?” લીઆનેલ બોલ્યો. “કુદરતે જે આપણને શીખવ્યું હોય અને જેને વાસ્તે આપણે નિરમાન થયેલાં હોઈએ, તે સારી રીતે બગવવાની આપણી ફરજ છે. તમે હસોછ, ડાકન; મને કહો, કાંય?”

હું હીંમત કરી શકતી નથી, સ્કવાયર,” સુંદર ડાકને જવાબ દીધો.

“પણ તમારે કેહવુંજ પડશે. જે તમે એ મીસાળ હસશો, તો માહરે તેનું કારણ જરૂર જાણવું જોઈશે.”

વચન આપો કે તમે ગુસ્સો નહિ કરશો ?”

પ્રકરણ ૩ (ચાલુ.)

તે મધુર હોડો વાટેથી ગુસ્સો નહિ કરવાનાં વચન માટેનાં તે મીઠા શબ્દો બોલતી વખતે લીલાં પાદડાંઓની ગીચ ઘટા તળે, નિર્મળ સુર્યનાં રૂપેરી કીરણોમાં તે માહાબોખતાર જેવી ચેહરેનમુન સુંદરીએ કોઈ એવું દીલ બેદી છેદી મેળે તેવું પીકચર રજુ કર્યું કે જવાન સ્કવાયર લીઓનેલ તુરબીલ તેણીને કાંઈ પણ વચન આપવા એકદમ તૈયાર થઈ ગયો.

“હું તારી સાથે ગુસ્સો નથી કરવાનો, ડાફન; હું ગુસ્સે થઈજ કેમ શકું, વાંદ?”

“તમે કહો છો કે જેને કુદરતે જે વાસ્તે તૈયાર કીધો હોય તેને તે ચીજ સૌથી સરસ રીતે કરી બળવવી જોઈયે. હું આપણને કુદરતે જે વાસ્તે તૈયાર કીધાંછ તેનાં તક્ષવતનો વિચાર કરી હસુંછ- મને કીરતારે તુરરાઓ તૈયાર કરવા બનાંવીછ અને તમને પૈસા ખરચવા સરજ્યાછ.”

તે વિચિત્ર ખ્યાલથી તેને હસ્યું આવ્યું.

“પણ તું શું એમ ધારેછ કે પૈસા ખરચી જાણવા સીવાય ખુદાએ મને બીજાં કયાં વાસ્તે સરજ્યો નથી?”

જવાબ દીધા અગાઉ તે રૂપસુંદરીનાં ગળાંમાંથી એક ઘણા ધીમા નિસાસાનો શ્વાસ બાહાર પડી ગયો.

“પૈસા હોવાનું અને પૈસા ખરચવાની છુટનાં સુખ જેવું સુખ હું બીજું કોઈની વિચારી શકતી નથી. મેં એકઠી વેળાએ ઘણાંમાં

ધણી પચ્ચીસ શીલ્કીંગસ ખરચેલી છે; અને તે રકમ મને તો બા ઘણી મેટી લાગી હતી. તમારા જેવાનાં મનથી પચ્ચીસ પાઉન્ડની કુચ ખીસાદમાં નથી—ખર કેની? લોકો તે કહેછ કે તમારી પાસે પૈસાના કુવા બરેલા છે !”

“પૈસાનાં કુવા !” તે પાછો હસ્યો. “આજકાલનાં જમાનાનાં લોકો પૈસા કાંઈ કુવામાં બરતા નથી. ડાકન, શું તુને ધણું ધણું પૈસા મેળવવા ગમેછ ?”

“નહિ,” ડાકને જવાબ કર્યો; “ મને ધણું પૈસા નથી ગમતા; પણ માંહરી કને છે તેનાં કરતાં સેહજ વધારે મેળવવા મને ગમેછ. હું જાણુંછ, મને કાંઈ પૈસાની કોમત કરી જાણતાં આવડતી નથી, પણ પૈસા જે સુખ અને આરામ આપી શકે છે તે મેળવવા હું આતુર છું.”

તેણે તેણીના બાપ માટે જે ક્યું હતું તે તે બાબાને કહી દીધું નહિ; તે ચોતેજ જલ્દી પોતાની મેળે શોધી કાઢી શકશે. અત્યાર અગાઉનું તેણે તેણીની હાજરીમાંથી જતાં રહેવું હતું; તે લગભગ અર્ધ કલાક થયાં ફેકટમાં તેણી સાથે ટાલેલાંઓ ચલાવતો ઉભો હતો. તેને જતા રહેવું હતું; પણ તેનું મન માંત્યુ નહિ, અને બીજી ફકટ દશજ મીનીટ ત્યાં વધારે થોભી જવાની તેની લાલચને તે રોકી શક્યો નહિ—સહવારની કુદરતની લીલાલેહરમાં તે ચેહરો એવો તો તાજો ને સુંદર લાગતો હતો કે ત્યાંથી ખસવાનું તેનું મન થઈ શક્યું નહિ—દશ મીનીટ વધારે, ફકટ દશ મીનીટ અને પછીથી તો તે ચાલી જવાનો હતો, તેણે તેણી આગળ દેવળને લગતી વાતો

કીધી; પછી વળી બાળકોને આપવામાં આવનાર એક ન્યાયતને લગતાં બધાં ટાહેલાંઓ ચલાવ્યા કીધાં. એમ કરતાં દશ મીનીટ પણ ખલાસ થઇ ગઇ અને વખત તો તેને એક મીનીટના નેટલો ફૂકો લાગ્યો.

“ગુડ બાય, ડાફન,” તેણે અંતે કહ્યું; અને ધીમા, મધુર, મંત્રુલ અવાજે જવાબ દેતાં સુંદર ડાફનની ચક્ષુઓ :ભોંય બણી ઝૂમી પડી—

“ગુડ મૉરનીંગ, સ્કવાયર.”

એ પછીનાં થોડા દોવસો બાદ લીઓનેલ ખેતરોમાંથી થઇને ઉતાવળ્યો ઉતાવળ્યો જતો હતો, કે જ્યાંથી એક ફાર્મ નામે “ધી ઝલીબી”માં જવાતું હતું. તે ઘણી ઝડપથી ચાલતો હતો; કેમજે તે ધારતો હતો અને ઇચ્છતો હતો તેનાં કરતા ઘણી વધારે મોટી સેકાંણો તેને થઈ પડી હતી.

ઝલીબી લેન નાંમના ગલીનાં નાંકો ઉપર એક ઘણું મોટું એસ-નટનું જાડ ઉલું હતું. તે આખાં ગામડામાં તેનાં કદાવર આંગ અને તેની સુંદરતાને લીધે ઘણું જાણીતું અને પંકાયેલું હતું. જ્યારે તે ત્યાં પુગ્યો ત્યારે તે જવાંમદ ત્યાં થોળ્યો—એક સીગારેટ પી લેવા ત્યાં થોમી જવા તેનું મન થયું. શું તે ખાસ તેની સીગારેટ સળગાવી પીવા ત્યાં થોબી ગયો હતો? તે મેચીસ સળગાવતો તે રાત્રસી દરખતની હેથળ ઉભો, અને એજ જગે તેની પાછળ એક નરમ. ઝડપથી ચાલી આવતાં મખમલી પગલાંઓનો અવાજ સમજાયો. ઉતાવળે :છવાડે ફરી જોતાં તેણે ડાફન વરનોનને જોયું, તેણીની

સુંદર મુખમુક્કા બંને આતશ માફક લાલ થઇ આવેલી હતી, વાઝો બધા વેરવીખેર હતા અને આંખોમાં એક નમ્ર ઝળકતી, આંજ નાંખે તેવી લાઇટ ઝલેહ મારી રહેલી હતી.

“સ્કવાયર તુરખીસ, હું તમારી સાથે કાંઈ વાત કરવા માગું છું,” તે માહાબુબોની માહબુબે પૂકાર્યું, “હું પાર્કમાં તમારી પુથે પુથે આવી હતી, પણ તમ એટલા ઝડપથી આસતા, હતા કે હું તમને પકડી પાડી શકી નહિ. મેં તક ખોડી દીધી હને, પણ સારું થયું કે તમે અંહી બીડી પીવા થોભી ગયા.”

“હું ખુશી છેઉં કે હું થોખ્યો,” સ્કવાયર તુરખીસે મગરૂર મતાં ખુશીથી હસીને કહ્યું.

તેણી ત્યાં ઉભી, કે જ્યાંથી સુર્યના પવિત્ર કીરણો તેણીના પ્રકાશીત ચેહરા ઉપર સીધા પડતા હતા અને તે ચેહરાને તે કીરણો મીસાળજ ઝલેહદાર બનાવી દીધો. તેણીની નરમ અશ્રુઓમાં આંસુઓ ઉભરાઇ આવ્યાં હતાં.

“હું તમારો ઉપકાર માનવા માગું છું,” તેણીએ કહ્યું. “પણ મને સમજ પડી નથી સક્તી કે તે માહરે કેમ માનવો. કોઈખી જણે અમો ગરીબ બાપ દીકરીની કદી દરકાર અત્યાર અગાઉ કીધી નથી, તેથી આભારી કેમ બનવું તે હું બજાતી નથી; પણ તમે જ, બધી ભલાઇ માહરા ગરીબ પપા ભણી દેખાડી છે તે માટે હું માહરાં અંતઃકરણનાં સાથી ઉડા ભાગમાંથી તમારો ઉપકાર માનું છું. જ્યારે હું ઘેર ગઈતી ત્યારે એવણ બીચારા ખુશાળીથી મોટે મોટે રડતા હતા.”

“પુઅર ઓહુ મેન !” લીઓનેલે દીવસોઝીથી જવાબ દીધો—“એટલું બધું સુખ અને મજાદ આપવા વાસ્તે મેં તો ઘણી તુચ્છ રકમ ખરચેલી કહેવાય.”

“તુચ્છ !” તેણીએ પોતાની ઝીણી આંખો પોહળી પટ્ટાક ખોળી નાંખી. “જો તમે વરસ દીવસે એંસી પાઉન્ડનાં પગારે એ માણસો રાખો, તો તમને માલમ પડે કે એકસો ને સાહચ કેમ થાય છે. મેં તમને હમણાંજ કહ્યું કે તમારો ઉપકાર કેમ માનવો તે મને આવડી શકતું નથી, પણ હું તમારી એટલી આભારો થયેલી છે કે તમારી આગળ ગુંથણું મંડીને પડી તમારા પગોને કીસી કરું, જો તેમ કરવા દેવાની તમે રજા આપી શકતા હોવ તો.”

પછી મોટા મોટી સમાન ટીપાંઓ તેણીનાં બતાસા જેવા મધુર રોષસારો ઉપરથી સડીને ભોંય ઉપર પડ્યા. તે સ્કવાયરે એ લાગણીપુર્વક દેખાવ જોઈ પોતાનો એક હાથ તેણી ભણી લાંબો કર્યો.

“માઈ ડીયર ડાફન, પ્લીઝ, ડોન્ટ કાઈ,” તેણે કહ્યું. “હું તાહરી આંખોમાં આંસુઓ જોઈ શકતો નથી. જો મેં તને ખુશી કીધી હોય, તો હું ધણો સંતોષ પામ્યોછ. આખર કરેને, તુંને કાંઈ ધણો આભાર માનવાની જરૂર નથી; કાંયજો જો મેં કીધુંછ તેનાથી હું એંધું કદી કરી શકતે નહિ, અને એથી પણ જાસ્તી હું હજી કરવા ચાહુંછ.”

“અમારા મનથી તો એ કેટલું બધું છે !” ડાફન બોલી; “તમે સમજી શકતા નથી. હું જાણુંછ એમ માહરે તમારી પુથે પુથે આવવું નજ હવું—માફરા જુઠ્ઠા પતપતારાઓ સમજવા માહરે તમને રોકવા

નજ હતા. પણ તમારો ઉપકાર માન્યા વગર મને ચાલ્યુંજ નહિ. તમે માહરી સાથે ગુસ્સે તો નથીની ?”

“ઉલ્ટો, હું ખુશી થયેલો છું; અને તાહરી સાથે વાત કરવામાં હું જરાખી રોકાતો નથી, ડાફન, અને તાહરા ટાહેલામાં મગ્ગલ મળેલ. હું જે એક આસામીને તું ચાહેલ તેને મદદ કરી શક્યોલ તે વાસ્તે મને સુખ પ્રાપ્ત થાય છે.” તેણે તેની સ્થિતિ અને સંજોગો પ્રમાણે ઘણી મોટામનાં મુરખીપણાનાં દેખાવથી કહ્યું—તે દેખાવ કે જે તેને ઇચ્છે ઇચ્છ લાયક જણાતો હતો.

તેને મગફરીથી લાગ્યું કે તેની મીલકત ઉપરનાં દરેક જણુ વાસ્તે તે પોતે જોખમદાર હતો, જે મીસાળ એક બાપ પોતાનાં બચ્ચાંઓ માટે હોય છે તેમ; આ જોખમદારીની મગફરી ભરેલી લાગણી તેનાં દીલમાં તે એમ ડાફન સનમુખ ઉભો હતો ત્યારે વધતાંજ પ્રમાણમાં ઉત્પન્ન થઈ. તેણી તેઓમાંની એક હતી, કે જેને સંભાળવા અને સાચવવાને તેની ખાસ વધારે કાળજીની જરૂર હતી. તે તેણી સાથે થોડીક મીનીટો વાત કરતો ઉભો; અને પછી તેણી તેને એપક્ષો છોડીને જતી રહી, બધો તેને અંતરણપણે ખુશામદ કરી ખુશાળીથી રાજીરાજી કરી મેળીને—આખર કરે ને તે એક મરદ બચ્ચો અને જવાન હતો—તેણે તેણીની મીડી ખુશામદથી ઘણી ગીલીગીલી ઉપજી અને આભારમાં બ્રેલાયેલા તેણીના મીઠા પણ જુસ્સાદાર શબ્દોથી આનંદને મારે તેનું જીગર તેને ગળે આવી અટક્યું !

“લોકોને સુખી કરવાનું આ ધરતી ઉપર સૌથી ખુશનુમાં છે,” તેણે વિચાર્યું; પણ તે સુકંસીનાં મનમોહક ચેહરાને લીધે એ બધું

ખાસ કરીને તેને વધારે સુખી લાગતું હતું તે તો તેણે વિચારવાની તકલીફ લીધી નહિ.

બીજે દીવસે, તે જે ગલીમાંથી થઇને હારટલે જવાતું હતું ત્યાંથી પોતાનાં ઘોડા ઉપર સ્વારી કરીને જતો હતો. તેટલાં તેણે ડાકનને સ્કુલ હાઉસને લગતા અગીયાનાં લોકડાનાં દરવાજાને અધેલીને ઉભેલી જોઇ, કે જે વખતે તેણી તે હતી તે કરતાં પણ વધારે સુંદર નજરે આવી. જે તે છોકરી એમલી હતે તો તે પોતાનાં ઘોડા ઉપરથી નીચે આવતે અને તેણી કનેથી ફૂલોનો એક તોરો ખરીદ્યો હતે, કે જેમ કરવા તેને ઘણું ગમતું હતું, પણ એક જવાન ખેડુત, તેનો પોતાનો બાકુત, તેણીની બાજુમાં ઉભો રહીને વાતો કરતો હતો. તેથી, માત્ર પોતાની હંટને હાથ અડાડી તેણીને સલામ કરી તે જતો રહ્યો, જ્યારે ડાકન લજ્જની મારી બધી રાત્રી થઈ આવી.

“તું સ્કવાયરને પીછાણેછ?” તેણીને સવાલ થયો.

“હું તેવણે આપેલા ફૂટમાં ગઈ હતી,” તે રૂપસુંદરીએ નજર ઉઠાવી ઉપર જોવા વિનાં ઉડાવનારો જવાબ કર્યો.

લીઓનેલ પોતાનાં ઘોડાને કુદાવતો આગળ નિકળી ગયો. છતાં, જેકે તેનાં વિચારો ધંધાદારી બાબતોમાં રોકાયેલા હતા તોખી, તે સુંદર પીકચર-એક મોટી ગારડન હંટ સાથની તે પરીપેકર નાઝનીન-તેનાં મગજની સપાટી ઉપર તેની સાથેજ દોડતું હતું. આ કોઈ જવાનને તેણી સાથે એટલા બધા ધરોમોપણનાં દેખાવથી વાત કર-

બાને હજી શો હતો ? તેણીએ સંભાળ બરેલી રેહવું નંત્રયે. તેણીની કોઈ માં હતી નહિ; તેણીનો આપ ખીચારો દુન્યાને લગતું કાંઈખી જાણતો હતો નહિ, તેથી તેને લાગ્યું કે થોડીક માયા બરેલી ચેતવણીનાં શબ્દો તેણીનાં કાંનમાં રેડવાની તેની પોતાની ફરજ હતી. તેણીએ તેને કહેવું હતું કે રોજ સહવારનાં ખેતરમાં તે ફનઝ એકથા કરી લેવા આવતી હતી; ત્યાં તે વખતે તે જ્યારે એખલી હશે ત્યારે તેણી આગળ તે વાન કાઢવાનો તેણે કરાવ કર્યો.

તે ઘણો ખુશી થયો; તેણીને જે ચેતવણીનાં એચાર શબ્દો તે કહી સમજાવવાનો હતો તેનાં ખ્યાલે તેને ઘણી ખુશી હાંસળ થઈ. તે ચેળકતી ખુબસુરત આંખો કેવી તેનાં એહરા બણી તે અગમ્ય-ખીથી ઉપાડસે અને દરાખ જેવા તે મીઠા હોઠો ઉપર એક કેતું દીવપત્રીર હસ્તું ફેલાઈ રહેશે ! તેણીને ખચાવવાનાં, તેણીની કાળજી લેવાનાં, તેણીને ચેતાવવાના ખ્યાળમાં ખરેખર કાંઈ ઘણું મજાહ આપનારું હતું. ખીજી સહવારે તે ઘણો જલ્દી ખેતરમાં ગયો. તે જુળકી ત્યાં હતી, હાથમાં એક નાંની સુશોભીત આસકેન સાથે, કે જેમાં એકથા કરી લીધેલાં ફર્નઝ તે વાંકી વળીને બહુજ તણુમલથી ગોથવતી હતી.

“ગુડ મોર્નિંગ, ડાદન,” તેણે તેણી તરફ જોઈ પૂકાયું; અને તે કારમજ એહરા, જે ઉપાડી તેણીએ તેનાં બણી જોયું તે તેની સ્વચ્છતા અને નિર્દોષતામાં એટલો બધો સોદો, સુંદર, સીરીન અને બચ્ચાં સહી લાગતો હતો કે લીઓનેલ તુરખીલ પોતાની ચેતવણી લગમગ બૂલી ગયો. તે બેદરકારપણાંથી એક ઝાડનાં મોટાં થડને પીથ કરી ઉભો, જ્યારે તેણી પોતાનાં ફર્નઝ ગોથવવામાં રોકાઈ.

“હું તાહરી સાથે થોડીક મીનીટો વાત કરવા માગુંછ,” તેણે આયંદે જરા વાર રહીને કહયું; “તાહરી બાસકેટ મુકી દે અને માહરું સમજ.”

ડાફને તુરતજ તાબેદારીથી બાસકેટ બોંચ ઉપર મૂકી દીધી અને તેની સામે આવી ઉભી, તેણીની સુંદર ચક્ષુઓ અગ્નિચક્ષુથી પોહળી પટાક ખૂલી ગઈ હતી. તેણીનો મીઠો ચેહરો આતુરતાનાં આતશથી બલુકા મારી આવ્યો હતો. તે પણ અચકચો-શીખામણ અને ચેતવણીનાં એકથા કીધેલા શબ્દો એકદમ સડસડાત તેનાં હોઠો વાટેથી બહાર પડી શક્યા નહિ.

“એસી બ્લ,” તેણે અર્જ, કીધી “આમ મોટાં ઝાડની તૂટેલી ટાંખલી ઉપર આપણાં બેઠ વાસ્તે બેસવાની પુરતી જગા છે.”

તેની મીઠી દરાખ જેવી આંખો આશા ને આતુરતાથી તેનાં બણી જોઈ રહી હતી, અને તે આશાવંત આંખો સામે તેનાંથી ટકામ શકાયું નહિ. તે તેની બાજુમાં બેસે તો, તેને લાગ્યું કે, તે વધારે સહેલાઈથી તેણીને બધું કહી શકવાનો હતો.

ડાફને તેને જેમ ઇચ્છયું તેમ કીધું: તે તેની બાજુમાં બેસી ગઈ અને પોતાની આંખો તે કેથે દુરદુર થેરવવા લાગી, તેણીથી તેના ચેહરા બણી જોઈ શકાયું નહિ.

“ડાફન,” તે જવાંન સ્કવાયરે ધીમેથી શરૂ કર્યું, “તાહરી માય નથી અને તાહરા બાવાજીને ફ્રન્ચાઈરી વિષે કાંઈ ઝાઝી માહિતી નથી. મને ખબર છે; અને હું તેથી તને એક નાંની જેવી ચેતવણી આપવા માગુંછ. તું ચુસ્સો તો નહિ કરશે ની?”

નહિ,” તે રૂપસુંદરીએ જવાબ દીધા; અને તેણીનાં ચેહરા ઉપરની કીરમજી લાલી ત્યાંથી એકદમ નાચુદ થઇ ગઈ. શું એ બનવાજોગ હતું કે તેણીએ સ્કવાયરને નારાજ કર્યા હતા? “હું કોઈપણ સાથે કદી ગુસ્સો કરતી નથી,” તેણીએ ઘણાં દબાયેલા અવાજે ઉમેર્યું.

તે નાજુક હોઠો લાગણીથી ફડફડાડેલા અને ધ્રુજતા હતા. જે જોઈ તેનાં દીલમાં ઘણું લાગી આવ્યું; પણ પછી તેણે જખરીથી ઘણાં નરમ અવાજે બોલવાનું ચાલુ રાખવાની કોશિશ કરી.

“હું ફક્ત થોડાજ શબ્દો તાહરાં પોતાનાં બલાં વાસ્તે કેહવા ઇચ્છું છું. હું તને એમ કેહવા માગું છું કે જવાન માણુમેા સાથે વાન કરતાં ભર રસ્તામાં ઉભું રેહવાનું કાંઈ સાઈ નથી.”

“કાંય નહિ?” તે મહાપુખે સવાળ કાઢેા.

“કાંય નહિ? કારણ કે તે સાઈ નથીજ. તેઓ બધી ખુશામદ કરેછ અને લલચાવનારી ચીજો બોલેછ, કે જે તાહરા જેવા કામળા કાંનવાળા મધુરી વાસ્તે સમજવાનું સાઈ નથી.”

“એમ?” તે મોટા વિચારમાં પડી બોલી.

“હવે, પેલો જવાન ખેડુતનો પોરો, જેની સાથે ઉભી ઉભી તું મઠ કાલે વાતો કરતી હતી—તું એને ક્યાંથી ઓળખે?”

“હું તો અહીંથી દશ માઇલનાં વિસ્તારમાંનાં દરેક જવાન ખેડુતને ઓળખું છું,” તે બાળા જવાબમાં બોલી. “તે લોકો બધા માહરા બાવાજીની સ્કુલમાં શીખી ગયાછ.”

“સાચી વાત છે, હું સ્કુલ વિષે જૂલી ગયો. હા, ત્યારે તને જવાન શૅડવેલ સાથે સ્કુલમાંથી ઓળખાણ પડી હતી?”

“હા,” ડાફન બોલી; “જે હું બાગમાં ઉતરેલી હોંકિ તો એ લોકો બધા પસાર થતાં માહરી આગળ ઉભા રહી જમને કાંઈની કાંઈ વાતો હંમેશાં કરેછ.”

“એ કોઈમાં તાહરં વખાણનારં છે, ડાફન?” તેણે પુછ્યું અને પુછતી વેળા તે પોતે એક જવાન છોકરી મીસાળ રાતો મારી આવ્યો.

“હું ધાંરં કે હું બધાંને વધતી ઓછી ગમુંછ,” તે અબળાએ સાવ ભોળાઈથી જવાબ દીધો. “હું દરેક છોકરાની ફ્રેન્ડ છું.”

“વેલ, જે હું તાહરી જગાએ હોંકિ, તો એમ છોકરાઓ સાથે બગીચાનાં દરવાજા આગળ કે રસ્તે મોહલે ઉભો રહીને કદી પણ વાતો કરં નહિ. એક જવાન છોકરી કાંઈ હંમેશાં ઘણી સાવચેત રહી શકતી નથી. તુંને ખબર છે, ડાફન, તું પોતે ઘણી--ઘણીજ ખુશ્સુરત છે તે?”

“ત્યારે હું--ઓહ! હું કેવી ખુશી છેવં કે તમે એમ વિચારોછ!” તે બાળક જેવી અબળાએ નિર્દોષપણે પૂકાર્યું.

“હા; પણ એક ઘણાં ખુશ્સુરત ચેહરાવાળી છોકરીએ એક સાદા દેખાવ વાળી છોકરી કરતા ઘણું વધારે સંભાળભર્યું રેહવું જોઈયે. હું કાંઈ તને એમ નથી કેહતો કે તાહરે એકદમ વાતો કરવાનું છોડી દઈ પેલી નખરાંખોરીઓ મીસાળ કરવું, પણ માહરે

જે તને એક ચેતવણી આપવીછ તે એટલીજ કે જે માફક છુટથી તુ જવાન છોકરાઓ સાથે રેહછ તેટલી બધી છુટ તાહરે તે લોકો સાથે લેવી જોઇએ નહિ—તે છોકરાઓ કે જેઓનાં મનમાં વિચારો હોતા નથી.”

“વિચારો ? વિચારો શાંના ?”

“તાહરો હાથ લગનમાં કબુલ કરવાનું પૂછવાનો,” તેણે જવાબમાં યાહોમ કહ્યું, પોતાનાં શબ્દોનો મીનીંગ બરાબર સમજવાની દરકાર કીધા વગર.

“પણ હું કાંઈ પરણુવા માંગતીજ નથી !” ડાફને ગુસ્સાનાં આંજીઓ રડી દેતાં પૂકાર્યું.

“માહરી વાહાલી છોકરી—એમ નાં કર. હું કાંઈ તુને ઠપકો આપતો નથી. હું તો ફક્ત તને ચેતાંઉછ, જે મીસાળ એક વડો ભાઈ કરે તેમ. હું તને શીખામણુ દેઉછ, અને તું તો રડેછ !”

“પરણુવા વિષે મેં કદીબી વિચાર્યું નથી,” ડાફન ડચકાંઓ ખાતી બોલી. “અને હું પોતે કાંઈ એ બધાંઓને વાત કરતી થોબાડતી નથી.”

તે મોતી સમાન ટીપાંઓ, તે ધ્રુજતા હોડો, તે ડચકાંઓ કે જે સીદાં તેણીના જીગરમાંથીજ બહાર આવતાં હતાં તે બધુ તે જોઇ કે સહન કરી શકે તે કરતાં ધણું જયાદા હતું. તેણે તેણીનાં બને હાથો પોતાનામાં લઈ લીધા.

“ડાફન, તું રડ નાં,” તે માયાથી બબડ્યો. “તુંને એમ રડતી જોઈ હું બધો કંગાળ બની જાઉં.”

તે સુંદર. આંસુઓથી ભીજાઈ ગયેલો ચેહરો તેની એટલી બધી નજદીક હતો--તે મીઠકો, લજવાવનારો, તાજો. રૂપસુંદર મુખડો તેની એટલો લગોલગ હતો--કે, કહો ભત્તા વાંચનાર, તેને દીલસોજીથી સુખન કરવાની લાલચને તે કેમ અટકાવી શકે ?

તે વાંકો વળ્યો અને મીઠી ડાફનને માત્ર સંધ્યાએ આપી સુપ કરવાનાં ગંભીર ખ્યાલો તેણે તેણીનાં હોઠો ઉપર એક કીસ કીધી. અફસોસ ! તે માત્ર એક કીસ હતી, મગર ભવિષ્યની સાથી મહાભારત ખાનાંખરાખીનું તે વખતે એક કેતું ખીજ રોપાયું હતું તે અત્રં ખેમાંનું એક જણ પણ ઝનણી શક્યું નહિ !

પ્રકરણ ૪.

લીઆનેલ તુરખીલ એ પછી એકાદ અથવાડીયાનાં અરસા બાદ પોતાના પાર્કના દરવાજાને અધેલીને ઉભો હતો, કે જ્યારે તેનું ધ્યાન એકાદ નાનાં ટોલકાં જેવી દેખાતી ચીજ ભણી ખેંચાયું. તેમાં ત્રણ નાનાં ભુલકાંઓ હતાં, એક શોકના સીંહા પોષાકમાં સજ્જ થયેલી ડોસી, અને તેણીની સાથે--આહ, ચોક્કસપણે, ડાફન હતી. હા, તે ડાફન હતી; અને તેણે તેણીને તે સહવાર કે જ્યારે તેણે તેણીને ડાહપણુ રાખવા ઉપર એક શેકચર આપ્યું હતું અને તે વખતની મીલાકાતની આખેરી એક દીલસોજીબરેલી કાસીથી આવી હતી તે

પછીથી જોઇ હતી નહિ; તે પરીપેકર નાઝનીનને તેની નજદીક આવતી નિહાળી તેનો જવાન આશાવંત ચેહરો લગ્નથી બધો લાલ થઈ આવ્યો. તે કાસ-તે નખળાઇ-તેણે તેની શીલસુરીભરેલી આંખે તેની પડતી માની લીધી હતી, જ્યારે મીડી ડાફને તો તે કાસને કાંઇ બીજીજ લાઇટમાં લેખી લીધેલી હતી.

આ નાના ઝુપનો માનીંગ શું ?—તે બાળકો સારી રીતે ડ્રેસ થયેલાં હતાં, તે બુધ્યા મોટે મોટે ફોકેફોક મુકાને રડતી હતી અને ડાફન તે બાપડીને સંધ્યારો અને ઉત્તેજન આપતી દેખાતી હતી; તે તેઓ વાસ્તે તેઓને નજદીક આવવાની રાહ જોતો ઉભો, અને થોડી મીનીટના અરસામાં તે સઘળાં તેની અતરાફમાં ફરી વળ્યાં. ડાફન ‘રપોક્સ વુમન’ (તેઓ સઘળાં તરફથી બોલનાર) હતી; તેણીનો ચેહરો ગુલાબ મીસાલ લાલ થઇ આવેલો હતો—શું તેણી તે કાસ હજીસુધી યાદ રાખી શકી હતી ?—પણ તેણી તો હંમેશ મુજબજ તમામ શાંતીથી અને અદ્યત્તથી બોલવા લાગી, બનજો તે તેણી આગળ સ્વીટ હાર્ટસ વિષે કદી બોલ્યો ન હોય કે તેણીને કદી કાસ કીધી નહિં હોય.

“હફિ યુ પ્લીઝ,” તે મનોહારીણીએ કહ્યું, “આ મીસીસ રીચ-ડર્સ છે, આક્ટ ફાર્મવાળાં અને તેવણ તમારી સાથે કાંઇ વાતો કરવા માંગેછ.”

ધરડી મીસીસ રીચડર્સે જમીન સુધી વાંકી વળી નમન કયું; તે બાપડી કંશાંથી બીહ ગયેલી લાગતી હતી.

“જો, સ્કવાયર,” તે ઘરડી બોલી—“જો, સ્કવાયર, ડાફન વરનોન જે માંદગરે બદલે કહે તે—”

તેણે એક દીક્ષણ હસ્તમાં સાથે તે મનોહારીણીના નાબુક આકાર બણી જોયું અને જાણે તેણીને બોલવા કહેતો હોય તેમ પોતાની આંખો તેણી ઉપર થેડવી.

ડાફને શરૂ કર્યું:

“મીસીસ રીચર્ડ્સે કાંઈ એવું સમજેલું છે કે જેથી એવણુ ખીચારાં ઘણા દુઃખી થઈ જવા પામ્યાછ.” તે સુંદરીએ પોતાની તેજસ્વી ચક્ષુઓ ઉપાડી ઉપર જોવા વીનાં કહ્યું. “મેં એવણુને કહ્યું કે હું તદ્દન ખાત્રીપૂર્વક હતી કે જો એવણુ પોતે આવશે અને તમારી આગળ પોતાની હકીકત રજુ કરશે તો નમે એવણુને જણાવ્યા વગર રહેવાના નથી કે જે ખીના એવણુ ખીચારાંએ સમજી છે તે સમ્બાધિતી ઘણી વેગળી છે.”

લીઓનેલ તુરખીલ ગુંચવાતો જણાયો.

“આહ, ખુદને ખાતર, સ્કવાયર,” તે કાંઈ બોલે તે અગાઉ તે ખુદ્યાએ ડચકાંઓ વચ્ચે બરાડ પાડી, “મને જણાવો કે એ બિનાં સાચી નથી.”

તે ખુદ્ધીના ઠાકેલા, કંટાળેલા, ખીલેલા રડના ચહેરા અને તે દીક્ષણ મધુરીના મીઠા, ધુનતા, દીક્ષણ હોડો બણી એકજ નજર ફેંકતાં તે જવાન સ્કવાયરનું હૃદય દયાથી પીગળી ગયું.

“એ શું બાબદ છે, ડાફન ? તેણે માયાળુ અવાજે પુછ્યું—“તું મને કેહ.”

“મીસીસ રીચર્ડસના ધણીએ જ્યારે એવણુ ધણા જવાન હતા ત્યારે લગભગ પચાસેક વરસની વાત ઉપર આઉટ ક્ષર્મ ખરીદ્યું હતું.” ડાકને તે બુધ્ધીની કેરીયત કહેવાનું શરૂ કર્યું. “લોકો કેહછ કે તે વખતે એ જમીન ધણી કંગાસ હાલતમાં હતી, પણ તેવણે પોતાનું જે બધું હતું તે ખગચી નાંખી તેને ધણી રૂઝીયામણી અને ફળદ્રુપ બનાવી હતી; તેવણુ પોતાની આખી જીંદગી દરમીયાન ત્યાં રહ્યા હતા અને પછી તેવણુનો છોકરો તેવણુની પાછળ આવ્યો. પોતાના આપનાં મોહન પછી તે થોડા અરસામાં પરણ્યો, પણ પોતાની માતાની સાથેજ ત્યાં રહ્યો; અને તે માતા, આ બન્નાં મીસીસ રીચર્ડસ, તે ધણીઆણી કરનાં ત્યાં વધારે હકુમતથી રહ્યાં છે. આ નાનાં ભુલકાઓ તે બિચારાના છે. તે પણ મરી ગયો; અને હવે ત્યાં એ બાળકો સાથે તે બેઉ વિધવાઓ રહે છે.”

“હું સમજ્યો, ડાકન,” સ્કવાયર તુરખીલે કહ્યું, “વારૂં, પછી ?”

“એ બેઉ વિધવાઓ અત્યાર સુધી દરેક કોમળ કાળજીથી તે ક્ષર્મને મેનેજ કર્યું છે,” તે કોમળાંગીએ જારી રાખ્યું. “દર વરસે પાક ધણો સુંદર ઉગતો હતો, ઢોરઢાંખર પણ ધણી આઆદીબરેલી હાલતમાં રહેતાં હતાં ને સર્વ કોઇ સુખી ને સતોષી હતાં, કાંયજે બેઉ બાઇઓ ધણી કરકસર ને સંભાળથી પોતાનો સંસાર લઈ ચલાવતી હતી; પણ હવે—”

તે નાઝનીન બોલતી અચકી ગઈ અને કમનશીબ મીસીસ રીચર્ડસના ડચકાંઓનો અવાજ બેવડા જોશથી સમજ્યો.

“હવે,” ડાફને ચલાવ્યું; તેણીનાં માહબોખતાર જેવા સુંદર ચેહરા ઉપર સેડજ શીકાશ સાથે, “કોઈએ એ બેડ આપડીઓને કહ્યું કે તમે એ લોકથી બાકુનો તરીકે સંતોષ પામ્યા નથી અને તેથી તે ફાર્મ છોડીને એ લોકને જતુ રેહવું પડવાનું છે.”

“એમ કોણે કહ્યું?” લીઓનેલ પુછ્યું, તેનો રૂઆબદાર ચેહરો મોટા ગુસ્સાથી કાળો થઈ આવ્યો.

“કોઈને પણ ખબર નથી કે એ અફવા કેમ અને ક્યાંથી શરૂ થઈ અથવા તે કેમ ફેલાઈ જવા પામી,” ડાફન બોલી; “તે આ ગરીબ લોકોનાં કાને આવેલી છે; પણ મેં તો એ લોકને પેહલ્લેથીજ કહી દીધું કે હું ખાત્રીથી જાણતી હતી કે તે અફવા જુડી છે; તેથીજ મેં મીસીસ રીચર્ડસને તમને જાતે મળવા સમજાવ્યાં અને સાથે છોકરાંઓને પણ લાઇ લેવા કહ્યું, કેમકે તમે એ લોકોને જુઓ.”

“તેં સાફ કીધું ડાફન; તેં મને સારી રીતે જડજ કર્યો. ગ્રેટ હેવન મેં કદી પણ એવું તે શું કર્યું છે અને બોલ્યો છું કે લોકો માહરે વાસ્તે એવું વીચારવાની હીમત કરેછ કે હું બે ગરીબ વીધવાઓને તે લોકોનાં સુખ્યાંરાં ઘેરખારમાંથી હંકારી કાઢી તેઓને ઘેરખાર વગર નાં કરી મરુડું?”

તે તે વીધવાની નજદીક ગયો અને ધણું દીલસોજ હાવબાવથી તેણીનો ખરડો પસવાડ્યો.

“તમે શા માટે બીહીક રાખી?” તેણે ભલમનસાધથી કહ્યું: “શું તમે એમ ધારી લીધું કે માહરી પોતાની પણ એક માં હતી એ હું

વીસરી ગયો છું ? તે વહાલી મરનારને ખાતર દરેક આનુઓ માહરા મનથી વહાલી અને પવીત્ર છે. હવે મોટાંમાંય, વધારે વખત ના રડો. હું કાંઈ ફક્ત એટલુંજ વચન નથી આપતો કે તમને તમારાં ઘેરમાંથી હંકારી કાઢવામાં આવશે નહીં, પણ તમને ત્યાં રહેવા વાસ્તે હું તમને દરેક રીતે મદદ કરીશ. હું તમારો મીત્ર છેઉં, દુશ્મન નહીં. એક ડાહ્યા માણસે મને કહ્યું હતું કે એક ભલો ધરધણી તેનાં બાકુતોનો મીત્ર અને બચાવનાર છે.”

મગરૂરીથી ફફડાવેલા માથાં અને માયાથી ઝલેલ મારી રહેલી આંખો ને હસતા હોડો સાથે તે એવો ઉમદા, એવો ખુબસુરત અને એવો તો દીલજીન લાગતો હતો કે ડાકનને લાગ્યું કે તે દરેક વખાણુ, પુંજ પ્યાર અને શીદાગીરી વાસ્તે ઇચ્છેય લાયક હતો. તેના બોલવાનો સ્વચ્છ ધ્વની હવામાં મોટા પડવા પાડી રહ્યો હતો.

“મમઘ, એકબી વધારે આસું પાડતા ના,” તેણે કહ્યું “જાઓ ઘેરે જાઓ, તમારી વહુ આગળ અને એવણે પણ જણાવીને ખાત્રી આપજો કે જ્યાં સુધી તમે ચાહશો ને જીવશો ત્યાં સુધી ફામમાં રહી શકશો અને તમારો ઘેર વાળો તમારો દુશ્મન નહી પણ એક સાચો મીત્ર અને જાની સલાહકાર છે.”

તે ખુદી ડોસીએ પોતાનાં બંને ચીમરાયેલા, સોરાયેલા, નાતવાન હાથો લાંબા કર્યા અને આકાશ ભણી તેણીનો વૃદ્ધ ચેહરો ઉપાડી ખરી દીલસોઝીનાં જોશથી બોલી.

“ ખુદા એને સુખી રાખે, અને જ્યાં સુધી એ જીવેજીવે ત્યાં સુધી એનાં માથાં ઉપરથી દુઃખનો ઓળો હંમેશાં દુરનો દુર રહે !”

તેણીની દુઃવાઓનાં ને કલામેઃ તેણીને અને તેને પછીથી બિવિ-
પ્યમાં કેવા યાદ આવનાર હતા !

સ્કવાયર તુરખીલે તે દરેક બચ્ચાંને પોતાની આગળ બોલાવી, તેને
ખ્યારથી પસવાડી, દરેક હાથમાં એકેકી ગીની મેલી.

“ જાઓ, મમઘ, ઘેર જાઓ,” તે સંધ્યારે આપતાં બોલ્યો,
“ અને આવતી કાલ થું લાવેછ તેની રાહ જોતાં બેસજો.”

ડાફન ત્યાં એકાદ પણ વધારે અચકા; તેણીને આ જવાન હીરો
જેની સખાવત બાદશાહી હતી તેને પોતાની તરફનાં કાંઈ પણ શબ્દ
કહ્યા વગર છોડીને જતા રહેવા ગમ્યુ નહિં.

“ એવણુને અહીં લાવવા મેં નેક કીધું કેની, સ્કવાયર ?” તેણીએ
બચ્ચાં સહી મનોહરતા ને નિર્દોષતાથી સવાલ કર્યો.

“ નેક કરતાં પણ બ્યાદા, ડાફન,” સ્કવાયરે જવાબ કર્યો—“ જ્યારે
પણુ માહરે માટે કાંઈ એવું બોલાતું સમજાય ત્યારે એમજ કરજો.
માહરી ફક્ત એકજ ઇચ્છા છે, અને તે માહરી એસ્ટેટ ઉપર રહેતાં
દરેક જણુને સુખી ને સતોષી જોવાની છે.”

ડાફન, એ પછી, તે ખુદી આગળ ઝપાટાબંધ દોડી ગઇ, કે
જે બાપડી જેટલા જોશથી પોતાનાં દુઃખ વાસ્તે રડી હતી તેટલાંજ
જોશથી હવે પોતાનાં સુખ વાસ્તે આંસુઓ ખેરવી રહી હતી.

“હા, ડાફન, એ ઘણો દેખાવડો જવાન માણસ છે; એ એક રાગ જોવો ભલો અને ઉદાર છે. એણે મને નમન કર્યું, એક કંગાળ ગરીબ પુછાને નમન કર્યું, જાણે હું કોઇ મોટે ઘેરની હાંડ ! એનું જીગર સોનેરી છે. ખુદા, એને જીવતો અને સુખી રાખે, ડાફન ! લોકો કેહતાં હતાં કે જ્યારે એને સ્પીચ કાઢી હતી ત્યારે એ બોલ્યો હતો કે આપણી વચ્ચે કાંઇ પણ નાંમોશી વગર એ જીવવાનો હતો—શું એ ખરું છે ?”

“હા, એમ એવણુ બોલ્યા હતા,” ડાફને જવાબ દીધો.

“અને તે પ્રમાણે એ જરૂર કરશે,” તે બુધ્ધિએ ખાત્રીથી કહ્યું.
“કોઈ પણ ગમખ્વારી, કોઈ પણ નાંમોશી તેનાં સુંદર તત્તલખાર શીરને ઝુભાવી દેવાની નથી. એ તને ઘણી સારી રીતે ઓળખતો લાગેછ, ડાફન ?”

“હા,” ડાફને જવાબ દીધો, કાંઈક મગર થતા જીવે; “એવણુ માહરા પપાને મળવા આવેછ અને હું વારંવાર એવણુના સમાગમમાં આવ્યા કરું છું.”

એક ગરમ લાલી તે મીઠા ચેહરાને ભણકાદાર બનાવી રહી—તેણી ને ખ્યાલ ગયો કે જો તે બુદ્ધી જાણે કે તે ઉમદા સ્કવાયરે પોતે તેણીને સ્વીટહાર્ટઝ વાસ્તે ચેતવી હતી ને તેણીના હોડો ચુમ્યા હતા, તો શું વિચારે ? મીસીસ રીચર્સ તે આળા ભણી ફરી અને તેણીનાં બંને કામળ કરે પોતાના હાથોમાં લીધા.

“માહરે પેહલ્લાં તે બારે હકતાળાનો ઉપકાર માનવાનો છે,” તે બોલી. “પછી સ્કવાયરનો અને પછી, દીકરી, તાહરો. હું પોતે

એખતી તો કદી પણ હીમન કરીને સ્વયંચર આગળ જઇ શકી હતે નહિ. હું તાહરી કેટલી બધી આભારી છું.”

“તમે એખલાં જતે તોખી તમને ઓછો તો આવકાર મળ્યો નજ હતે.” તે રૂપસુંદર બાળાએ જણવ્યું: “હું એવણને ઓળખતી થઇ છું અને તેથી મેં તરત જણ્યું કે એ કદી પણ સાચ્યું હોઇ શકેજ નહિ તમે માહરી તરફ એટલી બધી ગંભીરપણથી શા વાસ્તે જોઇ રહ્યા છો, મીસીસ રીચર્સ ?”

“માહરી વાહાલી દીકરી, હું વિચાર કરુંછ. તું માહરા તરફ ધણી ભક્તી થયેલી છે, અને તેના બદલામાં હું તને સન્નાહનો એક સમુન કેલવા માંગુંછ. હું તેમ કર ?”

“હું ધણી ખુશી થવશ,” ડાફને જવાબ દીધે; અને તે પોતાનાં મનથી અજ્ઞય થઇ કે હાલમાં બધાંજ તેણીને શા વાસ્તે સન્નાહ આપવા કિલ્લી પડ્યાં હતાં? એ કાંઇ નવું અને નવાઇ જેવું તે નિર્દોષતાના એક બીજાં સ્વરૂપને લાગ્યું.

“ત્યારે તો માહરા મનમાં જે છે તેજ હું બોલશ,” તે ડોસીએ જનરી રાખ્યું “તું એક ધણો ખુશસુરત ચેહરો ધરાવે છે, માહરી વાહાલી, અને એક ખુશસુરત ચેહરો ધણી ધાસ્તીભરેલી ભેટ છે. દીકરી, માહરી સલાહ માન્ય રાખ અને આ સ્વયંચરથી દુર રહેવાની કોશિશ કરજે. તે સોના જેવો સારો અને લોખંડ જેવો સાચ્યો આસામી છે, છતાં આખર કરેને એ જીવાન છે ને જીવાનીની દિવાન્યતમાં તણાઇ કાંઇખી કરવા લલચાઇ નય એમાં શક કે સુખેલ જેવું કાંઈએ નથી.”

તે સુંદરી દુઃખી જેવી લાગી.

“હું કદી એવણુને શોધતી જતી નથી,” લાગણીથી ધ્રુજેલા બવાજે તે માહાત્મ્યે કહ્યું: “ન્યારેખી અમો મળ્યે છીએ, ત્યારે ફક્ત અકસમાટીકર.”

“સૌથી સરસમાં સરસ માણસો પણ એક મનમોહક મુખડાને લીધે પડેલા છે,” તે ડોસીએ વધતી ગંભીરતાથી કહ્યું: “કુર્ગ દેવીડ સૌથી ઉત્તમ આસામી હતો, સામસન સૌથી બળવાન હતો, છતાં એક અખળાની સુંદરતાનાં ખેંચાણુ અને આકર્ષણુ આગળ તેઓ તૂટેલી દાંખલી જેવાં થઈ પડ્યાં હતાં. આપણો સ્કવાયર એક ભણે, આખરદાર અને નેક માણસ થવા ચાહે છે. ડાફન, તાહરો સુંદર મોહક મુખડો તેને લલચાવે તેમ ના થવા દેતી! તેની નજરમાંથી અને તેની આગળથી દુરની દુર રહેજે, જે તું ડાહપણુવાળી હોય તો.”

“માહરો એહરો તેને કેમ લલચાવી શકવાનો હતો?” ડાફને કહ્યું; તે બાળાની આંખોમાં એટલું બોલતાં કચવાત અને બીહકના આંસુઓ ધાઈ આવ્યાં.

“કેમજે તે ધણો મનમોહક છે, અને ન્યારે તું હસે છે ત્યારે તું એક ફરેસ્તા જેવી લાગે છે, માહરી વાહલી, તે તદ્દન જવાન છે અને તેનો પોતાનો ધણી છે; એવું કાંઈખી જણુ નથી કે જે એને કાંઈખી ચીજ કરવા ના પાડી શકવાનો છે અને એને સલાહ આપી શકવાનું નથી. તે તાહરી વખાણુ કરે અને તાહરી સાથે વાતો કરે, કાંઈ પણ હાતી પુગાડવાની મક્સદ વગર. અને તોખી તેમાંથી જરૂર કાંઈ નુકશાનકારક બનવા પામશે એમ હું માનુશ.”

“કાંઈખી ચીજ કાંઈ નુકશાનકારક બની શકવાની નથી-તમારે એ બોલવાનું લાજમ નથી !” ડાહ્યે પુકાર્યું.

“હું તને ચીરડવવા માગતી નથી, માહરી વહાલી, પણ હું જાણું છું-હું ખાત્રીથી જાણું છું. હું પણ જવાન હતી, અને માહરી જવાનીમાં મેં ઘણા ગમખવારી ભરેલા દેખાવો જોયેલા છે. મેં તાહરા જેવી બહી અને સુંદર છોકરીઓ જોએલી છે, ઘણાક જવાન સ્કવાયર જેમ ઉમદા ને નેક માણસો, કે જે ખોટી રીતે ઉતરી પડેલા ને દુખી થઈ ગયા છે. હું તે જાણું છું અને જાણીનેજ આ માહરો અનુભવ તને કેહું છું. મને તને વખતસર ચેતવવા દે કે એની સાથે બેળાવા અને એને મળવાનું તું પસંદ ના કર-મનથી એવી ઇચ્છા પણ ના રાખ.”

“હું એવી કાંઈખી ઇચ્છા રાખતી નથી,” ડાહ્યે કહ્યું, “પછી તેણીનું અંતઃકરણ દંખ્યું, અને તેણીને યાદ આવ્યું કે હરેક વખતે જ્યારે પણ તે ખેતરમાં દાખલ થતી હતી ત્યારે તેણીએ તેને જોવાની અને મળી જવાની ઇચ્છા કરી હતી.

“તું કદાચ મને ખતપતખોરી ને ખણખોડખોરી માંતી લેશે; પણ માહરી વહાલી, હું એની સેંકડો છોકરીઓને જાણું છું, કે જે ખીચારીઓ ખોતાનું સત્યાનાશ વળી જતું અટકાવી શકી હતે, જે તેઓએ તેઓને પ્યાર કરતા આવેલા મરદોમાં જ્યાં સુધી તે લગન કરવાની વાતો કરે નહીં ત્યાં સુધી વીશ્વાસ મેળ્યો હતે નહીં તો. એજ ખરી કસોટી છે. જે એક મરદ તને તેની ઘણીઆંણી બનવાનું પુછે તો તે તદ્દન વાજખી ગણાય; જે તેમ ન કરે અને તાહરી જુડી જુડી ખુશામદો

કર્તા કરે, તાહરાં વખાણો ગાયા કરે અને તને અચારનવાર મળ્યા કરે-તો ચેટેલી રેહજે કે, તેમાંથી કાંઈ પણ સાઈ પરિણામ આવવાનું નથી. એવી ઘણી મનમોહક બાળાઓ થઈ ગઈ છે, કે જે બાપડીઓ જવાનીમાંજ ખાનાખરાખી સેહવી માર્ગે લાગી ગઈછ; પણ ફક્ત જે તે લોકોએ તેઓને કેહવામાં આવેલી વખતસરની ચેટવણી ઉપર ધ્યાન આપ્યું હતે તો એવા કંઈજારસીક ફેજમાંથી જરૂર પોતાંને બચાવી લઈ નમુનેદાર માતાઓ અને ઘણીઆણીઓ પુરવાર થયેલી હતે.”

“આટલી બધી માહરી કાળજી લેવા વાસ્તે તમે ખરેખર ઘણાં ભલાં છો,” તે માહાત્મ્યોની માહાત્મ્યે ઘણી નમનતાપૂર્વક જણાવ્યું: “તમે જે જે બધું મને કહેલું છે ને હું ચોકકસ યાદ રાખશ.”

અને તેઓ છુટાં પડ્યાં-તે દીલસોઝ ખુધી અને તે જવાન રૂપસુંદરી.

અફસોસ ! પણ કેટલા નજદીકના ભવિષ્યમાં એ ચેતવણીના સંપ્રતો તે બંને જણીઓને પાછા યાદ કરવાના હતા ? શું ડાકને તે બાઈની ચેતવણી માન્ય રાખી ? જે તેમ હોય તો, તે શા વાસ્તે ત્યાંની ઝાડોની ઘટામાં વધારે વાર થોખી, કે જ્યાંથી સ્કવાયરનો પસાર થવાનો સરેસ્તો હતો ?

ખુદ મીસીસ રીચર્ડ્સ પોતે પણ કેટલું થોડું જાણતાં હતાં ? અરે, શું તેણે પોતે પણ તેને ચેતવણી આપી ન હતી અને જવાન મર-દોથી સંભાલેલી રેહવા કહ્યું નહોતું ? એ સાચી વાત હતી, તેણે તેણીને કીસી કીધી હતી; પણ તે તો સાવ અકસમાટીક હતું, તે

ફરી પાછું કદી બનવા પામવાનું હતું નહિ, તેની સાથે તેને કશું લાગતું વળગતું પણ ન હતું; જો તેણીને ગમે તો તે કંઈ નહિ પાછી તેને મળે ભેટે ? તે બધું નોનમન્સ હતું—“મુદ્ધાંઓ તો બીલકનું માર્યું એવું તો કાંઈનું કાંઈ પણ બોલે. સ્કવાયરને કોઈ કવચીત અચાનક મળી જવામાં અને તેના સાથના દીલખુશ તાહેલામાં બે ચાર પાંચ પળો ગુમાવ્યાથી નુકશાન શુંજ થવાનું હતું ?

તે બુળકી ધરે ગઇ, અને જ્યારે તેણીએ જાણ્યું કે સ્કવાયરે બુધ્ધી મીસીસ રીચર્ડ્સ વાસ્તે ત્રણ સુંદર ગાગે અને દમનમધ મરઘાં બટકાંઓનો એક ટોપલો ભેટ તરીકે મોકલી આપ્યો હતો ત્યારે જો ખુશીનો ઝણઝણાત તે કોમળ તનબદનમથી પસાર થઇ ગયો, તેનું વર્ણન કરવું બેજ છે !

આહ ! હાલમાં તો સૌ ભલે બોલે—“ખુદા સ્કવાયરને તેના આત્મી-રવાદ આપ્યો !” પણ ભવીષ્યની વાત કોણે જાણી છે ?

પ્રકરણ ૫.

વિનતો મોટો હાલ બાજે વેળા ધણો એકાંતમય અને તેથી કરીને તેનાં મોટાંપણાં લીધે કરડવા આવે તેવો લાગતો હતો—ખાસ કરીને સમી સાંજનાં, કે જ્યારે પરવાડી સરવાડીને પોતાની આખા દીવસની થાક ઉતારવા દરેક જણુ ક્યાંનું ક્યાં નિકળી ગયેલું હોય છે. આખા દીવસના અરસામાં લીઓનેલ પાસે પુરતું કામ રહેતું હતું,

બલકે પુરતાં થાને પણ જ્યાદા; તેની કને કદી પણ એકાદ મીનીટ ફાકટની ગુબરવા વારતે ફાજલ પડી શકતી ન હોતી. તે એક “લેન્ડલોડ” તરીકે ધણોજ ઉદ્યોગી, ઉજમી અને ઉમંગી આસામી હતો; તે એ દીશા તરફની તેની ફરજ જરા પણ ઠાક્યા કે કંટાળ્યા અથવા તો થોડ્યા કે અચકાયા વગર ગુપચુપ સૌથી સંગીન અને સંપુર્ણ રીતે બગ્ગવ્યો જતો હતો. તેના બપોરના ખાવાના કલાકે તદ્દન અચોક્કસ હતા, જોકે રાત્રે ડીનર તો તે વખતસર સાત વાગે લઈ શકતો હતો. પણ, ઉનાળાનાં લાંબા દીવસો દરમ્યાન તો તેના હાથમાં વખત ફાજલ પડી શકતો હતો.

એખંદુ એકાંતમાં બેસીને દમ્પસાઓ ગળવાનું કેટલું અણુગમતું હોય છે તે તો જાણીતી વાત છે, અને બાપડો લીઓનેલ તે કડવા અનુભવનો એક ભોગ હતો; જમતી વેળા, તેની સાથે આખા દીવસનાં બનાવોને લગતી વાતો કરવાવાળું કોઈ ન હતું. તે મોટા ડાઈનીંગ રૂમ બધો ખાલી ખાલી, એખલો એખલો, અધારો, તમ્બેલા તરછોડાયેલા જેવો લાગતો હતો. ત્યાં કોઈ સુંદર, તાજા, ઓળખીતા ચેહરાઓનાં પ્રકાશની ખાસ કરીને જરૂર જણાતી હતી. લીઓનેલ પોતે એક ધણો ઉદ્યોગી અને ઉલટવાળો આસામી હતો; તેને બેઠા બેઠા વાઈન સીપ કરી, બીડીઓ ટુંકા, આળસાઈમાં ફાકટનો વખત ગાળી કાઢવાનું જરા થઈને પસંદ ન હતું. જ્યારે તે જમી ખાઈને પરવારતો ત્યારે, માત્ર રીતને ખાતર, તે મોટા ડ્રોઈંગ રૂમમાં જતો અને ત્યાં બેઠા બેઠા એક કોશીનું કપ ગટાવી જતો; પણ તે ડ્રોઈંગ રૂમ, જો બની શકે તો, વધતો એખલો અને અછોવછો થકેથો

લાગતો હતો: ત્યાં કોઇ સુંદર નવજુવાન તેજસ્વી ચેદરાની લાખટનાં ઉગ્મસતી આવસ્યકતા જણાતી હતી. તેણે કેટલી બધી વેળા ઇચ્છ્યું કે તે પરણેલો હતો; કેટલી વેળા તે તેનાં મનથી બોલ્યો હતો—“માહરે કોઇને પણ માહરે ત્યાં આવીને રેહવા સાફ તેડુ કરવું જોઇયે; આય જાતનું એકાંતપણું કદી ચાલી શકવાનું નથી.” આહ જો તે વિચારને તેણે અમળમાં મુક્યો હતો તો ભવિષ્યની કેટલી બધી ભયાનક ખાનાખરાબીને જન્મ લેતી તે અટકાવી શક્યો હતો !

આથમતા સુર્ય નિહાળવાની રમણ મોજ તેને ઘેરની બાહાર જવા લલચાવતી—તે થોડોક વાર પશ્ચિમ ભાગી મોહ કરી નબોમંડળનાં રંગબેરંગી દેખાવો જોતો બાહાર આગાસી ઉપર ઉભો રહેતો. પછી તેને બાહાર પડેમાં ફરી આવવાની કુદરતી જિજ્ઞાસા થતી અને તે જતો. વળી પછી પેલી ગલી આવતી અને ત્યાં તે સ્કુલ માસ્તરનું નાનું ગરીબ મકાન. એક બે વખત તો, તેની સીંગારેટ વેળા કોઇ સોજતીની જરૂર વાસ્તે તરસ્યો બની, તે તે નાના કોટેજમાં ગયો પણ હતો અને અર્ધોએક કલાક સુધી પૌલ વરનોનની સાથે તાહેલામાં વખત ગુજર્યો હતો તથા તેની ચેદરેનમુન દીકરીના એકબી ખામી વગરના માહતાય જેવા પવિત્ર ચેદરાને ધારી ધારીને જોયા પણ કર્યો હતો.

“હું આ ઉનાળાની અર્ધી ઉગ્મસવાળી, અર્ધી અંધારી સાંજે દરમીયાન ધણો ઝુરપંજુર થઇ જાઉં,” તેણે તે સ્કુલ માસ્તરને કહ્યું; અને ડાકને ચેદરો ઉચકી જોનાં નિહાળ્યું કે તે સ્કવાયર વાતો કરતો

હતો તેનાં બુદ્ધિ આપ સાથે, જ્યારે જોતો હતો તો તેણી બણી. તે કદત એ જોઈ હતી હતી.

બીજી સાંજે તેણીને તેઓનાં ઘરની ગત્રી આગળ ઉભેલી નિહાળી શું તે અજ્ઞાન થયો ? તે પોતાનાં ચેહરામાં તેને પોતાની સાંમે આવી ઉભેલો જોઈ તમામ ક્ષણોમાં બની ગઈ.

“હું કાર્ટલે જઈ આવી છું,” તે રૂપરૂપીએ દુન્યાના સૌથી મંદ હલકે કહ્યું. “મને હવે દરરોજ ત્યાં એક માહરીજ ઉમંગી છોકરીને શીખવવા જવું પડવાનું છે.”

તેણીએ તેને પોતાની નવી ચેલી વિષે કહ્યું, અને પોતે આપેલાં પેહલમાં લેશન વિષે જે બારીકાથી તેની આગળ તેણીએ વર્ણન કર્યું તેનાથી તે ઘણી રમુજ પામ્યો. તેઓ વાતો કરતાં લગભગ કલાકે તે ગલીમાં ઉપર નીચે ફર્યા અને વખત એટલી તો સેહલાઈથી વહી ગયો કે તે સ્વચ્છ ઘણો આચંબો પામ્યો.

બાળુમાનાંજ ઝાડ ઉપર નીરાંત કરી એરેલું એક બુલ્લુલ ઘણા મનોવેધક હલકે કાંઈ રસીલું ગાઈ રહ્યું હતું, મધમધતાં પ્રલોનાં ગોયા બોળથી સારી હવા બધી લયલયી રહેલી હતી, દીવસનાં પ્રકાશ મીસાળ રાતની રૂપરૂપી રાણી માહબોખતાર પોતાનો રૂપેરી સાજ સજી નીકળેલી હતી; અને તેનાં કીરણોની ઝલેહમાં નવજુવાન ઝાફ-નનો મુખડો એક સ્વપનામાંના ‘વીઝન’ જેવો લાગતો હતો.

“ઘેરમાં ગાંધાઈ રહેવાનો વિચાર કેટલો બધો દીલગીરી ઉપજવનારો છે,” સ્વચ્છે કહ્યું. “અહીં બાહાર કેટલું બધું રળીયામણું છે, ઝાફન !”

“રળીયામાયું !” ડાફને મળલ આપનારા સ્વરે પૂકાર્યું, “અરે, હું ધારૂંછ કે બેહસ્તનાં જોવું છે !”

તે હસ્યો, તેણીનાં બેહસ્ત વિષેનાં ખ્યાલો સમજી.

“શું મુલમુલ, ટુલો અથવા તો ચંદની રાત્રી નાહરાં બેહસ્તને બનાવેછ, ડાફન ?” તેણે પૂછ્યું.

તેણીએ નમ્રતાથી જવાબ દીધો “તે પ્યાર છે.”

તેઓ વચ્ચે અગાઉથી કદી પાણુ કાંઠળી ગોથવણુ કરવામાં આવતી હતી નહિ, છતાં સ્કવાયરને તે ગલીમાં રોજનું જવાનું થયું અને ડાફન દરરોજ સમી સાંજનાં તેને મળી જવા પામતી. તેઓ મળતાં, જાણે અચાનક તે મુલાકાત તે બંને વચ્ચે થઈ જતી હોય તે મીસાળ. તેનાં મગજમાં કાંઠળી ખુરો વિચાર અથવા તો બુંડી વાસના હતી નહિ; પણ મરદોનાં જે હડહડતા દુશ્મનો તેની સામે માથું ઉઠાવી રહેલા હતા અને એક કપડી હસ્તાં સાથે તેની બગ્ગી જેના હતા—ફરસુદ તથા તક. ડાફન સાથે ‘ફક્કર્ટ’ કરવાનો નીચ ખ્યાલ તેને કદી આવ્યો ન હતો. પ્યાર કરવાનો તો તેને આંખમાં આંખો વિચાર પણ આવી શક્યો નહી. જે કોઈએ એવી સુચના કીધી હતે તો તે ગુસ્સાથી લાલ પીળો થઈ જઈને મોટા જોશથી હાથો અને પગો અફાળા મંડી જતે-તે, કે જે તેની તમામ જીદગી સાવ પવિત્ર આખર ઇજ્જતથી ગુજરવાનો નિશ્ચય કરી બેઠો હતો તે શું ડાફન જેવી એક મનોહર, નિર્દોષ, એખત્રી કોમળાંગીને આડે રસ્તે દોરવી લઈ જાય ? તે એખત્રો હતો, અને ડાફન પણ એખત્રી હતી—શું ફાળવ

પડતો વખત એવી રીતનાં દીક્ષુશ ટાહેલાંઓમાં પસાર કરવાનું ખોટું હતું?

રફતે રફતે ડાકનનો સુવાળો મખમલી કર તેનાં જોરાવર હાથમાં આરામ કરતો પડતો—એવી રીતે ચાલવાનું ધણું સહેલું લાગતું અને દીક્ષુશ પણ ધણું હતું, કોઈ વેળા તે પોચો હાથ તેની બાજુમાં અળગો થઈ પડી જતો અને તે વખતે તેનો જોરાવર હાથ તેણીનાં ખભાં ઉપર આરામ લેતો પડતો. વખતો વખત, વળી, જ્યારે તે તેણીને “ગુડ-નાઈટ” કહેતો ત્યારે, તે શોહામણો, વિચારવંત, મધુર મુખડો તેનાં તરફ ઉચ્ચાતો, તે દરાખ જેવી આંખો તેનાં ચેહરા ઉપર ધ્યાનથી ટોંગાતી અને તે બોલતી: “માહરા તરફ મેહરખાંની રાખતા રેહજો,” અને એ વખતે તે મધુરી માહાપુષ એવી તો અસરકારક રીતે દીખી રહેતી કે જાણે કોઈ લાલચને વશ થતો હોય તેમ તે વાંકો વળી તેણીનાં ઠંડા સફેદ કપાળને કીસ કરતો. “ગુડ નાઈટ, માર્શ લીટલ ફ્રેન્ડ ડાકન,” તે કહેતો—એનાં કરતાં વધારે માયાળુ અને નમ્ર શબ્દો તે વાપડતો નહિ.

જ્યારે પશુ એમ તેઓ ગત્તોમાં મળી જઈ ઉપર નીચે ફેરા ખાતાં ફરતાં હતાં ત્યારે તેઓ કોઈના અને કોઈના પણ જોવામાં આવ્યા વગર રહી શકતાં નહિ; અને એજ પ્રમાણે એક રાત્રે ડાકટર થોર્નફીલ્ડ તે ડાકનની બાજુએ એશઆરામથી ચાલતો હતો ત્યારે મળી ગયો. તે ડાકટરે તેની બણી મોટી અખયખી સાથે નિહાળ્યું. અને “લીઓનેસ !” એટલું તેનાંથી પોકારી દેવાયું.

ડાકન સ્કવાયરને એક ધીમું, મંબુલ “ગુડ નાઈટ” કરી નીચી આંખોએ ત્યાંથી વેહલ્લી વેહલ્લી ચાલી ગઈ, જ્યારે

લીઓનેલ પોતાના મીત્ર સાથે લૉન બજારી પાછો જવા લાગ્યો.

“આવ, જોન, બે ઘડી માહરી સાથે સ્મોક કર,” લીઓનેલે કહ્યું. “આખી દુન્યામાં હું સૌથી એપકો આસામી છું.”

“ત્યારે તો તાહરે પરણી જવું જોઈએ,” તેના ડાકટર મીત્રે ઝડ જવાબ દીધો.

“જો માહરાથી તેમ થઈ શકતું હોય તો તેમની કંઈ પાણુ પહેલાં કોઈ મને આહાતી મળી આવે ત્યારે કેની?”

“અચ્ચીનજ; તુ કોઈની શોધમાં કાંય નથી રહેતો?”

“શોધવા છતાં મળવું મુશ્કેલ છે,” રકવાયર હસ્યો. “હું તને જોગને કેટલો બધો ખુશી થયો છું, જોન; હું ઇચ્છું કે તું અવર નવાર આવ્યા કરે.”

ડાકટર થોર્નરીફ કમુલ થયો; તે જોવી આગાહી કરતો હતો તેવું કાંઈ ભુકું તેનાં મીત્રમાં હતુ નહિ અને તે ઘણો ખુશી થયો; તોખી, જવા અગાઉ, તે સુધ્ધા જવાને તેનાં દીલમાં જે એક ચાકકસ વાન ઘોળાયા કરતી હતી તે કહેવાની લાલસાને તે અટકાવી શક્યો નહિ.

“લીઓનેલ,” તેણે કહ્યું, “આપણે જુના મીત્રો છીએ; મને જે બીજાને નહિ કહેવા ગમે તે રીતે પણ તાહરી આગળ તો હું વાન કરી શકશ. મને કહી દેવા દે કે ડાફન વરનોન સાથે મેં તને જોયો તેથી હું દીલગીર થયો છું.”

“તાહરે દીક્કીર થવાની જરૂર નથી; ડાકન અને હું ધણું સારાં ફેન્ડઝ છીએ.”

“તમે લોપે ફેન્ડઝ થઈ શકો નહિ. સૌથી પહેલાં તો હું પોતે સામસામી જાતી ફેન્ડઝ થઈ શકે એમ માનતો નથી, એક જવાન, ચંચળ અને દેખાવળાં, પક્ષી વળી તું પોતે એવી તો જુદી મોબ્બા અને માનવાળો આત્મા છે કે તમે વચ્ચે ફેન્ડશીપ હોઈ શકેજ નહી, કાયજે તમારા વચ્ચે એક સરખાપણું જેવું કાંઈ નથી.”

“હું તાહરી સાથે તકન મળતો થઈ શકતો નથી.” લીઓનેઝે કહ્યું. “માહરા તો જેટલાં શ્રોમત લોકોમાં ફેન્ડઝ છે, તેટલાંજ ગરીબોમાં પણ છે.”

“કમુત્ર કીધું, પણ તેઓ કાંઈ જવાન છોકરીઓ નથી. તાહરામાં સાધારણ અકકલ તો ખીસ્ચાર જથામાં છે, અને તાહરે જાણવું જોઈએ, કે એ ઘરોઓએ કે કોઈ રીતનો લાણીકારક નહિ હોય, તોપણ તેણી માટે તે લાભકારક તો હોઈ શકવાનો નથીજ જેમ આજે મેં તમે લોકને જોયાં તેમ કોઈ વધારે અલ્પ પુદ્ધિતાઓ તને અને ડાકનને સાથે જોયે તો શું બોલે, વાઈ ?”

“બોલવા જેવું કંઈ છેજ નહિ,” સેફજ શુરસાના તૌરથી લીઓનેઝ તુરખીલે જવાબ કર્યો.

“એક માણસે આ દુન્યામાં બહારના દેખાવો માટે સંભાળમડું રહેવું જોઈએ. લીઓનેઝ, કોઈમી જથુ તને આ તાહરે કરવું અને આ ન કરવુંનો હોકમ કરી શકનાર નથી, પણ એક ચીજ ની મને

તાહરી કનેથી અર્જ કરી લેવા દે-ડાફન વરનોન સાથે તું સુધ્ધો અને સીધ્ધો રહેજો; એ બાપડીને ખોટી રીતે દોરવાઈ જવા દેતો નાં; એને સાફ સાફ શબ્દોમાં કહી દેજો કે તું એને પરણવાનો ધરાદો સખતો નથી. કાંઈ પણ ભુલ થવા દેતો ના; ખોટી ખોટી ખુશામદો અને વખાણોથી એ બાળકીનાં નાબુક મગજને ભંભેરી ને ચેરવી, ખુલ્લ વાસ્તે, ના મુકતો. યાદ રાખજો કે દરજ્જામાં એ તાહરાથી ધણીજ ઉતરતી છે, પણ પોતાનાંજ વગમાંનાં કાંઈની સાથે એ સારી રીતે પરણીને થર પડશે. એ છોકરીની ગુલામ જેવી રળીયામણી જીંદગીને તું તેને પરણવાનો છે એવી ખોટી આશાઓ આપી સુંથીચખડી ના નાખતો.”

“હું કસમપુવક ખાત્રા આપું છું કે હું તેમ નથીજ કરવાનો,” તે જવાન ડોક્ટરનાં ગંભીર, થરસાખાજ, અસરકારક શબ્દો સુની, ગુસ્સો તમામ ભુલી જઈ લીઓનેલ તુરખીલે મોટા બારથી જવામ દીધો. તેનાં મીત્રની આવી અંગત દીક્ષસોજી જોઈ તેને ધણું લાગી આવ્યું. “હું તાહરી સલાહ માન્ય રાખશ, જોન, મેં એ છોકરીને અકકલ વગરનું કાંઈખી કદી પણ કહી સંભળાવ્યું નથી, ખરેખરતો મેં પોતેજ એને એક ચોક્કસ બાબદ વાસ્તે ચેતાવી હતી.”

“ચોક્કસ બાબદ !—તે કય ?” ડોક્ટર થોર્નશીલ્ડે જાણાસાથી જાણુવા માંગ્યું.

“જવાન છોકરાઓ અને તેવીજ જાતની કાંઈ બાબદોસર.”

તે એટલું કહેતાં વિસરી ગયો કે તે ચેતવણીની આખેરીએ તેણે તે મધુરી માહાત્મ્યનો ચેહરો સુમ્યો હતો.

“એ સમજીને હું ખુશી થયો છું. માહરે વધારે કેલવાની કાંઈ ખી જરૂર નથી, લીઓનેલ-હું જાણું છું કે તું આમરનો એક આત્મા છે, ફક્ત તું એટલો બેળો, સાદો અને ઇજતવાળો છે કે તને ચેતવ-બોલી જરૂર હતી. ચાલ, હવે, આપણે કાંઈ ખીજી વધારે મજાદ બરેલી વાતોમાં વખત પસાર કર્યો. તું પાનખર રતુમાં કેથે જવાનો છે ?”

“નહિ, હું નથી ધારતો; હું ફીરટમસ ટાઇમે કેપટોન જવાનો વિચાર રાખું છું. ત્યાં કુદર મારવાની મગજમાં મને મદદ થવા તું આવશે કે ?”

“એ વખત મળશે તો ધણી મોટી ખુશી સાથે આવશ,” તેને જવાબ મળ્યો; અને એ પછી તે બેડ મીત્રો ભુજા પડ્યા.

તે સ્કવાયર ડાકટરને ચદ્રમાંની રોશનીમાં ચાલી જતો જોતો હોલનાં બારણા આગળજ થોખી ગયો-તે ધણું ઉગ્રાણુથી વિચાર કરતો હતો.

“એ તદ્દન ખરો છે,” થોડાક વખત રહી તેણે તેનાં મનથી કહ્યું. “અમારી મીત્રાચ્ચારીમાં નુકશાન જેવું તો કાંઈજ નથી, પણ માહરે એને ખરેખર જણ્યારી દેવું જોઈએ-તે એક ફકટ ફેન્ડશીપ છે, જ્યાં કાંઈ નહિ; એનાં કરતાં એ હું વધારે સમજુ છું.”

તેણે તરતજ તે માહ્યાયુજને આવતી કાલે રાત્રે મળવાનો અને તેણીને સઘળું ખોલ્લે ખોલ્લું સમજાવી દેવાનો નિશ્ચય કર્યો. મરી ૧, સુંદર ડાફન ! હેતવંતી બહુ આંખો અને હસ્તા, રમત્યાળ, શીર્સ હોઠો

સાથની તે પરીપેકર નાઝનીન ! તે તેણીનાં પ્યારમાં તો હતોજ નહિ-એ બીનાંની તે સુધ્ધા ગૃહસ્થને સારી રવેશે માહીતી હતી-પણ તેણીને તે ઘણો વખાણુતો હતો, અને તે બિચારી પોતે પોતાની જાંઘળી સારી રીતે જીવી શકે એવી તેણે ખરાં જીગરથી ઇચ્છા બાંધી. હા, આવતી કાલે સમી સાંજે જ્યારે તેઓ પાછાં મળશે ત્યારે તે તેણીને કહેશે; તે જોખી બોલે બકે તે માટે તેને ઘણું સંભાળખરું રહેવાનું હતું, કેમજે તે નાજુક જીગરની તારણી બહુ તીવ્ર લાગણી વાળી હતી. અને આ વેળા તે રોખસારો ઉપર તેને કીસ પણ કરવી ડહાપણ બરેણું અને સજાહકારક હતું નહિ.

અફસોસ, રે અફસોસ ! બલા રકવાયર તું બધા ગમે તેવા ભક્ષાધમરેલા મજાનુન વિચારો વિચારે, પણ તને એક આર્કષક ખુશ-સુરતીનાં જાદુની મેહીનીની ક્યાંથીજ માહીતી હોય ? તું એક પવિત્ર ઇજતવાળું, તોખમી જીવન ગાળીને તારી જાંઘળીને નામદરીમાં સૌથી અવ્વલ નંબરે આજીવાના મગરૂરીબર્યા ખ્યાલો કરી રહેલો હતો; પણ જીવાનીની દીવાન્યનપણુંથી થતી અનેક ભયંકર ભુલોનું તને અત્યારે તે ક્યાંથીજ ભાન આવી શકવાનું હતું ?

પ્રકરણ ૬

એક અશનુમા ચંદની રાત-અને તેની મનોહર રાણી માહતાય, કેવા થાય, કેવા દમામ, કેવા સાગથી ખુદ્દાં ખુદુ આસમાનની ચોતરફ સહેલ કરી રહી હતી, નહિ ગણી શકાય એટલા બધા સીનારાઓ તેણીની ખીદમતમાં બધા ઝગઝગી રહેલા હતા; એક ચંદ્રમાં કે જે દીવસની ઝાંખી ભુરી લાલટને ગોચા શરમાવી નાખતો હતો, કેમજે તેના રમણ કીરણે આ દુન્યા ઉપર રૂપેરી અપટાં મીસાળ વરસી રહેલાં હતાં. પવન મીઠો અને મંદ વાતો હતો અને તેની ખુશનુદામાં કુલો જાણે દમ બાંધી બેઠાં હતાં અને લીલાં પાડાંઓ પણુ હાલતાં થોડોવાર થોળી ગયાં હતાં; આખા દીવસનું તોફાની વાતાવરણ સમી ગયું હતું અને સધળે શાન્તી, મીઠાસ અને મોહયન ફેલાઈ રહેલાં હતાં-આ દુન્યા ગોચા પરીયાંઓના માળામાં ફેરવાઈ ગઈ હતી.

લીઓનેલ તુરબીલ ડાફનના રાહ જોતો થોખતો ઉભો હતો. તેણે તેણી વિષે તે આખા દીવસ દરમીયાન ઘણું વિચાર કર્યો હતો, અને તે પોતેથી જ્યોર્જ થોર્નશીલ્ડના મત સાથે મળતો થયો હતો-તેઓની મીત્રાચારીમાં કાંઈજ ખોટું નહતું અને તે તેઓના બાજમાં કોઈબી રીતની નુકશાની પુગાડી શકવાની નજર હતી, છતાં કાંઈ પણુ તરાંદની ગેરસમજાતી ઉભી ન થાય તેની તેને તાકીદ લેવાની ખાસ ધણી જરૂર હતી, એમ તે તેના મનથી કમુલ રાખતો હતો. ડાફન સધળી બીનાં તેની ખરેખરી લાલટમાં જોઈ શકશે; તેઓ ધણી વિચારવંત રીતે બધી બાબદ ઉપર નુકસાનીની કરશે અને તે મીઠી મીત્રાચારીમાં કોઈબી જાતની ખલલ આવવાની નહોતી.

આહાર ફેલાયલી મોટી દાંખલીઓ તેનાં માથાં ઉપર મળેલો લીલાં પાંદડાંઓનું એક ચારકું બનાવી રહી હતી, પણ ચાંદની રોશની તેમાંથી થકને આવતી હતી, હવાઇ પડછાયાઓ લાંબા કિગી નીકળેલાં ઝાડનાં તણખલાંઓ ઉપર નાચકુદ કરતાં હતાં. તે ગલીને નાંકે ઉભો રહી દુર ખીજે નાંકે આનુરતાની નજર નાખતો લીઓનેચ કુદરતની એ અઘૌઘૌક ખુમસુરતી તરફ જોઇએ તેટલો કાળજીવંત હતો. નહિ-તેણી હમણાં આવતી હોતી જોઇએ, એ સુંદરતાની એક દીવ્યરૂપ હયા; તે તેણીને કાંઈ ચાહતો ન હતો, છતાં તેને આવકાર આપતો ઉભેલો જ્ઞાતિ તે ખુમસુરત જવાન ચેદરાને ખુશીની ખીચી નિકળેલો પોતાના મનથી કંઈપી તેનું જીવર આનંદની ગરમ થઈ આવ્યું.

તેણે દુરથી એક સ્કારલેટ કોકોનો રળીયામણો રંગ દોડો; તેણે તે નાજુક, અચ્ચાં સડી અવતારને નરમ મખમલી પગલે ઝડપથી ચાલી આવતો મીઠી શ્રેય અને મનોહર હસ્તાં સાથે જોયો. ગરીબ કાદન ! જે તેને કેદવાનું હતું તે તેણીને ગમે કેમ ઉતરશે ? તેણી તેની પાસે આવી ઉભી, તે ચળકતી આંખો તારાઓની ઝગઝગીત રોશની કરતાં પણ વધારે ઝલેલ મારી રહેલી હતી, કે જેમાં દુન્યાબરની નિર્દોષતા, બેખર્ચરી અને સાચ્યાંમાં સાચ્યાં હેતનો નિખાલેશ ઓળો ફેલાઈ રહેલો જોવાતો હતો.

“જુઓ,” તે આવતાંને વાર ઘણા પ્યાર ભરેલા અવાજે બોલી, “હું તમારે માટે શું લાવી છું તે ! જોકે તમે એક મોટા સ્કવાયર છો અને ઘણાજ પૈસાવાળા છો છતાં તમારી પાસે આના જેટલું અરધું પણ સુંદર કાંઈ નથી. મેં એ તમારે વાસ્તે આખો દીવસ માહરા જીવની માફક સંભાળીને રાખેલું છે.”

તે એક અસાધારણ મોટા ગોલાળ હતો.

“મેં પોતે એને વાળ્યો હતો,” તે નાઝનીને ગાલોના મધ્ય ખીંદુમાં ઝીણા ઝીણા મનોહર ખાડા અને કીરમજી લાલી સાથે પૂછ્યા વગર જ ખોલાસો કર્યો: “અને એ કેમ ઉગેછ તેની મેં રાત દીન જતન કીધીછ; દરરોજ, દરેક કલાક મેં તેની એક કુમળાં, કમજોર, કોમળ બચ્ચાં પેરેજ ચીંતા અને સંભાળ લીધીછ. મેં તેને સૌથી ઝળકતો તડકો, સૌથી નિર્મળ હવા અને સૌથી સ્વચ્છ પાણી આપી ઉધાર્યું છે-તે કીસીઝ વચ્ચેજ પંખાળીને મોટું થયેલું છે અને તે જેમ જેમ ઉગીને મોટું થતું ગયું તેમ તેમ મેં તે વખતનો ખ્યાલ કર્યા કીધો હતો, કે જ્યારે હું એ તમને પ્રેઝન્ટ આપવા શક્તિવાન થવાની હતી.”

તેણે તે પુલ તેમજ તે મખમલી કર જે વડે તે મોટી નાચુકાતથી પકડાઈને તેનાં સનમુખ ધરાયું હતું તે બંને પોતાના હાથમાં લીધાં; આ પળે તે કાંઈબી એવું ઉચારા મકથો નહિ કે જે તેણીની લાગણીઓને જખમાવી શકે-તે થોડોક વખત ચપી અને થોખી જવા આહતો હતો. તે ખ્યાલ કેટલો મોટો હતો, એક પુલને કાળજીથી ઉગતું તપાસવાનો ! તેણે લમભગ ઇચ્છ્યું કે તે જે કહેવા માંગતો હતો તે આવતી કાલની સમી સાંજ ઉપર મુલતવી રાખી શકે. પણ નહિ-જ્યારે તે તે ફરજ પુરી કરી નાખવાનાજ ધરાદાથી ત્યાં વાળ્યો હતો તો તે અધુરું મૂકવા તેને પસંદ આવ્યું નહિ.

તેઓ, રાખેતા મુજબ, તે સાંકડી ગલીમાં ઉપર નીચે ફેરા આંતી ખાવા લાગ્યાં-તેને બટન હોલમાં તે મોટા ગોલાળને ખોસેલું

નિહાળી રાજ થતી ડાહ્ય અને એક સૌથી અણુગમતી ચીજને ગમતી રીતે કેમ કહી દેવી તે વાસ્તે મનથી અજબ થયા કરતો રકવાયર. પોતે ક્યાં જતો હતો તેના કાંઈ પણ વિચાર વગર, તે તેણીને જંગલની આંખમાં લઈ ગયો, કે જ્યાં એક ઠંડા, નિર્મળ, પાણીનું ઝગઝગીત નાનું નાનું સમી સાંજનાં તે રમણ્ય એકાંતમાં જાણે રૂપેરી ઘાંટનો અવાજ થતો હોય તેમ સારી રીતે ગાતું વહું જતું હતું-એક હસ્તું, રમતું, ગાતું નાનું કે જે એક અચ્ચાં માફકજ નિર્ભયપણે એક સરખું પોતાનો માર્ગ કાપ્યું જતું હતું; તેનાં ચોક્ખાં પાણી ઉપર ચાંદ અને સીતાગચ્છોની રોશની પડતી હતી અને તે રોશની હેડળ જાણે પાણી રૂપાનાં કાચ હોય તે મીસાલ અજબથી પમાડનારાં લાગતાં હતાં; તે એક મીઠું, ધીમું, હાલરકું ગાતું આગળ વધ્યું જતું હતું અને આમવાસના દેખાવને ગોયા એક રંગીલા બાગેબેહસ્તમાં બદલી નાખતું હતું.

તેઓ એક લીલથી ભરાયેલા પથર ઉપર ગોડવાઈને બેઠાં, અને પછી લીઝાનેલ તુરબીલે વાત કાઢવાની હોંમત કરી.

“ડાહ્ય,” તેણે સર કર્યું, “એક ચીજ છે કે જે હું તને કહેવાની ઇચ્છા રાખું છું. મને ખીલક છે કે તે બાબદ લગરીક તને ઘાટકી જેવી લાગશે; પણ માહરે તે કહેવી જોઈએ અને તું સમજી છે એટલે બધું તરત સમજીથી જશે.”

અચ્ચીતજ માહામોખતાર કદી આવા એક સોહામણા, આશ એક સ્વચ્છ, આવા એક નરમ ચેહરા ઉપર પ્રકર્યો હતો નહીં !

સવાલ કરતી ધમે તેનાં ચહેરા ઉપર ઉચ્ચકાયેલી તે ચક્ષ્મો ઝંઘેલથી ભરપુર અને પ્યારથી ચીકાર હતી.

“શું મેં તમને પાછા નારાજ કાઢાછ ?” એક બચ્ચાં સહી ખીહકથી ધણુ મધુર, મંજુળ, હલકે તે બાળાએ સવાલ કર્યો. “હું ધણી ચોંકેલી અને ચેટેલી રહેલી છું—જયારથી તમે મને કહ્યું કે એ ગેરહાપણુ ભર્યું છે ત્યારથી હું કદીખી બાગમાં કે દરવાજા આગળ ઉભી રહી નથી.”

“એ કાંઈ તે બાબત નથી, ડાકન. હું તો આજે તને મારી વીરધ્ધ ચેતવવા આવેલો છેઉં. નહીં એમ ગમરા ના.—”કેમજે ડાકને ચમકીને મોટા આચકા સાથે તેના હાથમાંથી પોતાનો કર ખેંચી લેવાની કોશેશ કીધી, “સમજ માહર” તેણે કહ્યું. “સમજ ! તું એટલી બધી સમજુ છે કે તું દરેક ચીજ પીછાણી શકશે. ડાકન આપણે બેઉ જણા જવાન છીએ અને તું ધણીજ ખુબસુરત છે—અને આપણે એક ખીજને ચાહું રોજ મળ્યા કર્યે છીએ.—”

તે અચકી ગયો, હવે આગળ કેમ ચલાવવું અને તે બાબતને ક્ષેત્રી રીતે ખતમ કરવી તેનાં તે વીચારમાં પડ્યો.

“આપણને જાણે એક ખીજને રોજ મળવાની તબેહજ પડી છે. હું પોતે પણ એ ટેવનું કારણ જાણી શકતો નથી, સીવાય કે આપણા બેઉના મીત્રો ધણાજ ઓછા હોય અથવા તો આ ચંદની રાત્રીઓ આપણને બહાર ભટકવાને વાસ્તે લલચાવતી હોય.”

તે પાછો થોખી ગયો; અને થોડીક મીનીટો અગાઉનો તે ગુલાબ

સમ ખીલી રહેશે ચહેરા એક નાનુક કમળના ધૂલ જેવો
સંકેદ મારી આવ્યો.

“તાહરી આગળ એ વાત કરવાનું કદંગુ તો લાગે છે” તેણે
નરી રાખ્યું. “હું ગમે તેવી રીતે બોલું અને દરશાંકિ તોખી, હું
મને પોતાને એક મોટા લાલિરીમોરો માની લીધા વગર રહી શકતો
નથી; અને હું સાચ્યું કેલુંછ કે જરાખી લાહેરી મારવા માંગતો નથી.”
થોખીને “લોકો આપણને હંમેશાં સાથે જોઇ કદાપી ગેરસમજાતી ઉભાં
કરતાં હશે, ડાકન.”

તે પાછો થોખી ગયો, એવી થોડેક દરજજેની આશાથી કે કાંઈક
સવાક્ષો કરી તે બાળા તેને બોલવામાં મદદ કરશે; પણ તે માહામુખ તો
તેનાથી દુર કેથે બીજી તરફ જોતી હતી, તારાઓ તરફ કે જેઓનો દીવ-
જીત પ્રકાશ નાળાનાં પાણી ઉપર પડતો હતો.

“ટુંકમાં ડાકન માહરે ખોલ્લે ખોલ્લું બોલી દેવાની જરૂર છે.
મને ગોળગોળ બોલનાં આવડતુંજ નથી, હું તને એમ કહેવા માગુંછ—”

આહ, જો ફક્ત તે પોતાના હોમોને એટલા બધા ગરમ અંતરબુજતા
અટકાવી શક્યો હોતે !

“હું તને એમ કહેવા માંગુંછ, ડાકન, કે આપણી આય નાની
ફેન્ડશીપમાં પ્યાર જેવું કાંઈપણ નથી. હું તને ખોલ્લે ખોલ્લી અને
બોળીજ રીતે કહી દેવા માગુંછ, કારણ કે તને ખાંટે રસ્તે દોરવાની
માહરી જરા પણ ધ્વજા નથી. આપણે મીત્રો છીએ, ડાકન, તેથી
કાંઈજ વધારે નહીં.”

“હું તમારી ફ્રેન્ડ થવા ખુશી છેઉ” તે બાળાએ નરમીથી જવાબ કર્યો, અને તેણે નોટીશ ન કર્યું કે તે આપડીનો અવાજ દુખથી ભરપુર હતો.

“જો મેં તને કાઠપણ રીતે ખોટી દોરવી હોય તો તે વાસ્તેજ હું દીક્ષગીર છું, પણ તેમ મેં જાણીપ્રજ્ઞને માહરી ઇચ્છાથી નથી કર્યું એમ તું ખાતરીથી માનશે એવી મને ઉમીદ છે. તાહરામાં અને મારામાં જુદી આગસુ ફલરેશન નહીં કરવાની પુરતી અકક્ષ છે. હું યાદ કરીને ખુશી થાઉંછ કે આપણા વચ્ચે પ્યારનો એક શબ્દથી કદી બોલાયો નથી: આપણે ધણાંક ખુશનુમાં ટાહેલાંમાં વખત પસાર કરેલો છે, પણ તે બધી વાતો અકક્ષ પસંદ અને વિચારવા લાયકજ હતી.”

“હા,” નીચી ઝુમી પડેલી આંખોએ ધણાજ ઉદાશ, સેદજ ધ્રુજતા અવાજે તે રમણીએ હુંકારો પુર્યો.

લીઓનેસે આગળ ચલાવ્યું—

“માહરા એક મીત્રે—એક ધણા વડાજા અને મામ્યા મીત્રે— આપણને સાથે જોતાં હતાં અને તેણે મને તાહરી આગળ બધું ખરા બોલાસાથી બોવી દેવાની સલાહ આપી; પણ હું હંમેશાં તાહરી સાથે બોળાં દીક્ષથીજ વર્તેલો છેઉ, ડાફન—ખરું કેની?”

“હા” તે મધુરીએ પાછો જવાબ દીધો.

“મારા ફ્રેન્ડે કહ્યું કે માહરે તને કહી દેવું જોઇતું હતું કે આપણી વચ્ચે ફ્રેન્ડશીપ કરતાં જાસ્તી બીજું કશું હતું નહિ અને કદી હોઈ શકવાનું પણ નથી. તું જાણે છે તો ખરી, ડાફન; કે કોઈ દીવસે મજાકમાં પણ હું તાહરી આગળ પ્યાર વિષે બોલ્યો નથી.”

“હા, મનકમાં પણ કદી નહિ.” તે ખીચારી જવાબમાં ફક્ત એટલાજ ઉદગાર કાઢી શકી.

તેણે તે રમકડા જેવા શેપી સફેદ હાથને એકવાર પાંઝે પોતાનામાં લીધો, અને તેને જોશથી દાખીને પકડ્યો.

“તું જાણેછ કે હું તને ચાહતો નથી, ડાકન. હું-હું તને વખાણુંછ. હું તને ઘણી ખુશસુરત, ઘણી ભલી અને ઘણી નિર્દોષ ગણુંછ. મને તાહરો દોસ્ત થવા ગમેછ. તાહરી જીદગી દરમીયાન તને કોઈખી રીતની મદદ કરવા હું હમેશાં રાજ થવશ — સાધારણ ખુશી નહિ, પણ ધણોજ. હું તને કોઈ સારે ઠેકાણે અને તાહરા હાથને લાયકના જવાન સાથે પરણી ગયેલી જેવા માયુંછ; તાહરામાં અને તાહરે લગતી દરેક ચીજમાં માયાળુ, મીતતાભર્યો ઉમંગ લેવા મને સદા ગમશે. હું શું કેહુંછ તે તું સમજી શકેછની, ડાકન ?”

“હા,” તે આ મીસાળ ત્રીજે મરતબે બખડી, તેણીની ચશ્તુઓ તો પાણી ઉપરજ ટીંકાયેલી હતી.

“હું તને ચાહતો નથી. માહરા મનમાં પ્યારનો કાંઈખી વિચાર નથી; પણ આપણે જ્યાંસુધી જીવશું જમશું ત્યાંસુધી મીત્રો તો જરૂર રહીશું.”

તે પછી જે ચુપકાદી ત્યાં ફેલાઈ તેમાં નાળાના પાણીના ગણ-ગણાત સીંચાય ખીજી કાંઈખી ચીજ હરકત નાખી શકી નહી.

તે યુવાને જારી રાખ્યું—

“મને પોતાનેખી કોઈ દીવસે પરણવું પડશે; અને હું જે અખળાને ચાહી શકું તેની સાથેજ પરણવાની આશા રાખુંછ. હું

તેણીનેજ માહરાં આખાં જીગરનો પહેલો તમામ, સ્વચ્છ પ્યાર આપવાની ઉમીદ કરું છું. હું તે પ્યારને પ્યાર નથી જ ગણતો, કે જે બીજાં વીસ જણાએને અપાર્ધ ચુક્યો હોય અને હું એટલુંબી માનું છું કે દરેક શખશે પોતાના દરજ્જા અને સ્થિતિ પ્રમાણેજ પરણવું જોઈયે. શું તું એ ઉદાપણભર્યું નથી લેખતી, ડાહન ?”

“હા, ઘણું ઉદાપણભર્યું” તેણીએ માંડમાંડ સમજી શકાય તેવા ધીમા સ્વરે જવાબ દીધો.

“હવે,” લીઓનેએ કહ્યું, “મેં માહરી ફરજ પ્રમાણીકપણે બજાવેલી છે, ડાહન, અને આપણી મીત્રાચારી કર્મ ધમની છે તે આપણે બંને જણ સારી રવેશે સમજી શક્યે છીએ. હું ખુશી છું કે મેં બધું કહી દીધું—એ ઘણું ઘાટકી કહેવાય, પણ અંતે તે આપણા લાભનું જ છે. જે આપણે એમના એમજ ચાલ્યા કીધાં હતાં, તો કુદરતી છે કે તું એમ માનવા લગ્નચાર્મ હતો કે હું તને શોધ્યો આવતો હતો, કેમજે તને માહરી મોહરદાર બનાવવાનો માહરો ધરાવો હતો; પક્ષી, જ્યારે, વખત આવે, હું પરણી જઈ, તો તું દુઃખી થાય ને મનેજ ઇપકો આપે કે મેં તને ખેડું ક્યું—તું જાણે, નાની ડાહન, નાની મીત્ર, કે સારી દુન્યાને ખાતરખી હું તને એક ઘડી ભરનાં બી દુઃખમાં આવવા દેઉં નહીં ? મને કેહ કે મેં તને કદી દુખ દીધું નથી.”

“દુખ ! એ નહી. જેખી થોડું સુખ અને મજાલ મેં માહરી જીંદગીમાં મેળવ્યાં હોય તો તે તમારી તરફથી છે. હું—હું જે બધું તમે મને કહેવા ઈચ્છો છો તે સમજી શકું છું. આપણે એક જણા એક

બીજીથી જુદા દરજ્જાના અને જુદી સ્થિતિના છીએ અને તમારા પાર્ટ ઉપર એક મોબાવાળી ફેન્ડશીપ ઉપરાંત બીજું કંઈ બી હેતુ શકે નહીં, કે જે ઉપર કોઈપણ તરાહની મદદરત આધવાની માફરી મફદુર નથી.”

“તું લગાર ધાડકી રીતે બોલે છે, ડાકન, તે છતાંબી એ એક ચોક્કમે ચોક્કબી સચ્ચાઈ છે.”

“ધણી ચોક્કમેચોક્કબી,” ડાકને જવાબ દીધો; “તમે એમ કહેવા માંગો છો કે હું તમને કોઈપણ રીતનો કપકો આપવાની સ-તામાં આવી શકું નહીં-કે માફરે સંપૂર્ણ રીતે સમજવું જોઈએ કે તમે મને પરણવાનો કદી વીચાર રાખ્યો હતો નહીં અને એ ધમનો પ્યાર તમે મને કદી બી આપી શકવાના નથી.”

એટલું બોલતાં તે કોમળાંગીનાં રોષસારો લગ્નગતી કીરમજી મારી આવ્યા. પણ તે ચોક્કમે ચોક્કબાં બોલાવેલા શબ્દોથી તે ધગે રાજ થયો.

“એ બીજીની તાહરી આગળ વાનો કરવાનો ખ્યાલ મને કદી બી સુઝ્યો હતો નહીં” સ્વવાચરે કહ્યું, “પણ માફરા ફેન્ડે કહ્યું કે એવી રીત તાહરા બાગમાં સારી ન કહેવાય-કે જો હું તને હંમેશ મળતો બેઠતો રહેતું ને તાહરી સાંથે ખુશનુંદીભર્યા તાહેજાંબોમાં વખત પસાર કરવામાં મોજ માનુ તો બીજી છોકરી મીસાલ કુદરતી તું એમજ વીચારી લે કે તને પરણવાનોજ માફરો ધરિદો હતો.”

“તમારા ફેન્ડ ધણી વીચારવંત અને સમજુ કહેવાય” તે બાળકી બમડી.

“તે ખરો હતો,” લીઓનેસે જવાબ દીધો; “જો આ દુન્યાની ઉપર મને જો કોઈખી માણસ વાસ્તે અણુદદ ધીકકાર હોય તો તે તે શ મસ છે કે જે એક નિર્દોષ, દુન્યાથી બેખબર છોકરી સાથે પ્યારનાં તાહે-લાંઝો કરી તેને ફાસજાવે અને ફસાવે છે, જ્યારે તેનાં દીક્ષમાં તેણી વાસ્તે પ્યારની લાગણી જેવું કશુંજ હોતું નથી. એવી રીતના એક શખશ કે જે એક આળાને હમે છે તેને તો એક ચોર માંસાત્ર ગણવો સમજાર છે.”

“તમે તમને પોતાને એ અપરાધ વાસ્તે જવાબદાર લેખી શકવાના નથી,” ડાકને ધીમેથી કહ્યું.

“નાહં,” તેણે રાજ થયેલા જીવે જવાબ દીધો; “હું માહરા જતભાઇઓની સામે એક પણ નામોશી વગરની જીંદગીએ જીવવાનો ઇરાદો રાખું છું, અને જો હું કોઈનેખી હયું—કોઈ મરદ યા સ્ત્રીને તો હું મને પોતાને મેં માહરે વાસ્તે અજાહેદા રાખેલા સ્ટેનડર્ડ ઉપરથી ગમડી ગયેલોજ મનું ! માહરી નાની ફેન્ડ ડાકન, આપણે એક બીજાને સમજી શકયે છીયે ?”

“હા,” તે આપડીએ ફકટ એટલોજ જવાબ કર્યો.

તે તેની આજીવેથી પોતાની બેઠકમાંથી ઉડીને ઉભી થઇ અને તે નાનાં નાળાં બણી ગઇ; તે આજીવનાં ઝડા ઉપર ઉગેલાં ગોસામોમાંથી એક તોડીને તેની એક ઢાંખલી તેણીએ કાઢી અને તેને પાણીમાં ફેંકી; તેણીએ તે પાણી ઉપરનાં ઉગ્ગમમાં હડકત ચીતી નિહાળી; પછી તેની બણી ફરી તે બોલી:

“ ધણું લેટ થવા આન્યુંછ; માહરે હવે જતું જોઇયે.”

તે પોતે પણ તુરત ઉડીને ઉભો થયો.

“ હું તને કોટેજના દરવાજા સુધી મુકવા આંકિછ. ડાફન, આજે રાતે તાહરા અવાજમાં અને તાહરા ચેહરામાં ધણું વિચિત્ર મને લાગેછ. કેહ મને તું એટલી બધી શાને લીધે ‘અપસટ’ થઇ ગઇછ ?”

“ હું ઠાકી ગઇછ,” તેણીએ જવાબ દીધો; પણ જ્યારે તેણીએ તેને ‘ચુડનાઇટ’ ઈન્ડી ત્યારે તે બોલી—“મને આ મુખાંમુખ્યાં કુલને પાંચું આપી દો,” અને રકવાયર લીઓનેઝ તુરખીલને તે ના પાડવા કે તાબે થઇને ટાઢી આપવાનો વખત મજે તે આગાઉ તો તે મોટા જોશાબને તેનાં બટન હોલમાંથી ઝનુનથી ડાફને ખેંચી કાઢ્યું અને પળક વારમાં તેને ચુંથી ચમડી નાંખી ને તેના દુકડાઓને રસ્તા ઉપર વિખરાતા ફેંકી દીધા.

પ્રકરણ ૭.

માહબોખતાર ધણી કર્ણાજનક ત્રેજેડીઝ ઉપર ઉગ્યો છે, પણ તે કદાચ તેઓ કે જેઓ ચાહતાં હોય પણ તેઓનો ચાહ સ્વીકારતો નથી એવા દુઃખી પ્યાર અને તુટેલાં જીમરની ત્રેજેડી કરતાં વધારે ગમખ્વાર બીજી કોઇ પણ ત્રેજેડી ઉપર કદી પ્રકાસ્યો નથી. ડાફન વરનોન તે રાત્રે જાણે તેણીને કોઇએ એક મીઠા સેહજતદાર સ્વપનામાંથી ઘાટકી રીતે જગાડી હોય તે મીસાળ ઘેરાયેલી ગુંચળાએલી, ભખરાયેલી, ભખી ખાધેલા જેવી ધરે પાછી ફરી. છેલ્લાં થોડાંક

અડવાડીયાંઓ ધણાંજ મીઠાં અને મનોહર પસાર થયાં હતાં. તેણીએ પોતાના મનથી ખોસ્સે ખોડ્યું કદી કદ્યું નહતું કે સ્કવાયર તેને ચાહતો નો; તેણીએ મુશકેલીથી એવું વિચારવાની હીમત કાઢી હતી કે તેણીને પરણવાનો ખ્યાલ વટીક કરી સ્કવાયર પોતાનાં ઉંચ આસન ઉપરથી નીચે ગમડી પડવાનો હતો; છતાં, ઝાંખા, દુરના ખ્યાલો તેણીને આધે લઈ ગયા હતા: તેને તેણી ગમતી હતી, નહિ તો શા વાસ્તે તેણીને તે શોધતો મળવા આવ્યો હતો ?-શા વાસ્તે તેણીને ચેતવણી આપી હતી ? તે ઉપરાંત વળી, તે ચેતવણી પછી તેણે તેણીને શા માટે કીસ કાઢી હતી ?

તે પોતાના સ્વપનાઓમાં જીવી હતી; તેણીએ તેનાં જીમરનો દરેક વિચાર તેને એખલાનેજ બક્ષી દીધો હતો. તેના જેવો દેખાવલો, ઉમદા અને બક્ષો બીજો કોઈપણ જવાન હતો નહિ; ચોપડીઓમાં વાંચેલા સધળા હીરોઝ તેની સાથે સરખાવતાં તેણીની નજરમાં સાવ અંખવાણા જેવા હતા. તેણીને તે દરેક શબ્દ બોલ્યો હતો અને જેમ્મી પગલાં ભર્યા હતાં તેની ઉપર ચાલુ વિચાર ચલાવવા હંમેશ ધણું ગમ્યું હતું; અને તેનાં પરીણામમાં સેવટે તે તેની એવી તો પુંગરી થઈ લાગી હતી, કે જેને વાસ્તે ખ્યાલનું નામ પણ ઓછી કીંમતનું લાગતું હતું.

તે સુંદરી તેને તેણીના જીમરના સધળા જોસ્સાઓથી ચાહતી હતી, કાંઈ પણ કારણ કે કમળ વગર, કોઈપણ રીતના કાચુ કે હડ વગર. જો તે જરા વધારે ડાહી હોતો, તો તેણીએ આ મોટા ખ્યાલની લગામો પોતાના હાથોમાં રાખી હોતો; પણ ગરીબ, સુંદર ડાહ્ય ડાહી હતી નહિ, તે

આપડી ફકટ હેતવંતી અને દયાળુ ને ખીન અનુભવી હતી. સ્કવાયરને પીછાણ્યાને પુરા પાધરા ચાર દીવસો પણ થયા ન હતા તેટલામાંજ તેને તે ચાહતાં શીખી હતી; અને તેણી રસદાર સ્વપ્નાઓજ જોતી ચાહોમ આગળ વધી હતી, કે જેમાંથી કદી જાગી ઉઠવાનો વિચાર પણ તેણીને આવી શક્યો હતો નહિ. ક્યાંથી આવે ? દીવાનો પ્યાર એવોજ આંધળો હોય છે અને અધારામાંજ તે સદા ઠોકરો ખાય છે !

આહ, જો છોકરીઓ, આવી સુંદર, આવી જીગરે નયજી, આવી ભલી અને છતાં મગજશક્તિમાં આટલી બધી નયજી, ફકટ આટલોજ પાઠ શીખી શકતી હતે કે પ્યાર અને લગન એકમેકની સાથેજ દોડવાં જોઈએ અને તેઓ, ઉદાપણુ છોડી દેવા કહે ત્યાંસુધી, પોતાનાં જીગરને પોતાના ક્યમળમાં રાખી શકતી હતે ! પણ પાંદડાંઓ ઉગે છે અને ખરે છે, ટુકો ખીન્ને છે અને મરી જાય છે, ભરતી ચઢી આવી પાછી ઓસરે છે; તેમ દરેક વરસે, જે મીસાત્ર આ ચીજો ચોક્કસ બને છે તેમ, આવી ઘણીક અમળાઓ જેને પરવર-દીગારે ઉમદા બાધઓ બનાવવા સરખવેલી હોય છે, તેઓ પોતાનાં સત્યાનાશ બણી છતી આંખે અપંગ બની ધર્યાં જાય છે અને ભર જવાનીમાંજ મોહતને આમંત્રણુ કરે છે, કેમજે તેઓ ઉદાપણુથી પ્યાર આપી શકતાં નથી અને કારણુ કે તેઓ તે પ્યાર તરફ દીવાના બની જાય છે, કે જેનાં સેવટનાં પરીણામ તરીકે લગન હોતાંજ નથી.

ઝાફન વરનોનના મનથી તમામ દુન્યા ખાલીખાલી લાગતી હતી-ખાલી, કાળી, કડંગી. તે તેણીને ચાહતો હતો નહિ-એમ તેણે પોતે કહ્યું

હતું, ગંભીર દયાળુ ચેહરે અને સાવ સચ્ચાઈથી ભરપૂર અવાજ. તેણી તેને ગમતી હતી, તેણીને તે વખાણતો હતો, પણ તેણીને તે કાંઈ ચાહતો હતો નહિ; તે કદી કોઈને પ્યાર કરી શકવાનો હતો નહિ, સીવાય એક અખળ સાથે, કે જેણી સાથે લગન કરી તેને પોતાની મોહરદાર બનાવવાની તેની ઇચ્છા હોય. પોતાનાં દુઃખ અને ગમખવારીની ગીરફતારીમાં પણ ડાકન તેને વખાણ્યા વગર રહી શકી નહીં. એવી રીતે તેની આગળ ચોક્કસ ચોક્કસ બધું કહી દેવા વાસ્તે તે કેવો પ્રમાણીક અને બહાદુર હતો ! એની જગાએ ખીજા કેટલા બધા જણાઓએ તેણી સાથે મગ્નહ ઉડાવી હો, તેણીને ભોળવીને ભભાવી હો, તેણી સાથે પ્યાર કરવાનો ઢોંગ કર્યો હતો અને પોતાને ગમત આપવા થકી ચાહવાનો સાજ સજયો હતો અને પછી ફક્ત એક ઢોંગી, બેકદર હસવાં સાથે તેણીને છોડીને જતા પણ રહ્યા હો-અરે, એમ કેટલા બધા જણાઓએ ક્યું હતું ? પણ ઉમરાવ દીલના લીઓનેલ તુરખીસે કાંઈ તેમ ન ક્યું-જ્યારે તેણે કહ્યું કે તેણીને ચાહવાનો એક વીચાર પણ તેને કદી આવ્યો ન હતો ત્યારે તેનો ચેહરો કેવો ગંભીર અને ગમખવાર દેખાતો હતો.

તેણી હવે સાચી વાત જાણી શકી; તેણીએ જાણ્યું કે તેને તેણીએ પોતાનાં જીવરતો તન્નામ પ્યાર આપ્યો હતો, કે જેને ફક્ત તે ગમી ગઈ હતી અને જેણે તેમ રોકડે રોકડું પરખાવી દેવાની હીંમત કરી હતી. આહ, હવે ત્યારે તેને તેના અધુરા સ્વપ્નાંઓમાંથી જાગી ઉઠવું પડવાનું હતું અને તેના વગરજ જીવવાની કોશિશ કરવી પડવાની હતી, તેઓની મીત્રાચારી લાંબાવી રાખવાનું, તે દુઃખી

દીલદારે વીચાર્યું, સાવ દીવાન્યત, મુખાંધ, હેમાકાતજ હતી. તે આહનો હતો નહીં પણ તેણી તો તેને આહતી હતી. તેણીએ તેનાં વગર અને તેણીના સ્વપ્નાઓ વીનાં જીવવાની કોશિશ કરીજ નેમ્પયે.

આહ, જેઓ તૂટેલાં જીવનો અસહ્ય અકડસાત ખમતાં હોય તે લોક જે ફકટ પોતાનાં જેર ઉપર મુસ્તાફ રહેવાને બદલે તે માહનામા પરવરદીગારની દયાની તલ્લખ કરી શકતાં હતાં! ડાફને તેવો વિચાર ન કર્યો. તે કંગાજ, નિરાશ, હતાશ, દુઃખી, દીલગીર બની ગઈ, પણ તેણીએ પોતાનાજ જેર ઉપર વિશ્વાસ રાખ્યો, જે મીસાજ લીઓનેલ તુરબીસે પણ કયું હતું. તે તેનાં વિનાં જીવશે. ફરીથી કદી પણ તેને તે ચંદની રાતમાં મળવા જશે નહિ અથવા તો બપોરનાં ખેતરમાં તેની સાથે ફરવા વાસ્તે ખોટી થતી ઉબી ન રહેશે--હા, નહિ કદી નહિ.

પહેલ્લે દીવસ પસાર થઈ ગયો. તેણીએ કયું ખાધું નહિ: તે રાતે સુતી, પણ કશો પણ આરામ મેળવ્યા વગર ઉઠી; તેણીએ આખો દીવસ પોતાનું કામ કીધું અને ફરજ બજાવી, જાણે તેણીનો આત્મા ભર ઉંઘમાં હોય; તેણીના પુલ મીસાલના તાજ ગોલાખ જેવા મનોહર ચેહરાએ તેનો રંગ તજ દીધો હતો, તેણીની આંખોમાંથી તેજ જતું રહ્યું હતું. ખીજે દીવસે જે કે તે એક જળકતો ગરમ દીવસ હતો. છતાં તેણીને ઠંડી લાગી અને કમકમમાં આવ્યાં; અને ત્રીજે દહાડે તેને મળવાની તલ્લખ, તેની હાજરીની તૃપ્તિ તે બાપડી ઉપર ગલબો કરી આવી, અશાંતી અને જુસ્સાઓની એક તાવ, જ્યારે તેણીએ કહ્યું કે તેણીએ તેને જોવોજ નેમ્પયે, નહી તો ખચ્ચી તવળાટથી તે મરી જવાની હતી.

કોઇ વેળા એવો પણ વખત આવે છે કે જ્યારે આપણે આપણી જીંદગી આપણા હાથમાં લઇએ છીએ: ડાકુને પણ હાલમાં તે પોતાના હાથોમાં લીધી. તેણીએ શરૂઆત સારી કરી હતી; બહુ ડાકાપણ રાખી તેણીએ જેને તે પોતાનાં જીગરમાં અથાગ હેનથી આહતી હતી ને જેને તો ફકટ તે ગમી ગઇ હતી તેનાથી દુરની દુર રહેવાનો અને તેમ કરી બુલી જવાનો દુરઅંદેશ ઠરાવ કરી બેઠી હતી. તેણીએ હવે તેને શા વાસ્તે શોધવા જવું? તે પોતાની જીંદગીમાં તેના દરબજા પ્રમાણે કોઇની વખતે કોઇ એક લાયક બાનું સાથે પરણી સુખ જોશે. તે ત્યારે તેને પોતાનાં જીગરમાં પ્યારની આતી અગ્ની, આવી ગરમ બોખાર સાથે મળી શકેજ કેમ? હવે તો તેને ફરી કદી નહીં મળવાનું હતું!

આહ ખજી તેની હાજરી માટેની તીક્ષ્ણ તલખ તે કોમળાંગીને થઈ—તેનો અવાજ સમજવાની નલેમ બુખ, તેની રૂપાવદાર નજરોમાં જોવાની કાતીજ તરસ. એજ તેણીની કસોટીનો સમો હતો. જે એજ વખતે તે બાળાએ ખુદા તરફથી મદદ માગી હતે, તો તેણીને કોઇ જેપી જેરે મદદ આપી હતે—ચારી બક્ષી હતે; પણ અફસોસ—રે, સદહજાર અફસોસ, કે તેણીએ પોતાનાંજ કહિલત ઉપર વીશ્વાસ રાખ્યો, તે જેરાવર લાલચની સામે થવાનો તેણીનો નિશ્ચય સુરજના તડકામાં બરફ મીસાળ પીગળી ગયો—અને તેણી પડી.

આ રાત્રે ચંદ્ર કાંઈ પ્રકાશનો હતો નહિ—કુદરતની કારીબરીને। તે રૂપેરી નમુનો કોઈ એક ઘાડાં વાદળાંની અંદર છુપાઇ બેઠો હતો—

તમામ જગત ઉપર એક નરમ, પોચા અંધકાર છવાઇ રહેલો હતો; હવા ધુસોનાં રસદાર મધમધાતથી લયલયી રહેલી હતી; ત્યાં એટલું શાંત હતું કે ગ્નશે આસપાસ ઉપરથી ટપકાનાં દવનાં ટીપાંઓનો અવાજ પણ સમજી શકતો હતો.

તેણીએ તેને જોવાનું જોયું. તેનો બાપ બિચારો સ્કુલ હાકિ-સમાંથી ઠાકેલો અને કટાગેલો ઘરે પાછો ફર્યો હતો; તે દીકરીએ તેને વાસ્તે ગરમાગરમ ચાહેતું પ્યાલું તૈયાર કરી મૂક્યું હતું અને તે તો હવે ચોપડી વાંચતો, મોઢાંમાં પાછપ સાથેજ, ગાઢ ઉઘમાં પડ્યો હતો. ઝાઝન તેની સામે થોડો વખત પોતાનાં જીગરમાં ઉભાઈ આવતી તે લાલચને કચડી નાખવાની કોશિશ કરતી કાંઈ સીવવનું લઈ બેઠી.

થોડેક વખત તે તકમો તે કામુમાં રાખી શરીર તેણીએ તેના મનથી કંઈું કે ભલે બહાર બધું સુગંધીદાર અને મીઠા લહેજતથી ભરપુર હતું, ભને તે તે ગત્રીમાં ઉપર નીચે ફેરા ફરતો હોય--કાંઈ નહિ, તેણીનું પોતાનું જીગર પણ બધા જુસ્સાઓથી ફફડાઓ અને ઉઝાળાઓ મરી રહ્યું હતું અને તેની ભણી જઈ પ્રગવા ભલેને તર-ફડતું પણ હતું; પણ તેણી તે જવાની નજ હતી. તેણીને તે કાંઈ ચાહતોનો હતો નહિ અને શા વાસ્તે તેને તે મળવા અને જોવા જાય ? તે નથીજ જવાની.

પછી તેના હાથોમાંનું કામ ખોળા ઉપર પડ્યું અને તેનાં બિચારે તેની ભણી દોડ્યા. એક વખત-માત્ર એક વખત તેનો ચહેરો જોવા તે જશે, તેનો સુરીલો મરદાનગીભર્યો અવાજ સમજશે અને પછી

મોહતની પનાહમાં તે જઈ પડવાની હતી ! આ બધા કમબખ્તીભર્યા વિચારો તે માહયુએ કર્યા ને ને ખુરસી ઉપરથી ઉડીને ઉભી થઈ.

તે ઉડીને ઉભી થઈ અને તુરત ઘર છોડી બહાર પડી. જ્યારે તે માહાયુબ ગલીમાં આવી ત્યારે સઘળાં ડુલોના જથ્થાબધ સોડમે જાણે તેણીને ચોતરફથી વધાવી લીધી; મોટી દાંખલીઓએ જોશથી હાલીને તે બાળાને આવકાર દીધો; તે ગંભીર રાત, તેની મીઠી ગાઢ ચુપકાદી સાથે, તેણીનાં જીગરનાં બળતરાં સમજતી હોય તેમ લાગ્યું.

તે ત્યાં હતો ! તે રમણી તેને અંધારામાં જોઈ શકી નહિ, પણ તેનાં પગલાંઓનો અવાજ તેને સમજાયો, તે એક પ્યારના ગીતની લીટીઓ ગાતો ફરતો હતો.

બીજી પળે તો તેણી તેની સામે આવી ઉભી ! તે કામળાંગીએ પોતાની જાંઘગી હાલમાં પોતાના હાથમાં લીધી હતી—તે હવે વધારે વાર તેનાં જીગરના જોસ્સાદાર ધબકારાઓ સમજી શકી નહિ !

“સ્કવાયર” તે બોલી, અને તેણીનો અવાજ તેનાં વાજંત્ર સાથે ધુન્નતો સમજાયો, “માહરાથી—માહરાથી તમને પાછી મળવા આવ્યા વગર રહી શકાયું નથી.”

“ડાફન ! તને પ્રમાણીકપણે કહું છું કે હું તને જોઈને હું ખરેખર ધણો ખુશી થયો છું,” તે યુવાને પુકાર્યું “છેલ્લી થોડીક સાંજે મેં તને જોઈ દીધી હતી.”

“મને જોઈ દીધી હતી !” તેણીએ પાછું કહ્યું. “આહ, અને હવે મેં તમને જોઈ દીધા છે ! તમે મને નહિ ચાહવા વાસ્તે જે

મમે તેખી બોલો, પણ હું તો તમને અવારનવાર જોવા ને મળવા આવ્યા વગર રહી શકવાની નથી. એ એટલું સખન છે-એટલું તો ઘાટકી, કડવાસમર્થું સખન, કે હું તમારે વાર ખમી શકતી નથી.”

ખીજી માનીટે તો તેણી એક અસલી જાડનાં મોટાં થડ ઉપર અટ્ટેલી પડી અને મોટે મોટે રડવા લાગી, જાણે તેણીનું જીગર ભાંગી જતું હોય; અને તે તેણીને જોતો, ઘણી દયા અને આતુરતાથી, ઉભો.

“હવે હું તમને હંમેશનાં કરતાં ઝાઝી ગમતી અવશ,” તે તારણીએ ડચકાંઓ વચ્ચે કહ્યું--“હવે કે જ્યારે તમે જાણો છ કે મને તમારી ઘણી કાળજી છે ત્યારે. માહરો જાણે કોઇ ચારોજ નથી, અને હું ઇચ્છું છ-ઓહ, ખુદા માહરો, હું ઇચ્છું કે હું મરી ગઈ હતે !”

તે ગમખ્વાર ને ગુન્ચવાળેલો દેખાયો.

“તુંને ખરેખર માહરી એટલી બધી દરકાર નહીજ હોશે, ડાફન-આટલી બધી ?”

તે છોકરીએ પોતાનો સફેદ ચહેરો ઉચકી ઉપર જોયું; અને તે ઉપરની વેદનાની ઉંડી લીટીઓ વાંચી તે ચોંકી ગયો.

“મને તમારી દરકાર છે ! મને તમારી ઘણી દરકાર છે ! અરે, હું તમને ચાહું છ; એમ બોલી તેથી મને ધીકારતા ના-અરે, હું બોલ્યા વગર રહી શકતી નથી કે હું તમને ચાહું છ.”

તે ચુપ થઇ ઉભો. આવી એક ગાઢ નીરાશા તેણે જીંદગીમાં પેહલેલીજ જોઇ હતી અને તે સખન તડખાઇ ગયો. આવી નાશીપાશી ! આવો કશ્મીરમ્ ! આવી ગમખ્વારી !

પછી તે બોલ્યો:

“હું તને સમજી શકતો નથી, ડાકન;” તેણે ગમખ્યારીની એક ઊંડી હાથ ફેંકી. “હું તો ધારતો હતો કે આપણી વચ્ચે બધા બોલાસો થઇ ગયો હતો. મેં-મને માફ કર-હું કાંઈ રોજ તને પ્યાર ખાતર મળતો ભેટતો નહીં હતો.”

“પણ હું તો તમને ચાહ્યા વગર રહી શકી નથી,” તે દીલચરપ નાજનીને આંસઝો વચ્ચે ફરીયાદના તૌરથી કહ્યું. “તમારા જેવું કોણ છે? આવું બહુ, આવું ઉમદા, આવું દેખાવડું તમારા સીવાય આ જગતમાં કોણ છે? હું તમને પ્યારથી પુંજ્યા વગર કેમ રહી શકું?”

એક નેક આવેશ તેની રગોમાં ઉછળ્યો-એક જીરસો, કે ને રૂપસુંદરીને જણાવી દેવું કે તેણી તેને ચાહતી હતી તો તેવા સંજોગોમાં તેને પાછું ને પાછું મળવાનું તેણી વાસ્તે જરાબી સહીસલામતી અને ડાહપણબધું હતું નહીં, કાંયજે તેના જીગરમાં તેણી વાસ્તે પ્યાર જેવું કાંઈએ નહોતું. તેઓને હવે હમેશ વાસ્તે છુટાં પડ્યું જોઈએ, અને વખત જતાં તેણી તેને વિસરી જઈને સુખી થઈ શકશે.

એ બોલવા વાસ્તે ફકટ ખુદાને એક અપીલ કરવાની જરૂર હતી, જરાક જેટલું મગજનું દ્રઢપણું અને તેણે તેમ કર્યું હતે, પણ તેણે મદદ માગી નહિ-ખુદાનો તો તેને કાંઈ વિચારખી નહિ કર્યો.

તે રૂપસુંદરીનાં રડતા રૂપાળા ચહેરા તરફ એક નિગાહ નાખી તેણે તેણીની કોમળ ગરદન આજીવ્યાજીવ પોતાનો હાથ ભેરવ્યો અને બોલ્યો.

“ના રડ, ડાફન, ના રડ-તુંને એમ રડતી હું દેખી શકતો નથી.”

તેણે તે અને નાનુક મખમલી કરે પોતાના હાથોમાં ઝાડ્યા; અને પછી, જે જેસસાદાર ડચકલાંઓને વધારે ભારી અને વધારે ઉડા થતાં જોઈ, તેણે તે ધુજતા હોંડા ચુમ્યા.

“ડાફન, ના રડ; અહીં એમ અને આવ આપણે વાતો કર્યે. હું કેટલો બધો દીવંગીર છેઉં ! માહરી વાહલી, તેં તાદશે પ્યાર કાંય નહિ બચાવ્યો અને કોઈને આપ્યો, કે જેણે તાહરા પ્રમાણીક પ્યારના બદલામાં તેજોજ ખીન્ને પ્યાર પાછો તને આપ્યો હતે ?

“મને કોઈની પ્યાર જોઈતો નથી.” વેદનાથી ઉરપુર અવાજે તે મનોહારીણીએ કહ્યું--“મને તેવા એક પ્યાર વગર ચાલશે. હું તમને ચાહવા અને વરસમાં ફકટ એકજ વખતની મળવા સંતોષ પામશ, કોઈ ખીન્ને પ્યાર આપી તેની સાથે હંમેશ વાસ્તે રહેવા કરતાં.”

વાંચનારા સાહેબો, એ વચ્ચુંન કરવાનું ઘણું દીવંગીરીબચું છે; એક ગોલાબ ઉગીને કેમ કરમાઈ જા! છે, એક કમળ ખીલીને કેમ મરી જાય છે, આખો વખત જગતમાં રહેલું એક જંગલી પખી પીંજરામાં પડતાં કેવી રીતે ઝુરપંજુર થઈ આખર થાય છે તેનું બ્યાન કરવું ખરેખર શોકાતુર છે-પણ, અરે, એક સ્વચ્છ, નિતિમાન આત્માની પડતી, એક ઝળકતા સીતારાનું તેના ઉચ આસન ઉપરથી ગમડી પડવાનું વર્ણન તેના કરતાં પણ વધારે કશ્ચામય, વધારે શોકાતુર અને દીલમાં ધુજરાં પેદા કરે તેવું છે.

અફસોસ ! રે અફસોસ ! તે હંડા અંધારાવાળી રાત્ર આસમાન ઉપરથી એક ઝળકતો સીતારો ખરી પડ્યો, અને ખુદ ખુદાનીબી દયાથી તે પાછો પોતાની જગા કદી લઇ શક્યો નહીં ! !

પ્રકરણ ૮.

એ ડાહ્યને શું દુઃખ હતું ? તે ગામડ્યાઓએ એક ખીચને બારી મુઝવણ અને અકળામણથી પુછતાં હતાં; નીશાળના છેડરાઓ કહેતા કે તેણી સાથે વાતચીત કરવાની કોશેશ કરવાનું ફેકત હતું, કેમજે હવે તે કોઇની પણ સાથે વાત કરતી હતી નહીં. તે સુંદરીમાં થએલા ફેરફાર ઉપર તે ગરીબ બાપ પપ્પુ બળાપાથી વીચાર કર્યા કરતો હતો, પણ તે તે સમજી શક્યો નહીં તે બધી થાકેલી, કંટાળેલી, શીકડા નજરે આવતી હતી; તે હવે કામ કરતી વખતે બચ્ચાં સહી મોજથી કદીબી ગાતી નહીં, ના તો અગાઉની માફક જરાક જરાકમાં હસી પડતી. તે એક ખીલજ ડાહ્ય હતી-એક ઝુરપંઝુર, કરમાતું કમળનુ દુલ, એક ઉગતું ખીલતું ગોલાય નહીં.

જ્યારે કોઇ કોઇ તેણીની દયા ખાઈ તેને શું દુઃખ હતું તેનો પ્રશ્ન કરતાં તો તે તેઓને જણાવતી કે શીયાળાની ઠંડકને લીધે તેણીની તબીયતમાં ખીગાડો થયો હતો-અરફ તેણીને કમકમાવતું હતું અને ધ્રુનવતું હતું, વળી પવન ઘણો થડો કર જેવો ફુંકતો હતો, ને જ્યારે પણ દુલો ખીલીને કરમાઈ મરી જતાં ત્યારે તે હંમેશ ગમખવાર અને શોકાતુર બની જતી હતી. એમ તે બધાને કહેતી;

પછી જ્યારે વાયોલેટ પાછાં આવશે ત્યારે તો ને અરાખર થઈ જવા પી હતી. પણ જોઓ તેણીની થાકેલી, કંટાળેલી આંખો સાથેના શીકકા એહરો જોતાં તેઓ પોતાનાં મનથી ઘણી મજામુતીથી કેલતાં કે ઉનાળો યા વસંતરતુ પોલ વોરનોનની દોકરીની તેની તંદુરસ્તી પાછી કદી બક્ષી શકવાનાં નથી. પાનખર રતુમાં ઘણીક વેળા તેણીને તે ગલીમાં ઘણાંઓ તરફથી જ્વવામાં આવી હતી, પણ તે બહા સ્કવાયર વાસ્તે કાંઈ પણ નીદાંનું બુટું બોલવા કોઈને કદાખી ગમ્યું ન હતું—બલકે એવું તે બહા મરદ વાસ્તે વિચારવાનીબી કોઈની હીમત થતી નહિ.

તે રૂપેરી, ફલ દુસોથી લચલચી રહેલા વખત કેવી રીતે પસાર થઈ ગયો તે ઝાકને ચોક્કસ જાણ્યું હતું. રાતો હવે સરદીવાળી હતી, અને ખેતરમાં કે ગલીમાં ભટકવાની મોજ વધુ વાર મળતી હતી નહિ; વળી લીઓનેલને પણ ફરસુદ હતી નહિ, કેમજો એખી બધો પહરોણાઓથી ચીકાર હતો. અરે, એ બધાંઓ જરા વધારે અગાઉથી આવ્યાં હતાં. તે સઘળામાં લીઓનેલની એક દુરની સગી કાઉન્ટેસ ઑફ ઇસીનહામ પોતાની એકપુરી દોકરી લેડી એનાબેલ સાથે આવી હતી; અને તે સઘળાં પહરોણાંઓ તેમજ વળી હાર્ટલેના ગામડયાઓ સઘળાં એક સરખાં એકમત થઈ વાતો કરતાં કે જવાન સ્કવાયર લેડી એનાબેલ ઉપરથી બધો થોડો થોડો થઈ જતો હતો.

તેઓ સાથે સ્વારીએ જતા, સાથે ફરવા જતા અને સાથેજ ગાયનોખી ગાતાં; લીઓનેલ જાણે લેડી એનાબેલ સીટનની હાજરીના

પ્રકાશમાંજ શુચતો લાગતો હતો, કેમજે તે તે રૂપસુદર આનુને ખરાં
 શુગરથી ચાહતાં શીખ્યો હતો. તે પરીપેકર નાઝનીનને પહેલી
 નજરેજ જોતાં તેણે જાણ્યું કે આખી દુન્યામાં એ આળા સીવાય
 ખીજ કોઈની પણ તે દરકાર કરવાનો હતો નહિ. લેડી એનામેલ ઘણી
 ખુબસુરત નવજુવાન આળા હતી: હિંચી અને દમામદાર; તૌરી છતાં
 ભલી અને ભલમનસાન્વાળી; મીડી છતાં ડહાપણવાળી. લીએનેજ
 તે જતી રહે તેની અગાઉ તેણીને પોતાની મહોરદાર થવાનું પુઠી
 લેવાનો ઇરાદો રાખતો હતો; તેને ખુશી અને મગરરી લાગી કે લેડી
 એનામેલ જેવી એક તોરવંતી આળાના પગા આગળ મુકવા વાસ્તે
 તેની ને ખાસ્યાર દોલત અને જગીરો હતી. પાછળ જોતાં, તેને
 તેની જીંદગી તમાગ સ્વચ્છ પસાર કાઢેલી જણાઇ, પણ તે ઉપર
 ફક્ત એક દાઢ હતો.

ફક્ત એક દાઢ; અને ખુદા એકલાને રોશન હતું કે તે વાસ્તે
 તેણે કેટલો બધો પસ્તાવો કર્યો હતો ! તેણે પોતાના મનને સધ્યા
 દેવાની કાશેશ કીધી, પોતાના મનથી એથી તકરારો લઇ કે તે કોઇ
 પણ રીતે ખરાબ આસામી થયો હતો નહીં. ના, જણાક દુષ્ટ આસામીઓ
 જેવા ભુડો પણ નહીં; છતાં જ્યારે તે અબજાનાં નીખાલેસ એદરામાં
 જોતો કે જોને તે ચાહતો હતો, ત્યારે તે તેની જીંદગીને શ્રાપ દેતો, કે
 જે તે એકજ ભૂલ સીવાય સાવ ચોકખી અને નીર્મળ હતી.

સાચ્ચી વાત હતી કે તે બહુ સખત રીતે લલચાઇ ગયો હતો,
 અને તેનો પ્રશ્નાપ પણ કંઈ ઓછો ઉડો અને ઓછાં ખરાં
 જીગરનો ન હતો; તેણે તેનાં મનથી કહ્યું કે જો તે તે થોડા મહી-

નાઓ પાછો જીવી શકતો હતો તો એવી એક લાલચને શરણે જવા કરતાં તે મરી જવાનું વધારે પસંદ કરતે. એનાએજે તેનો પેલડો આને એખસો પ્યાર મેળવ્યો હતો પણ તે હવે ફ-નેહની મગરૂરીથી પોતાની જીંદગીના પાછલા સફાઓ ઉપર જોઈ શકતો નહતો, અને તે જીંદગીને કાંઈથી ડાઘ દુધી વગરની અસલની નાખટમ માફકની ગણી શકતો નહી, કે જેમ તેણે ખરાં જીવનની હી મનથી ઘણાજ ટુંક અરસાની વાત ઉપર ક્યું હતે.

તે પોતાની જવાન રૂપવતી નેક મોહરદારની આંખમાં એગીતે દીલ-ખુશ તાહેલ ઓ ચકાવવાના મધુરા સ્વપ્નાઓ જોતો, સાથે મળી જે ઉમદા બહાઈ તેઓ કરી શકવાનાં હતાં અને એકમેકથી જે અપાર સુખ મેળવવાનાં હતાં તેના રસરસતા ખ્યાલો તે કરતો. ખચ્ચીત જ્યારે તે બીજાંઓ તરફ પોતાની જીંદગીજ અર્પો દેવાતો હતો, અને ચોપાસ બસાઈતો પમરાત ફેલાવવાનો હતો, ત્યારે તો તેની જીંદગીનાં કારાં પાનાઓ ઉપર તે એખસો ડાઘ જરૂર કરીને બૂસાઈ અને વિસરાઈ જવાતો હતો-તે એખનું પાપ. કે જે તે કીરતારતે, એક બીજાંને અને તેને પાતને માલમ હતું! ખચ્ચીત, તેની નેકીતો જ્યો તે પાપને ઘોઘ કાઢશે અને તે આરેહક-તાળા પણ તેને તે વિષે માફ કરવાનો હતો.

એક રળીયામણી સહવારે-તે માચં મહિનાની શરૂઆતની એક સહવાર હતી-વિનતા પહોરોણાઓમાંના જવાન જીવાન્યાઓએ એકઠાં થઈ ઘોડેસ્વારીની પાર્ટીએ જવાનું નક્કી ક્યું. જ્યારે તેઓ તે ગલીમાં આવ્યાં, કે જે સાથે હીઓનેલ ઘણો દુઃખી રીતે ફેમીલીયર હતો, ત્યારે તેની બેઠ સામસામી આંખોએ ફેલાયેલાં લીલાંછમથી

નેટલી એનાએક રાત્રી થઇ નેટલી તે ખીન્ન કશાથી થઈ શકી નહિ.

“આવો માહરી સાથે, મીં તુરખીલ,” તે નાઝનીને કહ્યું. અને, તેની મરજી નહિ હોવા છતાં પણ તે સ્વચાચરને ફરજિયાત જવું પડ્યું.

“શુ સુંદર ગલી છે!” તે માહાપુખોની માહાપુખે પાછું પૂકાયું. “ઉનાળામાં તો એ એક ચીત્રજ રજુ કરતી હોવી જોઈએ!”

હા; એક ચીત્રજ, તેને બરાબર યાદ હતું. તે સુંદર ડાકનના તાજ ખીસેલા ચેહરાને લીલી ઢાંખલીઓ વચ્ચે ઉભેલી જોઈ શક્યો.

“કેવું ચીત્રમય કોટેજ!” એનાએકે પાછું કહ્યું; “અને જુઓ, જુઓ, મીં તુરખીલ, પેલી છોકરી—કેવો લવલી ચેહરો!”

તેણે જાણ્યું કે તે ડાકન હતી, કે જે દરવાજા આગળ ટીંગા-ધને ઉભી ઉભી સઘળું જોતી હતી; તે ચેહરનમુન જુળકી તેને જોઈ શકે તે અગાઉ તે સઘળું પામી જઈ શક્યો—તે શીકડોફચ ચેહરો, તે ઝુરપંજુર આકાર, સાવ દુઃખ, નાશીપાશી અને નીરાશાનો જોતાં દીલમાં સુંઘાઈ આવે તેવો નકશ.

તેણે સાંથી પીથ ફેરવી જતા રહેવા વાસ્તે તેનું સર્વસ્વ પણ આપી દીધું હતે—મરીય, સુંદર ડાકન! તે બાપડીએ પોતાની ચક્ષુઓ ઉપાડી અને તેની નજરમાં જોયું; તે સોહામણા ચેહરામાં કીરમજી લાલીનો એક લાલચોળ સોજો આ વેળા ધામ આવ્યો નહિ; તેણીએ પહેલાં લીએનેલ તરફ જોયું, પછી તેની બાજુમાંની તે અબળા તરફ, તેણીની બાજુથી પસાર થઈ જતા તે સ્વચાચરે પોતાની હટ

ઉંચકી; પરંતુ જાણે તે તેને જોયો હોય તેની કાંઈ પણ ક્ષિપ્રાનીઓ કે હીલચાલ કીધી નહિ.

“પેલું સ્કુલ માસ્તરનું ઘર છે,” લીઓનેસે એનાબેલને કહ્યું; “અને પેલી ઉમેલી તે એ સ્કુલ માસ્તરની દીકરી હતી.”

“બહુ મનમોહક દીકરી છે,” એનાબેસે ખરાં જીગરનાં વખાણથી કહ્યું; “પણ એ બિચારી કેટલી બધી માંદા જેવી લાગેછે !”

તેણે જવાબ દીધો નહિ, અને એનાબેસે માન્યું કે તેને તે બાબતમાં ઝાઝી મગ્ગડ પડતી હતી નહિ. તેઓ તે ગલીના બીજા છેડે આવ્યાં; પણ લીઓનેસનાં મગજને તો તે શોકાતુર, દુઃખી, શીકકા એવરે પજવી રહેલો હતો. તેનાં જીગરે તેને એક ચમટો તોડ્યો—તેનાં તે પાપની તેને યાદ થઈ અને તે બધો શરમાઈગો, ઝંખવાણો બનેલો, કાંઈબી મનગ્ડ કે ઉત્સાહ વગર, એનાબેલની આંખમાં ગુપચુપ સતારી કરતો આગળ વધ્યો ગયો.

ડાફન તો હજી પોતાનાં બંને હાથો ટેકવીને દરવાજા આગળજ ઉભી રહી, તેણીની દીલગીર આંખો તો જે બાળુના ઝાડો આગળથી પસાર થઈ તેઓ આમુલ થઈ જતાં હતાં તે ભણી ચોંટી રહેલી હતી. અરેરે, એ વખતે તે કોમળાંગી અગાધ શોકનું એક કેવું મનોહર, સાદું, શોકાતુર ચીત્ર રજુ કરતી હતી !

એ વખતે તે ગલીના નાકેથી એક છોકરો દોડતો દોડતો તેણી ભણી આવ્યો. તે તેણીના બાપની નીચાળનો એકો હતો.

“ડાફન,” તેણે પૂકાર્યું, “હમણા સ્કવાયર અહીંથી થોડા ઉપર એસીને ગયોની ?”

તે મુંદરીએ તેના તરફ જોયું. અરે, તે નામ કે જે તેણીનાં મનથી તમામ દુન્યા હતી તે ફેટલી સહેલાઈથી તેના હોડા વાટેથી બહાર પડતું હતું.

“હા” ડાકને ટુંકમાં જવાબ કર્યો.

“વાર, એની સાથે કોઈ બાઈબી હતી—કેમ?”

“હા, કોઈ હતી ખરી,” તે મનોહારીણીએ ઉત્તર દીધો. “કેમ?”

“અરે, એ બાઈએ ગઈ કાલે જન્મ દેહરને એને વાસ્તે દરવાજો ખોલ્યો તેથી એક શીલીંગ આપી હતી,” તે છોકરાએ ખોલાસો કર્યો. “હું તેથી હવે હરનઝ હીઝ ઉપરથી દોડી જઈને ત્યાં જઈ પુગુંછ કે જેથી મને જે ખાટવાનું મળે તે ખરું!” પછી પોતેજ કાંઈથી પૂછ્યા કહ્યા વગર ઉમેર્યું— “તું જાણેછ કે સ્કવાયર એની સાથે પરણવાનો છે?”

કમઅખત ડાકને વરનોને પોતાને તુટી પડતી અટકાવવા સાર કોઈ અકુદરતી જોશથી તે દરવાજો ધરી લીધો.

“એની સાથે પરણવાનો છે!”

“હા, અને તેથી થોડા વખતમા. મગ્નહ છે, દીકરી, મગ્નહ! વળી સ્કુલમાંથી છુટી મળશે ને મેજબાની ખાવાની તીલ્લોરી પડશે તે તો જુદી! છેલ્લી ‘શીસ્ટ’ યાદ છેની, સ્કવાયર ઉમરમાં આવ્યો હતો ત્યારે અપાયેલી તે? હવે વળી લગ્નની જયાફત! ચાલ, બા, ચાલ— તું તો હમણા કાંઈ એવી જાણીયલ છાતું થઈ ગઈછ કે તાહરી સાથે વાતબી શું કરે? હું તો દોડી પુગુંછ પેલી હરનઝ હીલ ઉપરથી, કે જેથી એ લોક જઈ પુગે તે અગાઉ હું ત્યાં ઉમેરો હોઉં.”

અને તે અપરાધ દુકતો ત્યાંથી સીસોટી વળડતો વળડતો પવન વેગે દોડ્યો ગયો, જ્યારે ડાફન-કમનશીઅ, કંગાળ ડાફન-દુઃખનો એક શબ્દ કે વેદતાની એક યુગ્મ પણ પાડ્યા વગર, તરમર ખાઈ તે દરવાજાનીજ બાજુમાં ઢગસોપુંજે થઈ બેશુદ્ધ તૂટી પડી.

એમ તે અભાગણી બહુ લાંબો વખત સુધી કુલોના ઢગ વચ્ચે ધુપાયેલી પડી રહી અને પછી નીશાળેથી છુટી તે ગલીમાં રચવા દોડતાં છોકરાંઓનાં રમવાળ કાલ્યાણથીજ તે તે બેખબરીની બેખુદી માંથી કળ ખાતી જાગી ઉઠી. તે ઉઠીને ઉભી થઈ, કે જ્યારે તે રમણીનો નાજુક, રૂપાળો, ખુબીદાર ચેહરો જોતાં ઢીલમાં ધાસ્તી લેખન કરે એટલી બધાનક હદનો શીકડો, માંદો, કાહેલી અને કળરાયેલો દીસ્તો હતો.

“ઓહ, માહરા ખુદા !” તે તૂટી જતાં જાગરે બબડી. “હું શું કરશ ? માહરું શું થશે ? હવે તો હું એવણને એ કદી કહી શકવાની નથી. હું શું કરશ ?” અને બેખોઈ રડીને છાતી ખોલ્લી કરવા બહારે તે તરણ બાળા, એખલી અટુલી, ગભરાયેલી ફગણાયેલી જેવી, ફાટેલા ડોળે સામી તરફ જોઈને બધા દાવાનળ દુઃખના સાતમકારક ખ્યાલો કરવા લાગી.

પોતાનાં દુઃખી ખ્યાલો વચ્ચે તે હરહમ બોલતી સમજતી: “હું શું કરશ ? માહરું શું થશે ? હવે તો હું એવણને એ કદી કહી શકવાની નથી.”

તે બાળા સ્વવાયરની બાજુમાં ઘોડેસ્વારી કરતી તે મોટે ઘેરની લેડીનો રૂપાળો ચેહરો વિસરી જઈ શકી નહીં. “શું” તે તેણીને આહતો

હતો-તેણીને પરણવાનો હતો ? તે દીવસના જેવો અને જેટલો કંટાળા
બરો લાંબો દીવસ તેણીને કદી બીજો કેઈ લાગ્યો હતો નહીં. પછી
એક દીવાન્યત તેણીના મગજ ઉપર ગણમો કરી આવી-એક ઝનુની
દીવાન્યત કે જે બાગ્યેજ મુખ્યત્વે તરીકે લેખી શકાય. તેણીએ
વિનમાં જઈને તેને રૂબરૂ જોવાનો વિચાર કર્યો, કે જે બાળાને તે
ચાહતો હતો એમ કહેવાતું હતું. તેઓને સાથે તેણીએ જોવાંજ
જોઈયે, અને ત્યારેજ તે પોતાની તીક્ષ્ણ પ્રેરણા બુધ્ધીથી કહેવાને
સામર્થ્યવાન થશે કે જે વાત ઉડી રહી હતી તે સાચી હતી કે નહિ-
કે તે તેણીને ખરેખર ચાહતો હતો કે નહીં ?

ત્યારપછી એ પોતાના કરાવને કેવી રીતે અમલમાં મેલવો તેના
ખ્યાલોમાં તે તારણી મશગુલ થઈ. એક વેળાએ તેણીએ રકુલના
છોકરાઓને લાહેરી મારતા સમજ્યા હતા કે તેઓ વિનમાં જઈ ત્યાંના
ડાઈનીંગ હોલમાં ડોક્યું કરી આવ્યા હતા, અને ત્યાંની મેજખાનીનો
આખો મહિમા ખુશખુશાળ જોયો હતો. જે ફક્ત તે પોતે તેમ કરી
શકે; જો, જ્યારે રાત્રીના ઝોળાઓ આ જોહાન ઉપર ઉતરી આવે
ત્યારે, તે તે ઍખીમાં ચોરીછુપીથી જઈ તે બંનેને સાથે જોઈ
શકે! એક ધીમી, દબાયેલી, દયામણી યુમ તે બાળકીના ગળામાંથી,
એ ખ્યાલ પસાર થતાં, બહાર પડી ગઈ.

“ડાઈન,” તેણીના આપનો અવાજ સમજાયો, “દીકરા, તને શું
હુખ છે ?”

ડાઈને ચમકીને ઝાંકે ખાઈ, આંખોમાં ગભરાત સાથે, તે ધરડા
નાતવાન ચેહરા તરફ જોયું.

“તને શું દુઃખ છે?” તે જૈઠ પીદરે ધણી કાળજીના હૈતથી પોતાની સોહામણી બેટીને પાછો સવાલ કર્યો. “તે” તાહરા ચેહરાનો રંગ, તાહરો ઉમંગ, તાહરી આંખોનું તેજ, તાહરા હોડોનું હસ્તુ ગુમાવી દીધાં છે; તને શું દુઃખ છે, માહરાં ખુશ્મરત બચ્ચાં?”

“કંઈ નથી,” તે દીકરીએ જવાબ દીધો; “શીયાળાને લીધે મને ઠંડી લાગેછ; ઉનાળામાં તો જે અધું મેં ખોલી દીધુંછ તે હું પાછું મેળવી લેવશ.”

તે અવાજમાં અમાધ નીરાશાનું ખોદ્દનક રડવુંજ સમાધ મચેલું હતું—મોટાં દુઃખનો ખીન્નખીન્ન પોકાર; મગર તે સમજવા નેટલો તે ખુધો અંચળ કે તેજ ન હતો અને તેણે તે ઉપર કશુંએ ધ્યાન દીધું નહિ. જે ઉનાળામાં તે પાછી અસજની માફક હસ્તી રમતી, રંગીશી રસીલી થઇ જવાની ખાત્રી આપનાં હતી તો ચીંતા કરવાની જરૂર રહીજ ક્યાં હતી ?

એક વાર પાછી ડાહન વરનોન તે અંધારી ચુપકીદીમાં પોતાના ઘેરમાંથી બહાર પડી; અને વિન બાણી દોરતી લઇ જતાં જંગલો અને ખેતરોમાં તે એખલીએખલી ભટકી. તે ધીમેથી ચાલતી હતી, તેણીની મનોહર ચાલમાંથી એક પતંગીયાની ઝડપ જતી રહેલી જેવા હતી. તે શીકા હોઠો વાટેથી ગાયબોનાં શીરોં કલામો, મોટી ડાંખલીઓ નાએથી વાંકા કીધેલાં શીરે પસાર થતાં, બહાર પડતો નહોતો.

આખરે તે નગરે આગ્યો, વિન ઓંખી, તે મોટું ચીત્રમય મકાન, કે જેનાં તેણીએ ધણું સ્વપનાઓ નિહાળ્યા હતા—સ્વપનાઓ, અફ-સોસ, કેવા નમકા, કેવા મુખ્યાં, કેવા ખાખેરેલા નાપાયદાર સ્વપનાઓ તે બધા હતા !

હોડજ એટલે બધા બંધ હતા, કેમજે અંધાર પુરતું અને પુષ્કળ હતું; ઉંચા કટેરાઓ કુદાવી ક્યાંથી અને કેમ અંદર જવું તે ઝાઝનને ખબર હતું, અને તેણીને સ્કવાયરના કુતરાઓની પણ ઝાઝી ધાસ્તી હતી નહીં, કેમજે તે સધળાઓ તેણીને પીછાણતા હતા અને તેણીને જોઇને ધુસ્કવાના પણ હતા નહિ.

જ્યારે તેણી પાર્કમાં આવી ત્યારે ચંદ્રમાં પ્રકાશવા લાગ્યો—ધણી કહેલથી નહિ, પણ એક ખુશનુમા, ધીમા પ્રકારથી. તે આગળ અને આગળ આવી, જ્યાંસુધી ઝાઝનીંગ હાલની લાઇટથી બહાર આવતી રેન્નજો તેણીના જોવામાં આવી શકી ત્યાંસુધી. તે ચોરી છુપીથી જરાબધી ગડબડ કીધા વગર તે રૂમની એક મોટી કાચની બારીની નજદીક મઠ અને ડોકાવીને માંહે જોવા લાગી. પડદાઓ થોડાક ખેંચી લેવામાં આવ્યા હતા; પણ તે અંદરનો મહિમાં તો જોઈ શકી—મળકતું રૂપાકામ, કવચીત મળતી કુટસનો પાણી છુટે તેવો તણુમલથી ગોડવીને મુકેલો દીલચરપ સંમલ, એકમેકથી સરસ રંગ-મેરંગી વાઇનઝ, ત્યાં ખેડેલી રૂપાળી બાનુઓનાં આંખને છક કરી મેળ તેવા અપકાબર્યા પોશાકો અને દરદાગીનાઓ; અને પછી તેણે સ્કવાયરને ટેબલના મચાળે બેઠેલો જોયો અને તેની બરાબર બાજુમાંની બીજી ખુરશી ઉપર બેઠી એનાબેલ બેઠેલી હતી, કે જેણીની સ્વર્ગીય સુંદરતા ત્યાંની તમામ લાઇટને ઝાંખી અને ઝંખવાણી કરી મેલતી હતી.

જ્યાં સ્કવાયર લીઓનેલ તુરબીલનો ચેહરો તમામ હસવું જ હતો; તેની આંખો, જ્યારે તેની પકડામાં બેઠેલી તે દીલરખા નાઝનીનના એકબી બામી વગરના ચેહરામાં તે જોનો હતો, ત્યારે સાચ પ્યારનીજ

બબુકાદાર લાઇટથી ખરાયેલી હતી. ભેડી એનાએક સાથે વાતો કરતું તેનાં શીરને તેણીના ગુલાબ તુલ્ય રોષસારોની છેક લગભગ વાંકું વળેલું ડાકને નિકળી પડતી આંખો અને તૂટી જતાં જીગરે જોયું; તેણી, આહ, વત્ત, તેણીની લાગણીઓ વારંવાર કાંઈ સમજાઈ જતી નહીં. તે અમળાનો એકરો તે જે ધારતી હતી તેજ બોલો જણે બોલ્યો હતો. તે કેટલી રૂપાળી હતી, આ બાનું કે જે કાંઈક દીવસે વિન આંખીની દમામદાર શેફાણી થવાની હતી ! તેણીના વાળ પાછળથી ધણીએક મનમોહક વળો આપીને સામટા ગુંથી લપ એકજ મોટા અમોરમાં ગોઠવી લીધેલા હતા, તેણીના હાથો ખભાં સુધી ખોલ્યા હતા કે જે એક સંપુર્ણ જાળાકાર ને સફેદીને જોવાજોગ નમુનો રજુ કરતા હતા; તેણીની સફેદ મરદન અને છાતી તેણીએ ઓરવી લીધેલાં મોંઘાંદાત મોનીઓના જુમખાથી તારાઓ માફક ઝગેહ અને દીપક મારી રહેલી હતી.

“એવણુ એને ચાહ્યા વગર કેમ રહી શકે ?” ડાકને દુઃખી દીલે વિચાર્યું. “જો એવણુ આવી મનમોહક બાળાઓનાં ચાલુ, સમામનમાં આવ્ય કરતા હોય, તો માહરા જેની એકને એવણુ ચાહી શકેજ કેમ ? હું ગરીબ અને સાદી છઉં ને આ બાળની સરખામણીમાં તો કેટલા ખપા દરજ્જે ઓછી ને ઉતરતી ! કાંઈ દીવસે મને ચાહવાના ઢોંગખી એવણે નથી કીધા.”

તેણીનો સફેદ એકરો તે બારીના કાચ ઉપર દબાઈને પડ્યો હતો, તેની એક પજુ હીઝચાલ તેણીની નજરમાંથી છટકી મઈ નહીં; પજુ ત્યાં હસી હસીને ચાલતી વાતોમાંનો એક શબ્દ પજુ તેણીનાં કાન ઉપર પડી શક્યો નહીં.

તે અજબ થઇ.

તે અજબ થઇ, કે જ્યારે તે એમ એક શાહનશાહના રૂબાખથી બેઠો હતો ત્યારે તેનાં મગજમાંથી તેણીની યાદ પસાર થતી હતી કે નહીં, કે તેનાં વિચારો કદી આ ઝલેહદાર સીન ઉપરથી ખસી તેણી-ગરીબ ડાફન-બણી જતા હતા કે નહિ. તે તેઓ વચ્ચે કેટલો મોટો તકાવત હતો તે હવે ખોલ્લી રીતે જોઈ શકી-તે આવો જરદાર, આવો શાયવંતો અને તેણી આટલી ગરીબ અને આટલી બધી ચીથોડાલ. તે આ મોટા માહાલનો રાજા, તેણી બહાર ઠંડક અને અંધારામાં ઉભી રહી તેનાં ચેહરાના દર્શન વાસ્તે બીજા માંગતી એક બીખારડણુ; તે એટલી હઠની દિવાની, એટલી બધી અપંગ અને આંધળી થઈજ કેમ શકી હશે, એવું વિચારીને કે તેઓ વચ્ચેનો મસમોટો અખાત સહેલાઈથી તરી જઇ શકવાનો હતો ? આહ, નહિ, તેને તો તેણીનો કશો વિચાર નહતો; તેણે તેણીને ખોલ્લે ખોલ્લી રીતે પરખાવી દીધું હતું કે તેણી વાસ્તે તેને જરાબી પ્યાર હતો નહિ. ક્યાં તેણી અને ક્યાં તે ? ક્યાં ગંગા નેલી, ક્યાં ગંગા શાહ ? અરે, તે રૂપસુંદર ઝલેહવંતા ચેહરાની બનુ, તેની પાસે બેઠેલી, તેને કેટલી બધી લાયક અને સંપૂર્ણ હતી ?

પછી, બહારના નરમ ધાડા ઓળાઓમાં ઉભેલી તે ગરીબ સુંદરીએ તે પાટીને વિખરાઇ જતી જોઇ. એમ સ્કાર્લેટ હૅંગીંગસની બાજુમાંથી પસાર થઈ જતાં તેઓની છેક લગોલગ તે સફેદ જવાન ચહેરા અને દુઃખી છગરનો દેખાવ કોણે જોયો—અરે, તેનો કોણે વિચાર કીધો ? કોઇ—કોઇએજ નહિ. ડાફને બાનુઓને હસીહસીને પસાર થઇ જતાં જોઇ; તેણે માટીદાઓને પોતાની ખુરસી વધારે

નજદીક ખેંચતા નિહાળી; પછી તે સ્કવાયરના ચેહરા ઉપર એક છાંયો ફેલાયો. શું તેને તેણીનો વિચાર આવતો હતો ? શું તે તેણીના ચેહરા । ખ્યાલ કરતો હતો ?

એ પછી તરત માટીનગો પથ્થુ ને ઝોરડો છોડી ગયા. ડાફને લીઓનેલ અને લેડી એનામેલને એકમેકની આંખમાં દીઠાં હતાં, પથ્થુ તે છતાં ને સંતોષ પામી નહીં; ને તેઓને સાથે વાત કરતાં જોવા માંગતી હતી. તે અન્યથા થઇ કે ફ્રેઈંગ રૂમમાં ડોકાવવાનું તેને વાસ્તે બનવાજોગ હતું કે નહિ. ને અગાસી ઉપરથી થઇને ગઇ અને જોયું કે ત્યાંની લાંબી બારીઓમાં ૧ એક ખોલકી હતી; ત્યાં નાખી દીધેલો પડદો સેહજ ખોલતાં તે અંદરનું બધું જોઈ શકી.

જોઈ શકી ? હા—તે અભાગની સંખ્યા જોઈ શકી—તે દેખાવ કે જોણે તેણીની આંખોને લગભગ અપમાન પામી મેલી. લીઓનેલ અને લેડી એનામેલ બીજાથી તદ્દન અજાણ બેઠાં હતાં, તેણી એક ચાદાની ખુસ્તી ઉપર ફરમાનીથી અરામ કરતી પડી હતી અને તે તેની આંખોમાં દુન્યાબરના ખ્યાર સાથે તે કોપળ તનખદનની રૂપ-સુંદરી ઉપર વાંકો વળ્યો હતો; અને એક વખતે, તે ફાટી જતે ડોળે નીહાળી શકી કે, તેણે તેણીનો હાથ લીધો અને તેનાં હોઠો તેની ઉપર દાખ્યા. એ જાહેર તે વધા વાસ્તે અસહ્ય થઈ પડી. તે અભાગણીને લાગ્યું કે તેણીનું જીવન જાણે ફાટી જતું હતું.

“એ એને ચાહેછ !” લાંબા ધીમાં ડચકાં સાથે તે નશીબની લીલીએ કળ ખાધને તેનાં મનથી કહ્યું. “એને ચાહેછ ! એહ, ખુદ, તુ હવે મને ખરવા દે !

તે ત્યાંથી હઠી ગઇ, હવે વધારે વાર જોવાનું, સમજવાનું કે આશા બાંધવાનું ત્યાં કંઈ પણ રહ્યું ન હતું. તે આ એક અપસર જોવી અપખાને ચાહતો હતો, કે જે તેની પરણેનર. બનતા વાસ્તે તદ્દન લાયક હતી; અને તે પોતે—યા ખુદા, તેણી વાસ્તે ન શીપાશી, નિરાશા અને મોહતજ હતો.

તે ગુપ્તગુપ્ત ચાલી ગઇ, એકબી દાંખલીએ અવાજ કરીને ચાતો તેણીનાં પગલાંઓ ભારી વાગીને તેણીને ઉઘાડી પાડી નહિ. તે અગાસી ઉપરથી પાર્કમાં જવાનાં પથથીયાંઓ ઉતરીને ગઇ; અને હજી તો અરથે રસ્તે પણ પુગી નહી તેટલાં એક ફાંકડા મ્યુઝીકનો સુંદર સરોદ તેણીનાં કાનો ઉપર પડ્યો. તે બાળાએ વારંવાર સ્કવાયરને તેનું એકનું એક મારિતું ગાયન ગાતાં સમજ્યો હતો; હવે તે મરદાનગીભર્યા, રસીલા અવાજની સાથે એક અપખાના કેળવાયેલા કંથનો પણ અંશ ભરેલો સમજ્યો—આહ ! તે બંને અવાજોની મેળવણી—જણે આ જોહાન ઉપર બેહસ્તનેજ ઉતારતી હતી. યા ખુદા ! કેવાં જાજથી કમનશીબ ડાકનને તે સુખી ગઇગુજરીની દુઃખી યાદો થઇ. તે મીઠી ઉન્હાળાની સમી સાંહજો અને હાલમાં કેટલો બધો મોટો તફાવત હતો !

ડાકન ત્યાં પોતાં ઘાસ ઉપર લાગણીઓથી આજેન થયેલી બેસી ગઇ. તે રડી શકી નહિ; આંસુઓ તેણીની ચશ્મોમાં સુકાઇ ગયાં હતાં અને તે બાંપડી એક શીકારીની ફેંટમાં સપડાયેલી અને તેના હાથેમાંથી નાહસી છુટવા યાહોમ દોડીદોડીને ચાકી મચેલી એક હરણી ચીસાલ લાંફતી ફુંકતી; ધાડો દમ લેતી, લાંબા ઉગી નિકળેલાં ઘાસોમાં ભરાઇ અંધાર બેઠી.

તે એક ભસવાનાં અવાજે ભગી ઉડી—સ્કવાયરના એક કુતરાને તે મળી આવી. તે એખલી, નિરાશ્રીત બાળાએ તેને પોતાની બાજુમાં ખેંચી તેની ખરખચડી ગરદન આજુબાજુ પોતાના હાથે ભેરવ્યા.

“ડશ,” તે બોલી; “તું જાણેછ-તું જાણેછ હું એવણને કેટલી બધી ચાહું છું? અને હવે, તેઓ કહેછ કે, એવણ પેલી અમળાને પરણવાના છે—એની ખુશમુરતી, એનાં દરદાગીના અને એનાં સુંદર બપકાબર્યા પોશાકો સાથે. એમ હોવા છતાં, એવણે મને ચાહવાને ઢોંગ કદી પણ કર્યો દતો નહિ—તે ખ્યાર સધળો માહરો હતો—દુઃખી, તગ્મચેષ્ઠો, મને છોડી એકેસો તે અભાગ્યો ખ્યાર!”

તે કુતરાએ તેનાથી બની શકી તેટલી બધી માયા દેખાડી—તે તેની મોટી નિરાશા સમજતો લાગ્યો; તે તેણીની બાજુમાં ઠેક વાડ સુધી ગયો અને તેણીને મોટા રસ્તા ઉપર સહીસલામત જતાં જોવા સુધી તે ચોખ્યો. એક મુગા ચોપમાં જનાવરની પ્રમાણીક દીલસોમી આદમ જાતની બાહારની ઢોંગી દયા કરતાં ધણી વધારે મુલ્યવાન છે.

ધીમે ધીમે, દુઃખી દીલે, તે કંગાળ કામીની ઘર બણી ગઇ. તે બીચારીના મનથી હવે જીંદગી, વખત, આશા, ખ્યાર તમામનો છોડી આવી ગયો હતો—અરે, તે અભાગ્યો દુઃખી જીવડને લાગતું હતું કે તમામ દુન્યાનો અંત આવી ગયો હતો. તે પોતાની આકૃતથી એટલી બધી ઠાકી ગઈ હતી કે મોહતની પણ જાણે આજુ કરી શકતી નહોતી.

ખ્યારે કાફન પોતાનાં જીગરમાં અસલ વેદના અને અગ્રાધ નિરાશા સાથે ધરે ફરી, ત્યારે જવાન સ્કવાયર તો એનાબેલ આમળ પોતાની માંમગી આજીવન સાથે રજુ કરતો હતો. એ ખ્યારનું ખુશમુરત

અને નવું શું હવું કે તેણીની દીલજીત ખુશસુરતી જોતાં તે તેણી બણી યાહોમ જોસ્સાઓથી આકર્ષાયો હતો—કે તેણીની નજરમાં પહેલ્વહેલ્વું જોતાંથી જાણે તેની જીંદગીનો રોહ કોઈ જાદુથી હોય તેમ બદલાઈ જવા પામ્યો હતો ?

“અને તું, માઈ ડાયરેસ્ટ,” તેણે કહ્યું—“તમામ બાનુ વગમાં માહરી સૌથી ઉત્તમ પ્રીયા, તું મને આહેક ? તું તાહરો ચેહરો ફેરવી નાંખેજ, મીડીઃ એ શું કહેવા માંગેજ “હા” કે “ના” ?”

“તમે શું ધારોજ ?” મસ્તીભર્યા અવાજે તે માહાબુએ પુછ્યું, અને તેણીનો અવાજ સેહજ અસ્થિર સમજાયો.

“હું કહી શકતો નથી. હું આશા કરુંજ કે તું મને આહાતી હશે, એનાએક; જો નહિ તો હું આ દુન્યામાં તદન નકામો થઈ પડવાનો છું, કેમજે તાહરા વિના હું કાંઈથી બગ્ગવી શકવાનો નથી. જો તું મને આહતી હશે, તો હું એક ઉપયોગી આદમી—તો જોકે કદાચ મોટો નહિ—તરીકે જીવવા પામીશ. જો તું માહરી દરકાર કરતી નહિ હશે, તો ખચ્ચીતજ હું માહરી જીંદગીને તમામ ખોરવાઈ ગમેલી અને રસકસ વિનાનીજ માની લેવશ.”

ધીમેથી તે તારણીએ પોતાનું બરાવદાર શીર તેની બણી ફેરવ્યું.

“મેં—મેં ઘણાંક પરણેલાંઓ વચ્ચે મોટું અસુખ બરપા થયલું જોયેલું છે,” તે બોલી. “માહરાં કાકી લાઉરા—કે જેવણનાં જેવાં એક ખમુમેદાર અમળાની જોડ મળવી મુશકેલ છે તેવણે—પરખ્યા પછી ત્રણજ અહિનાની અંદર જોયું કે પોતાનો આવીંદ તેની એક કમીન કાયે ખારમા હતો અને હજી પછી છે. તે બીઆરું તૂટેલાં દીસે મામેં

લાગી ગયાં, જે કે દુન્યા તો એમજ કહે છે કે તેવણનાં મોહતનુ કારણ તેવણની નબળી તબીયત હતું. ત્યાર છી માહરી પોતાની એક કઝીન હતી, કે જેણી જે એક મરદને તે બણા મોટા પ્યારે ચાહતી હતી તેનેજ પરણી અને તેઓના લગન પછી તે ખીચારીએ જાણ્યું કે તેનાં ખાવીદનો પ્યાર તો કોઈ ખીજીજ અબળાને ખરેખર રીતે અપાયેલો હતો—દુન્યાથી એક તમામ રહ થઇ ગયેલી બાદને. તે ખીચારી એટલી સખ્ખત, એટલી ઠંડી બની ગઇ કે હવે કોઇ તેણીને મુશકેલીથી પીછાણી શકે છે. હું—હું જે શખસને પરણું તેના હું પહેલોજ પ્યાર હોવો જોઇયે. હું માહરો પ્યાર અને માહરું જીમર ફાકટમાં આપી દેવા માંગતી નથી, એક એવાને કે જેને માહરી દરકાર મુદ્દા નથી અને જેનાં કાંઇક રકમબધ પ્યારો થઇ જવા પામ્યા હોય.”

“ માહારા બાપમાં તેવું કાંઇ નથી, એનાબેલ.” તેણે લગભગ કરગરીને કહ્યું, તે તે રૂપસુંદર આંખોમાં ખુલ્લાં જીમરે જોઇ રહ્યો હતો. “ હું કસમ ખાઇ તને કેહું છ કે તુંજ માહરો પહેલો પ્યાર છે; ન્યાંસુધી મેં તને જોઇ ત્યાંસુધી કદીખી કોઇ પણ અબળાને માહરી પરણેતર બનાવવાનો મેં વિચાર કીધો હતો નહિ.”

તે ખુશસુરત સ્વચ્છ આંખો પણ તેની આંખોમાં જોવા લાગી.

“ શું તે ખરું છે ?” તેણીએ પૂછ્યું.

“ એક મૃદસ્થ તરીકેનાં વિશ્વાસ અને માન ઉપર હું કેહું છું,” તેણે જવાબ દીધો, “કે એ તદ્દન ખરું છે.”

“ હુંજ તમારો પહેલો પ્યાર છું ?”

“તુંજ માહરો પહેલો પ્યાર છે અને તુંજ માદરી જીંદગી તક એખથો પ્યાર ગહેવાની છે, એનામેલ,” તેણે ચેદરામાં જોવાનોગ કીસમનો રાતો મારી આવી કહ્યું.

“તમે મને તદ્દન ખાત્રી આપી શકોછ કે, લગન પછી, હું મેં હમણાં જે મિચારીઓનું વણુંન કીધું તેઓમાંની એક નહિ થવશ—હું એવું કાંઈખી જાણી શકવાની નથી કે જેથી માહરું જીગરું, તુટી અને જાંગીને ભુકા થઈ જાય ?”

“તુંને એમ કદીખી ખબર પડી શકવાની નથી કે મેં તાહરા સીવાય કોઈખી અખજાને ચાહી છે અથવા કોઈની સાથે પણ પરણવાનો વિચાર કીધો હતો, એનામેલ.”

તે આ બધું તેનાં સાચ્યાં જોશથીજ બોલતો હતો; તેણે કદી કોઈ અખજાને ચાહી હતી નહિ; અને તે કલાકે, કે જ્યારે તેનું તમામ જીગર અને આત્મા તેના મોટા પ્યારમાં રોકાય ગયાં હતાં ત્યારે તે ડાકનને ભૂલી ગયો. એકાએક તેણે તેણીને યાદ કીધી; પણ, એજ વખતે તેણે પોતાનાં અંતઃકરણને ખાત્રી આપી કે તે કાંઈ પ્યાર હતો નહિં. તેણે ડાકનને કદી ચાહી નહોતી; તેણે કદી તે છોકરી સાથે પ્યાર કરવાનો ઢોંગ વટીક કર્યો હતો નહિ. હવે જ્યારે પ્યાર અને ખીજાં કશાંનોજ સવાલ નહિ હતો ત્યારે તેણીની યાદ શા વાસ્તે તેનાં મગજમાં આવવાને ખડી થઈ હતી ? તે ડાકન વિષે આ સ્વચ્છ જીવનવાળી, ઉંચી કેળવણી લીધેલી અખજા આગળ કેમ બોલી શકે ? તે તેણીને કહીજ શું શકે ? તેણી સમજીજ શું શકવાની હતી ?

“હું ઇચ્છુંછ,” તેણે આશ્વર્યે કહ્યું—“હું ઇચ્છુંછ કે માહરી જીંદગી

એકબી દાધા વમરની હતે, કે તે તાહર પગો આગળ મુકી વખતે એક સફેદ સ્વચ્છ કુચ જેવી હતે.”

તે આપડી કાંઈ તેને સમજી શકી નહિ.

“તમે મને ખાત્રી આપોછ કે હુંજ તમારી જીંદગીનો સૌથી પહેલો પ્યાર છું.” તે બોલી. “હું એટલાંથીજ સંતોષ પામુંછ.”

“ત્યારે તું માહરી પરણેતર બનશે, એનાએક ?”

“હા,” તે તારણીએ જવાબ કર્યો, ધીમી અને મીઠી મંબીરપથી. “હું તમારી ધણીઆણી ખુશીથી થવશ.”

તેણે તેણીને પોતાનાં હાથોમાં લઇ તે કુચ જેવા તાજ પમરતા ચહેરાને બંધી જોરસાબરેલી ચુમીઓથી ભીંજવી નાંખ્યો.

“માહરી જીંદગી સંપૂર્ણ થઇછ !” ખુશાલીનાં આવેશમાં તેણે પુકાર્યું. “મારા પ્યાર, માહરી ડારલીંગ, હું તાહરો ઉપકાર કેમ માનું ?”

તે ડાકનને તદ્દન ભુલી ગયો, તે કમનશીમ કોમળાંગીની ના તે વિચાર કે યાદ તેને તે વખતે થઈ શકી. આહ ! તે કમળના કુચ જેવી એક નિર્દોષ, બેખતર નાઝનીનના તમામ ભવનો ભોગ તેણે એક સાવ અંજલિપણાંની ગફલતીમાં લીધા હતો તેનો તેને વિચારજ ક્યાંથી આવી શકે ?

પ્રકરણ ૮.

જેડી ઇસીનહેમનું હૈયું છક્કાઈ મક્કાઈ ગયું ! વિન અખીની તેણીની યાદમાર મુલાકાત એક ફ-નેહ માત્રજ પુરવાર થઈ હતી અને પોતાની પ્લેહરેનમન, સકળ ગુણસંપન્ન બેટી એનાબેલનું આશ્વ-શાળી ‘અંગેન્મેન્ટ’ જાહેર થવા પછી એક આફવાડીયે તે પોતાને ધરે ખુશાલીથી હલકાં વા જવાં જાગરે પાછી ફરી. લીઓનેલે તેણી કતેથી એક વચન જાતી લીધું હતું કે પોતાની “બ્રાઇડ”ને માટે તેને ફક્ત બે મહિનાંથી જ્યાદા ખોટી કરવો નહિ. ફક્ત બે મહિના ! આવાં એક લગન વાસ્તેની તૈયારી કરવાંનો બે મહિનાનો વખત ખચ્ચીતં ધણો-ધણોજ-ટુંક હતો; છતાં જ્યારે તે જાનુંએ પોતાનો કાળ આપ્યો હતો, તો તે પ્રમાણે ખચ્ચીત થવાનું હતું.

તેઓનાં લગન મેહ મહિનામાં ગોથવાયાં હતાં—ખાસ લીઓ-નલની મરજીથી. મેહ મહિનામાં થતાં લગનો હંમેશાં કમનશીબ પુરવાર થાય છે, એમ થોડો કહેતાં હતાં; પરંતુ તે વેદમને લેડી ઇસીનહેમે વખોડી કાઢ્યો. એનાબેલનાં લગનમાં તો ખરેખર નશીબદાર અને આશ્વશાળી હતું. આવા એક નહિં જોડી મળી શકે તેવા ખરેખરા ઉમદા માણસ સાથનાં તેણીની બેટીનાં લગનમાં કમનશીબી જોવું હોઈ અને થઈ જ શકે ?

તેઓ તુરત ધરે ઉપડી ગયાં; અને એક મોટાં, ટુંક વખતમાં ચનારા, યાદ રહી જાય તેવાં લગનની તૈયારીઓ કરવા મશગુલ થઈ ગયાં, જ્યારે લીઓનલ પોતાનાં ખરેખરું સુંદર ધરને તેની નવી પ્રીય પરણેતરને આવકાર આપવા થઈ વધારે સુંદર રીતે આરાસ્ત કરવાનાં ઉમંગી કામમાં રોકાઈ ગયો.

તે તેનાં પ્યારમાં ધણે સુખી હતો. એટલું તો ખરું—કેમજ તેનું જીમર ધણું તીવ્ર લાગણીઓવાળું હતું—કે જ્યારે તે નાની, રમત્તાળ એહરાની ડાફનનો વિચાર કરતો ત્યારે તેનાં અંતઃકરણમાં હંમેશાં એક જનનો ઉછાળો થઈ આવતો કે જેની અસર, એમ થવા પછીથી, તેને ધણે લાંબો વખત સુધી શોકાતુર બનાવી મેલતી હતી—ડાફન, કે જે આપડીએ તેને દુન્યાનાં સઘળાં જોરથી પોતાનો પ્યાર બક્ષી દીધો હતો; ગરીબ, જોરસાઓવાળો, હેતવંતી ડાફન, કે જેની મદદ ખુબસુરતીએ તેને લક્ષ્યાવી દીધો હતો અને એક ક્ષણની દીવાન્યતને આધીન બનાવી મેળવી હતો, કે જે વાસ્તે તેનું મગરૂરીબધું બળ એક તુટેલો ડાંખતો જેવું બની મથું હતું. ઓ, તે એકજ ધડીની મોજ—સીફ દીવાન્યત—તેને એક કેવાં અગાધ પાપ તરફ દોરવી લઈ ગઈ હતી અને અરે, તેની યાદ કરી તે કેવાં ખરાં જીમરનાં જોશથી કમકમતો અને પસ્તાતો હતો !

તે એક જવાન માણસની જુઝ હતી—દીવાની જવાનોનું એક ગાફેળપણું કે જે વાસ્તે તે ધણે દિલગીર હતો અને જેને તે વિસરી જવાનાં પોતાની શક્તિમાંનાં દરેક પ્રયત્નો કરતો હતો. ગરીબ, એકલી ડાફન; તે માં વગરનું બેચ્યું અને સોજનણ વગરની બાળા !

“ઓહ, ખુદા, હું કાંય એટલો બધો ઘેસો બની ગયો ?” તેનાં જીમરનાં મોટા પસ્તાવાનાં કડવાસ હેથળ તેણે વિશ્વાસ કરતા અવાજે પુકાર્યું.

તે હવે તે તારણીને કદી મળતો હતો નહિ; તે એક બે ફક્ત પેલી ગલીમાં ગયો હતો. તે તાજ દરાખ જેવા મીઠા નૌજવાન ચહેરાને

જોવા અને મળવાની આશામાં અને તેણી સુખી ને સંતેષી હતી તે તેણીના હોઠો વાટેથી સમજવા. પણ નાં તો તે તેને અનાયસે ગલીમાં મળી મધ કે નાં તો જ્યારે તે તેણીનાં કોટેજમાં ગયો ત્યાં મળી શકી.

“માહરાં લગ્નની વાત એણે માહરાં મોટેથીજ જાણવી જોઈએ,” લીઓનેલે તેનાં મનથી કહ્યું; “એ કોઈ બીજાનાં હોઠો મારફતેથી સમજે તે ઠીક નહિ.” તે આપડાને ખચર નહોતી કે જે બાનું તે પરજુનાર હતો તેનાં લાયની માંગણી કર્યા અગાઉ ગામડાનું લોક તો તેણી સાથનાં તેનાં લગ્નની વાતો મોટાં જોશથી ચર્ચાવી રહ્યાં હતાં.

તે અજાણ થયો કે તેનાં આટલાં બધાં ફાંફાંઓ છતાં તે ડાફનને અત્યાર સુધી કેમ મળવા પામી શક્યો ન હતો ? વસંતનો ખુશનુમાં બહાર, તેનાં મધમધતાં ફુલોનાં આંખ અને નાકને ખુશ કરે તેવા કુદરતના હાથે બનાવેલા બોમ્બ સાથે પુર જોશથી પ્રગટી નીકળ્યો હતો; છતાં બગીચા આગળથી વારંવાર તે પસાર થઈ જતો હતો ત્યારે તેણે ડાફનને ત્યાં ઉઘોગીપણાથી રોકાયેલો કદી જોઈ નહિ. આહ, તે આપડો કેવી રીતે અટકળ કરી શકે કે તે છાકરી સહવારનાં સુર્ય ઉગ્યા અગાઉજ પોતાનાં કામ ઉપર લાગી જતી કે જેથી તે પોતે બહાર નીકળે તે અગાઉ તો તેણીનું કામ પૂરું પણ થઈ થઈ ગયેલું હોય !

એક વખતે, કોટેજ આગળથી પસાર થઈ જતાં, તેને ખ્યાલ ગયો કે બારીએ એક સફેદ ચાદર જેવો શીકોડો અને નખાઈ ગયેલો એકરો ઉભો હતો; પણ તે કાંઈ રમત્યાળ અવતારની, ખીલેલા રોખ-સારો સાથની, તંદરોસ્ત ખુબસુરત ડાફન હોઈ શકે નહિ, તે સ્વભાવે

!વશાયુ અને તે ખ્યાલ-જેને તેણે એક હસ્તમાં સ્ત્રીઓ ધખારે માન્યો-પોતાના મગજમાંથી તેણે ખંખેરી નાખ્યો. તે પછીથી, તેને વિચારવાનું કારણ મળ્યું કે તેનાં નકકી થયેલા લક્ષ્મણની વાત ગામમાં ફેલાયલી તે બાળકીએ સમજી હતી અને તેથીજ તે તેને મળવાનું ખાસ ખસુસ પોતે આજ્ઞા રહીને અપાડા કરી જતી હોવી જોઈએ. જો એમજ હોય તો, તે એક ખરેખરી દુરઅંદેશ અબળા હતી— અને તે વાસ્તે તેણીને કીંચીત માત્ર પણ ઠપકો ધટતો હતો નહિ.

એમ અઠવાડીયાંઓ પસાર થઈ ગયાં અને તેનાં લગનનો વખત નજદીક આવતો ગયો. આનંદી મેઢ મહિનાનું તે એક પહેલું અઠવાડીયું હતું; અને અચ્ચીત તે વખતનાં જોડે રળીયામણો મેઢ મહિનો કુદરતે ધરતી માતાને કદી બદ્યો હતો નહિ; તે તમામ તડકો અને રંગબેરંગી કુલોનો લગલગતો એક જોવાજોગ મહિમા હતો; હોર્ષાન અને લીલાક સૌથી સુંદર રવેસે ખીલી નીકળેલાં હતાં, લેખરનમનાં ઝાડો એટલાં બધાં ફાંકડાં કદી જણાયાં ન હતાં, તમામ જગત ઉપર વસંત રતુનો સ્વર્ગીય શ્વાસ ફેળાયેલો હતો; પંખીઓનાં ગાયનોનો અવાજ હંમેશ કરતાં વધારે મ્યુઝીકલ હતો; સારી જગત લીઓનેલને તો ઝલેહવાંતી અને ખુશબોદાર લાગતી હતી, કેમજો હવે તે અગ્નિ-શાળી વખત તદ્દન લગોલગ આવી લાગ્યો હતો કે જ્યારે તે જ અબળાને આંહતો હતો તે તેની પોતાની પરણેલ અનવાની હતી.

પ્યારની ઇશ્વરી અસર હેઠળ તેનું જીભર બહુ ગરમ થઈ આવ્યું અને જીંદગીની ખરેખરી લહેજત તરફ ખોલ્યું એકાચ. ઓહ, એક ખરેખર આજાને ખરાં જીગરથી આહવી અને તેને પોતાની પરણેલ

દાખલ સાવ આસાનીથી જતી જવાનું કેટલું બધું ખુશકારક છે ! સાચા પ્યારના માર્ગમાં નડતા કોટાઓનો અનુભવ મેળવ્યા વગર એક દીલદારને પરણેતર તરીકે ધનામમાં જતી જવાનું કેટલું બધું આશ્ચર્યજનક છે !

લીએનેલે તુરખીલને તેની જીંદગીનું તમામ સુખ ખેતાનાં પગે સનમુખ અરડાઈ પડેલું નજરે આવ્યું; અને તેણે તેની અતરાફનાં દરેક જથ્થાને સુખી કરવા ઇચ્છ્યું. તેણે તેનાં વધારે ગરીબ બાકુતો ઉપર સંધળી જાતની બેટા મોકલી; તેણે તેની સત્તામાની દરેક મહેરબાની અને દયા તેના માર્ગમાં આવેલાં દરેક જથ્થા તરફ દાખવી અને બધાંને ખુશાળીથી તર કરી મેલ્યાં. તે તે બીજાં સંધળાં-ઓમાં પાંચ વરત્રોનને ભુલ્યો નહીં—બધેકે ભુલ્યો જઈ શક્યો નહિ. જે સૌથી ઉત્તમ બહેસ તે તેને કરી શક્યો તે પૈસા હતા; તેણે તેના ઉપર એક પચાસ પાઉંડની નોટ મોકલાવી; તેનાં જીમરનાં ઉડા-જુથી—જોકે તે માનવાને તો ના પાડતો હતો તોપણ—તેને ખાત્રી લાગી કે એ પૈસો જરૂર ડાકનને લાભકારક થઈ પડવાનો હતો—બિચારી તે જરૂર એ પૈસાની સમવડથી સુખ પામવાની હતી. તેણે તેણીને કદી પ્રેમનું આપી હતી નહિ, પણ તેને જરાબી શક લાગ્યો નહિ કે તેણે એકબેલા પૈસામાંના થોડાકર્ખી ડાકનના લાભ વાસ્તે વપડાવાના નહતા.

તે તેઓને સાંજનાં મળવા ગયો, અને સંજોગ એવો બન્યો કે તે દીવસે તે સ્કુલ માસ્તરનાં હાથમાં કાંઈ પરીક્ષાને લગતું કામ હતું, અને તેથી રાખેલાં કરતાં તે સ્કુલમાં એક કલાક વધારે રોકાઈ ગયેલો હતો. લીએનેલે ત્યાં જઈ આરથા ઉપર ટકોરાઓ પાડ્યા, ડાકનને તો જોવાનાં બેશ માત્રની ખ્યાલ વગર; તે ભુજકાએ તેને

ઐત્રી તો ચંચળાઇ અને મન્યુતીથી હંમેશાં ઉડાવ્યા કીધો હતો કે તેણીને જોવાની આશાનો ખ્યાલ પણ હવે તેને કદી આવી શકતો નહિ. પણ આરણ્ય તો કોઈ એક જગા ડગળામાં લપેટાયેલા ગુપેટા-યેલા નાશ્ત્રુક આકારે ઉંઘાડયું, કે જેનો ચહેરો સફેદ, પતળો ને કંટાળી ગયેલા જેવો હતો, જેની ખુ આંખો તમાં અશાંતી વચ્ચે તસતસ થઇ રહેલી હતી અને જેનાં સોનેરી વાળનાં ઝુંલકાં એક સફેદ, દાઢા દુધી વગરનાં મારજનના દુકડા જેવાં કપાળ ઉપરથી સાવ કંટાળેલી અદાએજ બાંધી દેવામાં આવેલાં હતાં. શું એ ડાકન હતી ? શું તે ડાકન હોઈ શકે ? તે અભયગ્રીથી સાવ ચક્રીત થઇ ગયો અને બીલ-કુચ હડમરી ગયેલા જેવાએ એક ઓચખાનો પોકાર કર્યો.

“ ડાકન, શું એ તું છે ? ” તેણે કહ્યું.

આહ, તેમાં ભુલ કાંઈ ન હતી; એક ગરમ, બભુકાદાર લાલી કે જે તે બાપડીનાં અને રોખસારોને જાણે બાળી નાંખતી હતી તે અને તેણીના નખાઇ ગયેલા ચેહરાએ ને ધ્રુજતા પાતળા હાથોએ ડાકન બોલી શકે તે અગાઉ તેને જવાબ મળી ગયો. તે ડાકન હતી કે—કે ઓ, ખુદ ! તેણીનો ભુત—તેણીનો ઓળો ?

“ હા, હું ડાકન છું, ” એક ધણી શોકાતુર અવાજે તે બાપડીએ ઉત્તર દીધો, કે બ્યારે તેને પહેડેલો જડો કોટ વધતાં જોશથી પોતાનાં કોમળ તનખદન ઉપર ઢાંકયો.

“ પણ તું કેટલી બધી માંદી છે—કેટલી બધી ફેરવાઈ મઠજી ! ” તે જવાબ સ્કવાયરે દિલગીરીથી જણી જતા અવાજે પૂકાર્યું.

“ હું કાંઈ માંદી નથી—શીયાળો હંમેશાં આહરી કસોટી કરે છે,

હું-હું ઉનાળો આવતાં તા સાજી થઈ જવશ," તે કંગાળ કાંમીનીએ ધ્રુજતા માંદા જેવા, તેણીનાં અગાધ શોકાતુરપણામાં નહિ પીછાણી શકાય એવા રેન્ડેરેજ દુઃખી સાહસે જવાબમાં જણાવ્યું.

“હું તાહરે વાસ્તે વાઘન મોકલી આપશ; તું એટલી બધી ઉજળી પુણી જેવી થઈ ગયછ ને તાહરા એહરામાં કાંઈ એવો અજબ ફરફાર થવા પામ્યોછ કે હું તને મુશકેલીથી પીછાણી શકયો.”

“હજો વખત થયાં તમે મને જોઈ નથી અને તેથી માહરે એહરે તમે જાલી ગયેલા લાગોછ,” તેણીએ શાંતીથી જવાબ કર્યો.

ત્યાં એક પળની ચુપકીદી ફેલાઈ.

“ડાફન,” એ પછી સ્વવાચર તુરખીસે કહ્યું: “ડાફન, હું તને કાંઈ કહેવા માંગું છું. હું આજે કેટલો વખત થયો તાહરી સાથે એચાર મીનીટ વાતો કરી લેવાની તક મેળવવાનાં ફાંફાં મારતો હતો. ખરેખર, તો હું તને જોવા અને મળવા માંગતો હતો. પણ મને માહરી ધારેલી તક કદી હાથ લાગી નથી. ડાફન, હું તને કાંઈ કહેવા માંગું છું.”

તે એજબ થયો કે તે બાળાનો એહરો વધતો શીકકો શા વાસ્તે મારી આવ્યો અને તેણીના હોઠો એટલા બધા કાં ધ્રુજ્યા ?

“એ કાંઈ માહરા પોતાનેજ લગતું છે,” તેણે જરૂરી રાખ્યું; “અને તે એવી જગાએ કહેવા માંગું છું” કે જ્યાં આપણને કાંઈ રીતની અડચણ નડે નહિ. તું આવતી કાલે ખેતરમાં આવશે ?”

“નહિ,” તે માફલુમોની માફલુમે સેફજ પણ અવકાશ કે અમમ્યા વગર જવાબ કર્યો. “માહરાથી બનશે નહિ.”

“પણ માહરે તો તને મળવુંજ, ડાહન; મન તુંજ કહે, ક્યાં અને ક્યારે ?”

“છેક સની સાંજનાં મોડે, જ્યારે અંધારું થવા આવ્યું હોય ત્યારે અને તમને મને ત્યાં, અહીં મારા ઘેરનો બગીચો સૌથી સરસ જગ્યા છે; હું આજે રાતનાં નવ વાગે ત્યાં આવીને ઉભેલી હોયશ, જો તમે આવવાની દરકાર રાખતા હોય તો.”

“હા, હું પણ ત્યાં આવીશ,” તેણે તેણીની રીતનાત ઉપર અજબ થતાં કહ્યું.

“માહરા બાવાજી સ્કુલ રૂમમાં છે,” તે બોલી—“તમને તેવણને મળવું છે ?”

તે પાછે અજબ થયો કે તે બાળકીએ પોતેજ, પોતાનાં રામેતા મુજબ, પોતાનાં વડાલા આપને સ્કુલમાંથી તેડી લાવવા કાંઈ માંગ્યું નહિ. વળી તેણીની ઠંડાઈ નિહાળી તે લગરીક અપમાન પણ પામ્યો, મગર તે ધણું બધાં દીકરો હોવાથી કશું બોલ્યો નહિ.

“હું ત્યારે એવણ આગળ જઈશ. ગુડ આફ્ટરનુન !” તેણે કહ્યું.

“ગુડ આફ્ટરનુન, સ્કવાયર !” તેણીએ વળતામાં જવાબ દીધો, વધારે ઠંડા અને બેદરકાર અવાજે; પણ, જ્યારે તે આંસી ગયો અને તે આપડી એઅલી પડી, ત્યારે તે મનોહારીણી દુઃખ અને કસાંપીતનાં કડવાં આંસુઓનો એક મસમોટો દડો આવ રડી ! !

“ઓહ માહરા ખ્યાર ! માહરા ખ્યાર !” તે કળવાઈ કળવાઈને ડચકાંઓ ખાતાં નિરાશાથી તૂટી જતા અવાજે બોલી. “તમે જાણતા નથી, અને હું કહેવાની પણ દાન બીની શક્તિ નથી. જો હું તમને

હમણું એ કહેવું તો તમે મને ધીકકરો. ઝોહ, માહરા વાહલા ખ્યાર ! તમારા સુખનો હું કેમ ભોગ લેઉં ! માહરા તો ભવનો ભોગ લેવાયોહ. પણ તેથી શું હું તમારાં કીમતી સુખનો ભોગ લેઉં ? ઝોહ, નહિ—ઝોહ નહિ !” અને કાંઈ ખ્યાલ આવતાં તે ગમખ્વાર કમળનાં ટુલે પોતાનું શીર મોટા કમકમાત સાથે બને હાથોમાં છુપાવી દીધું અને ડચકાં-ઝોથી દીવાલ પણ ધ્રુજી રહે તેવી રીતનું એક હલ્કપભેદક રૂડન રૂડતી તે કમનસીબ કામળાંગી એખલી અડુલી ધણીક પણ સુધી બેસી રહી.

જ્યારે ધરડો પોલ વરનોન ધરે આવ્યો, ત્યારે તે છોકરી તેની ચાહ તૈયાર કરવાના કામ ઉપર રોકાયેલી હતી—તેણે તેણીની ઉશકેરણી જોઈ નહિ, તેનું પોતાનું મગજ પણ ધણું રોકાયેલું હતું.

“ડાહન,” તેણે કહ્યું, “હું તાહરે વારતે કાંઈ ખચર લાવ્યો છું. મને તો જાણે લાગેછ કે દુન્યા તેનાં અંત પાસે આવતી જાય છે; ખરું કહું તો, તને કેમ જણાવવું તે હું જાણતો નથી; તું કદાચ એમ માનશે કે હું મજાકેરી કરું છું, અને એ તો સચ્ચાઈ છે—તદન ગંભીર સચ્ચાઈ.”

“હું ખાત્રીથી કેહુંછ કે એ તે તમે જોશો તો એ સચ્ચાઈજ હોવી જોઈએ, ખાવાજી,” તેણીએ કાંઈ પણ ઉલટ લીધા વગરનાં અવાજે કહ્યું.

તે ઉઘાડે માથે ઝોરડાની બરાબર અધવચે ઉભો હતો—તેણે ધણું ગંભીર દમામથી તેની ગામડયન રીત પ્રમાણે આસમાન બણી પોતાનાં હાથો ઉડાવ્યા.

“આસમાન ઉપરનો તે માહનાખી સાહેબ એ જવાન શખશને

જોતાના આશીરવાદો હંમેશાં આપતો રહે !” પોલ વરનેને એક બંદગી કરવાનીજ ગંભીરતાથી પૂકાયું.

“કયો જવાન શખશ, બાવાજી ?” ડાફને પૂછ્યું.

“લીઓનેલ તુરખીલ, માહારી વાહાલી, સ્કવાયર ઓફ વિન, એનું જીગર દુન્યાનું સાથી માયાળુ અને ક્રમદા છે—એનાં જેવું દુન્યામાં આજે કોઇજ નથી.”

જે શખ્દો તે પોતે ખુદ થોડા વખતની વાત ઉપર બોલી હતી તેજ પાછા બોલાના હતા ! ખરેખર, આ દુન્યામાં તેનાં જેવો એક બીજો જવાન કોણજ હોઈ શકે !

“હું તને બધી વાત મુશ્કેલીથી કહી શકું છું ડાફન.” તેણે ભરી રાખ્યું; “માહારી આંખોમાં ગરમ આંસુઓ ઉભરાઈ આવેછ, બ્યારે હું જે દયાળુ શખ્દો એ બોલી ગયો ને જે મને આપ્યું તે વખતે એણે માહારા તરફ જે રીતે જોયું તેનો હું વીચાર કરું છું ત્યારે. જો, ડાફન, એણે મને પચાસ પાઉન્ડસ આપ્યાછ !”

“પચાસ પાઉન્ડસ !” ડાફને પુકાયું. “કાંય—શાને માટે ?”

“એણે કહ્યું કે થોડા વખતને વાસ્તે એ કંઈ જતો રહેવાનો છે; એણે એનાં થોડાંક ખર બાકુતોને કાંઈની કાંઈ પ્રેઝન્ટસ કરેલી છે, અને મનેથી આપવા ચાહતો હતો. એણે કહ્યું કે માહારે વાસ્તે શું ખરીદ કરવું તે તે જાણી ન શકવાથી, એ માહારે વાસ્તે પૈસા લાગ્યો હતો. પચાસ પાઉન્ડસ—અરે, ડાફન, આપણે જીંદગી સુંધી પૈસા-વાપ્સ થઈશું.”

“જીંદગી સુધી,” તે બાળાએ પોતાનાં આપનાં શબ્દોનો પડથો કર્યો, અને તેણીનાં સાહસમાં એક કર્ણામય શોકાતુરપણુ વાંચી લઈ શકતું હતુ. “જીંદગી સુધી—ઓહ, બાવાજી !”

“પચાસ પાઉન્ડસ,” તે અરીય જૈફ સમ્પશે કહ્યું. “ખચ્ચીત, એ એક દોલત છે, ડાહન ! હું માહરી આખી જીંદગીમાં એટલો સુખી-એટલો બધો ઉશકેરાયેલો કદી થયો નથી. મને લાગેછ કે હું જાણે આખી દુન્યા ખરીદી શકવાની હાલતમાં છેઉ. હું તાહરે વાસ્તેબી અદેખાઇ ઉપજાવે એવા સુંદરમાં સુંદર ફ્રેકસ ને ટોપીઓ ને રીબનો લાવશ, માહરી લાડકી. કહે, મને કેહ, તુને શું જોઈયે છે, ડાહન ? તું જેબી માંગશે તે તને એકદમ મળશે.

“હમણુને હમણું કશાંનીબી જરૂર નથી, બાવાજી. મને જોઈશે ત્યારે હું પોતેજ કહેવશ.”

“તુને થોળવાની જરૂરજ શું છે ? તુને આખાં હારટલેમાં સૌથી સરસ ફ્રેસ હું અપાવવા માંગું છુ; થોળવાની કરીજ જરૂર નથી. મને તો યાદ પણુ નથી કે તેં તાહરો નવો ફ્રેસ છેલ્લો ક્યારે સીવ-ડાબ્યો હતો ?”

“હું ઉનાળા સુધી થોળશ; એજ મને ગમશે—એ મને ગમતુંજ જોઈયે.” તે બાળાનાં અવાજમાં ધાસ્તી હતી, પણ તે પામી જવા નેટલો ખુધો પૌલ વરનોન ચાલાક ન હતો.

“હું રકવાચરની બલાઈ કદી બુલી જઈ શકવાનો નથી.” તેણે કહ્યું.

“એણે મને આજે કહ્યું, જ્યારે હું એમ ધારીથી બોલ્યો કે હવે હું ધણો ખુધો થતો જાઉં છું ત્યારે, મને એ માહરા ખુદાપા

વાસ્તે બીહક રાખવાની કાંઈ પણ જરૂર નથી; કેમજે જે મામડાં અને જે ગામડાંના લોકો વાસ્તે મેં વહીવું કરી માફરી જીંદગી ધસી નાખી છે તે લોકો ફરજિયાત માફરો ધરડાપો સાચવશે. એનો અર્થ એટલોજ કે જ્યારે હું કામ કરવા અશક્ત થવશ ત્યારે મને એક સાંઠે જરૂર પેનશન મળશે.”

“એવણુ ધણા બલા છે,” તે વાહલી દીકરીએ નમ્ર અવાજે કહ્યું. અને વખાણમાં બોલાયેલા એ નખળા રાખ્દો સુણી તે ધરડો આપ સંતોષ પામ્યો.

પણુ રકવાયર તરફથી મળેલા પૈસાએ ધરડા વરનેાન ઉપર જીદુઈ અસર કરી હતી; તે, ધારા પ્રમાણે, ખાધા પછી, મોંઢમાં પાઈપ સાથે સુઈ ગયો નહિ; તે આખો વખત ખુશખુશાળ ટાહેલાંઓ ચલાવતો ખડો અને ખડો સગ્ગૃહત રહ્યો—છ, સાત, આઠ અને નવ વાગ્યા. પછી આખરે તેણીએજ કહ્યું:

“તને હાકી ગયા હશે, ફાવર, અને મને હજી તો કાંઈ કામ છે; તમે ત્યારે બીજાણે સીધારો; હું પણ વહેલ્લીજ પોહલી જવશ.”

એમ છતાં પણ, ડાકનને તો તે ઉપર ગયો ત્યાંસુધીનો વખત ધણોજ લાંબો લાગ્યો, અને પછી ને મોકળી થઈ. જ્યારે તે તે બગીચાનાં છેડે પુગી, કે જ્યાંની વાડ કીરમજી અને સફેદ હોથોનના એક મસમોટા બોગ હેથલ લચલચી રહેલી હતી ત્યાં તેણે લીઆનેલને તેની શઠ જોતો ઉભેલો જોયો, અને તેણી પામી મર્ઘ કે તે ધણો લાંબો વખતનો ખોટી થતો ઉભેલો હોવો જોઈયે.

બગીચાની બેઠકની ઉપર સોનેરી લેખરનમનાં મોટાં ગુંછળાંઓ

વળીને ક્રિકયાં થયેલાં હતાં, કે જેન લાંબાં ખીલલાં લીલકસ નળે
છાંચે આપતાં હતાં; વળી નળદીકની વાડ પશુ દુલોથી મધમધી અને
લચ્છમી રહેલી હોવાથી ત્યાંનું સ્વપ્નું સાવ શીતળ, શીરીન અને
સ્વર્ગીયજ નજરે આવતું હતું. મથાળે, ઉંડા ખુ આસમાનનાં પેટામાં
થોડાક ઝાંખા તારાઓ ઝલેહ મારતા હતા-તે વખતે ફેલાયેલી કુદરતની
રોશની નરમ, ઇશ્વરી અને મંદ હતી.

લીઓનલ ડાફનનો વિચાર કરતો હતો. તે કેટલા બધી ફેરવાઇ
ગઇ હતી ! તે માહાબોખતાર જેવી રમણ્ય રમણીના રૂપસુંદર ચેહરા
ઉપરનું નુર અને તાજગી કેમ જતાં રહ્યાં હતાં ? તેની રીતભાત
પશુ વિચિત્ર હતી. તે તે મીઠી, હસ્તા રમતી, સુખી ડાફનથી તદ્દન
ઉલટીજ હતી, કે જે અસલ ડાફન સાથે ગયા ઉનાળામાં તો તેણે
કેવા બધા ખુશખુશાલ કલાકો પસાર કર્યા હતા !

તે ત્યાં હતી; તેણે તેનાં પગલાંઓનો અવાજ સમજ્યો ન હતો,
છતાં તે ત્યાં હતી, તેની બાજુમાં ઉભેલી, ચંદ્રમાંની રોશનીનાં જેવી
હંડી અને શાંત; તેણીનો બાળક આકાર એક જડા, ખુ કોટમાં લપે-
તાયેલો ગુપેટાયેલો હતો-તેણીનો સફેદ, સુંદર ચેહરો હોથોર્ન મીસાલ
ઉજળો સપ.

“ ડાફન ! મેં તને આવતાં જોઇ કે સમજી પશુ નહિ ! ”
લીઓનલ તુરખીલે પૂકાર્યું.

“ તમ દોષ બીજી ચીજનો વિચાર કરતા હતા,” તે રમણીએ
તેને જવાબમાં કહ્યું.

“ નાહ, તું ખોટી છે. હું તો તાહગેજ વિચાર કરતો હતો,” તેણે

કહ્યું, પછી, ઉડીને ઉભો થતાં, તેણે તેણીને એક બેઠક ઉપર બેસાડી અને પોતે તેની બાજુમાં જગા કરી બેઠો. “તું કેટલી બધી ફરવાઇ ગઇ છે, આફન; હું તને મુશ્કેલીથી પીછાણી શકું છું। તું એટલી બધી ગંભીર, ધ્રુવસ ને બેદરકાર બની ગઇ છે, કે મને કાંઇ સમજ પણ પડી શકતું નથી. પેલી આફન ક્યાં છે કે જે હંમેશાં હસ્તી રમતી રમત્યાળ રવેશે ગાતી હતી ?”

“તે આફન તો મરી ગઇછ,” દુઃખી આફને તમામ શાંતીથી જવાબ કર્યો.

“ખુશાળ આફન કે જે મને હંમેશાં કાંઇની કાંઇ રમત્યાળ વાતો કહી સમજાવતી હતી ?”

તે છોકરીએ પોતાનો હાથ ઉંચો કર્યો; ઝાંખી તારાઓની રોશનીમાં તે જોઇ શક્યો કે તે એક વેળાનો ગોળ, કામળ, બરેસો કર કેટલો બધો પતળો થઇ ગયેલો હતો—તે તંદરોસ્ત, ગોરો રમણ હાથ કે જેને તાબાં લીલાં ફર્નઝ એકથાં કરતો તેણે મોટી મોજ વચ્ચે હંમેશાં નિહાળ્યો હતો.

“તમે મને કહેલું કે તમે માહરી સાથે કાંઇ વાત કરવાનાં છેઓ, સ્કવાયર ? હું તેથી અહીં આવી છું.”

“કાંય-આફન, એ તને શું થયું ? તાહરી રીતભાત ખરેખર મને અકબ્રમ કરેછ !” સ્કવાયરે લમભગ અકળાઇને પૂકાર કર્યો. “તું માહ-શથી એટલી બધી નારાજ શા વાસ્તે છે ? હું તાહરી સાથે કદી કોઇ ઠગાઇ રમ્યો નથી.”

“નહિ,” તે દણાં નખળા અવ ને બોલી; “તમે ઠગાઇ રમ્યા

નથી તમે તો મને ખોલો ખોલો જણાવી દીધું હતું કે મને તમે આહતા નહિ હતા અને કદી ચાહી શકવાના પણ નથી. તમે મને આહવાનો પણ ઢોંગ કીધો નથી. હું ને તદ્દન સારી રવેશે સમજું છું”

“ત્યારે તું એટલી બધી કાંચ બદલાઈ ગઈ, એટલી બધી વિચિત્ર કેમ બની ગઈ? તને શું થયું છે? મેં તને ‘આહવાનો’ પણ ઢોંગ કર્યો નથી, જેમ તું કહેતી નેમ; પણ તું જાણે, જો કે તે ધાતું ગેરમુનાસેબ અને ડાહ્યપણથી વેગળું હતું, છતાં આપણે સૌથી સગસ ફેન્ડક હતાં? આજે રાતે મેં તો કાંઈ પ્યારનાં નોનસનસ વાસ્તે મળવા ત્રી માંગી—દટ ધડ આકટ ઓફ ફેન્ડશીપ. હું તો તને એમ કહેવા માંડું છું કે આપણે ફેન્ડક તો મનેદાન સુધી રહીશું, અને જ્યારે તું પરણે, ત્યારે હું તાહરા ખાવાને તાહરે વાસ્તે કાંઈ રીન આપશ—રીત કે જે તને કોઈપણ ઘેરમાં ખુશીથી આવકાર આપતી લખ જશે.”

એક કમકમાતની લામણી કે જેને તે કામુમાં રાખી ન શકી તે તે કોનળાંગીનાં નાનુક તનબદનમાંથી ઝણઝણાત કરતી વહી ગઈ, તે શાંત, શોકાતુર ચહેરામાં કાંઈપણ ફેરફાર થયો નહિ.

“ડાહન, તું અસલનાં જેવી દેખાવાની કોશિશ કર,” તે કગળ્યો—
“તું જાણે, જ્યારે તું આવી દેખાશે છે ત્યારે તાહરી સાથે વાત કરવાનું કેટલું કઠણ છે તે?”

પણ ડાહન ધ્યાન આપતી જણાઈ નહી; તે ચહેરા તો હાથોના ના દગલાઓ બણી હવે ફેરવાયેલો હતો—તે તે મીઠી ચમુઓમાં ધણું ઉંડાણથી જામી રહેલું નહિ બોલી કે નહિ લખી શકાય તેવું જાણીત, અગાધ શોકાતુરપણું જોઈ શકાય નહિ.

“ડાહન,” તેણે પાછું શરૂ કર્યું. “હું તને કાંઈ કહેવા આપ્યો છું. કે જે હું અથવાડયાંઓ આગમયનો તને કહેવાનો હતો, પણ હું તને મળીજ ક્યાં શક્યો છું? હું તને એમ કહેવા માંગું કે હવે માહરાં ભગન થવાનાં છે.”

પણ તે શખ્દો તો હવામાં ઉડી જતા અને લીસકસ વચ્ચે ગુંગ-ળાઈ મરી જતા સમગ્રયા. તે છોકરી ઉપર તો તેણે કાંઈએ અસર કાઢેલી જણાઈ નહિ. ત્યાં થોડીક માનીટોની ચુપકાદી ફેલાઈ; પંચી તે દુકામાં બોલી—

“મને તેની ખબર છે.”

“હું ધારતો’તો અને બીહતો’તોજ. એ તને કાણે કહ્યું? હુંજ એ વાત તને પેહલ્લી કહેવા માંગતો હતો; પણ તેં તો મને કાંઈ તક આપીજ નહિ.”

“મેં ગામમાં એ વાત બોલાતી અથવાડીયાંઓ થયાં સમજ હતી.”

“હું તે એક અબજાને પરણવાનો છે’કે, કે જે એખલીનેજ હું તમામ જગતમાંથી આહતાં શીખ્યો છું,” તેણે જરૂરી રાખ્યું; “અને હું આશા રાખું’કે, ડાહન, કે માહરી મીસાલ તાહરો પણ એક વખત આવે કે જ્યારે તું કાંઈને આહે અને તેને પરણી જાય.”

તે રમણીએ પોતાના હાથમાં હાથ બેરવી ધણ; જોશથી તેઓને છાતીએ દાખ્યા, પણ જવાબમાં કશું બોલી નહિ. લીઓનેલે ધીમા ઉતાવળ્યા, નમ્ર અવાજે બોલવાનું ચાલુ રાખ્યું.

“ડાહન, હું માહરાં છૂટ્ટ કરવાની હીમત કરતો નથી—ઓછટર આગળ ગુંથણીએ મડી પડવાની’કું. હાથ બીડી શકવાનો. નથી, જ્યાં

સુધી—ન્યાં સુધી હું તાહરી સંપુર્ણ મારી ચાહી લેઉં ત્યાંસુધી. તું મને માફ કરી શકેછ ? હું કહેતાં જરાની શરમાતો નથી કે મેં ખુદ પાસે પણ મને માફ કરવાનું માગી લીધુંછ.”

“ તમને માફ કરવા જેવું માહરી કને કાંઈ પણ નથી,” ડાફન ઠંડાઈથી સુર વગરનાં અવાજે કહયું. “ઠપકો મને ધટે છે. તમે માહરી સાથે ખ્યાર કરવાનો હોંગ કદી કર્યો નથી; હું તમને ચાહું છું અને તેથી એ ઠપકો, વાંક, ભૂલ-જેખી કહો તે-વાસ્તે જવાબદાર હું છું.”

“ તું ઘણી ઉદાર મનોવ્રતીની અબળા છે, ડાફન,” તેણે કહયું.

પછી, એક પણ વાસ્તે, તે શાંતી તૂટી ગઈ; તેણીની ખુબસુરત આંખોમાં અસલની તે ખ્યારની લાઈટ પાછી અમકી રહી, તેણીનો મોહક મુખડો ગુલાબનાં મધ્યખીંદુ મીસાલ લાલ થઈ આવ્યો, તેણીનાં અવાજમાં એક જુસ્સાભરેલી રીંગ સમાઈ ગઈ હતી.

“ઉદાર !” તે બિચારીએ પુકાર્યું; “એક કેવો ઉધી રીતે વપ-ડાયેલો શબ્દ—ઉદાર—અરે, હું તો તમને ચાહું છું; હું તમને ચાહુંછ એ વાત તમે વિસરી જતા લાગો છો ! તમારે ખાતર હું કાંઈખી અમવા-કોઈખી દુઃખ, કોઈ પણ જાનનું રીખવાનું—કાંઈ પણ સંતાપ સહન કરશ; હું તમારી છાંદગી ખાતર, તમારાં સુખ વાસ્તે માહરી છાંદગીનું પણ બહીષ્કાન આપશ. તમે સમજોછ કે ? હું તમારે વાસ્તે મરી જવા પણ તૈયાર છું !”

પછી તે કીરમજી લાલી અને જુસ્સો નાખુદ થઈ ગયાં, તે પાછી નવી ડાફન બની ગઈ, ઠંડી અને શાંત, બેદરકાર ને બેદાલ.

“માહરી વાહલી ડાહન, તું ધણી માયાળુ છે; માહરે તાહરા પ્યાર વાસ્તે ઉપકાર માનવો જોઇયે, પણ હું તેમ કરી શકતો નથી અને તેમ માહરે કરવું જોઇતું નથી,” તેણે જોકે નમ્ર અવાજે કહ્યું, પણ ધણા નિશ્ચયપૂર્વક હાવભાવે, “નને જો કહેવાનું છે તે જોલી દેવા દે. મેં જોડું કશું છે, ઘાટકી રવેશે જોડું. માહરી તેવી ઇચ્છાજ ન હતી; શરૂઆતમાંજ આંહરે કાચુ રાખવો ઘટતો હતો, તાહરા રૂપાળા ચહેરાની મોહીનીની ફસાવટમાંથી માહરે પહેલેથીજ નાહસી છુટવું હતું; તાહરા અવાજ અને તાહરા પ્યારના જાદુ સામે માહરે મજબુતીથી ટકકર ઝીલતી હતી; અને તને કહી દેવું હતું કે રાજ રાને આપણે મળતાં હતાં તે તદ્દન નાશાયક અને નહિ ઇચ્છવાજોગ હતું; માહરા મીત્રે આપેલી સલાહ અને ચેનવણી માહરે માન્ય રાખી માથે અદાવતી હતી અને તને પણ તેમ કરવામાં મદદ આપતી હતી. માહરે તો એક માટીઘનાં બળ અને મજબુતીથી જોરાવર રહેવું હતું, તેને બદલે તો હું એક તુટેલી ઢાંખલી જેવો કમજોર બની ગયો.”

તે આ બધું જોલી ગયો—ધણા જુસ્સા, ધણા નિશ્ચય અને ધણી દીલસોઝીથી; મગર તે શીકકા ચેહરામાં તો કદી કાંઈ ફેરફાર થયો નહિ; તેને લાગ્યું કે તે લોહીના એકબી ઊંના વમરના હોઠો વાટેથી શ્વાસ જેવું પણ કાંઈ નિકળતું ન હતું.

“ડાહન, તું મને માફ કરશે? હું માહરાં ખરાં જીગરથી દિલગીર થઈ તાહરી આગળ માહરં માથું નમાવી પૂછું છું, તું મને માફ કરશે?”

“જો તમે તે શબ્દો સમજવાની ઇચ્છા રાખતા હોવ તો હું જોલસા. હું તમને માફ કરું છું.”

“કેંકયુ ૧” તેણે કહ્યું; “તું માહરી તરફ ધણી વિચિત્ર રીતે જુએ છે—તાહરે મને કાંઈ બીજું કહેવાનું છે, ડાહન?”

“ નહિ,” ડાહને જવાબ દીધો.

“ તું માહરાયી કાંઈ બેઠ છુપો રાખેછ ?” તેણે પૂછ્યું, “તાહરી આંખો ખાસ્તીથી બરપુર છે.”

તે સફેદ હોઠો ફફટ એટલુંજ બોલવા ઉપડ્યા; “હું કાંઈબી બેઠ છુપો રાખતી નથી. મને કહેવાનું કાંઈ નથી.”

“ ડાહન, શું તે—તે માહરાં લગન છે, કે જેને લીધે તું આટલી બધી દુઃખી જણાયછ ?” તેણે પૂછ્યું.

“ તમે મને કદી ચાહી નથી— હું તેથી શા વાસ્તે દુઃખી થાઉ ?”

“ ઓહ, ડાહન, ડાહન ! તું માહરાં જીગરને દુઃખી કરે છે. હું દુઃખાંતી ફફટ એકજ અબજાને ચાહું છું; પણ તુને અસલની માહક જેવા હું માહરાં સર્વસ્વમાંનું ધણુંબી આપવા તૈયાર છું. શું તું મને માહરાં લગનની ખુશાળી પણ ધરૂછતી નથી ?”

“ હા, હું તમને ખુશાલી ધરૂં છું. તમને સુખી કરવા અને સુખી જેવા હું માહરી જાંઘી—માહરી તમામ જાંઘી તમને બક્ષી દેવશ !”

હાં થોડાક વખત ચુપકાદી પંચરાધ; પછી તેણે નરમ અવાજે કહ્યું, “ મને એક બીજી ચીજ કહે—તું એટલી બધી ફેરવણ મઠા છે. ખરૂંબીતે તમે કાંઈ માહરો વિચાર નથી કે જેને લીધે તમામ અમુક અમુક તો દોલમાં ખાસ્તી ધરી બેઠી છે ?”

તે ઇન્ટરવ્યુ દરમ્યાન સૌથી પહેલ્લી વખતે તેણીએ સીધું તેના ચહેરા સમું જોયું. તે રૂપાળા ચહેરા ઉપરના ફરફારે તેને એક કેવો જનરલિસ્ટ મોટો 'શક' આપ્યો. તે તો જાણે તેણે આજખેલ્લી સુખી જવાન ડાહનનો સાવ માત્ર જીતજ હતો. સૌથી પહેલ્લીજ વાર તે આજાએ તેની નજરોમાં સ્થિર, સ્વચ્છ, અને હીંમતથી જરા પણ દગમગ્યા વગર જોયું; પછી તે આપડી એક ધીમી, દરદના, હાય ફેંકી પાછી હતી ગઇ.

“હું ધાસ્તી ખાતી નથી. હું શા વાસ્તે દુઃખી થાઉં?” તેણીએ સામો સવાળ કર્યો.

“એ સમજી હું ખુશી થયો છું. હું જે અખજાને માહરી પર-જોતર ખનાવવાનો છું તેને માહરાં તમામ જીગરથી ચાહું છું. પણ હું ખરેખરી ગંભીરતાથી જાહેર કરું છું કે જે માહરાં લગન તને એક પણ પણ અમાધ દુઃખ આપતો હોય, તો હું કાંઈ એમ નથી કહેતો કે તેથી માહરાં લગન કરવાનાં ખ્યાલમાંથી હું બાજ આવું, પણ તે માહરાં સુખનો તમામ નાશ કરી નાંખે.”

એક અરધી મીનીટ કાંઈ નવો ખ્યાલ ડાહનનાં મગજમાં આવ્યો હોય તેમ દીસ્યું; તે આશ્ચર્યથી તેની બજી દરી, પછી ધણાં જોશથી પોતાનાં બને હાથો એકમેકમાં ભેરવ્યા.

“ડાહન, હું તાહરે વાસ્તે સુખી નથી,” તે મનોહર ચહેરાને ધારીધારીને જોતાં લીઓનેલે ધણાં ગંભીર અવાજે કહ્યું. “હું જાણું છું

કે હું તાહરાં જીવનમાં ધણું મોટું કૃપા પેદા કરી જાઉં—તાહરે લગતી કાંઈપી ચીજ છે કે જે હું સમજી શકતો નથી.”

“માહરે ખ્યાલ ના કરો,” ડાહન બોલી. “તમે સુખી થવાના છો; માહરે લગતા કાંઈપી વિચારને તમારા સુખની વચ્ચે નડતલ નાખતો આવવા ના દેઓ. જે તેમ થશે તો હું દીલગીર થવશ, તેમ કરવાની કાંઈપી જરૂર નથી.”

“હું જાઉં તે અગાઉ તું તાહરી સંપૂર્ણ માશીની મને ખાત્રી આપે છે, ડાહન ?”

“માહરી સંપૂર્ણ માશી.” તે બોલી. “અને તમે ખીજી દુન્યામાં જાણશો કે મેં તમને કેવા ચાહ્યા છે—આ દુન્યામાં તો કદી નહિ.”

તે ઉડીને ઉભો થયો અને તે કામળાંગીને ધણી અશાંતીથી જોવા લાગ્યો.

“હું સતૌષ પામ્યો નથી; પણ શબ્દો ફેફસાં છે—તદન ફેફસાં, ડાહન. હવે આપણે ગુડબાય કહીશું.”

“શું એ ગુડબાય છે ?” તેણીએ પૂછ્યું, ધીમા નરમ અવાજે.

“હા, આવતી કાલે તો હું વિન છોડી જાઉં છું. માહરાં, લગન એક પખવાડીઆમાં છે; પછી હું બહારગામ જવાનો છું.”

તે જવાબમાં કશું બોલી નહિ, પણ એક મોટી ચુપ્પડીની ઉંડાણમાં જાણે તે એકદમ ગરક માર્ગ, એક મોટી શાંતીનો દેખાવ તેણી ઉપર ગાલેન થઈ આવ્યો.

“તું હવે જલ્દી ધરે ચાલી જા, ડાહન.” એક મુરખીની બદાથી સ્કવાયર લીઓનેલે કહ્યું. “ધણું કેટ થયું છે, અને સરંદો પણ વધેલી લાગેછ.”

તે બાળાએ તેનો ચહેરો પાછો ઉઘક્યો.

“જ્યારે આપ ‘ગુડબાય’ છે,” તે બોલી, “ત્યારે તમે જવા બગાડ મને એક કીસ કરશો ?”

તેણે તેણીનું કપાળ ચુમ્યું અને પછી જતો રહ્યો, તે બાળાનાં સફેદ સ્થીર ચેહરાને હૉથોર્નથી લચલચેલી વાડ બણી ફેરવાયેલો છોડી જઈને; અને જતાં જતાં તે તેનાં તે એખલાં પાપ વાસ્તે મનથી ઘણા શ્રાપીત શબ્દો બોલ્યો.

તેનાં છેલ્લાં પગલાંનો અવાજ જ્યાંસુધી સમજાયો ત્યાંસુધી ડાહન જ્યાં બેડી હતી ત્યાં તમામ સ્થિર બેસી રહી, તેણીની ખુબ-સુરત આંખો એકકડી તમરે હૉથોર્નની વાડ બણી જાણે ચોંટી ગયેલી હતી; અને, પછી, જાણે એકાએક ટાઢનાં લખલખાં ભરાઇ આવ્યાં હોય તે મીસાળ, તે બિચારીનાં તમામ કોમળ તનખદનમાં કમકમાં ચઢી આવ્યાં અને તે એક નેતરનાં ઝડ મીસાળ ધ્રુજી રહી. તે પોતાની બેઠક ઉપરથી ઉડીને ઉભી થઇ અને એક દારૂ છુદરદનાક દુઃખનો પોકાર કરી, જાણે ફરીયાદ કરતી હોય તેમ, તેણીએ પોતાનાં બંને હાથો લાંબા કર્યા.

“ખુદાનો ઉપકાર કે મેં એવણને કહ્યું નહિ !” તે ડચકાંઓથી ભરેલી રહેલાં શરીરે અને આંસુઓથી અપંગ બની જતી આંખોએ પોકાર કરી ઉડી. “હું ‘નાધી જલ્લીમ’ રવેશે લલચાઇ ગઇ હતી; શબ્દો

જાણે માહરા હોઠોને બાળીને બંસ કરી નાંખતા હતાં તોબી મેં કહ્યું નહિ—મેં કહ્યું નહિ. હવે એવણુ પોતાના સુખ બણી ખુશખુશાલ જઈ શકશે—હવે એવણુના મગજ ઉપર કાંઈની બોજો નથી, જીવનમાં કશી પણ ચીંતા રહેવાની નથી; ચીંતા અને ગમખવારી તો માહરે વાસ્તે છે—માહરા જેવી એક કંગાળ દુર્ભાગી વાસ્તે, જન્મથી સુખનો શબ્દ લખાવી લાવેલા આવા એક ઉમદા, હેતવંતા, બહાદુર જીવ વાસ્તે નહિ. તે કીરવારનો આભાર કે માહરો ભેદ મેં માહરી પાસે જ જાળવીને રાખ્યો—એવણુ એ વિષે કશુંની જાણુ નથી; અને હું ઇચ્છું કે એવણુ પરણીને, પહેલાં સુખની મોજ સપુર્ણ આપ્યા પછી, જ્યારે પાછા ફરે ત્યારે એવણુને માહરી કબર દેખાડવામાં આવે, કે બ્યાં માહરી સાથે જ માહરો તે જાલીમ ભરમ સદાખરો દટાયલો હોય, કદાપી ત્યારે જ એવણુ સધળું જાણવા પામશે અને અનુભવ થશે કે આવો એક જાલીમ ભરમ જીવેદાન સુધી જાળવી રાખવા વાસ્તે હું એવણુને કેવાં ઓત્પંથો પમાડે તેવાં મોટાં, અખુટ અને અજીત વાહાણે આહાતી હતી !”

તે ધીમે ધીમે ક્રોડે જ બણી ચાલીને ગઈ; પણ, જ્યારે તેણીએ બારણું ખોલ્યું, ત્યારે તે ત્યાંના ઉંબર આગળ જ ઉભી રહી ગઈ; તે હીણુ-નશીબ બાળકીને લાગ્યું કે ત્યાંની સાંકડી દીવાલો વચ્ચે તે સહેલાઈથી દમ લઈ શકવાની ન હતી, તેણીની અગાધ ગમખવારીનો બળતો આતશ તેણીને ગુંગાવી મેળતો હતો. તેમ તેણીએ બારણુ ઢાંકી દીધું અને બહાર બગીચામાં પાછી ગઈ; તે આખી રાત તે બાપડી લીલકસનાં ખીલી નીકળેલાં ફુલોની દુડળ, લીલી સરદીવાળી ભોંય

ઉપર, પોતાનું બીજાણું કરી સુતી-અભાગણી તે ! પોતાનો પ્યારની તાવ, મોટાં દુઃખ અને નાશીપાશીની અસર હેઠળ તે સાવ દીવાની જેમની બની ગઇ હતી.

પ્રકરણ ૧૦.

તે લગનની તૈયારીઓ મામડામાં અને વિન અંગીમાં ખુશાલીના ખુર બહારથી આવી રહી હતી. સૌ કોઇ મોટી ખુશાલીમાં મરક ગયેલું હતું; રકવાયરના સુખને સંપૂર્ણ બનાવવા જોઇતી જે એક ચીજ હતી, તે એક ઘણીઆણી હતી, મામડાનું લોક કહેતું; અને તેઓ સર્વ ખુશચરત શ્રેડી એનાએકને આહતાં હતાં, કે જે અદના કે આશા સર્વને હમેશાં એક મીઠાં, દીલપજીર હરવાં સાથે સ્વિકરતી હતી.

લગનના દીવસે વિન ખાને દરેક જાનની મજાહ અને મેજખાની આપવામાં આવનાર હતી. પાર્કમાં એક ફેટ કરવામાં આવનાર હતો અને રાત્રે દરેક જણને જમવાનું ઈજન હતું; વળી દરેક જાતની રમત મમતોની પણ જોડવણ હતી, અને લૌન ઉપર ડાનસીંગ પણ હતું; રકુલનાં છોકરાંઓને પણ મોટી મેજખાની આપવામાં આવનાર હતી, કોઇનેથી ભુક્ષી જવામાં આવ્યા ન હતાં.

ત્યાં ખુશાળી અને આનંદનો પારજ ન હતો; રંગરાગ, હસાહસ અને મોજમજાહ ચોતરફથી જમી રહેલાં લાગતાં હતાં; ખુશાળીનાં ઘાંટા પણ ધણાં જોશમેર વામી રહેલાં હતાં અને લોકો સુખમય આનંદથી બેગાં મળ્યાં હતાં. તેઓ સર્વ મ્નાણાં હતાં કે

રકવાયર પોતાનાજ લોકો વચ્ચે તેનાં લગન થયેલાં જોઇ અત્યંત ધણો સુખ પામ્યો હતો, પણ તેઓને ખતર હતી કે, તે તેમ કરી શકતો હતો નહિ—તેને તો તે કન્યાને તેના ધરથી લાવવાની હતી; છતાં, તેનાં ગામડાનું લોક તે દીવસ ખુશીખુરમીમાં ગુન્નરે તેવી તેની ઇચ્છા હતી અને તે સર્વ લોકોએ તેની એ ઇચ્છાનુસાર કરવાનો પકડો ઠરાવ કીધેલો લાગ્યો હતો.

આહ, શું તે દીવસ હતો—રકવાયરનાં લગનનો દીવસ. ઝળકનો ગરમ, સુગંધ અને ગાયનોથી બધો લચ્છલચ્છી રહેલો, દીવસોના દીવસો તક જેવી અને તેવી રીતે યાદ રહી જાય તેવો એક બખ્તાવર દીન. આખો દીવસ આસમાન તમામ સ્વચ્છ અને ખુદ રહ્યું હતું અને તે એકબી વાદળી વગરનો પસાર થયો હતો—તે ખુશબખ્તી બરેલી મેજબાનીની મોજ, તે ખુશસુરતી અને તે સુખમાં દખલ નાખતું કે તેને બગાડી નાખતું ત્યાં કશુંએ ન હતું.

અને તે આખો દીવસ, જ્યારે સુરજ પુર તેજથી ઝલેહ મારી રહ્યો હતો અને પખીઓ તમામ વખત ગાતાં હતાં, જ્યારે સુખી લોકો મોજથી ડાન્સ કરતાં હતાં ને આપસઆપસમાં મસ્તી તોફાનમાં ચક્ર્યુર થયેલાં હતાં, જ્યારે તેઓ સઘળાં તે વરરાજા અને વરકન્યાની સલામતી લેતાં હતાં અને તેઓને કુળ જેહાનના આશીરવાદ આપતા ધાંટો વાગી રહ્યા હતા, ત્યારે એક એમલી બાળા ખેતરના સૌથી મધ્ય ભાગમાં, જડી ગીચ ઝાડીઓની પાછળ છુપાઇ સુતી હતી, કે જ્યાં કાંઇપી અવાજ તેને આવી શકે નહિ, અને તે પોચાં, લાંબાં લગ્ની નીકળેલાં ઘાસમાં ચત્તીખાત પડી તે કંગાળ દીલ ધુળવી મુકે તેવાં

કંચકાંઓથી પોતાની નાજુક છાતીને દુઃખથી રહી હતી. તેના હોઠો ઘાટેથી ફટ એકજ શુક્રયુગ્મરીનાં કલામો બહાર પડતા સમગ્રતા હતા અને તે આ હતમ્: ખુદ તાહરે આભાર-ઓહ, ખુદનો આભાર તેણીએ તેને હતું કહ્યું નહિ; તેણીએ પોતાનો ભેદ સાચવ્યો હતો ! જે તેણીએ તેને કહ્યું હતો તે તેણે તેણીને જરૂર ધીકકારી હતો. ખુદનો ઉપકાર કે તે તે બોલી ન હતી !

તે હેતવંતુ. જવાન. કામળ, અદેખું, નાશીપાશી વચ્ચે મોહતનાં તરફડયાં ભારી રહેલું જીવ આખો દીવસ તેની પુડે અને પુડે રહ્યું અને મૃતું હતું. તે તેને “ઓઝટર” આગળ જોઈ શકી, વળી રીસે-પશન આગળ પણ નીહાળી શકી-તે તેને, તેણીનાં મદ મગજના ઝડપથી કામ કરી રહેલા ખ્યાલો વચ્ચે, પોતાની પ્રીય પરણેતરને હેતથી બગલગીરી કરતાં અને પ્યારથી નરમ અનેલા તે મનમેહક મુખડા ઉપર કાસીઓનો એક જોરસાદાર વરસાદ વરસાવતો જોઈ રહી. આહ, વૈલ ! તે એક પહેલવાન જેવા જોરેમદ અને ફરેસ્તા જેવા સાચ્યા જવાને તેની સાથે-એક ગામડાંની સાદીમાદી દીવાની જેવી છોકરી સાથે-પ્યાર કરવાનો ડોંગ કદી કર્યો હતો નહિ-કાઈ પણ તરાંહની ઠગખાજ ખેલાઈ ન હોતી-એ તેના સીવાય બીજા કોઈને માલમ હતું નહિ.

ઠોકેલી, નસોસ થયેલી, રડતાં રડતાં આજેજ થઈ પડેલી તે કમખખત નાર આયદે ઝાડોની હેઠળ ઉઘાઈ ગઈ; અને બ્યારે જવાન રકવાયર પોતાની પરણેતરને ચોતરફથી આશીરવાદ અને ભક્તી દુવાઓ વચ્ચે લઈ ગયો, ત્યારે મોહતની નઝદીક આવેલી હોય તેમ તે ભયભીત

રીને માંદી પડેલી હતી, સલાહ, સધારા કે સંતોષના એકબી શબ્દ
મળે. તેને મદદ કરે તેવા એક પણ ફ્રેન્ડ વગર.

હાટલે ખાતે જનાળાનો વખત ધણો રોકાણવાળો હતો-ખેડુનો
સખખત હેઠળારીમાં પડ્યા હતા, કામદારો બહુ જોશથી કામે લાગી
ગયા હતા; અખળાઓ ફળો એકઠાં કરી અને ખેતરને લગતું હલકું
ને નજીવું કામ બગલવી પોતાની આવકમાં ઉમેરો કરવાના ઉમંગી કામ
ઉપર રોકાઈ ગયેલાં હોવાથી, બીયારી દુઃખી ડાકનને કોઈ પણ નોટીસ
કરી શક્યું નહિ. પછી તે લાંબા તહેવારના દીવસો આવ્યા અને
પચ્ચીસ વરસના પહેલીજ વખતે તે રકુલ દીયરે એ તહેવારો હાટ-
લેની બહાર ગુજરવાનો વિચાર કર્યો. થોડુંશાવરમાં તેનાં કેટલાક મીત્રો
અને સગાંવહાલાંઓ હતાં, અને તેથી, એ પચ્ચીસ વરસોનાં એક
બહુજ લંબાણુ ગાળા પછી, તેને તેનું તે શહેર જોવા જવા અને
તેના અસલના મીત્રો અને રહેઠીઓને મળવા જવાની એક હોંશ
બરેલી તૃણ્યા થઈ આવી. તેને મળેલા પચાસ પાઉન્ડને અનામત
અને સલામત રાખવા ઉપરાંત તેની કમે ખરચી જોશું પુરતું હતું
અને તે જવા બધો તલપાપડ થઈ રહ્યો. ખોટી કશાંની હતી નહિ.
સીવાય ડાકનની ધૃત્તિ; જે તે આવવા રાજ થાય તો તેની “સ્કિમ”
તદન સંપૂર્ણ હતી પણ ડાકન તેની સાથે આવવા શું રાજ થશે ?

ન્યારે તેણે ડાકન આગળ એ વિષે વાત કીધી ત્યારે તેની
મોટી અગમ્યબીલચ્ચે, તે ચહેરેનમુન જુળકીએ પોતાના મુખડામાં
એક મોટા સધારાના અને જાણે તેણીનાં મગજ ઉપરથી એક કોષ ગુંચ-
વણુનો ભારી બોજ ઉચ્ચકાઈ ગયો હોય તેવા દેખાવે તે ધરડા બાપના

કરચી વળી ગયેલા ચહેરા તરફ જોયું. તેનું કારણ શું હોયું જોઈએ-
તેણી કે જે તેને આટલી બધી આહતી હતી અને જે કદી તેનાથી
છુટી થઈ હતી નહીં ?

તેણે તો તેની તરફથી ધણું વાંધાવિસ્તીની આશા રાખી હતી-
અરે, તે જવાનો હતો જાણી કદાપી તે છોકરી રડીને તોફાન મચા-
વશે એવીજ બીહક તે ધરડા આપને હતી; પણ તેને બદલે તો તે
ખોત્રી કે જે તેવણે કગવા ધાર્યું હતું તે સાથી સારું હતું; તેવણે
વરસો થયાં રમ્મ જેવું કદી જોયું કે જાણ્યું ન હતું. અને તેની આ જે
રસ્તો તેવણે લેતા હતા તે ખચ્ચીન ધણોજ હડાપણુભર્યો અને ધમ્મવા
જોગ હતો. તેણીનો કામગ ચહેરો લાલ થઈ આવ્યો, જ્યારે એ
બધી વાતો કરતાં તે મનોહર આંખો તારા મીસાલ ઝંખડી રહ્યાં. વળી
એ પછી ડાફનેજ તેને મહીના દીવસથી વધારે વખતજ રહેવાની ધણી
જોશ અને ખોહસથી બક્ષામણુ કીધી; કેમજે આટલાં આટલાં વરસો પછી
તે જતો હતો તો દુકં વખતમાં પાછો ફરવા તેને જરૂરજ શું હતી ?

“તું તદ્દન ખાત્રીપૂર્વક છે. ડાફન, કે જ્યારે હું ગયેલો હોઈશ
ત્યારે તું એમણી ઝુરશે નહિ ?”

નહિ; તેણી કને ધણું કરવાનું હતું; તે બાળકીએ જણાવ્યું:
પુરતાં કરતાંબી જ્યાદા.

તેણે પુછ્યું કે તેણીની સાથે રહેવા તેણીને કોઈ જોઈતું હતું-
તે ગામડામાંથી કોઈબી એકાદ બાઈ કે છોકરું તેણી સાથે સુવા
ખુશીથી આવે તેમ હતું. તે તે વિષે ગોઠવણુ કરે ? પણ ડાફને ના
પાડી, તે તો એમણી રહેવાનું વધારે પ્રસન્ન કરતી હતી.

ખરેખર, જે એક મોટી આતુરતાથી તે સ્કુલ માસતર પોતાની રમતની સહ જોઈ રહ્યો તે ધણી દયા ઉપજાવે તેવું હતું; તે તેને વાસ્તે દરેક જાણ આગળ વાત કરતો હતો. એક જવાન ખેડુતે-તેના અસલના એલાએ તેને એક મુસાફરીમાં વપડાતો કોથળો આપી તે બાપડાને ખુશાણીથી મરફાવ કરી મેળ્યો. તેણે તેની થોડીક ચીજો બહુજ સંભાળથી પેક કરીધી; અને તેની એ જતન ભરેલી તૈયારી ખતમ થઈ જ્યારે તે સતોષથી હસ્યો ત્યારે ડાફનને પણ લાગી આવ્યા વિનાં રહ્યું નહિ.

જે રાત્રે તે જવાનો હતો તેની એક રાત્રી અગાઉ તેઓ બગી-આમાં સાથે હતાં, એ બાપ દીકરી. તે એક રંગીયામણી, રંગીલી ઉના-ળાની તરોતાજગી આપતી સાંહજ હતી, છતાં જવાન ડાફન તો એક જડા, બહુ કોટમાં વિંટળાયેલી અને લપેટાયેલી યુંપેટાયેલી હતી. તે જોઈ આસામી ખુશી થઈને ચોતરફ જોઈ રહેતો હતો.

“આપણું ઘર બહુ સુંદર છે, ડાફન, તેમજ બગીચો પણ બહુ ઉમદા છે,” પૌલ વરનોને કાંધક મગરૂરી વચ્ચે કહ્યું. “જ્યારે હું બાહારગામ હોઈશ, ત્યારે એનાં કરતાં વધારે સુંદર બીજું કાંઈપણ જોઈ શકવાનો નથી; હું માહરા બુધ્ધાપામાં કેટલો બધો સગવડદાયક છું અને, ખુદ પછીથી, એ બધાં વાસ્તે હું સ્કવાયરનો આભારી છોઉં-ગોડ બ્લેસ હીમ! હું તેને આભારી છોઉં.”

તે કમકમી અને તે જડો ડમળો પોતાનાં કુલ જેવાં કામળ શરી-રની આસપાસ વધારે જોશથી વિટાળ્યો.

“શું તું માહરી સાથે ‘અંગ્રી’ નથી થઈ શકતી, ડાફન?” તે બુધ્ધા

ખાપે પુછ્યું. “મને જેમ હું ધારંછ તેમ તું માનતી થાય એવું ગમે છે, અને, માહરી વાહાલી. આપણને ઉપકારી થવુંજ જોઈયે. તાહરા મોઢેથી મને સમજવા દે ‘પુદ્ધ સ્કવાયરનું કલ્યાણ કરો!’”

તે પોતાની દીકરીને જોઈ રહ્યો હતો; તે શબ્દો સમજવાની આતુરતા વચ્ચે. તે, તે શબ્દો બોલી તે અગાક, થોડીક મીનીટો અચકી. પછી તે ધીમા અવાજે બબડી.

“પુદ્ધ સ્કવાયરનું કલ્યાણ કરો!”

એટલા શબ્દોમાં એક કેવો અગાધ પ્યાર, જલ્મીમ શોકાતુરપણું, ખીહક, ગુસ્સો, નાશીપાશી સમાઈ જતાં હતાં તે, અરે કહો વાંચનાર, કોણ જાણવા ગયું?

પૌલ વરનોન ખીજી સહવારે જતો રહ્યો; અને, ડાહને ‘પગીયાના દરવાજા આગળ ઉભી રહીને તેને ‘ગુડબાય’ કહ્યું. તે તે જૈફ પીદરને ગલીનાં નાકાં સુધી ચાલી જતાં જોતી ઉભી. પછી તે પાખી કૉટેજમાં ગઈ અને બારણું ઢાંકી દીધું. તે એક લાંબી દરદનાક હાથ ફેંકી એક ખુરસી ઉપર ધબ દબને ફસડાઈ પડી; તે જાણે એક મોટા સધ્યારાનું સુખ અનુભવતી હોય તેમ લાગ્યું, જાણે એક જલ્મીમ કાણુ તેણીના માગમાંથી દુર થઈ ગયો હોય અને પોતે એક મોટી કસોટીમાંથી પસાર થઈ હોય તેવુંજ કાંઈ તે કામળાંગીનાં ચહેરા ઉપરથી દીસ્યું.

તેજ દીવસે સાંજે—છેક સમી સાંજનાં, જ્યારે અંધારું થવા આવ્યું હતું ત્યારે, તે બાળા તે ગામડાનાં એક ઘણું એકાંત ને તદન નવરા રસ્તા ઉપર આવેલા એક કૉટેજમાં ગઈ. તે ત્યાં લગભગ એક કલાક

સુધી રહી હતી, અને જ્યારે તે પાછી બાહાર આવી ત્યારે, તે કંગાળની આંખો રડતાં રડતાં સુઝી આંખેથી આંખાતી હતી. એક ઉમરે પુગેલી બાનું તેણી સાથે દરવાજા સુધી ચાલી આવી, અને તેઓ રસ્તામાં વાતો કરતાં ઉભાં.

“તમે અને દસાવરો તો નહિ કેની?” ડાહન સરખસર રડતા અવાજે બોલતી સમજાઈ.

“નહિ,” બુદ્ધી મીસીસ મેથ્યુસે કહ્યું; “હું તને કદી દસાવાની નથી; પણ એમના કીરતારને રોશન છે કે તારાં શું થશે!”

“હું જાણુંછ.” ડાહન બોલી; “તમે તમારું વચન તેા બાદ રાખશોની? શું નાછડ.”

અને તે છોકરી ત્યાંથી ઉતાવળી ઉતાવળી ચાલી ગઈ, જ્યારે ધરડી મીસીસ મેથ્યુસ તે ચાલી જતા કામળ આકારને અજાણી અને મોઢા સંતાપની લામણીથી જોતી ઘણા વખત સુધી એમની એમ ઉભી રહી.

“ખુદા અમારા તરફ બલો થજો!” તે તેનાં મનથી, અટવટ કરતી હોય તે માફક, બોલી. “અમે બધાં કંગાળ ગુનેહગારો છીએ; પણ આ મરીમ, સુદર, જવાન છોકરી! એનો જન્મ થયો હતો તે વખતે હું એની માતા સાથે હતી; અને હવે હું કેમ વિચારી શકું કે—? એનો બાપ બિચારો શું કરશે—અરે, તે બિચારો કેમ કરશે?”

તે દીલસોઝ ધરડી તે આખી રાત મોઢા વિચારમાં અને ચીંતાથી જાગૃત પડી રહી; બીહકથી, ગભરાનથી, શીકરથી તે તેનાં મનથી અનેક વખત બોલી—

“ એ બિચારી ગરીબ, સુંદર, એખલી હોકરી ! એ કંગાળ, કમનશીબ, અનાથ બાળક ! બાપડી શું કરશે ? ”

તેણીએ ગામમાં ડાકન વરનોન વિષે જે બોલાવું સમજ્યું હતું તે બધું વિચારી જોવાની કોશિશ કરી. તે રૂપસુંદરીની વિરૂધ્ધ જતો એક સવાલ કરવામાં આવ્યો ન હતો—તેણી વિષે કોઈખી નિંદા, કોઈખી ચાવાચીવી, કશીખી ચકચાર કદી સમજવામાં આવી હતી નહિ—કોઈ પણ તરેહની ગલીચ અફવા ઉડેલી જણાઈ હતી નહિ; અને હવે ? ઓ, ખુદા ! મીસીસ મેથ્યુસે જે બયાનક એકરાર તે છોકરીનાં મોઢેથી સમજ્યો હતો તે જાણી જાણે અગમ્યખીથી તે ફારી જતી હતી !

“ જીંદગી એક ગુંચવાડો આપનારું ઉખ્યાલું છે ! ” તે ચટકફટક કરવા લાગી. “ પણ આના જેટલો તો ગુંચવાડો મને કદી લાગ્યો નથી. ગરીબ, સુંદર ડાકન ! ને બિચારીનું હવે શું થશે ? ”

પ્રકરણ ૧૧.

લીઓત્ર તુરખીલ અને તેની રૂપસુંદર પરણેતર ખુબસુરત ઇટેલીમાં આવેલી ફેટલીક પીકચર ગેલેરીઝમાંની એકમાં ઉભાં હતાં, તેઓની આંખો તેઓની અતરાફમાં મૂકાયેલાં અનુપમ પેન્ટીંગસથી ભરેલી સંતોષ પામેલી હતી. એનાખેલ સંતોષનો એક લાંબો શ્વાસ એંચી બેસી મધ; તેનાં બરથારનાં ચચળ કાનો ઉપર તે મીઠા હોઠો વાટેથી ચાકનો એક નિસાસો પણ બાહાર પડેલો અથડ્યો.

“તું થાકી ગઇ છે, એનાબેલ,” કાળજીથી તે પ્યારની એક મનમોહક પુતળી ઉપર વાંકો વળી લીઓનેલે કહ્યું. “આરામ કર. આપણે અહીં ખેસીને વાતો કરી શકશું, કેમજે આજનાં દિવસ માટે તું પુરતું જોઇ શકેલી છે.”

“હું આરામ લેવા ખુશી થવશ,” એનાબેલે જવાબમાં કહ્યું; “અને હું હવે ધરે જવા વિષે તમારી આગળ વાત કરવા માયું છું.”

તેઓની સામે દિવાલ ઉપર એકમેકથી સરસ પીકચરનો એક જોવાજોગ મેળો હતો; અને જ્યારે એનાબેલ ખોલી, ત્યારે લીઓનેલની આંખો તે દુન્યાનાં સુનંદા લેખાતાં ચીત્રો ઉપર ખટકતી હતી. એક ચીત્રમાં તાજા ખીલી નિકળેલા ગોલાખો વચ્ચે, ગોલાખનાં જેવાજ નિર્દોષ ચેહરાનું એક બાળક સુતેલું દેખાડવામાં આવ્યું હતું; ત્યાં એક બીજું ચીત્ર હતું કે જેણે લીઓનેલનું ખાસ વધારે ધ્યાન ખેંચ્યું. તેની હથળ આ લેખ હતો, “બુદ્ધાપો, આખરે ઇજ્જતથી સજીગારેલો— એક ઇંગલીશ ધરનો દેખાવ.”—એક અસલવારેના મોટાં ધરનો હોલ, સ્કવાયર સધડીની પાસે એક બાળુએ બેઠેલો હતો, તેની પરણેતર બીજી બાળુએ હતી, તે સ્કવાયરનું માથું વરસોનાં બગવા સાથે સફેદ રૂપેરી હતું, તેનાં બાળકો, સ્ત્રી અને મરદવેશમાં આવેલાં, તેની બાળુ-બાળુ ઉભેલાં હતાં; વળીગરીબ, નાતવાન અને ભૂખ્યાં ભોડોને તેનાં દરજ્જા આગળથી મોટા સંતોષ વચ્ચે, બરેલા હાથો સાથે, ચાલી જતાં દેખાડવામાં આવ્યાં હતાં; તે જૈફ સખશનાં શીર ઉપર એક બાઇટનું કીરણ ફેંકવામાં આવેલું હતું, જાણે તે સ્વર્ગમાંથી નાખવામાં આવેલું હોય તેમ; તેમાં રૂપાનું એક તાજ લટકાવમાં આવેલું હતું—એક

સુંદર દ્રષ્ટાંતરૂપી કથા. લીઓનલ તે અસરકારક ચીવ ધણો લાંબો વખત સુધી અને મોટી ગંભીરતાથી જોતો ઉભો.

“એનાબેલ,” તેણે એકાએક કહ્યું; “કુદરતે મને સારો માણસ થવા સરજ્યો છે, એમ મને ખાતરીથી લાગે છે.”

તે પરીપેકર નાર ધણા મીઠાસથી હસી, જે મીઠાસ તે હર-હંમેશ તેના ખ્યારો ભરવારના જુસ્સાદાર શબ્દો સમજી કરતી હતી.

“તમે બધા માણસ છો, લીઓનલ. તમે એમ કાં' બોલો છો?” તેણે તે પેનટીંગ તરફ આંગળી કીધી.

“હું ધારું કે હું કુદરતી એક સારો માણસ છું,” તેણે કહ્યું. “પેલાં પીકચરમાં હું કાંઈ અજબ જેવું જાદુ જોઉં છું. હું આ પીકચરમાંનાં પુદ્ગલ સ્વપ્નરૂપે જોવા થવા માગું છું, માહરી ફરજે સારી અને વફાદારીભરેલી રીતે બચવીને, સ્વર્ગનો પ્રકાશ માહરા માથાં ઉપર ઝલેલ ભારતો રહે અને એક સારી જીંદગીનું જ તાજ માહરે માથે પહેડાવા વાસ્તે તૈયાર હોય, માહરી પરણેતર માહરી બાળુમાં અને માહરાં છોકરાંઓ માહરી અતરાફમાં.”

“એ એક ધણું સુંદર પીકચર છે,” એનાબેલે વિચારવંત અગ્નિએ જવાબ કર્યો.

“હા; એણે માહરામાં અભીજ્ઞાપાઓને ઉશકેરેલી છે, એનાબેલ.”

પછી તેણે તે મધુરી મોહરદારને પોતાની આશાઓ અને વિચારો આટે કહ્યું, કે જે તે બ્યારે ઉમરમાં આવ્યો હતો ત્યારે તેણે તેનાં મનથી નકકી કર્યાં હતા, કે જે વખતે તેણે તેનાં લોકો બધી પુદ્ગલો

એક “ત્રસ્ટ” તરીકે જોયાં હતાં. તે આ સમજી દણી વધારે ઉચ્ચતમંદ થયેલી નજરે આવી, તેના મરદાનગીભર્યા હમામદાર ચેહરા ઉપર તેણે ધણાં મોટાં માન અને પ્યારથી પોતાની ખુશસુરત આંખો ધણાં ધ્યાનથી ચોંટાડી.

“મેં ધણી વેળા એજ ચીજનો વિચાર કરેલો છે,” તે બોલી; “એક મોટા ‘લેન્ડઓનર’ની ફરજ ખાલી બાકું લેવા અને લખતો કરવા કરતાં ધણી વધારે મોટી અને ધણી વધારે ગંભીર હોય છે.”

તેઓને પરણ્યાને અથવાડ્યાંઓ વહી ગયાં હતાં, તે છતાં, હાલની માફક, તેઓનાં કદી જીગરસે જીગર અને આતમાસે આતમા મળ્યાં ન હતાં: તે પોતાની ધણીયાણીને તેની અબીલાષાઓમાં ઉમંગ લેતી જોઇ ધણો ખુશ થયો. તે ચીત્ર, એક ભલી જીંદગી સ્વર્ગનો માર્ગ ખોલી આપે છે તેનો ખ્યાલ આપતું તે મનોહર ચીત્ર તરફ આખો વખત નજર રાખી તે હેતવતું જોડું તેઓના ભવિષ્યની વાતો કરતું મેકું.

આહ, તે એક કેવું ભવિષ્ય હતું! તેણી ‘લેડી આકેનટીકુલ’ થવાની હતી, જ્યારે તે તેણીનો ‘સ્કુઅર્ડ’ થવાનો હતો; તેઓ કાંઈ પોતાને વાસ્તે જીવવાનાં ન હતાં, તેઓ તે પીગમને વાસ્તે પોતાની જીંદગી પસાર કરવાનાં હતાં; તેઓ એવી કીસમની જીંદગી ગુજારવાનાં હતાં કે જ્યારે તેઓ મરી જાય ત્યારે તેઓ ઉપર આધાર રાખતાં એમ બોલવા પાંખે—“આપણે આપણા સૌથી સરસ મિત્રો ખોલી દીધાં છે.”

“હું માહરી જીંદગીનાં કામની શરૂઆત કરી નાંખવા હિતેજર છેલ્લું,” એનામેલે કહ્યું. “લીઓનલ; હવે ચાલો આપણે ધરે જઈએ.”

તેની આંખો, દીવાલ તરફ જોતાં, એક પીકચર ઉપર પડી, કે જે તેણે અગાઉ જોયું હતું નહિ—ગોટાં અલડરનાં ઝાડોની હેઠળ વહેતું એક કાળું નાળું અને તેની સપાટી ઉપર એક જવાન આળાતું મરણ્ય પામેલું શરીર તરતું હતું. તેણે તેની નજરને જાણે બાંધી લીધી; કેમજે તે ચેહરો આખાદ ડાકનના ચહેરાને મળતો આવતો હતો.

ગોતાનાં ભરથાર તરફ જોતાં એનાખેલની પણ નજર તે ઉપર પડી અને તે પૂકારી ઉડી.

“ એક કેવું અગવડભર્યું અને ભેચેની આપતું ચીત્ર ! લીઓનેક્ષ, દુખી મૂવેલી એ છોકરીના ચેહરા તરફ જુઓ—મેં એવો એક કેથે અગાઉ જોયેશે અને યાદ છે.”

તે ઉડીને ઉભો થયો; તેનાંથી ડાકનનાં ચેહરા સાથની તે મરણ્ય પામેલી આળકીતું પીકચર જોવાઇ શકાયું નહિ. ડાકનને લગતો વિચાર કાઢા અગાઉ જાણે વરસો પસાર થઇ ગયેલાં લાગતાં હતાં. તેણે ધણું ઉઝાણથી એક નિસાસો નાંખ્યો, તે લુળકીને યાદ કરી તેની જાંઘી-માંનાં તે એકજ કાળા દાઢનો ખ્યાલ આવતાં.

“ તુંને ઘરે પાછું ફરવા ગમેછ, એનાખેલ,” તેણે કહયું. “ મને ખી જવા ગમેછ, આપણે વિનને તેની સઘળી ખુબસુરતીમાં જોઇશું—ઉનાળા જેવું રળીયામણું ત્યાં કદી લાગતું નથી.”

તેઓ ગેલેરી છોડીને ચાલતાં થયાં; છતાં, તે આખી સાંજ લીઓ-નેક્ષનું મગજ તો પેલી સોહા ભૂી, દુખી, મૂવેલી છોકરીના દેખાવની યાદે ચક્રવ્રત થતું રહયું.

ધર-વાહાલું મીઠું ધર પાછું-તે બને માટે તે એક ખુશાલીનો રવપનો હતો. મુસાફરી દરમ્યાનના કલાકો ધણી ખુશનુમાં રીતે પસાર થયા હતા. વિનમાં જવાની અને તેને જોવાની ખુશાલી તે બંનેને ધણી મોટી હતી. સ્કવાયર જાણુનો હતો કે તેની પરણેતરને ખરાં જીગરનો આવકાર મળનાર હતો, અને તેણે તેઓ ક્યારે આવી પુગનાર હતાં તે અમાઉથી લખી જણાવેલું હતું.

જે આવકારની તેણે આશા રાખી હતી તેમાં તેણે તેને ઠગાયેલો જોયો નહિ; ઠરઠર તેઓને આવકાર દેવા લોકો એકથું થયેલું હતું-રેશન ઉપર લોકોનું ટોળેટોળું હતું, પાકમાં લોકો ગીઓગીચ ઉભેલાં હતાં. ઍંખીમાં પણ સંખ્યાબંધ જણાઓ હાજર હતાં; તે તેની ખુશ-ગુરત પરણેતર સાથે મોટી ફતેહની ધધાણી આપના ‘આરચીઝ’માંથી પસાર થયો, કે જ્યાં “બેલે પધારો” એ શબ્દ તેઓ તરફ હસ્તો મલકાતો, દીલોળન આવકાર આપતો ઉભેલો જણાનો હતો; લોકોએ ખુશાલીનાં પોકારો કરી મૂક્યા અને તેઓને આશીરવાદના અંતર ધ્રુમળી મૂકે તેવા શબ્દોથી ગમગી મેલ્યાં. સુર્યનાં કીરણો જાણે તેઓનાં જવાન શીર ઉપર આશીરવાદનાં પ્રકાશ નાંખી રહ્યાં હતાં, અને જ્યારે ગાડી વિન ઍંખીનાં દરવાજા આગળ આવી થોપી ત્યારે સ્કવાયર અને લેડી એનાબેલ બંનેની આંખોમાં આંસુઓ હતાં. તે એક બાદશાહી આવકાર હતો-વિન પોતે પણ આજના આ સુંદર ઉનાળાનાં દીવસનાં જેવો કદી રળીયામણો નજરે આવ્યો ન હતો.-સ્કવાયરને પાછો ફરેલો જોઇ લોક ખુશખુશ થઇ ગયું હતું, સ્કવાયર પણ પોતાનાં લોકોમાં પાછો ફર્યો હતો તે વાસ્તે આનંદ પામ્યો હતો.

“ માહરં જીગર માહરાં ધરમાં છે,” તેણે તેની પરણેતરનાં કાન ઉપર પડી કહ્યું.

“ અને માહરં તમારી સાથે છે,” તે રૂંધસુંદર નાઝનીને મોહક હસકે જવાબ દીધો.

તેણે તેની તે માહયુગ સરખી મોહરદારને હજી ધણું દેખાડવાનું હતું, તેણે કીધેલા સુધારાઓ અને તેણી વાસ્તે ખાસ તજ્જુ-મલથી તૈયાર કરાવેલા સુગૌભીત, પોખાળ ઝોરડાઓ; અને એનાબેલ તે બધું જોઈને ધણી પુશપુશ થઈ ગઈ. ડગલે અને પગલે તેણીએ તે વાહાલા ભરથાર તરફની અખંડ કાળજી અને અપાર હૃતનીજ ઇંધાણીઓ જોઈ, કે જે વાસ્તે તે પરીપેકર બાળા જેટલી રાજી થઈ નેટલી થોડી. આખાં યુરોપનો એક સૈાથી સુંદર મુત્તક જેવા કરતાં પણ વધારે આનંદ તેણીને તેનાં આ વાહાલાં સાસરીયાં ધરને જોઈને ઉપજ્યો.

તે આખી સાંહજ શરૂઆતથી સેવટ સુધી એક છાકટ ખુશાલીનાં સ્વપના માફકજ પસાર થઈ ગયેલી જણાઈ; અને ખીજી સહવારે જ્યારે લીઝોનસે તેની હાઉસકીપર મીસીસ રૅનકુને મળવા ગયો ત્યારે એ શું તેનો ખાલી ધખારો હતો ? શું ખરેખર તે ધખારો હતો ? તે બાઈ વિનમાં લગભગ છેલ્લાં ચાલીસ વરસ થયાં નોકરી બગવતી હતી અને લીઝોનસ તેણીનો ચેહરો આંસુઓથી સુજી આવેલો જોઈ અને તેની તરફની રીતમાત લગાર ઠંડી અને બેદરકાર નિદાળી વિચારમાં પડ્યો કે એ શું તેનો ધખારો હતો ? તેણીનો તે હંમેશાં ધણો માનીતો હતો અને આજે એ તેને શું ધખારો આવતો હતો ?

એમ છતાં, તેણે તો તેની રખેતાની પ્રમાણીક, સીધી રીત પ્રમાણે તે હાઉસડીપરને મળતાં પુછ્યું.

“કેમ, મીસીસ રૅનકું, કાંઈ ખોટું થયું છે?”

“નહિ, સાહેબ, માહરા બાબમાં તો કાંઈજ નહિ.” તે બુધ્ધીએ જવાબ કર્યો.

“સારે કાંઈ બીજાનાં બાબમાં?” તેણે, જોકે તે કાંઈપણ ન સમજી શકેલો હોવા છતાં, બેદરકારીનાં હાવભાવથીજ પૂછ્યું.

“દરેક જણને દરેક જણનું ફાડવા દેઓ, સાહેબ,” એક સરખા ઠંડા, કથોર અવાજે તે અબળાએ જવાબમાં કહ્યું.

તે મોટેથી ખડખડાત હસી પડ્યો. મીસીસ રૅનકુંના કડક મીઠા-જની તેને બાળાપણથી માહીતી હતી અને તે દાદાબાપો અવતાર હજી તેણીમાંથી જતો રહ્યો ન હતો તેનો ખ્યાલ કરી તે બોળાં દીલનો સ્કવાયર મનમાં ગુસ્સો કે અપમાન લાવવાને બદલે, હમણાં કહ્યું તેમ, મેંદે અવાજે ખડખડ હસી પડ્યો.

“હું ધરે પાછો ફર્યોછ તેથી મને બહુ ખુશી લાગીછ, મીસીસ રૅનકું” તે ધરડીને વાતમાં ઉતારવાની મક્કસથી લીએનેસે કહ્યું.

“ધર સાથી સુદર જગા છે, સાહેબ,” મીસીસ રૅનકું હુંક કરવા માંગતી હોય તેમ જવાબમાં બોલી.

તે દાદાબળી તો હતીજ, પણ એમ કદી તોછડી કે તુભા-વાળી માલમ પડી નહોતી. વળી, તે બધી રહેલી અને થોડેક દરજ્જે ગમખવાર જેવી પણ દીસ્તી હતી. એ શું હતું ? શું તે ખરે-

ખર રહેલી અને શોકાતુર હતી કે, લીઓનેલે પેતાના મનને સવાળ કર્યો, એ તેનાં ખ્યાળી મગજનો ધખારો હતો !

“હું બાહારગમ હતો ત્યાં તમને હમેશાં માદ કરતો હતો,” તેણે જારી રાખ્યું. “હર લેડિશીપનાં દાખડાઓમાંનાં એકમાં તમારે વાસ્તે એક સીટ્ક હેસ છે, કે જે વાસ્તે આખું હાઈલે તમરી અદેખાઈ કરશે”

“તમે માહરા તરફ હમેશાં જલા છેઓ, સાહેબ” મીસીસ રૅન-ફેલ્ડે કહ્યું, પણ તેણીનો ચહેરો તો જ્વેલો અને તેણે હંડાઈ અને બેદરકારીથી જડ હતો.

“હું ઘણું કે તમે જુગ ખજબળી હોલાં છેઓ, મીસીસ રૅનફેલ્ડની રીતબાત ઉપર રમુજ કરતાં સ્ક્રાપર તુરખીએ કહ્યું. તે વર-ઓનો તે બાઈ સાથે પગોતાપેલો હતો, એટલે એક નોકર કરતાં એક ઘરનીજ મીસાળ તે તેણીને ગણતો હતો. “વાઈ”, આલો, જોંઉ, જરા હસોની—નહિ તો હું એપજ માનશ કે મને જોઈને તમે રાજી નથી થયાં.”

તે પાછું હસ્યો, પણ ત્યાંથી ચાલી જતાં તે લગાર અપમાન પામેલા જ્વેલોજ લાગતો હતો. સહેજ તેની સ્તમણી દુઃખજેલી હતી. તે જાણતો હતો કે તે ખુધ્યાનો સ્વભાવ ધણો વિચિત્ર હતો; પણ સહેજ લાંબા વખત પછી જ્યારે તે પાછો ઘરે પેતાની પ્રીય પરણેતર સાથે ફર્યો હતો ત્યારે તેણી કે જે વિનમાં તેનાં કરતાં બેવડાં વરસો તક રહેલા પાંખી હતી તે તેને જોઈને ખુશી થઈ નહોતી, તે જાણી અને અનુભવી લીઓનેલના મનમાં ઓછું આજ્ઞું. પણ ત્યારે એ ખુધ્યાના દીકરામાં જુલ શાન્તે બરાપો હતો !

નાસ્તાનાં ટાઇમે તેણે તેની મોહરદાર આગળ આમો વખત તેઓના શરૂઆતનાં પ્રોગ્રામ વિષેની વાતો કર્યા કીધી-વિનમાં હવે કાણુ કાણુ પહોંચ્યાંઓને સૌથી પહેલ્લાં નોતરવાં ?

સેડી અંનામેલ ઠાકી ગઇ હતી; તેણીએ કહ્યું કે એ તેડાં અને પાર્ટીનું થાકવી નાંખનારાં કામની શરૂઆત કરવા અમારું તેણીને એ; બે દીવસનાં સંપુર્ણ આરામની જરૂર હતી; અને તેનો વાહાલો ભરપૂર કે જે તેનાં ઉપરથી તેનાં પ્યારને ખાતર પોતાનો જન પણ કુર્યાન કરવા રાજી અને તૈયાર હતો તે તેની વાહાલી પ્રીયાનો બોલ કેમ ના પાડે ? તે એકદમ એકમત અને કમુલ થયો.

જ્યારે નાસ્તો ખતમ થયો ત્યારે તે બાહાર ગયો; તેનાં લાંબી એરહાન્ડરી દરમ્યાં તે જગા કેવી લાગી હતી તે જોવાને તે આતુર હતો. જેને સૌથી પહેલ્લાં તે મળી જવા પાંચો તે પેલી મીસીસ રીચર્ડસ, આઉટ ફાર્મવાળી, હતી. તેણે તે કોસીને થોભાડી, તેણીની તેમજ બચ્ચાંકચ્ચાની એરઆશીયત પૂછી, તેણીનાં ધરતું ગાડું કેમ ગય-ડતું હતું તે વાસ્તે બહુ કાળજીથી સવાળો કીધો અને તે સધળાના તેને ઘણા સંતોષકારક જવાબો મળ્યા; પણ અજાણી તો એ હતી કે તે ઘણી ગુંચવાયેલી; ગભરાયેલી અને ધુંધસ જેવી બની ગયેલી લાગતી હતી. એ શું હતું ? શું એ પણ તેનો ધખારો હતો ?

ખરેખર, શું એથી તેનો ખ્યાળો ધખારો હતો ? તે બિચારી પણ રહેલી લાગતી હતી અને રડીરડીને તે જૈફ ચહેરો વધારે શોકાતુર થયેલો માલમ પડતો હતો. તે ઘણા નારાજ થયો; તેણે તેનાં ધરે પાછા ફરવાનાં વખતે બધું ઝળકતું અને ઝલેલવંતું જોવાની આશા કીધી હતી

તેમ જાહેરે તો તેને દિવસગીરી અને અશ્રુઓ સીવાય જાણે બીજું કશું નજરે આવતું નહતું.

તે હાઈલે તરફ આગળ વધ્યો; તેને ઘણું વિસ્મય પમાડનારું અને વિચિત્ર ભાવ્યું કે અત્યારે સ્કુલમાં ગોંધાયેલા હોવા જેમ્મતા છોકરાઓ રસ્તાઓ ઉપર અને મોહલ્લામાં બટકતા ફરતા નજરે કેમ આવતા હતા ? એ બધું ત્યારે અસાધારણ જેવું લાગતું હતું શું ? તે ભારે અકળામણથી ગુચવાડામાં પડ્યો, તેટલાં તે ડૉક્ટર થોર્નશીલ્ડની અચમુચ સાંભો થઈ મર્યો. અને ખુશાળીની એક ખુબ પાડી તેને ભેટવા ધસ્યો.

“હું તાહરે ધરેજ આવતો હતો; થોર્નશીલ્ડ ! હું તને જેમ્મને ધણો ખુશ થયોછ; અને માહરી વાઈફ તને જેવા ધણી ઇતેજાર છે.”

તેણે તેને ભેટવા થકી તેનાં બંને હાથો લાંબા કર્યા. ખચ્ચીન, શું અહીં પણ તે કાંઈ જૂઝ કરતો હતો ? તે ડૉક્ટરનાં ચેહરા ઉપર પણ દુઃખ અને ગુચવાડાની છાપ ખોલી નજરે આવતી હતી. ઓહ, ત્યારે એ બધાંને થયું તે શું હતું ?

“કાય,” સ્કવાયરે અકળાઈને પૂકાર્યું; “મને જેમ્મને તું ધણો ખુશ થયેલો નથી લાગતો !”

“હું ધણો ખુશી થયોછ—ખચ્ચીત, ધણો—લીઓનલ;” ડૉક્ટર થોર્નશીલ્ડે જવાબ દીધો, અને વળી લીઓનેલને લાગ્યું કે એ તેનો જાની મીત્ર, મીસીસ રૅનકુ અને મીસીસ રીચર્ડસની માફકજ, ગભરાયેલા જેવો જણાતો હતો.

“આલ ત્યારે માદરી સાથે. હું ચિતારને મળવા જાઉં છું.”

તેઓ ધીમે ધીમે મોહલામાંથી જવા લાગ્યા. સ્કવાયર એકાએક તેનાં મીત્ર બણી ફર્યો.

“આજે મને કોઈ વાતની અને કોઈ રીતની સમજ પડતી નથી,” તેણે કહ્યું; “છોકરાઓ આજે અત્યારે સ્કુલે હોઆને બદલે રસ્તામાં રમતા ફરતા જણાય છે?”

“હા, એમ છે ખરું,” તેને ટુકમાં જવાબ મળ્યો; અને તેનો અવાજ ‘નોટીસ’ કરી સ્કવાયર વધારે બડક્યો.

“એ આજે તુંને પણ શું થયું છે, જોહન ? તું એવા અવાજે માફરી સાથે કાં’ વાન કરે છે ? છોકરાઓ આજે રમતા શા વાસ્તે, ફરે છે ? તે લોકો તો અત્યારે નિશાળે હોવા જોઈએ. હું ધારૂં છે કે રમનાં દીવસો તો ખલાસ થઈ ચુકેલા છે, કેમજે ખાસ જોડુતોની સગવડ કાજે, રમનાં દીવસો વધારે અગાઉનાં નકકી કીધેલા હતા.”

“સ્કુલ નથી-બધ છે,” ડાક્ટર થોર્નશીલ્ડે પાછો એક સરખાડલ ને ગુંગળાયેલા અવાજે ઉત્તર કર્યો.

“બધ છે ! એ કેમ બને ? મેં તો કંઈ સમજ્યું નથી.”

“ખુદાને ખાતર, દયાને ખાતર, લીઓનલ, તું મને કાંઈ પણ પુછ નાં !”

“પણ કાંય નહિ ? મીં વરનેન ક્યાં છે ?” લીઓનેથે વધતી બજાઈથી સવાળો કીધા. તે ખરા મને તડખાઇ ગયો હતો.

“મીં વરનેન તો પોતાનાં ઘરે છે,” જાણે ઉભાઇ રહેલો જુસ્સો એકદમ ખાલી કરી નાંખતો હોય તે મીસાળ ડાક્ટર થોર્નશીલ્ડે કોઈ

કાતીલ ગમખ્વારીના મારે રંગેરંગ ધ્રુજતા, ખોખરા, ગર્જના કરતા અવાજે કહ્યું; “પણુ ડાફન-ગરીમ સુંદર ડાફન !-તો એક બાળકનાં ખુન કરવાના શક વાસ્તે કેદખાનામાં પડેલી છે ! છોકરાઓ રસ્તામાં બટકતા ને રમતા ફરેછ તેનું એજ કારણ છે !”

પ્રકરણ ૧૨.

સ્કવાયર હડખડી ગયો! તેના મીત્રના મુખ વાટેથી ઓચાંચેલા તે શબ્દો સમજી જવાન લીએનેલ તુરખીલ જાણે હોંશ ફરામોશ બની રહ્યો! તે ગજબનાક, સીનાફાયક, હૃદયભેદક અને ધાસ્તીથી જાણે દીલ ફાટી જાય તેવી કારમી ખબર સુણતાં તે તદ્દન સુનો સાવજ થઈ ગયો. તે આંચકો તેને એટલો જખુન, એવો બયલીત લાગ્યો કે મીનીટો સુધી તે કશું બેલી શક્યો નહિ. તે બને જણા એક મુંગી શોકાતુર, દીલ આફ કરી મેળે તેવી ચુપકાદીમાં કેટલીક મીનીટો સુધી એક શબ્દ પણ જોડ્યા વિના તે સાંકડી શેરીમાંથી ચાલવા લાગ્યા; પછી સ્કવાયરે તેનો સફેદ જુને બખી ખાધેલા જેવો અહેસા તેનાં મીત્ર તરફ ફેરવ્યો.

“આ વાત સમજવા હું દીવાને! થઈ ગયેલો હોવશ, અથવા તો એવું બોલવા વાસ્તે તું હશે !” જ્યારે તે બોલી શક્યો ત્યારે તેણે પુકાર્યું. “ડાફન વરનોન કેદખાનામાં, આવા એક યુનાઈન તહોમત વાસ્તે-એ તદ્દન નહિ બનવાજેગ છે ! તું ત.હરી જીંદગીનાખી કસમ ખાધને કહે તો પણ એ વાત હું માનવાનો નથી.”

“એ તદ્દન સાચી વાત છે, લીઓનેલ,” શોકાઅગ્નીથી જળી રહેલા અવાજે તે ગિયારા ડાકટરે કહ્યું; તે ખરાં જીવંતી ગમખવાર થઇ ગયેલા હોય અને ધણે દુઃખી જણાવે હોય; “હું એવી એક વાર્તા કદી પણ ઉપજાવીને બોલું—બોલી પણ કેમ શકું?”

“ડાક્ટર વરનોન!” જાણે સ્વપનામાં બોલતો હોય તેમ લીઓ-નેલ તુરબીજે પુકાયું; “ઓહ, માહરા ખુદા!”

પાછી તે બંને વચ્ચે એક ચુપકીદી ફેલાઇ, શબ્દોથી કહેવાઇ કે વર્ણન થઇ શકે તે કરતાં ધણી વધારે ભયંકર.

“મને કહે—” લીઓનેલે ખીક લાગે તેવા અવાજે પુછ્યું— “એ બધું કેમ બન્યું? હું—હું એને માહરાં લગ્નના થોડા દીવસ અગાઉ તો મળ્યો હતો.”

જેઠા ખુદ દોઢમાં લપેટાઈ લી ગુંપેટાયત્રી તે કામળ કાન્તીના નવજુવાન દુઃખી જેવા દેખાતા અવતારની યાદ તેનાં મોંહ સામે ધાઇ આવી, દુર દોઢાંનની વાડ ભણી જોયા કરતો અને તેના ચહેરા સે ચેહરો મેળવવાની કદી નહિ હીંમત કરતો તે મોહત જેવો ઉજળો, પતળો, ઠંડો ચેહરો, મોટી ધાસ્તીથી ભરપુર આંખો સાથનો, તેની નજરની સામે આવી ઉભો. ઓહ, મોટા ખુદા! શું આ ખરું હોઈ શકે—શું આ બનવાજોગ હોઈ શકે?

“મને કહે, જોન, શું થયું છે તે?” તેણે હાંફળાહાંફળા અવાજે અને ગુંગળાતા દંમે પાછો સવાલ કાઢ્યો.

“માહરાથી તે બનવાનું—માહરાથી તે કહી શકવાનું નથી. તું કાઇ બીજાનેજ પુછી જોજો.”

“તાહરે કહેયુંજ પડશે, જોન-તાહરે મને કહેયુંજ પડશે-વેકી જન-કહી દે મને, જે અધું હોય તે.”

“હું જે મેં તને કહ્યું છે તેટલુંજ જાણું છું કે એ કેદખાનામાં છે, પેલો ગુનાહ કરવાના શક વાસ્તે.”

લીઓનેસે ધણા ઝનુનથી ડાકટર થૉર્નરીડને આજીભાંથી પકડયો.

“તાહરે મને જાસ્તી કહેયુંજ પડશે—એ વાતમાં કાંઈ એથી જ્યાદા છે—અને તે તું જાણે છે.”

“હશ !” ડાકટર જૉન થૉર્નરીડે સમ્પ્રખનાઈથી કહ્યું. “આસ્તે ખોલ—જોનો નથી છોકરાઓ અહીં રમતા ફરેજ ને આપણી તરફ ધુરકી ધુરકીને જોયા કરેજ ? હું તને અધું કહેવશ. થોડા દીવસોની વાત ઉપર ‘ફર્ન ઉડઝ’ની નજદીક સહવારનાં ધણું સકકારેથી થોડાક માણસો કામ કરતા હતા—તેઓ કાંઈ મુખ્યાં વાસ્તે ખોદકામ કરતાં હતાં, એમ હું માનુંછ. તેઓમાં ત્રણ જણા હતા—જોન વ્રાડનસન, વૉલ્ટર ઇવાન્સ, અને થીઓ ડૉન. તેઓએ ડાકનને ‘હોમ મેડાઝ’ વઠાવી ‘ફર્ન ઉડઝ’માં દાખલ થતી જોઈ. એનાં હાથમાં એક ખંદલ હતું. અને એ મોહતનાં કરતાં પણ વધારે શીકડી ને બચલીત લાગતી હતી. અર્ધાએક કલાક પછી તે ‘ફર્ન ઉડઝ’માંથી બાહાર આવી; એ વખતે એનાં હાથે ખાલી હતા. પેહલ્લાં તો તેઓએ એ વિષે મનમાં કશો પણ વિચાર આપ્યો નહિ, જ્યાંસુધી કે એકે ખીજને પૂછ્યું—

“ એ છોકરી અંદર શું લઈ ગયેલી હોવી જોઈએ ?”

છતાં પણ ત્રણદોમાંનાં કોષએથી એ બાળે જ્યાં વિચાર કરવાનું મુનાસેબ માન્યું નહિ; એ કાંઈ ધણું અસાધારણ નહોતું. એમ તે છોકરીને સહવારનાં આટલી જલ્દી બાહાર નિકળેલી જોવાનું; પણ હવે એવું બન્યું કે ઇવાનસને તેઓ જ્યાં કામ કરતા હતા ત્યાંથી પોતાનાં મીત્રોને છોડી અંદર પશ્રીમ બણી જવું પડ્યું. ત્યાં, થોડાંક એસનટનાં ઝાડોની નજદીક, તેણે હેથે પડી મળેલી દાંખલીઓ અને પાદડાંઓને ધણી ધ્યાન ખેંચાવનારી રીતે ‘ડીસટર્બ મેળેલાં જોયાં. એ કહેછ કે, જ્યારે તે જોવા ગયો ત્યારે, તેણે કાંઈ પણ જોવાની આશા ન હતી, પણ સેહજ વધારે શોધખોળે તેને દેખડી આપ્યું કે ત્યાં એક મુવેલાં બાળકનું ઝીણું શરીર પડેલું હતું.”

લીઓનેલનાં હોઠો વાટેથી એક ધીમી બુમ બાહાર પડી ગઈ. ડક્ટરે આગળ ચલાવ્યું.

“ઇવાન્સ તુરત એક કોનસ્ટેબલને શોધવા દોડી ગયો. એ પછીનું બાકીનું તું અટકળ કરા લેજે. પેલા ત્રણદો જણાએ જે જોયું હતું તે સઘળું કહી દાધું. અને તે તુરત ડાહનની શોધમાં નિકળી પડ્યો.

“તેણે તેને મીસીસ મેથ્યુસ, આપણા હાટલેની સૌથી બુઢી નર્સને ત્યાં જમર પણ ભાંગીને ચુરેચુરો થઇ જાય તે મીસાળ રડતી બેઠેલી જોઈ; અને તેણીને તુરત પરહેજ કરવામાં આવી.”

“હું એ માની શકતો નથી;” લીઓનેલે ઉભરાઇ આવેલું એક સૂકકું ડસકલું જેમ તેમ ઢાળી કહ્યું. “ઓહ, માહરા ખુદા, શું આવી

માહરે 'હોમ કમીંગ' છે કે જે મેં આ 'હું' ઝગકતું અનુભવવાની આશા કરી હતી ! હું એ બિચારી વાસ્તે શું કરી શકશ ?”

“ મને ખીલક છે, હમણાંને વાસ્તે તો કાંઈજ નહિ,” જોન થોર્નશીલ્ડે કહ્યું. “ એ એટલી માંદી પડી ગયેલી છે કે વધારે તપાસ હાલને કાળ મુજબની રાખવામાં આવીશ. અલગત, તે બિચારાં ગરીબ નાનાં બચ્ચાંની લાશ ઉપર જુરી તો ભરવાનીજ છે, અને હું તેણીને મદદ થઈ પડે તેવી કંઈ જુબાની આપવાનો વિચાર રાખું છું. માહરે તને ફેફવાની જરૂર નથી કે એ બિચારીનો આ ફેજ જોઈ ગામમાંનાં દરેક જણતું જીવ દયાથી બંધુ દાઝી ગયેલું છે. આહ, હવે મને યાદ આવ્યું ! ગઈ કાલે હું એની આગળ ગયો હતો; એણે માહરી પાસે લખવાને માટે પેનસીલ ને કાગળ માગ્યાં, પછી એણે આ લખ્યું અને તને આપવાની મને ધણી કરગરીને અરજ કીધી. એ કહેછ કે એ કાંઈ તેના આપને લગતું છે.”

તેણે તેનાં અદરનાં ગજવામાંથી એક સીલ કીધેલું કાગળ પાહાર કાઢ્યું અને સ્કવાયરના ધુજતા હાથોમાં મેળ્યું.

“ બિચારી પોતાનાં આપનોજ હમેશાં ખ્યાલ દીક્ષમાં બણેલ ધરેછ,” ડૉક્ટર થોર્નશીલ્ડે ગમખવારીથી જારી રાખ્યું; “એને ધણી આજીજી કરીને માહરી પાસે માંગી લીધું કે તે બિચારા વાસ્તે તાહરી સાથે મળી કાંઈ એવું કરવું કે જેથી એના ગુનાહની જવાબદારીની અસર તે ખુધ્વા આપ ઉપર જરાખી પડી કે આવી શકે નહિ.”

એમ બોલનાં તે ડૉક્ટરે પોતાનાં મીત્ર બણી જોયું નહિ; કદાપી તે તેનાં શમ્દોના કંગાળ રેકાને આભારી હતો. લીઓનેલે તે કાગળ

ખોશ્યું; તે બણી ખરાબ રીતે લખાયેલું હતું, બધું આંસુઓના ટપક-
વાથી દાઢાદુધીવાળું થયેલું, પણ તે શબ્દોએ તેનાં જીગરને જાણે
નવેસરથી ચીરી ફાંસી મેલ્યું.

તે આ પ્રમાણે હતું:—

“હું બણી દિલગીર છું; માહરે વાસ્તેનો વિચાર કરતા નાં,
માહરે માટે કાંઈખી તકલીફ ઉઠાવવાની જરૂર નથી. હું તમારી પાસે
પગે લાગી માંગી લેંઉંછ, તમારે ખાતર અને તમારી નેકજીદ પરણેનર
ખાતર, કે જે મીસાળ આ ભેદ મેં સાચવેલો રાખ્યોછ તેમજ તમે
રહેવા દેજો. મને ધમધમતા અંગાર ઉપર ચચરાવી મેળી રીખાવવામાં
આવશે તોપણ માહરા હોઠો વાટેથી તમારું નામ કદી બાહાર જવાનું
નથી. હું માહરાં મોહત સુધી ચુપકીરી જાળવશ. સુખી રહેજો!”

તે વાહાલી છોકરીએ તેને ઉંઘાડો પાડ્યો ન હતો—અને કદી પણ
તેમ નહિ કરવાની કમ્યુલાત આપતી હતી; તે પોતે પોતાને ઉંઘાડો પાડી
દેવાનો હતો કે નહિ, તે તેનાજ હાથમાં હતું. તેનું ધ્રુમતું મગજ તે
એક રાત્રી બણી દોડ્યું, કે જ્યારે તે બોલી હતી—

“હું તમારે માટે મરી જવા પણ ખુશી છેંઉ!”

મરીખ, સુંદર ડાંકન !

“જોન, માહરે એને મળવુંજ જોઇયે,” તેણે કહ્યું. “એ બિચારી
જવાન, એખલી, નીરાધાર અને કોઇના પણ આશરા કે ટેકા વગર છે.
માહરે એને મળવુંજ જોઇયે અને કાંઇ મદદ આપવી જોઇયે.”

તેનો ચહેરો સફેદ અને બખી ખાંચેલા જેવો થઇ આવ્યો હતો.
જોન થાંનરીલુંક તેનાં બણી ખારીક તીક્ષ્ણતાથી જોયું.

“શુ એ ડાહપણુમયું કહેવાશે? જો તું જશે તો શોશ ચાવા-
ચીવી નહિ કરશે?”

“હું એમ નથી ધારતો. એ હું સંભાળી શકીશ. મને જેઠના
ગવરનર સાથે પીછાણુ છે; હું-હું એને એમ કહીશ કે એના બુર્જોગ
બાપ માહરી ‘પેત્રોનેજ’ હેથળ છે, હું એ બાપડીના બચાવ થકી
તેને પૈસા ધીરવાને છોઉં, અને એ સમજીને તે જરૂર મને તેણી સાથે
મીઠાકાત લેવા દેશે. ઓહ, માહરા ખુશ, આ શું બની ગયું!”

તે પાછો વિન જઇ શક્યો નહિ; તે બિચારીને જોયા પહેલ્લાં તે
કાંઇપણુ કરી શકવાનો નહતો. આ અરસામાં તો તેઓ ડાક્ટર થૅર્ન-
શીલ્ડના ઘર સુધી પહોંચી ગયા હતા; તેણે લીઓનેલને તેની માડી
આપી, કે જે પછી તે સ્કવાયર તરત કેદખાના તરફ હંકારી ગયો
અને તેણે ત્યાંના બવરનરને મળવા માંગ્યું, કે જેણે તે મીઠા-
કાતમાં કશું અસાધારણુ જોયું નહિ, અને લીઓનેલને રમ્મ મળી.
લીઓનેલ એક સ્કવાયર હતો, એટલે એ તદ્દન કુદરતી હતું કે તેની
ઉપર આધાર રાખી પડેલાંઓ. જ્યારે કાંઇ આફત અને મુશ્કેલીમાં
આવી પડે ત્યારે તેઓને તે મદદ કરવા માગે. આ પણ કાંઇ
તેવુંજ હતું.

અને એ પ્રમાણે, તે એ જથ્થા કે જેઓ સુગંધીદાર, શીરીન મેંહ
મહિનાની ઝોક રાત્રે લીઝાકની ઢાંખડીઓ હેથળ છુટાં પડ્યાં હતાં,
તેઓ હવે એક કંગાળ, રાક્ષસી કારાગૃહનાં બીહામણુ, કંપારી ઉપ-
જાતે તેવાં બિમારખાનામાં પાછાં મળ્યાં, કે જે ડાકન વરનોન સીચાય
તંમામ ખાલી હતો. એક બાઇ દારોયો ત્યાં હતી; પણ તે એક દયાળુ

જાગરવાળી અખળા હતી, કે જે થોડેક છેટે જઈ ઉભી કે જ્યાંથી તે બેઠે જણાં વચ્ચે શું વાતચીત ચાલતી હતી તે સમજવાને તેણી સામર્થ્યવાન થાય નહિ.

ડાફન એક ઇઝીયેર ઉપર બેઠેલી હતી, તેણીનો મોહત જોવો સફેદ ચહેરો બારણા બણી હતો; જ્યારે તેણીએ તેને જોયો, તમામ ઓર્થોટો અને કાંઈપણ ચેતવણી વગર દાખલ થયેલો, ત્યારે તે બાપ-ડીના લોહીના એકબી ટીપાં વિનાનાં બચતીત શીકકા રોખસારો સળ-ગેલા, તાગ આતશ મીસાળ લાલ અને મરમ થઈ આવ્યા; તેણીનો તમામ ચહેરો આતશી લાલ થઈ આવ્યો; પછી, એક ધીમી ચીસ પાડી, તે અભાગણીએ પોતાનો મુખડો અને હાથોમાં ઢાંકી દીધો. તે તે છોકરી બણી ગયો.

“ડાફન!” જાણે રકવાયર લીઓનેસ તેની ધોરમાંથી બોલ્યો. હોય તેવા ભયાનક અવાજે તેણે પુકાર્યું, “પ્રુદાના નામથી કહે મને, આ બધું શું થઈ ગયું?”

“તમે હવે જાણો છો,” તે ચેહસ ઉપરથી હાથો ખસાડી નાંખ્યા વગર બોલી. “હું તો એવી આશા કરતી હતી કે હું મરી જવશ અને તમે કદી જાણી શકવાનાં નથી-પણ તેમ નથી બન્યું. એમ છતાં, પ્રુદાને ખબર છે કે એ બેઠે મેં જાળવેલો છે.”

“પણ તેં મને કશું કાંય નહિ?”

“મેં વિચાર્યું કે જો તમે જાણુશો તો મને ધીકકારશો; વળી, હું મરી જ જવશ એવી મને નક્કી આશા હતી.”

“જો ફક્ત તેં મને કશું હતે-ઓહ, ડાફન, જો ફક્ત હું જાણુતો!”

“ જો મેં તમને કહ્યું હતે,” ડાહન બોલી, “તો તમે-તમે પરપચા હને નહિ ?”

“ નહિ, હું પરપચો નહિજ હતે, એ તો તદન ચોકકસ છે; પણ તે આના કરતાં હજાર ગણા દરજ્જે વધારે સારું હતે.”

દુઃખથી સાવ હતાશ થઇ ગયેલી તે તનોમન હુરીએ તેણીનો પટળો, પારદર્શક, ધ્રુજતો હાથ તેના એક હાથમાં મેલ્યો.

“ નહિ, તે વધારે સારું નહિ હતે, તે આના કરતાં હજાર દરજ્જે ખરાબ હતે; એમ થતે તો, દુઃખ અને કંમાળ્યતનો કોઈ છેડોજ નહિ આવતે, હવે તો કોઇ પણ રીતે છેડો આવવાનો છે. બધું જૂલાઈ જવાશે અને હું છાતી ઉપર પથ્થર મેલી જીવી શકશ.”

સ્કવાયરનો એહરો ગરમ થઇ આવ્યો, તેની આંખોમાં ક્રોધનો અંગાર જલતો હતો.

“ ડાહન !” તેણે પૂકાર્યું “તું શું એમ ધારેછ, એક માનીટ પણ એમ માનેછ, કે હું એટલો બધો બદમાસ છેઉ કે મુંગી ચુપ-કીદીમાં બાળુએ ઉભો રહી તને એખલીને બધું સોસવા અને ખમવા દેવશ-માહરાં કંગાળ કાર્ય. માહરી એક લાલચને વશ થવાની નાદાન્યત અને નામોશીબરેલી ગફલતીનાં યુરાં પરીણામનાં સંજોગો તને એખલીનેજ ભોગવવા દેવશ ! જો હું એવું કાંઇ કરું તો હું એક માણસ નહિ. પણ હવસી હયવાન કેહવાંઉ !”

તેણીનાં પેટમાં જાણે મોટી ફાળ પડી હોય તેમ તેણીની ચીરા-ચેલી મુકકી તસ આંખો તેના એહરા તરફ જોવા લાગી.

“ ત્યારે તમે શું કરવાના છેઓ ?” તે બિચારીએ ગભરાતથી પૂછ્યું.

“ હું માહરા ગુનાહનો એકરાર કરશ અને તને બચાવી લેવશ,” તેણે ઉત્તર દીધો.

“તો પછી બધું શું થશે તેનો તમને ખ્યાલ છે ?” તે રમણીએ પાછો સવાલ કર્યો.

“ હા; તો પછી મને માહરી ધણીઆણીથી જુદા થઈ જવું પડશે, એવી નામોશી અને શરમીંદગી સાથે કે હાલમાં જે લોકો વચ્ચે હું મોટી ઇજતથી માથું ઉંચું રાખી ફરું છું તેઓ બહુ માહરૂં શીર ઉંચકી હું કદી હીમતથી જોઈ શકવાનો નથી; એમ છતાં, મેં પાપ કીધું છું, અને માહરે ખમવું જોઈયે. હું હવે જોઈ શકું છ કે ગુનાહ પછી દુઃખ આગેછ. મને મજેશી ચેતવણી માહરે યાદ રાખવી હતી; હું ખમવાને લાયક થયોછ.”

પછી, થોડીક મીનીટો, તે બંને જણાં વચ્ચે ચુપકીદી ફેલાઈ; અને એ પછી ડાહ્યને સ્કવાયરના એકરા તરફ નજર ઉઠાવી સીધું જોયું.

“ હવે, ત્યારે, તમારે ખાતર મને તમારી આગળ આજીજી કરવા દો !” તે બાળાએ કરગરીને કહ્યું. “ આ બધી કંગાલત તમે શા વાસ્તે તમારા ઉપર, તમારી ફરેસ્તા જેવી નેકદીસ મોહરદાર ઉપર અને તમારી ઉપર આધાર રાખી બેઠેલાં સર્વ જણાંઓ ઉપર લાવવા માંગો છો ? હું જે તમારાં સુખને ખાતર અગાઉ ખમી આવી છું તે શા વાસ્તે ફાટમાં જવા દેઓ છો ? કાંય નહિ તમારી સત્તામાં આકી રહેલું એકજ સુખ તમે મને આપતા, તમારે ખાતર કાંઈખી ખમવાનું માહરૂં એકનું-રવર્ગય-સુખ ?”

“તેમ કરવાનું એક મરદને ન હાજરું છે,” તેણીની અપીક્ષથી હચરત રહેતાં રકવાયરે નરમ અવાજે જવાબ દીધો.

“હા, ફક્ત તે શખશને તેનાં એકલાનોજ વિચાર કરવાનો હતો, ખચીતજ; પણ તમને તો તમારી ઘણીઆણીનાં સુખનો ખ્યાલ કરવાનો છે—તમને એક મોટાં, અસલી, માન પામેલાં સુંદર નામને નામોશીથી સદ્દાનું નિરાળું રાખવાની કીંમતી જોખમદારીનો વિચાર કરવાનો છે. હું તો રસ્તામાં ખુશોખાંચરે ઉગી નિકળતાં એક કોડીને પણ નહિ કામનાં ઝાડનાં તણખલાં જેવી છેડ; માહરું શું ખી થાય તેની દરકાર કરવાની નથી. માહરી એટલી બંદગી કયુલ રાખો—ઓહ, જરૂર કયુલ રાખો!” તે કોમળાંગીએ તેનાં ચહેરા ઉપરની પ્રકટા જરા પણ પીગળ્યા વિનાની જોઈ કળવાઇને કાલાવાલા કીધા. “માહરે માટે જે એકલું સુખ રહેલું છે તે મને આપો; તમારે ખાનર મુગે મોંઢે મને એખતીનેજ ખમવા દો. હું કાંઈખી સોસી શકશ જે તે સોસતાં હું તમને બચાવું તો. ને ખ્યાલ કે હું એક બેઠ જળવેલો રાખુંછ જે જે જણાય તો તમારાં સુખનો સખરદખર નાશ થઈ જાય, તે મને જીવગને વાસ્તે હીંમત અને નવું લોહી આપે છે; જે તમે તે માહરી પાસેથી લઇ લેશો તો હું મરી જવશ. તમારે માહરી અરજી ના પાડવી જોઈતી નથી—એજ એખશે બદલો છે કે જે તમે મને આપી શકશો.”

તેણે જોયું કે તેણીનો તમામ આત્મા પોતાની ઇચ્છાનુસાર મેળવવા એટલો ચીવટ નિશ્ચય કરી રહ્યો હતો કે તે ભાગ્યે તેણીને ના પાડી શકવાનો હતો.

“પણ ડાહન,” તેણે કહ્યું, “તાહરે તાહરી વિચારશક્તિનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. લોકો તો જાણે છે.”

“કોઈ જાણતું નથી,” તે ચાતુરીએ સમ્યાપના સઘળાં જોડથી જાહેર કર્યું. “તેઓ જાણીજ કેમ શકે ?”

“કોઈ નહિ તો, માહરી હાકસકીપર, મીસીસ રૅનફને તો માલમ છે,” તેણે જવાબ દીધો.

“નહિ,” ડાહન આતુરતા વચ્ચે બોલી: “એ મને મળવા આવી હતી, જ્યારે હું—જ્યારે સત્તાવાળાઓએ મને પહેલી પકડી ત્યારે, અને તે વખતે એ બોલી હતી કે તેને એક વખતે આપણુ બેક જણાવે સાથે જોયાં હતાં. મેં તો નાજ પાડી; મેં કસમ ખાધ એને કહ્યું—અને કસમ ઉપર હું હુન્યાને જાહેર કરશ—કે તમે સાવ ખીન-ગુનેહગાર છેઓ. ખીજું એક જણુ, યુધ્ધી મીસીસ રીચર્ડસ, આજે દાર્મવાણી, માહરી આગળ આવી હતી અને ફેકેફેક મૂકી રડી હતી કે મેં એવણની એતવણીની દરકાર કીધી હતી નહિ; પણ મે તો ધસીને નાજ પાડ્યું. આ વિશાળ ધરતી ઉપર એવું એક પણ જણુ નથી કે જે એમ કહી અને પુરવાર કરી શકશે કે તમે——” તે અચકી ગઈ; પછી જરી રાખ્યું— “કે જે માહરાં ગુનાહની જવાબદારી તમારાં ઉપર નાખી શકશે. કોઈ પણ તેમ નથી કરી શકવાતું !”

લીએનેલનાં ગળામાં લાગણીથી એક ડચકું ઉભરાઈ આવ્યું.

“પ્રુદા યા આદમી સામે હું માહરું માયું કદી ઉચું રાખી જોઈ શકવાનો નથી,” તેણે પશ્ચાત્તાપથી ખીન્નખીન્ન હુખી અથેલા અવાજે કહ્યું.

“હું આશા કરું છું કે તમે તેમ કરશો,” તે બોલી—અને તેનાં મળાં વાટેથી પણ એક દુઃખનું ડચ્છલું બહાર પડી ગયું. “એ માહરો વાંક હતો—અધો વાંક માહરો છે. ઓહ, મને આ વચન આપો—જો ફક્ત જો હું મેળવવા સક્તિવાન છું તે સગવડ તમે મને આપી શકતા હો તે !—કસમ ઉપર કહો કે તમે પોતે તમને કદી ઉંધાડ ખાડશો નહિ; જેમ મેં સાચવ્યો છું તેમજ તમે પણ આ ભેદને જાળવેશો રાખશો. તમારે મને ના પાડવી જોઈતી નથી, તમે સમજતા નથી. માહરે તમારી આગળ પ્યાર વાસ્તે બોલવું જોઈતું નથી, પણ હું તમને એટલી બધી તો ચીવડતાથી અને અખંડપણાથી ચાહતાં શીખી છું કે તમારે માટે આખી છાંદગી દરમીયાન ખમ્યા કરવાનું માહરે વાસ્તે મોટાં સુખ સમાન છે. એ માહરો બવને ભોગ છે એમ તમે માનશો. એ તો માહરું પોતાનું સુખ છે. તમારા સુખને ખાતર ખમવાનું તો માહરે વાસ્તે નહિ કદી સકાય તેવું મોડું સુખ છે. તમે તે મને ના નહિજ પાડશો ?”

ત્યાં એક બીજી માહ, ગમખવાર યુવકીદી પંથરાઇ. જરા વારે, સ્કવાયર તુરખીલેજ તેનો ભંમ કર્યો.

“માહરે તો ના પાડવીજ જોઈએ, પણ જ્યારે તું આટલાં બધાં જોશથી અને આજીજીથી માંગી લે છે ત્યારે હું ના પાડીજ શકું કેમ ? ડાકન, મને એક ચીજ કહે—હું તે પૂછવા વાસ્તે શરમાઉં છું, કેમજે હું જાણું છું કે તે નહિ બનવાજોઈ છે—આ આરોપ ખરો નથી ?”

સાંતીભર્ષી તીરસ્કારનો એક દેખાવ તે ક્રમજ કાંતીવાળા ઉજળા સપ હોઠો ઉપર હવાઇ રહ્યો.

“તે ખરો નથી.” ડાફને જવાબ દીધો, “હું, કે જે એક કીડો પણ માહરા પગ તળે બચડાઇને મરી જાય તેની બીહકે હંમેશાં બાગમાં સાવચેતીથી પગલાં ભરું, હું, કે જેણે કોઇથી આદમી જાતને કદી દુઃખ દીધું નથી, તો શું હુંજ માહરાં પોતાનાં બચ્ચાંનું ખુન કરું?”

“તે તાહરું પોતાનું બચ્ચું હતું, ડાફન?” તેણે પૂછ્યું, ધીમેથી.

“હા, તે માહરું હતું. હું માહરો બચ્ચાવ કહી શકું તેમ છે, પણ હું કહેવાની નથી; પછી એક શબ્દથી તમને ઉંઝાડા પાડશે નહિ. મેં જે તમારી પાસે માંગ્યું છે તેનું વચન તમે મને આપશો? હું પાછું માંગી લેંઉ છું, ખુદાને વાસ્તે, તમારે વાસ્તે, તમારી ધણી-આણી વાસ્તે, માહરે વાસ્તે-ખુદ તે નાના, કોમળ, મરી ગયેલાં બચ્ચાં વાસ્તે, કે જેનો ચહેરો પણ તમે કદી જોયો નથી-માહરી એટલી અરજ બાહાલ રાખો?”

તે કેટલીક પળો શાંત અને વિચારવંત ઉભો; પછી તેણે કહ્યું-
“હું વચન આપું છું, ડાફન; જ્યારે તું ઈચ્છા રાખે છે, અને આટલી બધી આજીજીથી માંગી લે છે, ત્યારે હું વચન આપું છું; પણ તે માહરી મરજની વિરુદ્ધ છે, માહરાં અંતઃકરણની ઈચ્છા ઉપરાંત છે; એમ છતાં પણ, હું માહરો બોલ રાખીશ.”

તે બાળાનો તવાયેલો, સોરાયેલો, ઉતરી ગયેલો ચહેરો પ્રકાશી નિકળ્યો.

“આ ધરતી કરતાં આસમાનમાં વધારે દયા છે,” તે નાશ પાંમેલાં ગામડેનાં શુભે સંધ્યારાત્રી બરપુર, તો જોકે શોકાઅગ્નીથી જળેલા, અવાજે કહ્યું. “જો માહરી જીંદગી બચાવવામાં આવશે તો

હું માલગં પાપનો પસ્તાવો કરીશ—હું આદમ જાત કરતાં ખુદા સન-
મુખ વધારે જલ્દીથી જમ્મશ—અને તમે, કે જેની સામે એક લાંબી
જીંદગી પડેલી છે, તમારાથી બને તેટલી બધી ભલામી કરજો. આપણે,
કદાચ, આ દુન્યામાં થોડાંક વરસો જીવશું, પણ હવેથી તમામ અજાણ્યા
તરીકે એક બાંજાંથી અજાણ્યાં રહીશું.”

તે સુંદરીએ સેવટની સલામમાં પોતાનો એક હાથ લાંબો કર્યો.

“ડાહન. હું ઇચ્છું કે તાહરા માર્ગમાં આવ્યા અગાઉ હું મરી
મથો હતો,” તેણે વિલાપ કરતા અવાજે કહ્યું—તેની આંખોમાં લગભગ
અશ્રુઓ ધસી આવ્યાં હતાં. “જો હું નહિ હોતો તો આજે તું સુખી,
આનંદી, રંગીલી અને નિર્દોષ હતો.”

પણ તે તો બોલી—

“વાંક બધો માહરો છે, તમારો કાંઈજ નહિ; આપણે બેઉએ
ખમ્બું છે; તમારે માટે જીંદગી ધણું ધરાવે છે, માહરે માટે તો ફક્ત
એક જીવસાદાર પ્યારનો સ્વપ્નનો ધરાવે છે, કે જે જીવતાં મોહતમાં
આખેર થયોછ. સેવટની સલામ, આપણે ઉપર પાછાં મળ્યે તે અગાઉ
સેવટની સલામ!”

તેણે તેણીને કાંઈ કહેવાની કે બોલવાની કોશિશ કરીધી, પણ તે
તેમ કરી શક્યો નહિ; તેના સફેદ હોઠો વાટેથી કાંઈબી શબ્દ બાહાર
પડી શક્યો નહિ; તેણે તે નાતવાન, ઉડી ગયેલાં લોહી સાથેનો તમામ
સફેદ કર પોતાનામાં લીધો અને અત્યાર સુધી કબજે રાખેલાં આંસુઓ—
મોટાં જોરાવર આંસુઓ—તેની આંખોમાંથી નવધાર બાહાર પડ્યાં.
પછી ઘોરડે બારણું ખોલ્યું, અને તે જતો રહ્યો.

ડાહન ઇઝીયેર ઉપર મોટા અફસોસનો પોકાર કરતી તૂટી પડી.

“ગુડ વાય, માઈ લવ,” તે બનડી; “માહરા પ્યાર જોને મેં આવડાં મોટા પ્યારે આહયોછ, ગુડ વાય ”

તે બીહામણાં મકાનમાં દાખલ થયા પછી પહેલ્લીજ વેળા તે અમાગણી અમળાએ, આરામ કરવાનાં વિચારથી, પોતાની તાવથી ખખળી જતી અને ગરમ થયેલી દુઃખી, બારી આંખો બંધ કીધી. તેણીને તેઓથી જે બની શકે તે કરે-તેની હવે તેણીને બલ શીકર હતી-તેઓ, ગમે તો તેણીને ક્રેખાનામાં જીંદગી સુધી સમડની રાખે, યા તો ચાહે તો ફાંસીના માંચડે લટકાવી દે; તેણીને હવે કશાંની દરકાર હતી નહિ. તે સહીસલામત હતો-તેનો મોટો કીમતી પ્યાર, અને ફકટ તેટલાંનીજ તેને ચીંતા અને કાળજી હતી. તે નીરાંતના જીવે ઉંઘાઈ ગય-પહેલ્લીજ વેળા આટલો બધો લાંબો વખત સુધી.

પ્રકરણ ૧૩.

દુખી ડાફન માટે કાતીલ કસોટીનો જાલીમ સમો આવી ઉભો. તે એક મોટી કસોટી હતી, કેમજે તે ગામનો વિકાર, મીઠા હાલ્વાડ તેની પરજીતર સાથે, બીજો દીને, તેને મળવા આવ્યો અને ધણી નાજીકાતથી, તોપણ બહુ બારીકાથી, સઘળી પરપૂછ કરવા લાગ્યો.

“તું ગુનેહગાર નથી, ડાફન,” તેણે કહ્યું. “તેને વાસ્તે મને તાહરી ખાત્રીની જરૂર નથી. જે અપરાધ માટે તાહરા ઉપર શક લાવવામાં આવ્યો છે તેને સાફ તું જવાબદાર નથી, એ હું જાણું છું; પણ હું જાણુવા માંગું છું કે આવી નાતરસ રીતે તાહરી જીંદગીનો કાણુ બેહવા મુજબે નાશ શોધ્યો છે !”

હવે મીસીસ હાર્લેવોર્ડ તે બાળકની નજીક આવી અને એક માયના જેવી માયાથી પોતનો હાથ તેનાં ખભાં ઉપર મેથો.

“હા, ડાફન,” તે બોલી, “માહરા બરથાર ઉપર વિશ્વાસ રાખ—તે તાહરા મીત્ર છે. એવણુવે બધું કહે; તને જરૂર મદદ કરશે.”

“તમે બંને જણાં ધણાં બહાં છેઓ,” તે છોકરીએ કહ્યું; “પણ મને કહેવાનું કંઈજ નથી.”

“જ્યારે હું તાહરો વિચાર કરું છું,” વિકારે કહ્યું, “એક કોઠખી મીત્રની સલાહ અને માવીતરના સાહચર્ય વગરની ટ્રામગાંગીનો, જે કેટલી બધી સુખી આનંદી અને નિર્દોષ હતી, પછી તને અહીં જોઉં છું—તાહરી આશાવંત છુંદગીનું સાવ સત્યાનાશ વળી ગયેલાં સાથે, ત્યારે મને લાગેછ કે તે કંગાળ આદમી—ને બેસગામનાં બદમાસનું નામ માહરે જોરજબરીથી મેળવવું જોઈએ—તે કે જેના માથાં ઉપર તાહરાં પાપની જવાબદારી છે? કહે મને, ડાફન, તાહરો ‘લવર’ કાણુ હતો?”

જે મુગી દ્રઢતાનો એક ચીવંત દેખાવ તે નખાઈ ગયેલા, કજરાયેલા, પતલા ચેહરા ઉપર ધાઈ આવ્યો તે જોઈ તે જઈ આસામી દંગ થઈ ગયો; એક દેખાવ કે જે પોતાનાં કામ વાસ્તે પ્રાણનું બકીદાન આપવા તૈયાર થયેલા એક વિરલાના ચેહરા ઉપર જોવાય છે—શાંત, શીરીન, વિશ્વાસથી ભરપૂર અને જરા પણ દુઃખમચ્છા વગરનો એક હીંમતમયો દેખાવ.

“વિકારને કહી દે—માહરી દીકરી, વિકારને બધું જણાવી દે,” હવે તે પરણેતરે કહ્યું. “એવણે જણવું જોઈએ.”

“ તમે અથવા વિકાર જેથી ચીજ કહેશો તે હું કરશ,” ડાફન બોલી, “ પણ આય એક ચીજ હું કદી કરી શકવાની નથી.”

“ તાહરે કરવુંજ પડશે,” વિકારે જણાવ્યું—“એ તાહરી ફરજ છે.”

“ નહિ, માહરાથી તે નથી બનવાનું.”

“ તું સમજતી નથી, ડાફન,” મીસીસ હાર્લવોર્ડ હવે પાછી વચ્ચે પુરાઈ. તે પોતે પણ પોતાના પતી જેવીજ દીલસોઝ અને દયાળુ હતી. “ વિકાર-જેવણુ દુશ્મન તાહરી આવી હાલત વાસ્તે બળીજળીને ખાખરાખ થાયછ અને જેવણુ તાહરા એક ખરા ખેરખાહ છે તેવણુ—એક ધણા અચળ ધારાશાસ્ત્રીને મળવા જવાના છે, કે જે તાહરો બચાવ કરશે. જ્યાંસુધી તું ખરી વાત જાહેર કરે નહિં ત્યાં સુધી તાહરો બચાવ થઈ શકવાનો નથી; અને સમ્યાપનો એક ભામ તે શખશનું નામ જણાવાનો છે, કે જેના શીરે તાહરાં પાપની જવાબદારી લટકેલી છે.”

“ હું સમજુ છું,” ડાફને ગંભીરતાથી કહ્યું; “પણ તે હું કદી કહી કે જણાવી શકવાની નથી.”

“કાંય ?” વિકારે ઝટ સવાલ કર્યો.

“ કાંયજે કદી નહિ કહેવાનું મેં વચન આપેલું છે. જે તે જણાવ્યા વગર માહરી જાહેરી બચી શકવાની નથી, તો માહરે મરીજ જવું પડશે. અને માહરાં વચનનો ભંગ કરવા કરતાં એવાં એક તો શું પણ એક લાખ મોહતે મરવા હું ખુશી છું !”

“ કેવી ભરજવાન—અને કેટલી બધી બોહસીલી !” વિકારે

પોતાની પરણેતર તરફ જોઈ એક નિસાસો નાંખી, અધું મોટે, અધું મનસે કહ્યું. “કેટલી બધી સખખત દીલની !”

“ નહિ, માહરે વાસ્તે તમે એવું બોલશો ના, હું બોંદસીકી કદાપી લાગતી હોવશ, પણ સખત દીલની તો નથી. હું મહરાં પાપ વાસ્તે દિલગીર છું, ખુદા એબલાને માંત્રમ છે કે હું કેટલી બધી દિલગીર છું; અને જો તેને ખાતર મને મરીજ જવું પડશે, તો હું મરી જવશ અને મોહતને તે વાસ્તે તદન લાયક સગ્ન ગણી લેવશ.”

“નોનસન્સ,” વિકારે પુકાયું, “તેઓ તાહરાં જેવાં એક બચ્ચાને ફાંસી કદી દઇ શકવાના નથી, કદાપી તપાસ દરમ્યાન દલીલ તાહરી વિરૂધ્ધ જશે તોપણ.”

“જો તેઓ કહેજ કે જો મેં કીધું છે તે મેંજ કીધું હોય,” ડાફન શાંત જીવે બોલી, “તો હું તે સગ્નને લાયક છું. પણ, જો મને મોહતની સગ્ન કરવામાં આવે, અને ફકટ તે નામ દીધથીજ માહરી જીંદગી બચવાની હોય, તો હું કદી તે નામ કહેવાની નથી, મોહતતા માંચડા ઉપરથી પણ તે નામ માહરા હોઠો વાટેથી બહાર નીકળવાનું નથી !”

“આવી જવાન અને આવી સુદ્ધી !” મીસીસ હાલ્વેડે અફસોસ કરતા અવાજે કહ્યું. “તું તો કોઈ વંચારે સારા ફેજને લાયક છે, દીકરા ડાફન.”

“તાહરે સમજવું જોઈયે, ડાફન, કે એ બાબત કંઈ તાહરા હાથમાં નથી,” વિકારે નરમ અવાજે કહ્યું; “તું જુલી જાય છે કે હું તાહરા ઉપર જરા સત્તા ધરાઉં છું, અને હું તને મને જણા-

વચાનો હોકમ કરું છું કે તે તે કેણુ છે કે જેણે તાહરી જવાનીનો લાભ લીધોછ અને તાહરાં સુખનો સદાખરો નાશ કરી નાખ્યો છે ? જો તું ના પાડશે તો હું એમ માની લેવસ કે તું માહરી સત્તાનો ધનકાર કરે છે.”

“મને તમારી સત્તા વાસ્તે માન છે—અને તેનો માનથીજ હું સ્વિકાર કરું છું,” તે કામળાંગીએ કહ્યું. “સારી દુન્યા ખાતર ખી હ તમારી સત્તાનો ધનકાર કરવાની નથી કે તમારી તરફ અસબ્ય બનવાની નથી. ઓહ !” તે હવે મીસીસ હાલવોર્ડ તરફ ફરી, “તમે સમજી શકશો— કોઈખી અમળા સમજી શકશે—પણ એવણુ સમજવાના નથી !”

મીસીસ હાલવોર્ડે તે છોકરી તરફ દયાથી—દીક્ષગીરીથી—જેયું.

“હું તો સમજી શકુંછ,” તે બલી બાઇએ દીક્ષસોગ્રીથી કહ્યું, “માહરાં ગરીબ, દુઃખી બચ્ચાં ! તું તાહરા ‘લવર’ને ‘પચાવા માંગે છે, કે જેથી વાંકનો કાંઇ પણ ટોપલો તેના માથે આવે નહિ.”

“એમજ છે,” ગરીબ ડાફને જુસ્સાથી પુકાર્યું; “તેને માથે શુનાડની જવાબદારી કાંઇપણ આવવી જોઇતી નથી—હુંજ બધું ખપવા માંગું છું ! મને ખાત્રી છે—મને ચોકસ ખાત્રી છે કે તમે સમજો છો.”

“હા; પણ એમ ના ધારતી કે તું ખરી છે. તેનું આ પાપ સંસારી નજરે જોતાં ધણું મોટું છે, અને માહરા વિચાર પ્રમાણે તાહરાં દેશનાં વધારે મોટી સજા તો તેને થવી જોઇયે. જો સરકારે ધડેલા કાયદા તેને સજા કરી શકવાના બની—અને કમનશીએ તેમજ

થવાનું છે—નોપણ સોસાયટીનું મત તો તેને સગ્ન કીધા વિન રહેવાનું નથી,

“તેને કોઈ હાથ લગાડી શકવાનું નથી,” એક ધીમાં, દુઃખ-દાયક, શોકાતુર હરવાં સાથે કમનશીય ડાફને કહ્યું. “હું-હું તેને ચાહું છું, તે માહરા મનથી ધણો પવિત્ર છે.”

“ત્યારે તો હવે આપણને જવુંજ પડશે, માહરી વાહાલી,” પોતાની ધણીઆણી તગ્ગ ફરી આપડા વિકારે નાચારીથી કહ્યું. “હું મદદ આપવાની આશાએ આળ્યો હતો, પણ, હવે જ્યારે મને વિશ્વાસમાં ભેગામાં આવતો નથી, ત્યારે હું શું મદદ કરી શકું?”

“ડાફને, તું માહરા ઉપર બરોસો મુકશે?” તે કોમળાંગી ઉપર વાંકી વળી તે નરમ દીલની આંધએ અરજ કીધી. “તું મને તાહરા ‘લવર’ નું નામ કહેશે?”

“મને માંક કરો, માહરાથી તે કહેવાવાનું નથી,” ડાફને માંગી લેના તોરથી કહ્યું. “પણ ખીજાં કોઇ કરતાં તમને ના પાડતાં મને ધણી શરમ લાગેછ. મને જરૂર માંક કરજો !”

તેઓ તે આપડીને છોડીને ચોખ્ખંડ જેવાં બારી દીલે ત્યાંથી ચાલતાં થયાં; અને જ્યારે તેઓ જતાં રહ્યાં, ત્યારે ડાફને તેના હાથો લાંબા કર્યા.

“એ ક્ષેત્રોએ એમ ધાયું કે હું તમને ઉધાડા પાડીશ, માહરા વાહાલા ખ્યાર?” તે બબડી. “નહિ, માહરી છાંદગી બચ્ચી જવાની બાલએ મજા હું તેમ કદી કરવાની નથી !”

ખીજો દિવસ પસાર થયો, અને એક વધરે મોટી કસોટી ડાફન વાસ્તે ખોટી થતી હતી તે એખલી હતી, કેદખાનાને લગતાં મિમાર-માનામાંજ, હજી નખાળી અને માંદી. તે કારામહતી રખેવાળ, ત્યાં એકએક દાખલ થઇ, બોલી—

“ તાહરે વાસ્તે કોઇ મળવા આવેલું છે, ડાફન વરનોન.”

ડાફનના જીવને તમામ અસુખ હતું, તેથી તે આવનાર કોણ હતું તે પૂછવા જોટલી તે જરાક પણ ઉચ્છટમંદ થઇ નહિ; એવું કોઇ આવનાર હતું નહિ કે જેમાં તે ઉલટ લઇ શકે, તેણીએ ધાર્યું; તેણી વાસ્તે કોઇને પણ હવે દરકાર હોવીજ શા વાસ્તે જોઇયે ?

તે મેત્રન પાછી આવી. ડાફને તેની આંખો ઉંચકી; તેણીને મળવા આવનાર તે આદમી ઉપર નજર પડતાં જાણે તે કંગાળની આંખો આંધળી જેવી થઇ ગઇ. તે લેડી એનાર્થક હતી; તે તે ખાત્રી, કદરૂપા, અંધારા ઓરડામાં આવી ઉભી, ઉંચી અને દમામદાર; તેણીની સ્વચ્છ, જવાન સુંદરતા ત્યાંનાં ગાઢ કાળા અધકારને જાણે પ્રકાશીત બનાવતી હતી.

ડાફનનું હૃદય થંપ થઇ ગયું, તે ગોચા દમ લેવાનું પણ ભૂલી ગઇ ! આ તેની પરજોતર હતી. તે તેણીને શું કેહવા આવી હતી ? શું પૂછવા આવી હતી ? તેણી તેને કેમ જવાબો દઇ શકવાની હતી ?

“ હું આ અભાગણી છોકરી સાથે વાત કરવા માંડું છું,” એક ખરગરા, મધુર અવાજે કહ્યું; અને મેત્રન, એક જમીન સુધી વાંકી વળી કીધેલાં નમન સાથે ત્યાંથી જરા દૂર હતી ગઇ.

ડાફનની રંગેરંગ ધ્રુજતી હતી, મુશકેલીથીજ જમીન ઉપર તૂટી પડતી તેણીએ પોતાને બચાવી.

“ મને જોઇને એટલી બીહ ના જા,” તે મોટે ઘેરની બાઇએ તેના દરબજાને છાજતી દમામ અને મુરખીપણાથી, તોખી દયા ને દીલસોઝીથી ઘાઝેલા અવાજે, ડાફનની નજદીક આવી કહ્યું. “હું લેડી એનાબેલ તુરખીલ છું, સ્કવાયર તુરખીલની ધણીઆણી.”

યા ખુદા, જાણે તે ને. જાણતી ન હતી, જાણે તે ખુબસુરત એહરા અને ગ્રેસફુલ આકારની એકએક લીટી તેણીના મગજને ગમ-ખ્યારીથી બાળી નાંખી ન હતી ! કમાળ ડાફનને તે એક રાતની યાદ થઈ, કે જ્યારે તેણે સ્કવાયરને તેની આંખોમાં દુન્યાબરના પ્યાર સાથે તેણીના સોહામણ એહરા ઉપર વાંકા વળેણે જોયો હતો. તે એટલી ગભરાઈ ગઈ હતી, એટલી બધી તો ગાફેલ અને ગૂંગસ થઈ ગઈ હતી કે જવાબમાં શું બોલવું તે તે બાપડીને સમજ પડી શક્યું નહિ.

તે નખાઈ ગયેલા આકારના પાતળા ઝુંભાઈ પડેલા એહરા બણી નજર નાંખતાં એનાબેલનો સખતાઇનો દેખાવ જરા નરમ થયો, તે દયાથી પીગળી ગયેલી લાગી, તેની મનોહર ઝહેલવંતી આંખોમાં દયાનો એક માહસાગર તરતો નજરે આવ્યો.

“ તું ધણી માંદી દેખાયે છે;” તે જવાન પરણેતરે કહ્યું. “હું આશા કરું છ કે મેં તને હડકટ કીંધી યા બીહધરાવી નહિ હશે. મેં આજે સહવારે વિકારના ધણીઆણીને તાહરે વાસ્તે વાત કરતાં સમજ્યાં હતાં, અને મેં માન્યું કે હું જાતે જાઇને તને મળી આંક. તું ધણી દુખી મુશ્કેલીમાં છે ?”

“હાજી,” તનખદનથી ધ્રુજતી ડાફને ધડકતાં જીમરે જવાબ દીધો. “હું મોટી મુશ્કેલીમાં છું.”

“તું ધણી ગુનેહગાર થઇછ-ધણી દુષ્ટ,” એનાએકે નમ્ર અસાજે ભરી રાખ્યું; “પણ, તાહરા તરફ જોતાં, હું માની લેઉછ કે તાહરી ઉપર મૂકવામાં આવેલાં બચકર મોહતાન વાસ્તે તું નિર્દોષ છે.”

“હું તદન નિર્દોષ છેઉ, માહરાં લેડી.”

“તું ધણી જવાન છે,” એનાએકે ઉમેર્યું, તે અખળાનો અવાજ વધુ અને વધુ દયાળુ વાગતો હતો; “અને તેઓ કહેછ કે તું માં વગરની છે-તું ખુશ્નુરત પણ ધણી છે. ખરેખર, એ કેવા અફસોસની વાત છે કે તે તાહરું સુંદર નામ અને જીંદગીમાં જે કાંઈ કીંમતી ધરાવે છે તે સઘળું ખોલી દીધું છે !”

“હું ધણી દિલગીર છું,” નીચી નજરે ડાફને નમનતાઇથી કહ્યું.

“પણ સૌથી ખરાબ તો એ છે કે એમ તું દિલગીર થયાથી કાંઈ મામલો સુધરી શકવાનો નથી. તે આખા ગામમાં ધણી ખરાબ મામલો બેસાડ્યો છે.”

“હા, હું તે જાણું છું,” ડાફને મોટા શોકના દેખાવથી તે કમુલ રાખ્યું. એનાએકે આમળ ચલાવ્યું—

“ફરેક જથ્થુ અજમખીથી ફાટી ગયું છે. જ્યારે અમે છટેલીમાં હતાં, માહરો નેક બરથાર અને હું, ત્યારે રકવાયર તો તેવણની એસ્ટેટ ઉપરના ફરેક જથ્થુની નિતિ અને સારી આલસલણ વાસ્તે ધણી મગ-ફરીથી ખોલતા હતા-જમણે લાહેરી મારતા હતા, અને જ્યારે અમે ધરે પાછાં આવી જોઇએ છીએ, તો આખાં ગામની જે એક સૌથી

સરસ છોકરી હોવી જોઈએ તેજ કેદખાનામાં પુરાયેલી હતી. હું તને કહીજ શકતી નથી કે કેટલી સખત હૃદની હું નિરાશ અને દિલગીર થઈ ગઈ છું.”

“ઓહ, માઈ લેડી-માઈ લેડી, માહરા ઉપર સખત ના થાઓ!” અભાગણી ડાકને કળત્રાઈને પૂકાર કર્યો. “હું કેટલી બધી દિલગીર છું-હું ઘણીજ પશોમાન છું!”

“તાહરી તરફ સખત થવાની માહરી જરા પણ ઇચ્છા નથી,” એનાંએલે દેહ્યું-“તેથી ઉલટું. હું અહીં તને મળવા આવી છું તે ફક્ત તને મદદ થવા થકી.”

ડાકને તરફ વધારે તીક્ષ્ણતાથી જોઈ, તે અબજાએ જરી રાખ્યું-

“તું હજી ફક્ત એક બચ્ચું છે-તને અહીં જોવાનું ઘાટકી કરતાં પણ વધારે છે, અને તેખી આવા અવતારમાં. અમો તાહરે માંટે આજે સહવારે વિકારેજમાં ઘણી ગંભીરાઈથી વાર્તાલાપ ચલાવી રહ્યાં હતાં; અલબત્ત, જુરી ભરાયા અગાઉ કાંઈજ કરી શકવાનું નથી, અને કોઈખી જણ ચોક્કસપણે કહી શકતું નથી કે આ જાતની બાબત શું વલણ લેશે; પણ એક ચીજ છે કે જે ઉપર ફરેક જણ આત્રીથી મત આપે છે કે તાહરી ઉપર સત્તા ભોગવી રહેલાં અને તાહરાં ખેરખાહો જેવાંને તાહરે તે શખશનું નામ જણાવવું પડશે, કે જેણે તને આવી બયાનક ખરાખી પુગાડી છે.”

ડાકને, એક ધીમી દબાયેલી યુમ પાડી, પોતાના હાથોમાં શર મીંદગીથી રાતો મારી આવેલો ચેહરો કુપાવી દીધો.

“તું કાંઈ એમ ના ધારતી કે તાહરા માંત્રો તને આ સવાલ ફક્ત જાણાસા કે ચાચાચીરી કરવા ખાતર પુછે છે. વિકાર ધારે છે, અને એમો બધાં તેને મળતાં થઇયે છીયે કે, જે શખશે આવી હદ સુધીનું બયાન પાપ કર્યું છે તેને પણ સગ થરીજ જોઇયે. હું કાંઈ સખત જાગરની નથી, અને ખસ કરીને તો હું માહરી અબળા જાતી તરફથી બચાવ કરવા હંમેશાં નિકળું છું; અને તેજ કારણસર મને તાહરી તરફથી ભાગ લેવા ગમે છે—તું જવાન અને માં વગરની છે. હું ધારું છું કે તું સાવ અંજણપણમાં ફસી ગઇ છે. પણ હું એમ પણ ધારું છું, સાધારણ ધનસાફને ખાતર, કે જે શખશે તને એમ આડે રસ્તે દોરવી છે તેનું નામ તાહરે જાહેર કરવું જોઇયે.”

“માહરાથી તેમ થઇ શકવાનું નથી, માછ લેડી,” ડાફને વિલાપ કીધો.

એનાએક તે છોકરી તરફ મોટી શાંતી અને ધીરજથી વાંકી વળી, કે જે તે પોતે કેટલેક ટકાવી શકી હતી તે વાસ્તે તે મોટે ઘેરની મગર આનું ઘણી અજાણ થઇ.

“ડાફન વરતેન, તું ઘણી મોટી ભુલ કરેછ,” તેણીએ કહ્યું. “મને તને સમજવા દે—તું જરા ધ્યાન દઇ માહરું સમજ. હું થોડા દીવસની વાત ઉપર માહરા ખાવિદના ભોંકો વાસ્તે ખુશ્ખલીથી બરેલાં જાગરે ધરે પાછી ફરી હતી; હું માહરા મનથી ખોલી હતી કે હું ગમગીન અનેલાં ભોંકાને મદદ કરીશ, માંદાંઓની સુલાકાત લઇશ, નિરાશ હતાશ થઇ મયેલાં-ઓને સંધારાના સખુને કહી સુખી કરીશ; દુકમાં માહરા ખાવિદને લાગતાંવળગતાંઓ દરેકની હું મીત્ર અને ખેરખાહ થવાની ઇચ્છા કરું.”

હું. શરૂઆત હું તાહરાથી કરું છું; પેહલવેહલી હું જે ગમગીન અને નિરાશ થયેલાં આસામી અને આફતમાં સપડાયેલી બાઈને મળું છું તે તુજ છે. હું તાહરાથી શરૂઆત કરું છું અને શરૂઆતમાંજ મને નિશકૂળ નિવડવા ના દે—જે તેમ થશે તો હું હીંમત અને ઉમંગ ખોલી બેસીશ.”

“હું તમે જે પણ ઇચ્છા રાખશો તે કરીશ,” હીણુનશીખ ડાફન ડચકાંઓ વચ્ચે ખોલી, “કાંઈ પણ ચીજ, સીવાય આ.”

“હું તાહરી ફ્રેન્ડ થવશ,” તે મીઠા હલકે જારી રાખ્યું—“અને જ્યારે આ ભયંકર વખત પસાર થઈ ગયેલો હશે, ત્યારે તાહરું ગુજરાન કરવામાં હું તને મદદ કરશ. પણ તાહરે સાચી વાત કેહવી પડશે—હું એજ શરતે તને મદદ કરવા ખુશી છું. તાહરે ખરી વાત કેહવીજ નોંધશે.”

“તમે એટલાં બધાં બલાં છો, માઈ લેડી, કે તમારો ઉપકાર કેમ માનવો તે હું જાણતી નથી. હું એ કદી કહી શકવાની નથી. જે માહરી બોંહસને ખાતર માહરી જવાન જીંદગીનું બગીચાન આપવું પડે તોપણ.”

“પણ એ જુડી બોંહસ છે—એક નાશકારક જીંદગી, ડાફન. એવી વાત જાહેર કરવાનું ના પાડવામાં કાંઈ પણ નથી—સાધારણ અકકલથી પણ તે બહુ વેગળ દીસે છે. તાહરા સૌથી દીક્કસોઝ મીત્રાજ, અને નહિ કે કોઈ દુશ્મનો, તાહરે મોંઢેથી એ વાત બાહાર પડેલી જાણવા ખંતીલા અને ખંતેજર થઈ રહેલાં છે, ફક્ત તાહરાં બલાં વાસ્તે.”

“હું એ કહી શકવાની નથી, માધ લેડી—માહરાઈ તે કદી બોલાવાનું નથી, માહરી જીંદગી બચાવવા થકી પણ !”

રફતે રફતે લેડી એનાબેલને સમજ પડતી ગઈ કે કાંઈ ખી સમજાવત—કોઈ પણ તરાંહની ધમકી—તે છોકરી ઉપર અસર કરી શકવાની નથી, ડાફન હોઠ બોલી નહિજ બોલવાનો પત્થર મીસાલ સખત નિર્ણય કરી બેઠી હતી.

“ત્યારે તો માહરે પણ વિકાર અને તેવણનાં ધણીઆણી માફકજ ચાલવું પડશે,” તે સેવટે નાચારીથી બોલો. “બ્યારે તું કાંઈ બ્યાલજ નથી રાખતી ત્યારે મને તને તાહરાં કાસમત ઉપરજ છોડવી પડશે.”

એ રીતે, રફવાયરની તે રૂપસુંદર પરણેતર, ડાફનને ઉશકેરણીથી માંદી જેવી મેલીને અને તે છતાં તે ‘ઇન્ટરવ્યુ’ વાસ્તેની એક ખુશાલી ભરેલી યાદ પોતાની પાછળ છોડી જઈને, અર્ધ ગુસ્સો પાંમેલી અને અર્ધ નિરાશ થયેલી ત્યાંથી જતી રહી. તે કેટલી બધી બલી હતી, કેટલી હદની ઉમદા, ફેવી દયાળુ અને દીલસોજ, આ ખુબસુરત મોટે ખાંચરેની બાનું કે જે લીઓનલ તુરખીલનું જીવન જીતી ગઈ હતી !

“આહ, માહરા ખુદા, તાહરો કેવો ઉપકાર, મેં એને કહ્યું નહિ.” એબેલી પડતાં બિચારી ડાફન છુટકારાનો એક ઉડો શ્વાસ ખેંચી બોલી—“ખુદા તાહરો ઉપકાર ! એ કદી જાણી શકવાની નથી.”

x

x

x

x

“લીઓનલ,” એનાબેલે તેજ રાતે પોતાના ચર્ચી આગળ કહ્યું,

“હું આજે સહવારે વિકારજમાં મઠી હતી, અને ત્યાં દરેક જણ પેટી કમનશીય છોકરી, ડાફન વરનોનની વાતો કરતાં હતાં.”

તેણે દરેક વખતે તેના મનથી કહ્યું હતું કે હવેથી હમેશાં તેને ધણી સાવચેતીથી વર્તવાનું હતું, કોઈપણ વખતે તે નામ વિષે વાતચીત થતી તેને સમજવાની હતી, અને લાગણીઓનું કાંઈપણ નહિ ઈચ્છવાનું પ્રદર્શન કર્યા વગર તેને તે સઘળું સમજવાનું હતું; તેથી જ્યારે તેની ધણીઆણીએ એચીતી વાત કીધી ત્યારે તેના ચેહરામાં કાંઈ પણ ધ્યાન ખેંચવાનું કંઈક દેખાતું થવા પામ્યો નહિ.

એનાખેલે આજુ રાખ્યું.

“તેઓ એ છોકરી વાસ્તે એટલું બહુ ઓણતાં હતાં અને દરેક જણ તેની મોટી કમનશીય વાસ્તે ઘણું ખેડ પામેલું લાગતું હતું, તેથી હું અને તેને મળવા ગયું.”

તેઓ જમવાની ટેમલ ઉપર બેઠાં હતાં, અને લીઓનેલ એક ખીચ કાપતો હતો; તેના હાથમાંની ફુટ કાપવાની છરી સેહજ ધ્રુજ, પણ તેણે આંખો ઉંચકીતેની મોહરદાર બણી જોયું નહિ, અને બોલ્યો—

“તેને મળવા મઠી હતી, એનાખેલ! શું એ તદ્દન દુરઅંદેશ હતું, માઈ ડારલીંગ?”

“દુર અંદેશ!” તે પરણેતરે જવાબ દીધો. “મેં દુર અંદેશીનો કદી વીચાર કર્યો નથી. હું તમારી ધણીઆણી છું, અને તમારી માલમીલકત ઉપરનાં દરેક જણનું બહુ કરવાનું અને બહુ થયેલું જોવાનું કામ માહરું છે. એ માહરી દરજ છે.”

“અચ્ચીતજ; તું તદન ખરી છે,” તેણે ઉતાવળે એકમત થતાં જવાબ દીધો. તેને લાગ્યું કે તેનાંથી કાંઈક કાચું કપાચું હતું અને તેથી તેને જેમ અને તેમ જલ્દી સમારી નાંખવાની તે ઉતાવળમાં હતો.

“વિકાર બિચારા અત્યંત નિરાશ ને દુઃખી થઈ ગયાછ; તેણે કહ્યું કે તેના વખતમાં અત્યાર સુધી આવું કદી બન્યું નહતું; એવણને વળી વધારે સંતાપ તો એમ થાય છે કે તે ગરીબ છોકરી તેની ખાનાખરાખી કરનાર મુજનું નામ આપવા સાફ ના પાડે છે—આહ, લીગોનેલ તમારા હાથમાંથી પીચ પડી ગયું! લાવો, હું તમને ‘પીગ્નું’ કાપીને આપું.”

તેણે જવાબ કર્યો નહિ, તેણે તે પડી ગયેલાં ફુટને ઉપાડવાની પણ દરકાર કીધી નહિ, પણ તેણીના સફેદ, ઝડપી આંગળાંઓને એકકી તમરે જોતો સાવ ચુપ બેસી રહ્યો; તેની મોહરદારે જમી રાખ્યું—

“બેહ, વિકાર અને વિકારના પત્ની, એ અજાણને મળ્યા ગયાં હતાં, અને નામ કહી દેવાનું સમજાવવાની ધણી ધણી કોશિષ કરી જોઈ, પણ એક પત્થર માફક ચુપ રહેવા સીવાય તેણીએ બીજું કાંઈ પણ કીધું નહિ. વિકાર કહે છે કે જો તમારી ઇસ્ટેટ ઉપરનું તે કોઈ હોય તો તમે તેને તરતજ બહાર કાઢી મેલજો. એ વિચારી કેવી જવાન અને મા વગરની નિરાધાર છે! કોણ ખવીસનું એવાં એક ખીલતાં ગોલાખને ચુથીપીખી નાખવાનાં કર્પણ કામ કરવા જીગર ચાલ્યું હશે?”

એમ છતાં તેણીના ભરથારના હોઠો વાટેથી કાંઈ પણ જવાબ બહાર પડ્યો નહિ; તે ઠાકી ગયેલો હતો, એમજ એનાએસે માની લીધું.

“તે છોકરીની આવી જીદી ચુપકીદીથી તે બધાંએ એટલાં

તો રંજીત અને હતાસ થઇ ગયેલાં હતાં કે મેં પોતે બીકું ઝડક્યું અને તેને મળવા જઇ આવી.”

“ત્યારે તું એને મળી આવી ?”

“હા; પણ તે છોકરીને સમજાવી લેવામાં હું ફાવી નથી. મને એને વારતે ધણીજ દિલગીરી ઉપજે છે. ખિચારી એટલા ગમગીન અને ગમજવાર હતી, એવી નમનતાપ્રવાળી કે એની આવી નાલાયક બોંહસ છતાંબી માહરા દીલમાં તો સુધાઇ આવ્યા વગર રહ્યું નહિ. એનાં જીગરને ધન્ય છે ! આવો ખુશદ, આવો સ્વભોગી, આવો મોટો પ્યાર કદી કોઇનો થયો હશે નહિ !”

“એ એક ધણી મજબૂતી ભરેલી કાઠાંણી છે,” કાંઈમી બોલવું જોઈએ કરીને લીઓનેલે સુકકા તસ અવાજે કહ્યું. તેણે તેને પોતાને ખરાં જીગરથી ધીકકાર્યો, એજ વખતે તેના દીલમાં ગરમ જુસ્સાએ ધાધ આવ્યા કે એ કંગાળ કાર્ય વારતે તે પોતે એખસો ગુનેહગાર અને જવાબદાર હતો એમ બાપોકાર જાહેર કરી દેવું; પણ ડાકનને આપેલું ગંભીર વચન તેને ચાદ આવ્યું, અને તે ખામોશી અખત્યાર કરી ગયો. તે પુરતો કલંકીત થઈ સુકો હતો, હવે આપેલો કોણ તોડી પોતાના જાતી સ્વમાનને વધારે હાની પુગાડવા તેને ગમી નહિ.

“એ છોકરી ગુનેહગાર નથી, લીઓનેલ,” એનાંમેલે જારી રાખ્યું “કેથે પણ કાંઈ ધણી મુર્ખ બૂલ થયેલી છે, પણ આ કોમ-જાંગી આવાં પાપ વારતે જવાબદાર નથીજ, એમ હું ખાત્રીથી માનું છું. જ્યારે તપાસ ખલાસ થશે ત્યારે એને મદદ કરવા મને ગમશે;

આવી એક જવાન છોકરીને એક વાર પાછી આડે રસ્તે કંતરી પડતી બચાવી લેવી જોઈએ.”

“તુને ગમે તેમ કરજે, ડીયર,” સ્કવાયર તુરખીએ હેતથી નરમ થયેલા અવાજે કહ્યું. “આવી એક ગુલાબની પાંખડી જેવી સફામળ સુંદરીને મદદ કરવાનું ખરેખરે બહુ અને સખાવતી કામ છે.”

પ્રકરણ ૧૪.

કમનશીબ ડાફન વરનોનના બાળકની લાશ ઉપર જુરી ભરાવાની હતી, દરેક જણ તે વિષેજ વાતો કરતાં હતાં અને તેનોજ વિચાર કર્યો કરતાં હતાં. તે બનાવે ગામમાં એટલી બધી ઉશકેરણી ફેલાવી હતી કે સર્વના મગજ ચક્રવ્રત બની ગયેલાં હતાં. મરીબ સુંદર ડાફન, કે જે હંમેશાં પુષ્પો વચ્ચે તેઓના જેવીજ નિદોષ, રંગીલી, આનંદી અને વિનોદી માલમ પડી હતી !

સહવાર ધણી ઝળકતી, રળીયામણી, ખોલી અને ચોકખી હતી, જાણે જમતમા કાંઈ પણ પાપ કે શોક હોય નહિ તેવી; પંખીઓ ખુશાલ નક્કરાપણથી ગાતાં હતાં અને પુષ્પો પણ તેઓના સાથી સુંદર સુગંધમાં દીપી રહેલાં હતાં, જાણે મનુષ્ય વાસ્તે કંગાળ્યત અને સંતાપ સોસવાનાં નહિ હોય.

તે તપાસનું લંબાણથી વર્ણન કરવની કાંઈ પણ આવશ્યકતા નથી: કોર્ટ સ્ત્રી, પુરૂષો અને નાનાં મોટાં બાળકોથી ચીકાર ભરાઈ ગયેલી હતી, અને ત્યાં હાજર રહેલી અમળાઓએ જ્યારે તે ગુનેહ-

ગારને તેઓ સનમુખ લાવી ઉભી કરવામાં આવી અને તેણીનાં સોહા-
મણ્યા હૃદયભેદક સફેદ ચહેરા ઉપર જ્યારે તેઓની નજર પડી ત્યારે
તે દરેક જણીઓની આંખમાંથી લાગણીઓના અશ્રુઓની ધારા નવ-
ધાર વહેવા લાગી. તે આપડી કેવી જવાન, કેવી એખલી અને કેટલી
બધી નિરાશ, હતાશ થઇ ગયેલી જણાતી હતી ! જ્યારે તેને અંદર
દોરવી લઈ જવામાં આવી, ત્યારે તેણે આંખો ઉઘડી કેથે પણ જોયું
નહિ; આખાં ગામમાં સૌથી ખુબસુરત ગણાતી તે આંખો જાણે
જમીન સાથે ચીટકી ગયેલી હતી. તે બિચારી પોતાના હાથોની અદ્યમ
વાળી, નમાવેશમાં માથે, નમ્રતાનું એક શોકજનક ચીત્ર રજુ કરતી
હતી, અને તે એટલી અસરકારક હોતી દુઃખી જણાતી હતી કે તપાસ
શરૂ થવા અગાઉ તે મોટાં ટોળામાં હાજર રહેલું એકેએક જણુ તે
કંગાળને ખરાં દીલની ખાત્રીથી નિર્દોષ માનવા લાગ્યું. તે છોકરીનો
ખુદ્ધો બાપ, પૌલ વરનોન, ત્યાં હાજર હોય; કદાપી જો તેની એકની
એક દીકરી ઓચીંતા કવખનના મોહને મરી ગઇ હોય તોપણ તે એટલો
દુઃખી અને ફેરવાઇ ગયો ન હોય; તે ધરડા આસામી ઉપર એક
કાતીલ ચમત્કારીક ફેરફાર થઇ જવા પામ્યો હતો અને જાણે તે તેનાં
મોહતમાંજ જીવતો હતો !

તેણીની વિરૂદ્ધ જુગ્યાની આપનારાઓ ફકટ ધણાં થોડાં હતાં.
પહેલી મેરી મેથ્યુસ હતી, કે જેણીએ પુરવાર કરીધું કે તે બાળક
મંગળવારે રાત્રે કોટેજમાં જનમ્યું હતું; ડાહ્યને મધ્ય રાતે એખલી
મૂકાને તે ગઇ હતી, સહવારના પહોરમાં તેણીને પાછી જોવા આવ-
વાનાં મકસદથી, પણ સહવારના સાત વાગ્યાની અગાઉ, ડાહ્ય પોતેજ
ઠાકેલી, હાંફતી હુંફતી, એકદમ નાતવાનીથી લથડી ગયેલા જેવી,

તેણીનાં બારણા અમળ આવી હોતી અને કહેવા લાગી કે તે બિચારું બચ્ચું મરી ગયું હતું, અને તેણી તેને ફર્નકેડમાં છુપાવી દેવા લામ આઈ હતી. પછી તો તે બીચારી હમલોપુત્રે થઈ તૂટી પડી; અને તેણી, તે સાક્ષી, કાંઈ પણ સવાત્રો પૂછે યા તો કથાંબી પગલાંઓ ભરે તે અગમ્ય ખુદ પોલીસજ તેને ધરે આવી પૂછી હતી.

બીજી સાક્ષી એક નર્સ હતી, કે જેણીએ બધી હકીકત ખરા ખોલાસાથી કાંઈપણ છુપું રાખ્યા વગર કહી સમજાવી, અને બ્યારે તે કામળ આકારના અપરાધીએ પોતાના બંને હાથો મુંગી આજીજમાં તેણી બહારી લાંબા કર્ચા ત્યારે તે દયાળુ જીમરની બાઈ ભર કોર્ટમાં ધસધસ ફેડી પડી.

પછી પેલા ત્રણ જણાઓ સામે આવ્યા, કે જેઓએ ગ્રહનને પોતાના હાથમાં કોઈ ચીજ સાથે ખેતરમાં દાખલ થતા અને પછી ખાલી હાથે ચાલી જતાં જોઈ હતી; પછી જે શખશને તે બચ્ચું મળી આવ્યું હતું તેણે તેની જુબાની આપી.

આખો કેસ તે અપરાધીની વિરુદ્ધ ધણે સીધા નજરે આવતો હતો. જેટલાં એકાએક ત્યાં ફેલાયલી ધાડી ચુપકીદીમાં કોર્ટનાં તે મોટાં અયવાનમાં ગ્રહનનો મીઠો અવાજ પરમરો સમજાશે. આગળ એવો બનાવ કદી બન્યો હતો નહિ, પણ દરેક જણ અજ્ઞાતીમાં એટલું બધું ગરકાવ થઈ ગયું હતું કે તે બાળાને કશા પણ અટકાવ વગર બોલવા દેવામાં આવી.

“તે બાળક માહરૂં હતું,” તે તરણ નાઝનીને બીહકથી સહેજ પણ ફૂંબ્યા વગર અને મનનાં સહેજથી ગમાડાળપણાં વિના કહ્યું;

“પણ મેં નેને મારી નાખ્યું નથી; હું તેને ચાહતી હતી, અને તે જીવે તેવું ઇચ્છતી હતી. એ માહરી કમનશીબી છે કે તે મરી ગયું. મીસીસ મેથ્યુસ અને મધ્ય રાતે બાર વાગે છોડીને ગયાં હતાં, અને તે બેબી માહરા હાથોમાં ઉંચતું હતું; હું બે વાગે જાગી ઉઠી, અને તે મરી ગયું હતું—પથરની માહર મુઠેલું હતું. ત્યારપછી મેં વિચાર્યું કે હું એને છુપાવી શકીશ, અને કોઇ કંઈ કદી જાણી શકવાનું નથી. મને વિચાર ગયો કે માહરી આ જાલીમ નામોશી અને મોટી મુશ્કેલી વચ્ચે મને એક રસ્તો મળી ગયો હતો. મેં માહરાં બેંચીને એક જુની શાળમાં લપેટ્યું. અને તેને લખને ‘ફર્નઉડઝ’માં ગઈ; મેં તેને હજારો વખત ચુમી લીધી—તેઓ કેમ કહી શક્યાં કે મેં જ માહરા દીકરાને મારી નાખ્યો?—પછી મેં તે નાના શરીરને ઢાંખલીઓ અને પાંદડાંઓથી ઢાંકી અને સંતાડી દીધું, એવું વિચારીને કે મીસીસ મેથ્યુસ પાછાં આવશે ત્યારે હું એવણને બધું સમજાવીશ અને રાતની વખતે જ્યાં ઘટતું હોય ત્યાં એવણ તે બિચારાંને દારી આવશે. આ ખરી વાત છે અને ને તદ્દન સાચી છે.”

એ પછી એક તેણીની તરફેણનો સાક્ષી રજુ થયો, ડાક્ટર થોર્ન-શીલ્ડ કે જેણે જાહેર કર્યું કે તેણે જુરી દરમ્યાન તે મુઠેલાં શરીરની તપાસ લીધી હતી અને તેને માત્રમ પડ્યું હતું કે તે બચાનું મૃત્યુ કુદરતી કારણોથી નિપજ્યુ હતું. જે તે બાળક એક રાણીનું પણ હતે અને અત્યંત ધણી તકેદારી અને કાળજી મેળવવા જોઈતું ભાગ્યશાળીબી થયું હતે તોપણ, તે સાક્ષીએ કોરટને જાહેર થવા દીધું કે. તે બાળક કદી પણ જીવવા પામ્યું હતે નહિ. ડાક્ટર થોર્નશીલ્ડે સોગંદ ઉપર જણાવ્યું કે તેનાં મોહતમાં તેની માતાનો કાંઈ પણ હાથ હતો નહિ.

જુરોનો અમીપ્રાય તે ડાકટરની સાક્ષીના આધારે આપવામાં આવ્યો, અને જ્યારે પૌલ વરનોને તે સમજ્યો, ત્યારે તેણે કહ્યું—

“નહિ, એ ગુનેહગાર નથી; પણ તેમ છતાં પણ એને તો આ એના ગુનાહે એને સજા થાય તે અગાઉ મારી નાખી છે !” અને તે બુધ્ધો તેના જૈફ શીર ઉપર આવી પડેલાં તે ઓર્થોના નામો-શીના કલંકીત વાદળોની અસર હેઠળ ઝનુનથી સરખસર દિવાના જેવો જ જણાતો હતો.

ત્યાંનો કોરોનર, કે જે બિચારો ઘણું દયાળુ દીક્ષનો આસામી હતો અને જે આ કમનશીબ બાબદમાં ઘણી દીક્ષસોઝીમરેલી ઉલટ લેતો હતો તેણે ડાકનને મળવાની ઇચ્છા દેખાડી. તેણે પણ કહ્યું કે તે છોકરીનાં લાગતાં વળગતાંઓએ તેણીના ‘લવર’નું નામ જાણ્યું જોઈએ, કે જેથી તે કાંઈ ઠગારા બદમાસને સમજાવીને તેઓ કેકાણે લાવે અને તેની સાથે તેણીના લગ્ન કરાવી આપી તે બાપડીને જીંદગીમાં ગોઠવી દે.

એક વાર ફરી જે સવાલનો તેણીએ સાવ બોંહસથી જવબ આપવા ના પાડી હતી તે તેણીને પૂછાયો. તે છોકરીએ હીંમતનાજ દરેક હાવભાવથી તે દયાળુ જીગરના કોરોનરના ચહેરા તરફ સીધું જોયું.

“સાહેબ,” તે મધુરીએ કહ્યું, “મને પોતાને ફાંસીનાં માંચડા ઉપર લટકી જતી બચાવા થકી પણ હું તે નામ કહેવાની નથી !”

તે દુઃખથી ફરી ગયો અને ત્યાંથી જતો રહ્યો, આ ફરેસ્તા-ઓજ વ-એ મળી આવતી એક નેકકેરદાર વારી એક કેવા નાલાયક

વાસ્તે પોતાની જાંઘીનો પ્યાર અને જાંઘીનું કીંમતી સુખ હરામમાં ઘોળા દેવા જતી હતી ! એક કેવા યુરા બેચુન્યાદનો પોતાની જાંઘી અને ભવના ભોગે તે બચાવ કરી રહી હતી ! ! દુન્યામાં પ્યાર ખાતર આવો મોટો, આવો જાનરદન, આવો યુક્તંદ ભોગ આપનારી એવી કેટલી કુંવારીકાઓ હસ્તી ધરાવતી હશે ? અચ્ચીતજ લાખમાં એક— બદકે લાખ નેકમાં એક !

ડાકટર થોર્નશીલ્ડે રજુ કરીધેલી જામની અને ડાકનના તે બાળકનાં શરીરને છુપાવવાને લગતા ખોજાસાએ તે અભાગણીને બીજી ત્રીજી મુશકેલીઓમાંથી બચાવી લીધી અને તેણીને છુટ્ટી કરવામાં આવી. પણ કંગાળ ડાકને પોતાનાં ઘરે જવા માંગ્યું નહિ. પેલક્ષાં તેણીએ પોતાના પીદરને મળવાની ઇચ્છા દેખાડી—તેની સંપૂર્ણ માશી મેળવ્યા વગર તે વાહાજાના આસરા તળે પાછી જવા તે બાળા પોતાની જીવથી એવ્યકાતી અને કમકમતી હતી.

“ ડાકન,” તે જૈફ અ.સામીએ કહ્યું, “કોઇ મુજબ બાપ પોતાનાં બચ્ચાંને માફ કરવાનું ના પાડે; પણ, આપણે પાછાં સાથે એક છાપડાં તળે જઇને રહ્યે તે પેલક્ષાં, તાહરે મને તાહરી ઉપર આ નામોશી લાવનાર કોણ છે તેનું નામ આપવું પડશે—એ કોણ હોના ?”

“ હું એ કદી કહી શકવાની નથી, બાવાજી; મને પૂછેલું ફેકટ છે.”

“ ત્યારે આપણે એકજ છાપડાં હેઠળ ફરીથી સાથે કદી રહી શકવાનાં નથી. હું તાહરો ગુનાહ માફ કરું છું—એ એક શરમભરેલી નમણાઇ અને દુષ્ટા હતી; પણ તાહરી માં ન હતી, માહરાં ગરીબ બચ્ચાં, અને હું પોતે પણ તાહરા પાળક તરીકે બ્રણો બેદરકાર પુરવાર

થયો છું. પણ માહરે તે નાપાક દેવને જાણુવોજ જોઇયે-હું તેનો તોટાજ પીસી નાંખવા માંગું છું ! હું યુધ્ધો છું અને જવાનીનાં દીવ-સોનું જોમ ને તાકાત માહરામાંથી જતાં રહ્યાં છે; પણ તે ચશમચોરનું ગળું બચડી નાંખવા જોટલું તો જોર માહરામાં છે. હું તેને જીવથી મારીશ, ડાકન !”

તે તે ઉશ્કેરાયેલા યુધ્ધો પીઠરને આજુબાંધી વળગી પડી-અને ધસાધસ રડી પડતી કરગરીને એવું ઝનુની ન બોલવા વારતે આજીજીઓ ઉપર આજીજીઓ કચ્છા લાગી. તે બોલી કે, મને તેવું છતાં, ને તો તે વાહાલા દીવજીરને હજી જેવાં અને નેવાં અખંડપણાંથી ચાહતી હતી !

તેનાં ખુબસુરત, નાશ પામેલાં બચ્ચાંનાં કરગરતા અવાજની અસર હેથળ તે હેતવંતો બાપ નરમ થયો-તે તેનો ચુસ્સો પી ગયો, અને ડાકન બણી ઉડી ઐકાઅમીયા જળી જતી આંખો સાથે મંબીરાઇથી જોઇ રહ્યો.

“ ત્યારે તું મને કદી કેહવાની નથી ? શું ત્યારે માહરાં એકના એક ગુલામ જેવાં નિર્દોષ બચ્ચાંનું સ્વચ્છ જીમર માહરી કનેથી કોણે છીનવી લીધું તે જાણુવા વિનાંજ મને મરી જવાનું છે ? ડાકન, જ્યાં સુધી તું મને તે નામ કેદશી નહિ ત્યાંસુધી માહરા ધરમાં તું આવી શકવાની નથી.”

“ ત્યારે, બાવાજી, આપણને છુટાં પડવુંજ પડશે,” તે દિલગીરીથી બોલી; “ જો તમે મને તમારી સાથે રહેવા દેતા નથી તો મને તમારી નજદીક રહેવા દેજો, કાંઈ નહિ તો; કેમજો તે નામ તો હું કદી કેહવાની નથી-કદી પણ નહિ !”

તે ખિચારીનાં દુખોની આ હદ હતી-તેણી માટે આ સેવટનો ફટો ધણો ઘાતીલ હતો તે સહેલી શકે તે કરતાં ધણો વધારે કારમી અને કાતીલ. તેણીના દુઃખનાં તે જાણીત અગાધપણમાં તે આપડી અવંનિય ધાસ્તીથી ફાટી મરી. કંગાળ, કંગાળ તે ! તેણીનાં ખમવાનો ક્યાં અંત આવવાનો હતો ? તે હીણનશીખનઃ રૂપાળા ચેહરા ઉપર મોહત કરતાં પણ વધારે બયાનક સફેદી ફરી વળેલી હતી, છતાં તે આપ એકનો એ થયો નહિ અને જ્યાંસુધી ઝાફન તે નામ જાહેર કરે નહિ ત્યાંસુધી પોતાનાં ધરનો આસરો આપવા તેણે સક્કા ના પાડી.

તેનાં માથે ગગડી પડેલાં આફતનાં આ મોટાં વાદળાંઓ વચ્ચે ગુંચ ખાતા અને ધ્રુમતાં મગજે તે અભાગ્યોઆપ એક જોતે પોતાનો સૌથી ઉત્તમ મિત્ર અને સલાહકાર ગણતો હતો તેનાં કને ગયો, કેમજે તેને લાગ્યું કે તે રકવાચર હોતો કે જે તેની મુશકેલી તાળવા સામર્થવાન થવાનો હતો !

“તમને મળવા આવતાં મને શરમ લાગે છે, રકવાચર--મને કોઈની પ્રમાણીક માણસનાં ચેહરામાં નજર ઉઠાવી જોવાની શરમોદગી લાગે છે; પણ હું તમારી આગળ માહરાં માથેની મુશકેલી વાસ્તે આવ્યો છું,” તેણે જણાવ્યું.

“સારું કીધું,” હીઓનલ જોલ્યો, જે કે ખોલતી વખતે તો તેનાં હોઠો ધ્રુજતા હતા. “તમને મદદ કરવા વાસ્તે આ દુન્યામાં માહરાથી બની શકતી દરેક ચીજ હું કરી બગાડીશ, તેની ખાત્રી સખજો માસ્તર.”

“ત્યારે તો એક ચીજ માહરે વાસ્તે કરો, રકવાચર; જે કંગાળ

માહરાં બચ્ચાંની ખીલતી ગુલાબ જેવી જીંદગીનો નાશ કર્યો છે તેને શોધી કાઢવા અને સાહ્ય થાઓ, કે જેથી હું તેને જીવથી ચાર કરું; ખુદાનાં સુરજની લાઇટનો લાહવો લેવા દેવા તેને જીવતો રાખવો સગવાર નથી !”

“કીનો કીરતારને સોંપો,” તે જવાન મરદે કહ્યું. “એક ચીજ ચોકકસ છે, જે તેનામાં અંતઃકરણ જેવી ચીજ હશે તો, તેણે તમારી દીકરી કરતાં પણ જ્યાં ખમેલું હોવું જોઇએ, કેમજે પ્રશ્ન-તાપનાં કીડાનો ડખ અસહ્ય છે. આવા વફાદાર પ્યારથી જે નામને તમારી વાહાલી દીકરીએ સાચવ્યું છે તેનાં વાળને પણ ધમ્મ કરવાનો તમારે ખ્યાલ કરવો જોઇતો નથી.”

“ત્યારે,” તે દલીલ જાણે તેનાં ધ્યાનમાં ઉતરી ગઇ હોય તેમ તે બોળા ખુદાએ નરમ નાખતીનાં અવાજે કહ્યું; “શું માહરે એને માહરે આસરે લેવી જોઇએ ? શું એને પાછું આવવું જોઇએ, જાણે આ એક બધું બચાનક સ્વપ્નાં મીસાલ વહી ગયું હોય તેમ ? માહરં જીગર તો એ માહરી દીકરી તરફનાં માહરાં ઘાટકીપણાંને લીધે કપાઇને ટુકડેટુકડા થઇ જાય છે; કદાચ અગાઉની ખુશાલ જીંદગીએ તો અમો પાછાં કદી જીવી શકવાનાં નથી, તોપણ માહરાં છાપરાં તજે લઇને એને માહરી આંખોમાં સમાવેલી રાખવા માહરો જીવ તો ધણો ચાહે છે. ઓહ, સાહેબ, તમે એક ગહપણવાળા આસામી અને ધણાં બધા માણસ છો; ત્યારે કહો અને, કેણે માહરી ગાફનની જીંદગી બગાડી નાંખી હશે ? હું એ વિચાર કરીકરીને ગુંચચાડથી ઘેસે થઇ જઉં છું. એણે પહેલાંથીજ એ મોહકાણની વાત કાં નહિ કહી દીધી ? આવું મજબનાક બની ગયું તે અગાઉજ એણે એનો એક કાંચ નહિ ખોલી

દીધો હશે? હું કેટલું થોડું જાણુનો હતો કે માહરી તમામ પ્રમાણી-
કપણે ગુનરેલી ગરીબ પણ મગરર જીંદગીની આખેરીએ આવી
કીસમની નાંખેશી મને સેહવવાની હતી!”

તે જૈફ માણસનો ખરાં જીગરનો કકળાટ જોઇ સ્કવાયર અંતરે
કેવો ધ્રુજ રહ્યો—તેનાં જીગરમાં પસ્તાવાનાં કીડાએ કેવો નહિ ખમી
શકાય તેવો તડખાત મચાળ્યો તેનું ખ્યાન કરવું બેગ છે! એ તેની
સગ્ન હતી—તેનાં અંતઃકરણનો દાવાનળ દખજ તેની સીક્ષા હતી. તેણે તે
સફેદ વાળવાળા શીર ઉપર પોતાનો શીકકો ફચ ચેહરો નીચો નમાવ્યો.

“માહરી સલાહ માનો,” તેણે દયાળુ અવાજે પોલ વરનોનને
સમજાવ્યો, “એ સૌથી ઉત્તમ સલાહ છે કે જિયારી ડાફનને તમારાં
ધરમાં પાછી લેઓ. એને એખત્રી વાએજેહાંન છોડી મુકવામાં ડાહ-
પણ નથી. તમારે આસરે લેઓ અને જિયારીને પોતાનું દુઃખ મુગે
મોઢે ખમવા દો.”

“આ ચીજ કદી ખનવી જોઇતી હતી નહિ,” ગામડાંઓ પોત
પોતાનામાં વાતો કરતાં હતાં, “કે ડાફન આજ ગામમાં રહે અને
આપણાં સધળાં સાથે બેળાય!”

“એવી એક છોકરી આપણી દીકરીઓ વાસ્તે ધાસ્તીબરેલી છે,”
એક અખળા બીજી બાળુથી બોલતી સમજાઇ. “એને ગામમાંથી
બાહાર કાઢી મુકવી જોઇતી હતી.”

તે મહિલા જ્યારે આફતમાં આવી પડી હતી ત્યારે સૌ કોઈ તેની
દયા ખાતું હતું ને તે નિરાધાર ફસી પડેલી વાસ્તે લાગણીથી જળી

જતું હતું; પણ હવે જાણે કશુંજ નહિ અન્યું હોય તેવી રીતે, ડાકન પાછી આવે અને તેઓ વચ્ચે વસવાટ કરે તે ખ્યાલ કોઈને ગમ્યો નહિ. તેઓ સૌએ પોતાનાં દીલ કચવાયેલાં જાહેર કર્યાં.

“હું કદાચ એની સાથે વાતો કરીશ,” ખીજી એક અખળાએ કહ્યું, કે જેનાં ધરમાં ઉમરે પુગેલી છોકરીઓ હતી, “પણ માહરી દીકરીઓને તો તેની સાથે કોઈપણ સબધ રાખવા હું સખત મના ફરમાં વીશ. ડાકનને અહીં રહેવું જોઈતું હતું નહિ—એને ચાલી જવું હતું.”

પણ ડાકન તો તેનાં બાપીકાં ધરમાં પાછી આવીને વસી હતી, શાંત, સ્થિર, શીકડા અને દુઃખી. તે બિચારી બધી કચડાયેલી, ભચડાયેલી, તુટેલી, રંજીત પામેલી, જીંદગીની સર્વ મજાહ અને લુહા ખોલી બેઠેલી પોતાનાં મોહતમાંજ જાણે જીવતી હતી! તેણી વાસ્તે જીંદગી કાંઈ પણ આશા, આનંદ અને ઉલટ ધરાવતાં નહોતાં—તે અસહ્ય ડાકનનો એક ઓળો હતી—એખલી, અદુલી, અવાચક બનેલી, સર્વ દોઝખી સંતાપના નિરાશાજનક ખ્યાળોને પોતાનાં હૈયામાં સમવી કરી બેઠેલી. તે એક કચડાયેલી ગુલાબનાં મનોહર ફુલનેજ મળતી આવતી હતી. અરેરે, ફક્ત એકજ જુલથી તે બિચારીએ પોતાનાં ખીલતાં, જોખનવંતાં, ઉમીદભર્યાં બવનો કેવો નાશ કર્યો હતો—સખરદખર ડચરડોજ કાઢી નાંખ્યો હતો!

જવાન દીકરીઓની માતાઓને ધારતી રાખવાની કશી પણ જરૂર હતી નહિ—ડાકન તેઓનાં માર્ગમાં કદી જતી નહિ; તેઓ તે બિચારીને તેડતાં આવે નહિ ત્યાંસુધી તે સુંદરી કદી પણ કોઈ બાળા સાથે વાતો કરવા થોખતી નહિ.

ધણે લાંબો વખત સુધી હાઈલેની સ્ત્રીઓએ ડાફનને વતારી નહિ. તેઓએ તેણી સાથેનો સંબંધ સમરદત્તર છોડી દીધો; જો તેઓ તેણીને મળી જતાં તો તેઓ ખસુસ રસ્તો ઓળંગીને ખીજી બાજુથી ચાલી જતાં. અથવા કોઈ વખતે ફરજયાત તે છોકરીની નજદી દિક્રમાં જવાનું થતું, તો તેઓ મોંઢ મરડી અને આંખો ફેરવીને ચાલી જતાં. બંદગી કરવા જ્યારે સઘળાં સાથે મળતાં અને તેણી પણ બધાં સંગાથ ગુંથણ મંડીને પડતી, ત્યારે તેણીની બાજુએ ઉભેલીઓ પોતે પહેડેલો પોશાક બાજુ ખસાડી નાંખતી, રખે તેણીના શરીર સાથે તે અડકે એ બીહકે. બધાંઓએ તે કંગાળને વિખુરી પાડી નાંખી હતી, કોઈ તેણીની અશ્વસે જવા માંગતું કે તેની સાથે સંબંધ રાખવા ઇચ્છતું ન હતું. તે સઘળાંઓએ જાણે તેને ન્યાતની બાહાર કાઢી મેળી હતી—અને સર્વ તે ઉપર સખખતથી અમળ કરી રહ્યાં હતાં. જો કોઈ એકાદ માતા પોતાનાં બચ્ચાંને રકુલે કાંઈ કામ વાસ્તે મોકલતી તો તે હંમેશાં કહેતી સમજતી—

“હવે, જો વળી ડાફન સાથે વાતે ઉભી ના રહેતી.”

ડાફન એ ચીજનો કદી ગુસ્સો કરતી નહિ—મનમાં કશું લાવતી નહિ. જ્યારે તે પોતાની અસલની જવાન સોગતણોને માંથું ફેરવી ચાતી જતી જોતી અને ઉમરે પુગેલીઓ પીથ ફેરવી નાંખીને તેણીને અપમાન કરતી ચાલતી ત્યારે દુઃખી ડાફન તે ગિષે દીલમાં કશો ગમ ધરતી નહિ. તે બાપડી વાસ્તે ગમ કરવાનું એટલું પુરતું હતું કે આવી ચીજનો ગમ કરવા વાસ્તે તેની કને વિચાર પણ ફાજલ પડતો ન હતો. વળી, તે પોતાનાં મનથી બોલતી કે એ બધી ચીજને તે ક્ષાયક હતી—તે તેનાં દીલથી કમ્બલ સખતી હતી કે તેણી કે જેનાં

કયાળ ઉપર નાંમોશીબર્વા પાપનો દામ ચોટશે હોતો તે નિર્દોષ છોકરીઓ સાથે બેળાવા, બેશક, બીલકુલ નાકાયક હતી.

તે બિચારી માંટે હવે સઘળાંનો અંત આવી ગયો હતો—તેને તો હવે ફકટ તે બ્યાંસુધી મરી ન જાય ત્યાંસુધી પોતાનાં બાપની સાથે તેના ગરીબ ઝુંપડાંમાં રહીને જીંદગી ક્ષેવાની હતી. તે સીવાય બીજું કંઈ નહિ—જીંદગી તો તેણી વાસ્તે ખતમ થઈ ચુકી હતી.

બે વરસો સુધી તે મનોહારીણીએ ધીરજથી પોતાનો કંગાળ ફેજ સોરથો—વખાણવા લાયક ધીરજથી અને કદી પણ કંઈખી બળકાત કીધા વગર, એજ તેણીની આ દુન્યા ઉપરની સજ્જ હતી એવું તેનાં મનથી સમજાવીને.

એક સહવારે—તે આનંદી વસંત રત્ન હતી અને ડાકુન ધુભોને લગતું કંઈ કામ કરવા બગીચામાં ધણી વેહલ્લી ઉડીને આવી હતી—તેણે ધણે લાંબો વખત સુધી અને સખત મેહનત કીધી; નિશાળનો ઘંટ વાગ્યો અને નિશાળ્યાઓ બેગા થયા. તેણીએ પોતાના બાપને બાગ વટાવી અને રકુલનાં મકાનમાં જતાં જોયો—સૂર્ય મોટો અને પ્રકાશીન થઈ ઝળકવા લાગ્યો.

અચાનક હવા મોટા ઘંટોના નાદથી ગાજી રહી. ડાકુન બ્યારે તે સપટેમબરની મીઠી શાંતીમાં આવી રીતની દખલ સમજી ભારે ચમકી ઉઠી; હાર્ટલેમાં ખુશાલીનાં મોટા ઘાંટો ધણીજ કવચીત વાગતા સમજ્યા હતા—રકવાયરનાં લગ્ન થયા પછી તો એ આનંદનો મોટો અવાજ તેણે કદી પણ સમજ્યો ન હતો. તડકાંવાળી ખુશબૂદ, સુખી સહવારમાં તે સાહદ જાણે સુખથી દીવાનો બની ગયો હોય તે મીસાલ

વાગતો અને ઘોંઘાટ કરી રહ્યો હતો; પછી, બપોર થાય તે અગાઉ છોકરાંઓ નિશાળનાં મકાનમાંથી ઘોંઘાટ કરતા અને આનંદમય પુકારો કરતાં એકસામતા બાહાર નિકળી પડેલા જણાયા અને જરા વારે તેણીનો ખીંદર પણ તે બંન્નાં ઉભી ઉભી કામ કરતી હતી ત્યાં અપ્પીને ઉભો.

“ડાફન,” તે ઉઝળા વાખ જેવા એહરા તરફ જોઇ તેણે કહ્યું; “આજને વાસ્તે તેં પુરતું કામ કરીધું છે; હવે બીજાં બધાંઓની માફક તુંબી છુટી લે.”

“કાંય, બાવાજી?” તે રમણીએ પૂછ્યું—“એ આજે ધાંટો શ્વ મારે વાગી રહ્યા છે—આજે શાનો તેહવાર છે?”

“શું તેં સમજ્યું નથી? હા, પણ તું ક્યાંથી જાણે—તને કહેજ કાણ? આજે સ્કવાયરે છુટી અપાવી છે; એના દીકરા—વિનનો ગાદી વારસનો આજે સહવારે જન્મ થયો છે.”—પછી ચોબીને. “ખુદા પાસે હું એજ દુઃવા ગુમરું છું કે તે તે પ્યારાં બચ્ચાંને સદા પોતાના આશીરવાદ આપતો રહે—ખુદા સ્કવાયરને પણ સુખી રાખે! એ માહરો સૌથી સરસ મીત્ર છે.”

એક કમકમાતની લાગણી, જાણે તેણીને ઠંડી ભરાઈ આવતી હોય તેવી, તે નાજુક બદનમાંથી વહી મધ-એક કુજણી, જાણે દુઃખની હોય તેવી, તે બાપડીનાં એહરા ઉપરથી પસાર થઈ જવા ખખી; પોતાનો એહરો છુપાવવા મંડી તે કુલો ઉપર વધારે વાંકી વળી.

“ખુદા, તે બનેને તેના આશીરવાદ આપે!” તેણી પણ નરમ, નમ્ર અવાજે બોલી. “બાવાજી, હું આજે છુટી લઇ શકતી નથી,

માહરે તો માહરા હાથમાંનું કામ પુરું કરી નાંખવું જ જોઈયે; છુ-
કે રજા મને કાંઈ મળહ આપી શકવાની નથી.”

પૌલ વરનોન એક નિસાસો નાંખી ત્યાંથી જતો રહ્યો.

અને, એ રીતે, જ્યારે ખુશાલીના નાદો થતા ને સર્વ મળ
ભાગવવાં નિકળી પડ્યાં ત્યારે ઝડપે તો પોતાનાં કામ ઉપર મો-
હોગીપણ્યાંથી મડેલી હતી. તે તારણીના ક્યારે તે સહવાર તર
દોડતા ધામતા જતા હતા, કે જ્યારે તેણી પોતાનાં હાથોમાં તે ભયાન
બેજા સાથે દવથી ભીંગાયેલાં પુરો વચ્ચે ધક્કતાં દીક્ષે ચોરી છુપી
સંતાતી ફરતી હતી.

“એ વાજખી છે” તે તેનાં મનથી બોલી—“જેએ ખુદાના કા-
દનો ભંગ કરે છે તેઓને સીક્ષા થવી જ જોઈયે.”

જ્યારે તે નાનાં ભુળકાં—તે નાના વારસના બેપતીઝમ ટાંકણે એ
મોટો ‘ફટ’ કરવામાં આવ્યો, ત્યારે તેણીએ જવા ના પાડી; બિચા:
પૌલ વરનોને તો પોતાની દીકરીને તે મળહમાં ભાગ લેવા ઘણું સમ-
જવ્યું, મગર તે ચાતુરીએ તો પોતાની આંખમાં આસુઓ સ્પર્ધે તેન
બણી જોયું.

“તમે મને નાં બોલસ કરો,” તે બાપડી બમડી, “જો હું જઈશ
તો માહરી સાથે કોણ વાત કરશે?” અને એ સમજી તે ખુદધારે
તેણીને સમજાવવાનું મોકુફ કયું, કેમજે તેણીનાં શબ્દો ખરા હતા.

તે મોટા મેળાવડા દરમ્યાન, લીએનેલે એક ટોળાંમાંથી બીજાં
પસાર થતાં, તે દુઃખી મધુરીને જોવાની ઘણી આનુરતાથી તગર કીધી

તે મીઠા, શોકાતુર ચેહરા ઉપર એક નજર નાંખવા; પણ તે તે જોઇ શક્યો નહિ અને નાશીપાશીથી ઘણો દિલગીર થઇ ગયો.

એક વખતે, મોટા રસ્તા ઉપરથી પસાર થતાં, ડાકન તે વારસ વાસ્તે ખાસ રાખવામાં આવેલી નર્સને તે જોખીને ફરવા લઇ જતાં મળી; તે બાપડીતું જીગર થાંબ થઇ ગયું, તેણીના ચેહરા ઉપર રંગ ધાઇ આવ્યો, અને પછી તે તુરત મોહત જેવી શીકકી ફચ મારી આવી. ફક્ત તે તે બચ્ચાંને જોય-જો ફક્ત તે તેને જોવાની હીંમત કરી શકે!

તે તુરત નર્સ આગળ ગઇ, કે જેણીએ તે બાળકોને અચકી જતાં જોઇ હતી, અને તેથી પોતે તુરત થોખી ગઇ.

“લેડી એનાબેલ એક વખતે માહરા તરફ ધણું બલાં હતાં,” તે અચકતી, ઓશકાતી, ગભરાતી, અકળાતી બોલી; “મને એવણુનાં નાના દીકરાને જોવા દેશો?”

તે નર્સ, કે જે બિચારી ગામડામાં નવી અને અંગૂણી હતી તેણીએ વખાણુની નજરે તે બુળકી તરફ જોયું.

“અચ્ચીતજ-કાંય નહિ?” નર્સે જવાબ ક્યો, અને તે બકબ્યાંનો ચહેરો અર્ધો ઢંકાય તેમ મૂકેલું કપડું ખસાડી નાખ્યું.

ડાકને સોનેરી કરચલીઓ સાથેના એક ગોલાખ જેવો ચહેરો જોયો. દુઃખનાં એક મોટા ધબકારાએ તે તારણીનાં જીગરને ધ્રુમવી મૂક્યું: તે નાનો ચહેરો કે જે તેણીએ લીલાં પાદડાંઓથી ઢાંકી દીધો હતો તે આનાજ જેવો હતો. તેણીએ તે કામળ, કુમળા, ભરેલા, ગોળ હાથો પોતાનાં હાથોમાં લીધા, તેનાં કીરમજી, પાતળાં, દુધ જેવાં આંગળાંઓ ઉપર કીસાઝ લીધી, અને પોતાને રસ્તે ચાલતી

થઈ, સ્કવાયરના દીકરાને તેણીએ જોયો હતો તે ખ્યાલથી ખુશી અને સુખી થતી.

તેણીની તપાસ પુરી થયા પછી જ્યારે તે પહેલવહેલી ધરે પાછી રહેવા આવી હતી ત્યારે વિકારનાં ધણીઆણી સ્કુલનાં મકાનમાં આવ્યાં હતાં અને તેણીને હાઈલે છોડી જવાની સજાહ આપી હતી; પણ ડાફને તેણીનો ઉપકાર માન્યો હતો, ને કહ્યું હતું કે—નહિ, તે પોતાનું દુઃખ ગુપચુપ ખમ્યા કરવાની આશા રાખતી હતી; એ વાત ખરી હતી, કોઈ તેણી સાથે વાનો કરવાનું કે બેળાવાનું ન હતું, પણ બીજા કંઈ એખસી હોવા કરતાં પોતાના બાવાજી સાથે તેજ ગામડામાં તે વધારે સુખી થઈ શકવાની હતી.

એનાબેલે પણ તેણીને પૂછ્યું હતું કે એવી કોઈ રીત હતી કે જ્યાં તેણીને તે મદદગાર થઈ પડે, પણ તે જવાબ તો એક નમ્ર, મોભાભરેલી 'ના' હતો.

પછી સર્વ કોઈ તેણીને રિસરી ગયેલાં કાગતાં હતાં. તે પોતાનાં ધરની શાંત જીવંતીએ જીવવા લાગી, પોતાની આદત અને દિલગીરી, પોતાની નામોશી ને નાશીપાશી એક શીરેસ્તાની ધીરજે સોસતી.

કોઈ કોઈ વેળા અકસમાતીક તે સ્કવાયરને મળી જતી ત્યારે તેણી વાસ્તે તે કસોટી બીજી બધી કરતાં ધણી કાતીલ થઈ પડતી. તે તે મુલાકાતો અટકાવવાને તેનું બનતું કરતો, જ્યારે તે આપડીની પણ કોશિશ જખરી હતી; પણ ધણી વખતે એવો જોગ હોતો થતો કે તેઓ અચાનક સામસામા મળી જતાં. એ તે આપડી વાસ્તે અસહ્ય થઈ પડતું; તે એહરે કે જે એ વખતે તેનાં મનથી આ

ધરતી ઉપરનો સીતારો હતો તેની ઉપર એક ઢુંકી મીનીટ નજર ટાંકવી, તે અસહનનાં પ્યારથી તેનાં જીગરનું ધ્રુજવું, બંધી યાદોથી તેણીના ગાલો આતશ મીસાળ લાલચોળ થઇ આવવા અને તેણીનું તમામ તનખદન નવેસર લાગણીઓથી ધ્રુજ રહેવું—એ ચીજો તે કંગાળ વાસ્તે ખમી શકાય તે કરતાં બ્યાદા હતી. તે દુઃખી તો હદ બહારની હતી, પણ આ ઓચીંતી મીલાકાતો તેણીનાં ખમવાની જાણે કોઇ સીમાંજ રાખતી ન હતી !

એમ વરસો પછી વરસો ગખડી ગયાં, અને તેઓની જીંદગીમાં કાંઈ પણ તફાવત કે ફેરફાર આવ્યો નહિ. રકવાયર વધતો આવ્યાદ અને લોકમાનીતો થતો ગયો; તેની મીલકતોની એટલી સારી જતન લેવાતી હતી કે તેનું નામ ધણું જાણીતું થયું અને તેનાં ઉપર માન અક્રમોની નવાજસો થવા લાગી. તે કોઇ ધણાં પુત્રદંડ ને નશીમદાર સીતારા હેઠળ જનમેલો લાગતો હતો: કોઈખી ચીજ તે માથે લેતો તો તેમાં તે ફાવતો અને માલદાર થતો. બેડી એનાબેલ તો તે ગામ-ડેની રાણી હતી, તેઓને ત્યાં ત્રણ ખુશસુરત બચ્ચાંની વૃદ્ધી થઇ હતી, અને તેઓ સાથે તેઓનો સંસાર ધણો સુખી હતો. ફકટ એક ચીજ હતી, કે જે લીઓનેલ તુરખીઝની જીંદગીનાં સુખને જીંજેરતી હતી; અને તે ડાફન વરનોનનો ચહેરો અને તેણીને તેણે પુગાડેલાં મોટાં નુકશાનની યાદ હતી. ફકટ એ સીવાય, તે એક સપુર્ણ સુખી આસામી હતો.

વરસો જેમ જેમ વહેતાં ગયાં તેમ તેમ, રફતે રફતે, કમનશીબ ડાફન આ દુન્યામાં પોતાની અસહનની જગા પાછી ભોગવતી ગઇ. લોકો, અમાઉ મીસાલ, મુશીબતનાં વખતે તેણી કંને જવા લાગ્યાં,

સપડાઈ ગયો હતો; પણ હાટલે અને તેની આજુબાજુની જગાઓમાં તે જીવજંતુ કીસમે ફાટી નિકળ્યો હતો.

ગામડાનાં ડાકટરોને લડનથી ખાસ ડાકટરો ખોલાવી મદદ લેવી પડી હતી. ઘણી કુશળ નર્સિઝને પણ તેડવામાં આવી હતી; પણ માંગેલી સંખ્યામાંની ફક્ત અર્ધજ સખ્યા આવી શકી હતી, કેમજે ઠેકાણે ઠેકણેથી તેઓની મદદની જરૂરની માંગણીઓ આવી હતી; હાટલે ગામડું જાણે અરફનાં ઢગળાઓમાં ગરક ગયેલું હતું, અને માંમસો અત્યાર સુધી હતો તેનાં કરતાં ઘણો ત્રાસ પમાંડનારી હતો ખીચકી ગયો હતો, કે જ્યારે, દરેક જણના મોઢાં દુઃખ વચ્ચે, તે માંદગી તેનાં સઘળાં ઝનુનીપણાં સાથે 'વિન ઓખી' માં ફાટી નિકળી. બિચારા સ્કવાયરે પોતાનાં કુટુંબને તે જગા ઉપરથી ખસેડવાની ગોડવણ તરતનીજ સપૂર્ણ કીધી હતી, કે જ્યારે લેડી એનામેલ અને તે ઘર ખટલામાંનાં બે નોકરો તે બિમારીમાં સપડાઈ ગયાં.

લડનથી એક નર્સ મેળવવામાં આવી, અને પછી, ડાકટરની સલાહથી એક ખીજ વાસ્તે ટેલીગ્રાફ કરવામાં આવ્યો; પણ તરતજ ખીજ મેળવવાનું અશક્ય હતું.

સ્કવાયર આપડો સખખત ગભરાતમાં પડ્યો હતો. તે પોતે ઇંગ્લિશ વિન છોડી જવા માંગતો ન હતો—તેને લાગ્યું કે તેનાં લોકોમાં તેની હાજરી તેઓ વાસ્તે સધારા મીસાલ હતી; પણ તેણે તેની પરણેતર અને બચ્ચાંઓને બાહારગામ મોકલી દેવાનો ઠગાવ કર્યો હતો, કેમજે મૂખ્ય ભોગ બાળકો અને સ્ત્રીઓ હતાં.

હવે શું કરવું ? તેણે ફેરફાર ખામરો કહેવઢાવી અને અંતે એક ખીજ નર્સ મેળવી; પણ તે વખત સુધીમાં તો ખીજ ચાર નોકરો

પટકાઇ પડ્યા હતા. પછી, જ્યારે તેણે તેની હાકસકીપર મીસીસ રૅનકુંના ફગળાયેસે મોઢે વાત સમજી કે તેનાં એ બચ્ચાંઓ પણ એ દુષ્ટામાં જકડાઇ ગયાં હતાં ત્યારે તેણે તેનાં દુખનો પ્યાસો છલાછલ ભરાયેસો માની લીધો.

“કે.ણુ એ છે?” તેણે ટુંકમાં પૂછ્યું.

“માસ્ટર લીઓનલ્ડ, અને મીસ મેન્સલ, સાહેબ,” તે હાકસ-કીપરે ઉત્તર કર્યો.

તેણે જ્યારે મેન્સલનું નામ સમજ્યું ત્યારે તેનું મસતક ધુમવા લાગ્યું, કેમજે તે આખા લોટમાં એ બચ્ચું સૌથી નાજુક અને સંવળાનું ઘણુંજ વાહાલું હતું. તેણે તે હાકસકીપરનાં ઉતરી મયેસા બીધેસા એહરામણી નિરાશાજનક અવતારે જોયું.

“હવે આપણે શું કર્યે?” તેણે લાચારીના હાવભાવથી કહ્યું. “હવે નર્સ ક્યાંથી મેળવવી તે મને સમજ પડી શકતું નથી, અને મિચારી મેળલ કેટલી બધી નજુક છે!”

મીસીસ રૅનકું કશી પણ સુચના કરી શકી નહિ. જે ફક્ત એક સંધ્યારાખયું વચન તેણી આપી શકી તે એજ હતું કે નર્સ આવે ત્યાંસુધી તે પોતે તે બચ્ચાંઓની સંભાળ રાખતી રહેશે,

થોડાક કલાકો પછી, જ્યારે રકવાપર જ્યાં જ્યાં તે વિચારી શક્યો ત્યાં બધે એક નર્સ વાસ્તે ટેલીગ્રામઝ છોડી ચુકો, અને જવાબમાં નાથીપાથી સિવાય તેને બીજું કશુંએ મળ્યું નહિ, ત્યારે મીસીસ રૅનકું એવું કહેતી લાયબ્રેરીમાં દાખલ થઇ, કે મામડામાંથી કોઇ તેને મળવા માંગતું આવ્યું હતું. તે મગજે અને શરીરે એટલો થાકી ગયો હતો

કે તેને કશામાં પણ ઉમંગ આવી શક્યો નહિ—તેણે ધાર્ણ કે કાંઈ
 પૈસ. કે કાંઈ એવીજ મદદ માંગવા આવ્યું હતું—મદદ કે જે હમેશાં
 તે છુટા હાથે આપતો રહ્યો હતો. તેણે, તે હાઉસકીપર ત્યાંથી જતી
 રહી અને એક કોમળાંગીનો નાનુક આકાર ત્યાં દાખલ થયો.
 ત્યાંસુધી નજર ઉઠાવી ઉંચે જોયું નહિ. જ્યારે તે મનોહારિણીના
 શોકાતુર ચેહરા ઉપર તેની આંખો પડી ત્યારે તેના હોઠો વાટેથી એક
 પુનઃ પાહાર પડી ગયો.

“ડાહન !”

તે નાનુક, નમ્ર આંખોએ તેની બણી જોયું; તે મીઠા હોઠો ધ્રુજ્યા;
 તેણીનાં રોષસારો ઉપર રંગ ધસી આવ્યા અને નાનુક થઈ જ્યા કીધો.

“ડાહન !” તેણે પાછું પૂકાર્યું.

પછી તે સુંદરી બોલી. અને તે સુરીલાં ગળાંમાંથી નિકળેલા. શોકા
 અગ્નીથી જગેલા અવાજે તેના અંતઃકરણને તેની છાતીમાં ધ્રુજાવ્યું.

“અહીં આવવા વાસ્તે માહરી માથે ગુસ્સો ના કરતા,” તે લાવ-
 ણ્યમય લલનાએ ધીમા, મધુર, મંજુલ હલકે કહ્યું. “મને તેમ કીધા
 વગર આજુ નથી. તમારાં બચ્ચાં માંદાં છે, એમ મેં ગામમાં સમ-
 જ્યું છે, અને હું તમને એમ પુછવા આવી છ કે તમે મને એ લોકની
 સારવાર કરવાની રજા આપશો ?”

“તું !” તેણે આશ્ચર્યથી એક પુકાર કર્યો. “તું ! તું માહરાં બચ્ચાં-
 ઝોની સારવાર કરે ?”

“હા. માહરે એમ કાં ન કરવું જોઈએ ? હું તદન લાયક છું.
 લંડનથી અહીં આવેલા ડાકટર કહે છે કે એક ધંધાદારી નર્સને જે

બધું જાણવું જોઈએ તે સઘળું હું જાણું છું. મેં ઘણું દરદીઓની સારવાર કરી છે, અને હું દેહવાને ખુશી છું કે તે સઘળાં સાચાં થયાં છે. મને તક આપી જુઓ—હું માહરાથી બનવું કરીશ.” પણ તે તો ફક્ત એટલું જ બોલી શક્યો—

“તું, ડાકન, તું!”

“હા, હુંજ-ડાકન,” તે બાળાએ જવાબ કર્યો, તેણીની તારા સમ ચક્ષુઓમાં પ્યારની એક નવીજ લાઇટ પ્રકાશતી હતી. “મને માંદ કરજો. જો હું એમ તમને યાદ દેવડાઉં કે તમારે ખાતર માહરી જાંદગી આપવા હું ખુશી છું, એવું મેં તમને અનેક વખતે કહ્યું હતું—હવે એ જાંદગી મને તમારાં બચ્ચાંઓને આપી દેવા દો.” તે હાથ જોડીને ઉભી, તેણીને તમામ આત્મા, આજીવન કરતો, તેણીની આંખોમાં ચમકતો હતો. “મેં ઘણું ખમ્યું છે; આટલો સધ્યારો મને બક્ષો.”

“હું-હું ઠરાવ કરી શકતો નથી,” તેણે જવાબ દીધો. “મને એ નથી ગમતું કે તું તાહરી તંદરોસ્તીને જોખમમાં નાંખે—તાહરી જાંદગી, ડાકન.”

“જાંદગી-માહરી જાંદગી! તે માહરે માંડે શું ધરાવે છે? મજાદ ને ખુશાળી માહરી જાંદગીમાં લાવવા કરતાં તેને તમારાં બચ્ચાંઓને આપી દેવા હું હજાર ગણી વધારે ખુશી ને સુખી છું. મને એ ‘ચાન્સ’ આપો—માહરી જાંદગીનાં સુખનો છેલ્લામાં છેલ્લો ચાન્સ! મને ના ના પાડો.”

હીઓનેલ મોટાં દુઃખથી ફરી ગયો, અને તેણે ચંગ વગાડ્યો. તેં ઠરાવ કરવાનું મીસીસ રૅનફ્રુ ઉપર છોડવા માગ્યો હતો. જ્યારે તે હાઉસકીપર અદર આવી ત્યારે તેણીએ તેના મનથી અન્યથાથી નીહાળ્યું: તેનો ચેહરો ઉશ્કેરાયેલો હતો, તેનો અવાજ દુઃખથી ધ્રુજતો હતો.

“મીસીસ રૅનફ્રુ,” તેણે કહ્યું, “મીસ વૅરનોન માહરાં બચ્ચાં-ઓની નસ દાખલ પોતાની સેવા બખવવાની માંગણી કરે છું—તમે શું ધારો છો?”

તે હાઉસકીપરે એક નરમ ધીરજવંતા દેખાવ સાથના તે રૂપાળા ચેહરા તરફ જોયું; તેણીની નજર એક શાંત, નમ્ર આંખોની જોડ ઉપર પડી, તે તમામ આશ્ચર્ય પોતાનાં બળ ઉપર મુસ્તાકી અને ભરોસાનોજ ભાસ કરવતો હતો.

“ડાક્તર, માંદાંઓની સારવાર કરવાની તને તમેલ છે?” તે પુછ્યાએ પૂછ્યું.

“હોલ્ડનાં થોડાંક અકવાડયાંઓ દરમ્યાન એ સિવાય મેં બીજું કંઈ પણ કામ કર્યું નથી,” તે કોમળાંગીએ ઉત્તરમાં કહ્યું.

“તું ધીરજ ટકાવી શકશે? તને ખબર તો હશે, છોકરાંઓ બિમારી વખતે કેટલાં બધાં કંટાળાસમ અને ઠાકવી નાખનારાં થઈ પડે છે.”

“હા. દુઃખ ખમતાં ખમતાં ધીરજ રાખવાનું હું શીખેલી છું.” દુન્યાનાં એક સૌથી ગમખવાર હસ્તાંને પોતાનાં ગંભીર હોઠો ઉપર આણી તે દયાની દાસી થવા નિકળેલી દુહિતાએ કહ્યું.

“હું દારૂં. એ ચાલશે, સાહેબ,” તે હાડકાકીપરે પોતાના માલીક બણી નજર કરી કહ્યું. “અને આપણને ખુદાનો ઉપકાર માનવો સમજવાર છે કે એ બિચારી આપણી મદદે આવી પુગી !”

વિન વાસ્તે તે કદી ન ત્રિસરી જમ શકાય તેવો સમો હતો; તે ધરમાં મોહનનો દૂત.લાંઝા કાળથી તેનાં દયાહીણ દાંતો કચકચારી રહ્યો હતો, એક નોકર તો મરી ગયો અને લેડી એનાખેલ મોરી ધાસ્તીમાં હતી. તેઓ હાલમાં પણ સુંદર ડાફન વરનોન અને એ બાળકો વાસ્તે તેણે કીધેલી જખરદસ્ત જેહમત વાસ્તે વાતો કરે છે; ડાકટરોએ કહ્યું કે, આવાં એક સાચી મહેનતનાં અભયબી-બર્પાં ‘નરસીંગ’ વગર, કોમળ મેખલ જરૂર મરી ગઈ હતે; અને લીએનેલ, તે વારસ બેટા, પણ ઘણો માંદો હતો. ડાફને થાક જેવું કશું કદી જાણ્યું નહિ, તે રાત્રી અને દિવસ એક કરી ખડે પગે, કોમળ પણ તરાંહનાં આરામ વિના, બિછાણાં આગળની આગળ રહી.

ઘણાંઓ જેઓ અચાનક તે બાળકોનાં બિમાર રૂમમાં દાખલ થતાં તેઓ જ્યારે તે બચ્ચાંઓ સુતેલાં હોય ત્યારે તેઓની ફરેસ્તાઇ નર્સને શુંકણ મંડીને પડેલી, બંદગીનાં કલામો કરગરીને પઢતી બેતાં; તેણીની પ્રાર્થના-તેણીની અરજ-તેણીની આજીજીઓ હંમેશાં એકજ હતી—

“તેઓને બદલે માહરી જીંદગી લેજે, ઓહ, માહારા ખુદા-તું માહરી જીંદગી લેજે !”

સ્કવાયર પોતાનાં બચ્ચાંઓને જોવા ગયો; ડાફન અને તેની વચ્ચે ફકટ થોડાજ મંબીર શખ્દોની આપ લે થઈ; પણ તે છોકરી

કદી નજર ઉઠાવી તેનાં ચેહરા ઉપર જોતી નહિ, તે પણ તે વફાદાર, સ્વભોગી મુખડામાં હીમતથી જોઇ શક્યો નહિ.

આયદે તે દિવસ આવ્યો, કે જ્યારે તે બેઠે બાળકો 'વાસ્તીમાંથી તદન મોકળાં થયાં અને તેઓની માતાએ ડાફનને તે બાળિકાની અપ્પુ મેહનત અને મેહરમાંની વાસ્તે ઉપકાર માનવા પોતાની પાસે તેડી.

“જ્યારે હું તદન સાજી થવશ,” એનાબેલ જે હજી બિઝાણેજ હતી, તે બોલી “ત્યારે તાહરી તરફનો ઉપકાર હું સાખીત કરીશ; તું પેલાં નાનાં સ્કુલના મકાનમાં પાછી કદી જશે નહિ. હું તાહરી હમેશની ફ્રેન્ડ થઇ રહેવશ.”

ડાફન ગમખવારીથી હસી. તે માહાપ્રુએ તેણી બણી લાંબા કાંધેલા એક સફેદ પતળા હાથને કાસી કાધી.

“હું આશા રાખુંછ,” તે બોલી, “કે તમારાં બચ્ચાંઓ તમારી જાંદગીનાં સુખ સાથે જીવેદાન જીવતાં રહે, લેડી એનાબેલ.”

એ પછીથી તે સીદ્દી સ્કવાયર કને ગઇ. પેહલ્લીજ વખતે તેણી એમ તેને શોધતી ગઇ હતી, અને તેણે અગ્નયખી સાથેજ તે બહુકાદાર મુખડા તરફ જોયું; તેણે તે ચેહરા ઉપર તાવનો અંગાર જળનો જોયો.

તે ચમક્યો અને તેનાં હોડો વાટેથી એક પૂકાર બાહાર પડી ગયો.

“હા,” ડાફન બોલી; “તમે ખરા છો. છોકરાંઓ જલ્દીથી તદન સાજાં થઇ જશે, લેડી એનાબેલ પણ ધાસ્તીમાંથી મોકળાં થયાં છે—

દરેક ચીજ તમારે માટે ફરીથી સીધી અને સુખી થશે. હું તો હવે માહરે ધરે મરવા જાઉં છું !”

“ નહિ, નહિ, ડાહન !” તેણે પૂકાયું.

ડાહને જારી રાખ્યું—

“ તમારાં જાળકોની સહીસન્નામતી કાજે હજારો વખત મેં માહરી જાંદગી વારતે માંગણીઓ કરીધી છે, અને હવે જ્યારે કીરતારે માહરી તે જાંદગી સમજ છે ત્યારે મને લાગે છે કે તે માહાનામા બાપે મને જરૂર માફ કરીધી હશે; વળી માહરું મોહત આવેલું મને જગરમાં પણ લાગે છે. કહો મને, ગુડ બાય !”

એક મીનીટ તે તે નાનો, લાંબો કીધેતો કર મજામુતીથી પકરી રહ્યો—જ્યારે તેની ઉપર તારનો બળતો બળગત તેને લાગ્યો ત્યારે તેણે જણ્યું કે તે તદ્દન સાચું બોલી હતી.

“ગુડ બાય, ડાહન !” તેણે નરમ સાહદે કહ્યું.

તેની આંખો સામે એક ધુમસ ધાઈ આવ્યું, એ મોટું ડચક તેના જોશવર આકાશને ધુમવી રહ્યું, અને પછી તે તો જતી રહેલી હતી.

x

x

x

ડાહન તેણીનાં કોટેજના જંગર ઉપર જ્યારે આથમતો સુખ આકાશમાં હતો ત્યારે દાખલ થઈ—તેણીનો અહેસાસ હવે ઉજળો વાખ મારી આવ્યો હતો અને તેણીની આંખોમાં આતશ જોવાતા હતા.

“ખાવાશુ,” તે બોલી, “હું ધરે આવી છું.”

એ પછીનાં તાવની ખુમારીથી સુધી જોડી બેઠેલા તે દિવસે દરમ્યાન તે મરતી અબળાએ ચક્રમાં અને લીલી કંજર ગડીઓ ને લીલાકની દાંખલીએ અને ખેતરો વિષે હઃ વગરનો લવારોખકારો કર્યો. પણ જીંદગીમાં જે બેઠ તેણીએ છુપાવ્યો હતો તે તેણે મોહતમાં પણ છુપ્યોજ રાખ્યો. તાવની ઝુમમાં તે અનેક ચીજો બોલી ગઈ, પણ તે પ્યાર, કમીની નામ તે શીરેસ્તાના હોઠો વાટેથી કદી બહાર પાડ્યું નહિ.

ઝાફનો દમ એક દિવસે ઉગતા સુર્યની સાથે આખીર થયો.

“હું ધારછ ખુદાએ મને માફ કરીધી છે,” એ તેણીનાં સેવટનાં શબ્દો હતા. “તેણે મને આ ધરતી ઉપર ધણું સોસાવ્યું છે.”

ખસ ! અમાગણી ઝાફન—દુઃખી ઝાફન—સુઝેલી ઝાફનનો કમનશીય કીરસો અહીં ખતમ થાય છે. તે પ્યારધેવી પ્રીયાએ તેની એક દિવાન્યત વાસ્તે પુગતું—અફકે પુરતાં થાને પણ બ્યાદા—અમ્યું છે, અને તેણે જેમ મરતી વખતે માની લીધું હતું તેમ ખોદાતાલાએ તે ગિચારીને ખચ્ચીત માફ કાઢેલી હોવી જોઈએ.

લીઓનલ તુરખીલ તો એ પછી ધણો આગ્રહ થયો, પણ તે કદી સંપૂર્ણ સુખી તેમ થઈ શક્યોજ નહિ. તેનાં જીમરમાંનો દાઢ તે ફીજીસી શક્યો નહિ અને જીવ્યો ત્યાં સુધી તે કાળી યાદ તેને હરહમેશ સંતાપતી રહી. એમ છતાં બ્યારે પણ તક મળતી ત્યારે તે

હરહંમેશ સદા સૌને આ શીખામણોનાં શબ્દો મોટી ગંભીરતાથી
કહી સમજાવતો—

“કહી તમારાં પોતાનાં બળ ઉપર ઢગેલાં રહેતાં ના; કેમજે જે
પોતે પોતાનો વિશ્વાસ કરે છે તે એક તુટેલી પાંખડીનો વિશ્વાસ કરેછ.”

